

Under åberopande af hvad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag anfört i fråga om beredande åt statens tjänstemän och betjante af ett *extra lönetillägg* för år 1912 att uppföras i riksstaten för år 1913, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

[232.]
Extra löne-
tillägg.

att till beredande, i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angifna grunderna, af extra lönetillägg för år 1912 åt en del tjänstemän och betjante i vissa till ecklesiastikdepartementet hörande ämbetsverk och kårer på extra stat för år 1913 anvisa, såsom förslagsanslag, ett belopp af 15,000 kronor.

Minskadt
anslag.

I särskilda underdåniga skrivelser den 1 december 1911 har statskontoret till ersättande anmält följande af statskontoret *förskjutna medel:*

[233.]
Ersättning
för förskott.

1) jämlikt nådigt bref den 27 november 1908 till bestridande af kostnader för *revision af svenska kyrkans psalmbok* kronor 1,681: 80

2) jämlikt nådiga bref den 18 juni och den 23 december 1910, den 3 och den 17 februari samt den 29 september 1911 till bestridande af kostnader för *fortsatt beredande af frågan om grunderna för reglering af prästerskapets löneförmåner* » 8,175: 60

3) jämlikt nådigt bref den 18 juni 1910 till bestridande af kostnader för *beredning inom ecklesiastikdepartementet af frågan om vissa ändringar i förordningen om kyrkoböckers förande* » 440: —

4) jämlikt nådigt bref den 21 oktober 1910 till bestridande af kostnader för *biträde inom samma departement vid beredande till föredragning af förslag till förnyad förordning angående kyrkoböckers förande* » 870: 04

5) jämlikt nådigt bref den 29 september 1911 till bestridande af kostnader för *af framlidne biskopen O. N. Ahnfelt utarbetade utkast till vissa ändringar i gällande kyrkohandbok* » 300: —

6) jämlikt nådigt bref den 8 oktober 1910 till bestridande af kostnader för *utarbetande af förslag till liturgiska och liturgisk-musikaliska bilagor till gällande kyrkohandbok* » 37: —

[233.]

7) jämlikt nådiga bref den 27 november 1908, den 4 april och den 29 juli 1910 samt den 31 mars och den 22 juni 1911 till bestridande af kostnader för bibelkommissionen	kronor	6,064: 50
8) jämlikt nådigt bref den 3 mars 1911 till arfvode åt öfverdirektören L. Widell för lämnadt biträde vid justering af den nya kyrkobokföringsförrordningen m. m. »		200: —
9) jämlikt nådigt bref den 29 september 1911 till bestridande af pastorn P. E. Aslevs rese- och andra kostnader på grund af hans verksamhet för motarbetandet inom Sverige af mormonpropagandan	»	2,000: —
10) jämlikt nådigt bref den 20 januari 1905 till bestridande af hyresersättning åt extra ordinarie professorn vid farmaceutiska institutet T. E. Ekecrantz	»	1,000: —
11) jämlikt nådigt bref den 3 oktober 1903 till bestridande af kostnaderna för ordnande och förtecknande af domkapitlets i Lund arkiv	»	600: —
12) jämlikt nådiga kungörelsen den 14 november 1902 till bestridande af kostnaderna för transport af handlingar till landsarkiv	»	2,134: 79
13) jämlikt nådiga bref den 11 november 1910, den 9 och den 30 juni samt den 14 och den 21 juli 1911 till bestridande af ersättning åt sakkunniga för biträde med beredande af frågan om det centrala arkivväsendets i Stockholm ordnande m. m.	»	2,401: 67
14) jämlikt nådiga bref den 18 juni 1910 samt den 24 mars, den 21 april och den 12 maj 1911 till bestridande af kostnader för beredande af frågan om anslag för anordnande af populärvetenskapliga föreläsningar	»	6,481: 39
15) jämlikt nådigt bref den 3 mars 1911 till bestridande af ersättning åt sakkunniga för afgifvande af yttrande och förslag i fråga om Sveriges medverkan till firandet af tusenårsminnet utaf hertigdömet Normandies bildande	»	308: —
16) jämlikt nådiga bref den 2 maj 1902 och den 18 juni 1909 till bestridande af kostnader för kommittén för undersökning af svenska ortnamn	»	904: 60

17) jämlikt nådigt bref den 7 april 1911 till be-
stridande af kostnader för *kommittén för en svensk-rysk*
gradmätning på Spetsbergen..... kronor 4,000: —

18) jämlikt nådigt bref den 14 oktober 1910 till
bestridande af kostnader för *utredning af frågan om*
inrättande af en statsvetenskaplig examen..... » 1,493: 10

19) jämlikt nådiga bref den 4 oktober 1907, den
14 maj och den 19 augusti 1910 samt den 13 januari,
den 17 mars och den 12 augusti 1911 till bestridande
af kostnader för *kommittén för afgifvande af utlåtande*
och förslag angående förändrad anordning af den lägre
tekniska undervisningen..... » 7,836: 92

20) jämlikt nådiga bref den 8 april och den 30
december 1910 samt den 17 februari, den 31 mars och
den 16 juni 1911 till bestridande af kostnader för *ut-*
redning rörande omorganisation af gymnastiska central-
institutet..... » 9,549: 80

21) jämlikt nådiga bref den 15 september, den
28 oktober och den 30 december 1910 samt den 20
januari, den 10 mars, den 22 juni och den 7 juli 1911
till bestridande af kostnader för *fortsatt beredande af*
frågan om den högre tekniska undervisningens ord-
nande..... » 7,296: 10

22) jämlikt nådiga bref den 14 och den 28 juli
1911 till bestridande af *rese- och traktamentsersättning*
åt professorerna H. Winberg och J. A. Sjöström, hvilka
inom ecklesiastikdepartementet biträdt vid beredande af
frågor, stående i samband med tekniska högskolans om-
organisation..... » 169: 80

23) jämlikt nådigt bref den 20 januari 1911 till
bestridande af kostnader för *beredande af frågor an-*
gående ombildning af lärarnas vid elementarläroverken
änke- och pupillkassa samt rörande pensionering af lä-
rarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter..... » 400: —

24) jämlikt nådigt bref den 20 januari 1911 till
bestridande af kostnader för *tryckning m. m. af öfver-*
styrelsens för rikets allmänna läroverk underdåniga ut-
låtande den 12 september 1910 med utredning och för-

[233.] slag i afseende å sättet för ombildning af lärarnas vid
 elementarläroverken änke- och pupillkassa kronor 396: 50

25) jämlikt nådigt bref den 3 februari 1911 till
 bestridande af kostnader för *utredning rörande pen-
 sionering af vid folk- och småskolor fast anställda lärare
 och lärarinnor, som blifvit obotligt sinnessjuka* » 426: —

26) jämlikt nådigt bref den 28 april 1911 till
 bestridande af kostnader för *granskning af förslag till
 läroböcker i den kristna tros- och sedeläran m. m.* » 114: 50

27) jämlikt nådigt bref den 8 april och den 30
 december 1910 samt den 6 oktober 1911 till bestri-
 dande af kostnader för *verkställande af utredning an-
 gående boksamlingar i Sverige, afsedda för folkbildning,
 m. m.* » 5,143: 47

28) jämlikt nådiga bref den 13 juli 1906, den
 17 december 1909, den 25 februari, den 8 april, den
 11, den 18 och den 25 november samt den 16 och den
 30 december 1910 afvensom den 27 januari, den 3 feb-
 ruari, den 7 april, den 2, den 22 och den 30 juni, den
 7 juli, den 18 augusti, den 22 september och den 19
 oktober 1911 till bestridande af kostnader för *kommittén
 för afgifvande af utlåtande och förslag angående änd-
 rade bestämmelser rörande folkskoleseminarierna i riket
 m. m.* » 59,243: 22

Därjämte har öfverintendentsämbetet uti skrifvelse den 19 december
 1911 till ersättande anmält af ämbetet jämlikt nådigt bref den 19 juni
 1908 förskjutet belopp, 1,200 kronor, för *upprättande af uppmättnings-
 ritningar öfver Gråbrödraklostret i Ystad.*

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes för återgåldande af
 de utaf mig nu omförmälda förskotten, tillhopa 130,868 kronor 80 öre, af
 Riksdagen åska ett extra anslag för år 1913, hvilket för undvikande af
 öretal i riksstaten torde böra bestämmas till 130,869 kronor.

Hvad föredragande departementschefen i ofvanbe-
 rörda hänseenden hemställt och föreslagit behagade
 Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öf-
 riga ledamöter, i nåder gilla, med befallning tillika att

utdrag af detta protokoll skulle öfverlämnas till finans-
departementet till ledning vid författandet af Kungl Maj:ts
nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets
tillstånd och behof. [233.]

Ur protokollet:

A. R:son von Hedenberg.

Antal sökande till ledigförklarade ämneslärarinnebefattningar och

Läroverk	År 1907.						År 1908.						År 1909.					
	Antal tjänster.		Antal sökande till		Medeltal sökande till		Antal tjänster.		Antal sökande till		Medeltal sökande till		Antal tjänster.		Antal sökande till		Medeltal sökande till	
	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.
Alingsås		1		1		1		0		—		—		1		3		3
Arboga		1		1		1		1		1		1	1	0	5	—	5	—
Askersund		1		1		1		0		—		—		1		1		1
Falköping		1		1		1		6		0		0	1	1	7	1	7	1
Filipstad		0		—		—		1		3		3		1		1		1
Haparanda		2		1		0,5		4		0		0	2 ³⁾	2	1	0	0,5	0
Köping		4		3		0,7		0		—		—	1	0	7	—	7	—
Norrtälje.....		1		2		2		0		—		—		5		1		0,2
Piteå		1		1		1		0		—		—		0		—		—
Sala		1		2		2		0		—		—		0		—		—
Skellefteå		1		2		2		0		—		—		1		1		1
Strömstad		0		—		—		1		1		1		0		—		—
Södertälje		1		3		3		0		—		—		0		—		—
Trelleborg		1		1		1		0		—		—		1		1		1
Vadstena		0		—		—		2		1		0,5		0		—		—
Vimmerby		1		1		1		1		1		1	1	0	2	—	2	—
Åmål		2		3		1,5		0		—		—	1	0	3	—	3	—
Ängelholm		1		2		2		0		—		—		0		—		—
Örnsköldsvik		4		4		1		0		—		—	1	0	4	—	4	—
Summa		24		29		—		16		7		—	8	13	29	9	—	—
Medeltal sökande		—		—		1,2		—		—		0,4	—	—	—	—	3,6	0,6

Bilaga.
(Se sid. 358).

1:sta lärarinnebefattningar vid samskolor kalenderåren 1907—1910.

År 1910.						Tillsammans åren 1907—1910.						A n m ä r k n i n g a r.
Antal tjänster.		Antal sökande till		Medeltal sökande till		Antal tjänster.		Antal sökande till		Medeltal sökande till		
1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	1:sta lär.-bef.	ämneslär.-bef.	
1	1	5	1	5	1	1	3	5	5	5	1,6	1) Där af 1 tj. ledigförkl. 4 ggr. 2) Där af 1 tj. ledigf. 4 ggr. o. 1 tj. ledigf. 4 ggr., 1 tj. ledigf. 6 ggr. 3) 1 tj. ledigf. 2 ggr. 4) Där af 1 tj. ledigf. 9 ggr., 1 tj. ledigf. 4 ggr. 5) Där af 1 tj. ledigf. 2 ggr. o. 1 tj. ledigf. 2 ggr. 6) Där af 1 tj. ledigf. 3 ggr o. 1 tj. ledigf. 4 ggr. 7) Där af 1 tj. ledigf. 4 ggr. 8) Där af 1 tj. ledigf. 4 ggr. 9) Där af 1 tj. ledigf. 4 ggr. 10) Där af 1 tj. ledigf. 4 ggr. 11) Där af 1 tj. ledigf. 2 ggr.
	5		1		0,2	1	7 ¹⁾	5	3	5	0,4	
1	1	6	1	6	1	1	3	6	3	6	1	
	8		0		0	1	16 ²⁾	7	2	7	0,1	
1	1	5	1	5	1	1	3	5	5	5	1,6	
	7		1		0,1	2 ³⁾	15 ⁴⁾	1	2	0,5	0,1	
	5		3		0,6	1	9 ⁵⁾	7	6	7	0,6	
1	4	6	1	6	0,2	1	10 ⁶⁾	6	4	6	0,4	
	1		1		1	0	2	—	2	—	1	
	4		0		0	0	5 ⁷⁾	—	2	—	0,4	
1	1	1	1	1	1	1	3	1	4	1	1,3	
	4		0		0	0	5 ⁸⁾	—	1	—	0,2	
	2		2		1	0	3	—	5	—	1,6	
1	1	4	1	4	1	1	3	4	3	4	1	
	1		2		2	0	3	—	3	—	1	
	5		1		0,2	1	7 ⁹⁾	2	3	2	0,4	
	5		2		0,4	1	7 ¹⁰⁾	3	5	3	0,7	
	1		1		1	0	2	—	3	—	1,5	
	1		2		2	1	5 ¹¹⁾	4	6	4	1,2	
6	58	27	22	—	—	14	111	56	67	—	—	
—	—	—	—	4,5	0,3	—	—	—	—	4	0,6	

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Riksstatens åttonde hufvudtitel.

Ordinarie anslag.

	Sid.
Riks- och landsarkiven:	
1. Inköp af arkivalier och tryckta arbeten vid landsarkiven och arkivdepån i Visby.....	2
2. Riksarkivet, vaktmästare	7
Kungl. biblioteket:	
3. Kvinnligt skrifbiträde'	8
4. Vaktmästare	11
Nationalmuseum:	
5. Ny stat	12
Kleresistaten:	
6. Kontraktsprosten i Ångermanlands nordöstra kontrakt,	14
Domkapitlens expeditioner:	
7. Højning af anslaget	18
Universitetet i Uppsala:	
8. E. o. professuren i praktisk teologi m. m.	25
9. Professur i hygien och bakteriologi.....	43
10. Teologiska seminariet	49
11. Seminarier inom humanistiska sektionen	52
12. Fysiologiska institutionens materiellanslag	56
13. Notarierna hos medicinska och filosofiska fakulteterna	59
14. Fysiska institutionen, en ny vaktmästarbefattning	61
15. Lönereglering för amanuenser m. fl.	63
Universitetet i Lund:	
16. Professur i teologisk encyklopedi och teologiska prenotationer	64
17. Biträdande lärare å den praktiskt teologiska linjen	68
18. Professur i nordiska språk	71
19. Notarierna hos medicinska och filosofiska fakulteterna	75
20. Fysiologiska institutionens materiellanslag	77
21. Seminarier inom humanistiska sektionen	79
22. Fysiska institutionens materiellanslag.....	84
23. Lönereglering för amanuenser m. fl.	87

Karolinska mediko-kirurgiska institutet:

Sid.

24. Histologiska institutionens materiellanslag	87
25. Fysiologiska institutionens årsanslag m. m.	89
26. Kliniska laboratoriet å serafimerlasarettet, kvinnligt tekniskt biträde	92
27. Lönereglering för amanuenser m. fl.	96

Universitetskanslersexpeditionen:

28. Jämkning i staten	96
-----------------------------	----

Allmänna läroverken:

29. Öfverstyrelsen, kvinnliga biträden	98
30. » expensanslaget	105
31. » vaktmästaren	109
32. Nya lärartjänster	110
33. Skolläkare	133

Högre lärarinneseminariet:

34. Ny stat	135
-------------------	-----

Enskilda läroanstalter:

35. Enskilda mellanskolor	152
36. Högre flickskolor	161
37. Högre goss- och samskolor	165
38. Enskilda lärarinneseminarier	185

Folkundervisningen:

39. Folkskoleseminariet i Linköping, materiellanslaget	196
40. Anslag för tillfälliga behof vid folkskoleseminarier	205
41. Lönetillskott åt folk- och småskollärare	207
42. Folkhögskolor	208

Understöd åt folkbibliotek:

43. Omorganisation af folkbiblioteksväsendet m. m.	231
---	-----

De tekniska läroverken:

44. Tekniska högskolan, ny stat	233
45. Chalmers tekniska läroanstalt, husbyggnadsfackskolan	246
46. » » » , lärare i geodesi	247
» » » » , vaktmästare	248

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen:

47. Allmänna barnbördshuset	250
-----------------------------------	-----

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien:

48. Kvinnligt skrifbiträde	250
49. Vaktmästarna	253
50. Tryckningskostnader m. m.	254

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:

51. Blindinstitutet å Tomtebodan	257
52. Landtbruksskolor för döfstumma	262
53. Ålderstillägg åt rektor T. Rupert	270

Alderstillägg:	Sid.
54. Højning af anslaget	272
Skrifmaterialier, ekspenser, ved m. m.:	
55. Højning af anslaget	272
Tryckningskostnader:	
56. Nytt anslag	273

Extra anslag.

Ecklesiastikdepartementets afdeling af Kungl. Maj:ts kansli:	
57. Provisorisk lønereglering	275
58. Extra byråchef	276
59. » foredragende m. m.	277
60. Økødt anslag till amanuenser m. m.	282
61. Bitræden å statistiska afdelingen	285
Riks- och landsarkiven:	
62. Utgivande af historiska handlingar	286
63. E. o. tjänstemän vid landsarkiven	293
Kungl. biblioteket:	
64. Accessionskatalog	294
65. Inbindning, katalog	296
66. Vårmeledning m. m.	297
Nationalmuseum:	
67. Vaktmästare	302
Lifrustkammaren:	
68. Tillsyn, underhåll och vård af samlingarna	302
Domkapitlens expeditioner:	
69. Förstärkande af ordinarie anslaget	303
70. Stockholms stads konsistorium, expensanslag	308
Universitetet i Uppsala:	
71. Lärare i symbolik	308
72. Biträdande lärare i medicin	309
73. Förstärkande af lärarkrafterna i kirurgi	309
74. Undervisningskurs i allmän kemi	309
75. Universitetslektorer	310
76. Lärare i nordisk och jämförande fornkonst	311
77. » i estetik samt litteratur- och konsthistoria	312
78. Pedagogiska seminarier	312
79. Institutionen för allmän och analytisk kemi	313
80. Seismologiska undersökningar	313
81. Internationella solarforskningen	313

	Sid.
82. Gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren	314
83. Universitetsbiblioteket	319
84. Undervisning i bokföring	320
85. Universitetets årsskrift	320
86. Zoologiska institutionen, ny byggnad	320

Universitetet i Lund:

87. Propedeutisk undervisning i allmän kirurgi	321
88. Undervisningskurs i allmän kemi	321
89. Biträdande lärare i medicin	321
90. Universitetslektorer	322
91. Undervisningen i slaviska språk, föreläsningsvis ryska	322
92. Lärare i estetik samt litteratur- och konsthistoria	322
93. Föreståndare för historiska museet samt mynt- och medaljkabinettet	323
94. Undervisning i entomologi m. m.	324
95. Botaniska institutionen, ny byggnad	325
96. Universitetsbiblioteket, materiell m. m.	326
97. Undervisning i bokföring	326
98. Inrättningen för gymnastik och fäktkonst	327
99. Universitetets årsskrift	327
100. Uppvärmnings- och ventilationsanläggning i universitetsbyggnaden	327
101. Elektrisk belysningsanordning i universitetsbyggnaden	332
102. Seismografisk anstalt	335

Karolinska mediko-kirurgiska institutet:

103. Skrifbiträde åt rektor m. fl.	337
» Biträde vid institutets bibliotek	342
104. Obstetriska och gynekologiska klinikerna	346
105. Biträdande lärare i medicin	346
» » » » kirurgi	346
» Assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset	346
106. Röntgeninstitutet å Serafimerlasarettet	347
107. Förberedande kursen i allmän kemi	347
» Materiell vid kemiska institutionen	347
108. Arbetsbiträde vid anatomiska och histologiska institutionerna	347
109. Pediatrisk klinik vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt	348
» Poliklinik för barnsjukdomar	348
110. Mikroskop för laboratorn i patologisk anatomi	349
111. Brist i allmänna materiellanslaget	350

Universiteten och karolinska institutet gemensamt:

112. Resestipendier åt ordinarie lärare m. fl.	350
---	-----

Undervisning i epidemiologi:

113. Klinisk undervisning vid epidemisjukhus i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala ...	350
---	-----

Allmänna läroverken:

114. Öfverstyrelsen, amanuens	353
115. » , hyra för ämbetslokal	353

	Sid.
116. Tillfällig löneförbättring åt lärarinnor vid statens samskolor	354
117. Extra och vikarierande lärare	360
118. Teckningslärare	364
119. Musiklärare	367
120. Skolläkare	370
121. Profårskurser vid högre real- och högre latinläroverken i Göteborg	370
122. Undersökningar rörande munhygien	379
Högre lärarinneseminariet:	
123. Hushållsskolan m. m.	383
Enskilda läroanstalter och kommunala mellanskolor:	
124. Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter och kommunala mellan- skolor	383
125. Resestipendier m. m. åt skolkökslärarinnor m. fl.	384
Folkundervisningen:	
126. Folkskoleseminariernas öfningsskolor, tillfällig löneförbättring	385
127. Folkskoleseminariet i Falun, nybyggnader	386
128. » » Uppsala, »	387
129. » » Växjö, gårds- och lekplan	387
130. » » Linköping, materiellanslag	388
131. » » Göteborg, undervisning i förhyrda lokaler, parallellklasser	389
132. » » Luleå, läraren i trädgårdsskötsel m. m.	403
133. Folkskolans högre afdelning vid öfningsskolor	404
134. Folkskoleseminariet i Växjö, parallellafdelning till fjärde klassen	406
135. Stockholms privata folkskollärarinneseminarium	407
136. Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium	409
137. Repetitionskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarinnor	412
138. Adelsnäs trädgårdsskola, kurser för folkskollärare m. fl.	413
139. Norrlands trädgårdsskola, kurser för folkskollärare	414
140. Skolgång för fattiga barn inom Vilhelmina m. fl. församlingar	418
141. Skolgång för fattiga barn inom Hotagens församling	421
142. Resestipendier åt lärare vid folkskoleseminarierna m. fl.	422
143. Resestipendier åt folkskollärare	422
144. » » småskollärare m. fl.	423
Understöd åt folkbibliotek:	
145. Grundkatalog för folkbibliotek	423
146. Understöd åt folkbibliotek	423
De tekniska läroverken:	
147. Tekniska högskolan, nya byggnader	423
148. » » , förstärkning af lärarkrafterna m. m.	424
» » » , ombyggnad och reparation af värmeledningen	430
149. Chalmers tekniska läroanstalt, om- och tillbyggnadsarbeten	432
» » » » , elektrotekniska laboratoriet, apparater m. m.	433
» » » » , löneförbättring	434
» » » » , lärare i byggnadslära	435

150. Tekniska skolan i Stockholm, provisorisk lönereglering.....	Sid.
151. » » » , uppehållande af verksamheten	435
152. Tekniska elementarskolan i Norrköping.....	437
153. » » » Malmö	441
154. » » » Örebro	442
155. » » » Borås ..	443
156. » » » Härnösand	443
157. Tekniska skolan i Eskilstuna, tillfällig löneförbättring	444
158. Lägre tekniska yrkesskolor.....	444
159. » » läroanstalter, resestipendier	449
160. Slöjdöreningens i Göteborg skola	450

Gymnastiska centralinstitutet:

161. Tillfällig aföningsförbättring	451
162. Uppehållande af institutets verksamhet	452
163. Materiell för undervisning i sabelhuggning	452

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen:

164. Repetitionskurser för barnmorskor	456
165. Allmänna barnbördshuset i Stockholm, nya byggnader m. m.	456

Vetenskapsakademien:

166. Katalog öfver naturvetenskaplig litteratur.....	458
167. Internationella jordmätningen	458

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien:

168. Brist i anslaget till tryckningskostnader m. m.	459
169. Inredningsarbeten i statens historiska museum	459
170. Ersättning åt O. V. Wennersten för arbete med Gottlands arkeologiska undersökning...	461
171. Undersökning af påbyggnad vid Alvastra	461
172. Inköp af vissa delar af ön Björkö	462
173. Södra Råda ödekyrka	463

Musikaliska akademien:

174. Musikkonservatoriets orgel.....	472
--------------------------------------	-----

Naturhistoriska riksmuseum:

175. Nya byggnader m. m.....	475
176. Skådesamling för entomologiska afdelningen	485
177. Inredning af museets nybyggnader vid Frescati	487
178. Flyttning af museets samlingar	497
179. Etnografiska afdelningen	499
180. Brandförsäkring af museets samlingar m. m.	500
181. Personlig löneförbättring åt två amanuenser	500

Meteorologiska centralanstalten:

182. Väderlekstjänst vid centralanstalten	501
» Två meteorologiska stationer.....	501
183. Hydrografiska undersökningar af Sveriges farskvatten	501

	Sid.
184. Undersökningar rörande de högre luftlagren	502
185. Meteorologiska telegram från Färöarna och Island	503
Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:	
186. Handverksskolan i Kristinehamn för blinda	504
187. Tryckning af blindskrifter m. m.	505
188. Resestipendier åt lärare vid rikets abnormskolor	505
189. Täckande af brist i staten för blindinstitutet å Tomtebodan	506
190. De blindas förening	506
Undervisningsanstalter för vanföra:	
191. Understöd åt anstalterna i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm	506
192. Nybyggnad för vanföranstalten i Göteborg	507
» » » ortopedisk poliklinik och sjukafdelning i Hälsingborg	507
Diverse anslag:	
193. Religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar	509
194. Pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin	517
195. E. o. prästman vid järnvägslinjen Gallivare—Riksgränsen m. m.	518
196. Fyra kontraktsadjunkter inom lappmarken	518
197. Två kontraktsadjunkter inom Norrbottens norra kontrakt m. m.	519
198. Resestipendier åt prästmän	519
199. Utredning rörande ecklesiastika boställen	520
200. Svensk kyrka i Paris	521
201. Bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping	527
202. Motarbetande af mormonvärfningen	527
203. Nordiska museet	535
204. Kulturhistoriska museet i Lund	538
205. Föreningen Pietas	542
206. Musikhistoriska museet	542
207. Svenska fornskriftsällskapet	543
208. Samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia	543
209. Tidskriften Nordiskt medicinskt arkiv	544
210. » Acta mathematica	545
211. » Sfinx	545
212. Tidskrift för landsmål	546
213. Vetenskapligt arbete vid utländska biologiska stationer	547
214. Undersökning af svenska ortnamn	548
215. Ortnamnskommitténs arbete om Älfsborgs län	550
216. Insamling af svenska folkminnen	553
217. Utgifvande af ett arbete om Sven Hedins senaste resa i Centralasien	564
218. Inhemska skönlitterära författare	564
219. Resestipendier åt journalister	565
220. Svenska barn i Berlin	568
221. » » London	569
222. » » Hamburg	570
223. Populärvetenskapliga föreläsningar	574
224. Från universiteten anordnade föreläsningar utom universitetsstäderna	580

	617
	sid.
225. Sommarkurser vid universitetet i Lund	581
226. » i Stockholm	583
227. Svenska skolmuseet	584
228. Pedagogiska biblioteket i Stockholm	585
229. Kurser för utbildande af lärariunor i huslig ekonomi	587
230. Åsgårds skolkoloni	587
231. Højande af musiklifvet	600
232. Extra lönetillägg	603
233. Återgäldande af förskott	603

BIHANG
TILL
RIKSDAGENS PROTOKOLL
VID
LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM
ÅR 1912.

+

FÖRSTA SAMLINGEN.

FÖRSTA BANDET.

De till Kungl. Maj:ts Proposition Nr 1 angående statsverkets tillstånd och behof
hörande bilagor, från och med nionde hufvudtiteln.

Nionde hufvudtiteln.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
januari 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson, anhöll i underdånighet
att få underställa Kungl. Maj:ts nådiga pröfning frågan om reglerandet
för år 1913 af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel samt
yttrade härvid beträffande anslagstitlarna:

Bihang till Riksd. prot. 1912. 1 Saml. 1 Afd.

Ordinarie anslag.

Landtbruksstyrelsen.

[1.] Hos landtbruksstyrelsen finnes i gällande stat uppförd en vaktmästare. I öfverensstämmelse med de beslut, som förut denna dag blifvit af Kungl. Maj:t fattade i fråga om beredande af semester åt vissa vaktmästare, skulle jämväl landtbruksstyrelsens vaktmästare komma i åtnjutande af dylik förmån under femton dagar årligen. Enligt hvad styrelsen meddelat kan, därest semester tillerkännes honom, det i styrelsens stat uppförda anslaget till extra biträden, vikariatsersättning och expenser med det belopp, hvarmed detsamma nu utgår, lämna tillgång till ersättning åt vikarie.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att godkänna sådant tillägg till de den 2 oktober 1908 stadgade villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i ny aflöningsstat för landtbruksstyrelsen upptagna aflöningsförmåner, att vaktmästaren hos styrelsen må årligen, i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta semester under femton dagar.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannananäringar.

[2.] Vid de premieringar af mindre jordbruk, som från och med år 1902 med understöd af statsmedel anordnats genom hushållningssällskapens försorg, uppmärksammade man redan tidigt, att den omständigheten, att en småbrukares jordbruk befanns premievärdigt, mången gång till väsentlig grad berodde därpå att han ägde en dugande och arbetssam hustru. I de beskrifningar öfver premierade mindre jordbruk, som landtbruksstyrelsen årligen utgifvit, finner man ock gång på gång tydliga vittnesbörd om husmoderns stora andel i det gemensamma arbetet.

Då från och med år 1906 till de med statsmedel understödda åtgärderna för höjande af det mindre jordbruket ytterligare lades spridande af yrkeskunskap genom anordnande af kortare undervisningskurser, framhölls, i anslutning till den sålunda vunna erfarenheten, i de för dessa kurser utfärdade bestämmelserna, att äfven sådan undervisning, som anordnades för kvinnors utbildande i yrkesskicklighet för det mindre jordbruket, skulle kunna komma i åtnjutande af för ändamålet beviljade statsmedel.

Ett ytterligare steg i riktning att verksamt stödja och uppmuntra hustruns deltagande i mannens arbete att skapa ett trefvet och välbärgadt småbrukarhem togs år 1907. Då frågan om reglering för år 1908 af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel underställdes Kungl. Maj:ts pröfning, framhöll jag beträffande behovet af fortsatt anslag till åtgärder för höjandet af det mindre jordbruket, å ena sidan, hurusom bland dessa åtgärder de för ägare och brukare af mindre jordbruk anordnade studieresorna intoge en mycket framskjuten plats, samt, å andra sidan, hurusom det under sådana förhållanden syntes mig synnerligen önskvärdt, att dylika studieresor anordnades äfven för kvinnor, hvilka i något afseende toge del i det mindre jordbruket eller hvad därmed stode i samband. Dessa kvinnor borde, enligt min mening, under dylika resor sättas i tillfälle att besöka särskildt sådana platser, där trädgårdsskötsel, fjäderfäafvel och andra under hustruns verksamhetsområde fallande grenar af hushållningen stode högt och omfattades med intresse och där det sålunda särskildt för henne funnes något af värde att se och taga vara på. Förslaget vann Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall; och den anslutning, de i sådan riktning vidtagna åtgärderna sedermera vunnit från hushållningssällskapens sida, har visat, att förslaget var ett steg i den rätta riktningen.

Samma Riksdag, som biföll Kungl. Maj:ts sistberörda framställning, begärde i underdänig skrifvelse den 22 maj 1907 utredning om och i hvad mån särskilda åtgärder kunde vidtagas för inrättande af öfnings-skolor i landthushållning i syfte att bereda mindre jordbrukare, gifta och ogifta, män och kvinnor, tillfälle till icke blott teoretisk undervisning utan äfven praktisk handledning i landtbruket och dess binäringar under en eller flera månader medelst föreläsningar, beräkningar och planmässigt deltagande i sådana arbeten, som för småbrukets ekonomiska resultat vore af särskild betydelse. Med anledning af denna Riksdagens skrifvelse uppdrog Kungl. Maj:t den 14 juni 1907 åt en kommitté bestående af öfverdirektören M. von Feilitzen, ordförande, samt herrar Paul Hellström, Nils Hansson, Carl Rydberg och Carl M. Peterson i Ugglehult

[2.]

att utarbete förslag till ett ändamålsenligt anordnande af den lägre landtbruksundervisningen jämte hvad därmed äger sammanhang. Den 12 december 1908 afgaf kommittén sitt betänkande, som i hvad det afser småbrukarundervisningens ordnande samt landtmanna- och landtbruks-skolornas omorganisation redan varit föremål för Kungl. Maj:ts och Riksdagens pröfning.

I sitt förslag till småbrukarundervisningens ordnande hade kommittén tagit tillbörlig hänsyn äfven till småbrukarkvinnans utbildning och i detta syfte ej endast föreslagit, att i hvarje för en större allmänhet afsedd småbrukarkurs minst en dag skulle afses företrädesvis för kvinnliga deltagare, därvid sådana ämnen borde behandlas, som särskildt berörde landtkvinnans arbetsfält, utan äfven hemställt om utverkande af statsbidrag till af hushållningssällskapen anordnade undervisningskurser för särskildt antagna kvinnliga elever, s. k. husmoderkurser, hvilka skulle fortgå under minst två, högst sex veckor med minst två till tre lektionstimmar hvarje arbetsdag. Af lektionstimmarna skulle minst en användas till föreläsning öfver något ämne, som berörde huslig ekonomi, hemmets hälsovård, mjölkhushållning, trädgårdsskötsel, höns-, svin- eller ladugårdsskötsel, allt efter som de lokala förhållandena gäfvé anledning att välja bland dessa ämnen, samt minst en timme anslås till demonstrationsundervisning uti matlagning och huslig ekonomi, hvarvid lärarinnan skulle demonstrera tillagningen af någon maträtt och i sammanhang härmed redogöra för tillagningens principer och detaljer. För att deltagarna i dessa kurser lättare skulle kunna följa undervisningen och medhinna hemmets arbeten på mellantiderna, borde, enligt kommitténs förslag, kurserna allt efter de lokala förhållandena anordnas antingen som fasta eller som ambulerande med en eller flera arbetsdagar i veckan på hvarje plats, hvarvid lärarinnan skulle förflytta sig mellan de olika arbetsplatserna, så att hon erhöile minst en arbetsdag i hvarje vecka på hvarje undervisningsställe. Vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel för år 1911 hemställde föredragande departementschefen, bland annat, om utverkande af den förhöjning i dittills utgående anslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket, som ansågs erforderlig för genomförande af kommitténs här omordade förslag. Han framhöll därvid, hurusom kvinnans insats i det gemensamma arbetet på att höja det egna småbrukets bärkraft, särskildt genom ett klokt tillvaratagande och utnyttjande af jordbrukets binäringar, visat sig kunna vara af betydande värde, och då det närmast hvilade på henne att så sköta hemmet, att dugliga och sparsamma samhällsmedlemmar komme att utgå från detsamma,

syntes det föredraganden ligga i statsmakternas intresse, att i större utsträckning, än hittills skett, se till, att den värdefulla kraft, som här funnes att tillgå, komme till sin fulla rätt. Härför kräfdes en för kvinnan och de göromål, hon hade att handlägga, afpassad undervisning, så planlagd och ordnad, att den ej endast blefve lätt tillgänglig utan äfven för henne framstode såsom något eftersträfvansvärdt, hvilket kunde bereda henne ett verksamt stöd i hennes maktpåliggande och ansvarsfulla kall såsom husmoder. En dylik undervisning komme att erbjudas henne i de föreslagna husmoderkurserna. Till hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Kungl. Maj:t lämna nådigt bifall, och den för ändamålet begärda förhöjningen i omförmälda anslag blef af 1910 års Riksdag beviljad. Nu gällande bestämmelser i ämnet återfinnas i Kungl. Maj:ts nådiga reglemente den 19 oktober 1911 för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket (Sv. förf.-saml. n:r 116).

De sålunda vidtagna åtgärderna för att bereda den vid vårt medelstora och mindre jordbruk arbetande kvinnan tillfälle till lämplig utbildning för sitt kall afse närmast att meddela undervisning åt de kvinnor, hvilka af sitt arbete i hemmet hindras att deltaga i en mera skolmässigt ordnad undervisning under någon längre tid. Från denna gren af småbrukarundervisningen må visserligen icke landsbygdens kvinnliga ungdom vara utesluten, men för densamma bör dock jämväl en mera omfattande undervisning anordnas. På samma sätt som, jämsides med småbrukarkurserna för i småbruket redan arbetande män, våra landtmannaskolor meddela landsbygdens manliga ungdom den fackutbildning, hvaraf densamma är i behof, på samma sätt böra ock de fackkunskaper, som äro erforderliga för ett rätt skötande af ett landthushåll, bibringas de unga landtkvinnorna vid särskildt för ändamålet anordnade skolor.

Äfven på detta sistnämnda viktiga kraf har förenämnda kommitté — i enlighet med Riksdagens härom uttalade önskan — haft sin uppmärksamhet riktad, i det kommittén föreslagit inrättande af skolor af ny typ med undervisningen mera direkt riktad på kvinnans arbetsfält och med uppgift att meddela landsbygdens unga kvinnor praktisk och teoretisk undervisning i huslig ekonomi och de landtgöromål, som i olika landsdelar utföras af kvinnor. Anordnandet af dylika skolor, för hvilka kommittén tänkt sig benämningen *landthushållsskolor*, innebär otvifvelaktigt ett så stort allmänt intresse, att staten synes mig böra härtill medverka i den utsträckning, hvartill de inom hvarje landsdel rådande förhållandena föranleda.

[2.]
Landbruks-
undervisnings-
kommitténs
förslag.

En kurs vid dylik skola bör enligt kommitténs åsikt pågå under minst tolf veckor och omfatta öfningar och undervisning i följande ämnen:

I. Praktisk undervisning (öfningar och demonstrationer):

- a) matlagning, bakning, tillvaratagande af slakt;
- b) konservering;
- c) tvätt och städning;
- d) mjölkhushållning;
- e) trädgårdsskötsel, fjäderfä- och smådjursskötsel, svin- och nötboskapsskötsel samt mjölkning, med demonstrationer i trädgård, hönshus, ladugård och svinhus äfvensom praktiska öfningar, där så lämpligen kan ske.

II. Teoretisk undervisning:

- a) närings- och födoämneslära;
- b) enkel bokföring och beräkning af hushållsutgifter, lämpade efter olika inkomstbelopp;
- c) hälso- och sjukvårdslära samt barnavård;
- d) mjölkhushållning;
- e) trädgårdsskötselns grunddrag och trädgårdsalstrens tillgödö-
görande;
- f) skötseln af fjäderfä och andra smärre husdjur; samt
- g) svinskötselns och nötboskapsskötselns grunddrag.

Då emellertid de olikheter i jordbrukshänseende, som råda inom vårt vidsträckta lands olika delar, betinga, att undervisningen på hvarje plats lämpas efter de lokala förhållandena, har kommittén icke ansett sig böra föreslå någon viss undervisningsplan att lända till efterrättelse vid nu föreslagna skolor, utan funnit det lämpligast, att frågor om de olika läroämnenas omfattning — liksom huruvida andra ämnen än de här ofvan angifna böra i läroplanen upptagas — för hvarje skola afgöras af den styrelse, som bör finnas för skolan utsedd.

Undervisningen vid skolan bör, enligt kommitténs mening, meddelas de unga kvinnorna i så enkel form, att tillträde till densamma utan olägenhet kan medgifvas äfven dem, som icke besitta andra förkunskaper, än som vid folkskolan inhämtats. Det synes kommittén dessutom vara af vikt, att de unga flickorna uti ekonomiskt mindre gynnsamt situerade landtmannahem få tillfälle att begagna sig af denna undervisning vid den tidpunkt, då de efter avslutad folkskolekurs och konfirmation måste tänka på att själfva förtjäna sitt uppehälle och därvid i de flesta fall vända sig från landsbygden till städerna eller andra industrisamhällen. Kommittén har af denna anledning i det af kommittén upp-

gjorda förslaget till reglemente för de med understöd af statsmedel inträttade landthushållsskolor satt inträdesåldern så lågt som till 16 år, hvarvid dock tillika intagits bestämmelse därom, att, under i öfrigt lika förhållanden, den inträdessökande skall äga företräde, som fyllt 18 år eller genomgått af staten understödd folkhögskola eller visat sig äga motsvarande kunskaper eller ock under längre tid deltagit i praktiska arbeten inom landtmannahem.

Kommittén har vidare tänkt sig, att de nu föreslagna skolorna skola förläggas till folkhögskolor eller landtmannaskolor eller ock såsom fullt fristående till annan lämplig plats. Tillgång till demonstrationer vid ett välskött mindre jordbruk bör emellertid alltid finnas, då denna omständighet är af största betydelse för en framgångsrik verksamhet vid skolan, hvars undervisning bör ordnas så praktisk som möjligt. Framdeles böra ock vid landthushållsskolorna kunna med fördel anordnas specialkurser med begränsning till någon särskild uppgift, såsom t. ex. smörberednings- och ystningskurser, mjölkkningskurser, trädgårdskurser, syltningskurser m. m., allt efter de olika orternas behof och förhållanden.

Kommitténs förslag innehåller vidare, att vid hvarje landthushållsskola skall finnas en vid densamma boende föreståndarinna, som leder och deltagar i undervisningen, hvarjämte öfriga lärarkrafter böra anställas till det antal, undervisningens behöriga upprätthållande kräver. För ett framgångsrikt bedrivande af undervisningen vid en sådan skola anser kommittén önskligt, att såväl skolans föreståndarinna som särskildt lärarinnan i huslig ekonomi med goda vitsord aflagt afgangsexamen från lärarinnekurs i sagda ämne.

I de fall, då landthushållsskola är förlagd till samma plats som folkhögskola eller landtmannaskola samt har med dylik skola gemensamma lokaler och lärare, hvilket kommittén anser väl oftast, åtminstone till en början, komma att blifva förhållandet, bör dylik skolas föreståndare utses till rektor för jämväl landthushållsskolan för att under öfverinseende af denna skolas styrelse handhafva skolans ekonomi samt den högsta disciplinära myndigheten vid skolan.

Skolans styrelse bör enligt kommitténs förslag utgöras af minst fem personer, däribland skolans rektor, där sådan finnes, samt skolans föreståndarinna. Då skolans verksamhet uteslutande afser kvinnans arbetsområde, anser kommittén, att af öfriga styrelseledamöter minst två böra vara i orten bosatta, för denna verksamhet intresserade kvinnor, hvilka på detta sätt blifva satta i tillfälle att utöfva inflytande på skolans ledning och uppsikt öfver dess arbete.

[2.] För en kurs vid landthushållsskola med den organisation, som kommittén här angifvit, har kommittén beräknat följande utgiftsstat:

Skollokaler med uppvärmning och belysning samt bostad för föreståndarinna	kronor	500: —
Föreståndarinna, lön	»	800: —
Biträdande lärarinna, lön	»	400: —
Extra lärare, arfvode	»	100: —
Kostnader för skolinventarier	»	100: —
Åskådningsmateriell	»	50: —
Annonser och tryck	»	100: —
Läkarvård och medicin	»	50: —
Diverse utgifter	»	100: —
Summa kronor 2,200: —		

Då skolan icke torde kunna upptaga högre kursavgift än 30 kronor för elev, eller vid en kurs med 10 betalande elever 300 kronor, framgår, att för skolverksamhetens uppehållande enligt kommitténs förslag krävas för hvarje kurs särskilda anslag till sammanlagdt belopp af omkring 2,000 kronor. Häraf finner kommittén staten skäligen böra bidraga med 1,800 kronor, hvilket belopp bör såsom anslag tillkomma skolan för hvarje dylik kurs, äfven om två eller flera kurser hållas vid skolan under olika tider af året. Såsom villkor för sådant anslags utgående har kommittén föreslagit, att skolan i fråga om lokaler, lärarkrafter och undervisningsmateriell godkännes vid af skolinspektör företagen undersökning beträffande nämnda förhållanden samt att ett visst minimiantal lärjungar finnas vid skolan, hvilket antal kommittén ansett böra bestämmas till 12. Vid hvarje med understöd af statsmedel hållen kurs böra slutligen finnas minst två friplatser eller fyra halffria platser.

Då ett icke obetydligt antal folkhögskolor redan i särskilda kurser meddela undervisning i huslig ekonomi och dithörande ämnen och man torde kunna förutsätta, att, om kommitténs förslag i fråga om statsanslag åt landthushållsskolor vinner statsmakternas godkännande, flera af nämnda kurser komma att ombildas till den af kommittén föreslagna skoltypen, har kommittén, som föreställde sig, att därjämte redan under den närmaste tiden några sådana skolor komme att uppstå i förening med landtmannaskola eller fullt fristående, ansett, att statsbidrag måste beräknas komma att årligen utgå till minst 20 kurser vid dylika landthushållsskolor. Med det af kommittén föreslagna beloppet för statsbidrag till hvarje kurs skulle alltså för ändamålet vara erforderligt ett

anslag af minst 36,000 kronor, hvilket i likhet med anslaget till understödjande af landtmannaskolor syntes kommittén böra hafva förslagsanslags natur.

[2.]

För att den sålunda öppnade utvägen till vinnande af nödiga och nyttiga kunskaper skall komma att begagnas äfven af dem, som hvarken själfva äga tillgångar att bekosta sitt uppehälle vid skolan eller kunna påräkna tillräckliga bidrag härtill från hemmet, har kommittén, på enahanda sätt som i fråga om statsunderstöd för genomgående af landbruks- och landtmannaskolas kurser, föreslagit, att obemedlade och mindre bemedlade elever vid landthushållsskola måtte komma i åtnjutande af statsunderstöd för att genomgå kurs vid dylik skola. Med »obemedlad» har kommittén äfven i detta sammanhang förstått den, som ej vare sig själf äger tillgångar för genomgående af en undervisningskurs eller kan från hemmet påräkna bidrag för ändamålet, och med »mindre bemedlad» den, som antingen äger tillgångar, men dock ej tillräckliga för genomgående af en undervisningskurs, eller ock kan från hemmet påräkna något fastän otillräckligt bidrag för ändamålet. I anslutning härtill har det synts kommittén, att det understöd, som af statsmedel tilldelas obemedlad elev, bör motsvara minst hälften af elevens oundvikliga utgifter under loppet af den undervisningskurs, som är i fråga. Kostnaderna för en elevs vistelse vid en skola kunna visserligen ställa sig betydligt olika inom skilda delar af landet, men kommittén anser emellertid, att statsunderstöden böra utgå med lika belopp vid alla skolor. I enlighet härmed och i betraktande af att utgifterna för enbart kosten vid de skolor, hvilka — liksom fallet är med landthushållsskolorna — icke medgifva fritt kosthåll åt eleverna, torde uppgå till i genomsnitt minst en krona om dagen, hvartill kommer utgifter för logis, böcker och skolmateriell m. m., har det synts kommittén, att dessa understöd lämpligen borde bestämmas till 25 kronor i månaden för obemedlad och 15 kronor i månaden för mindre bemedlad, eller samma belopp som beräknats vid genomgående af kurs vid landtmannaskola.

För att landsbygdens ungdom måtte så mycket som möjligt uppmuntras att anlita nu ifrågavarande undervisningsanstalter, har kommittén ansett det vara af synnerlig vikt, att de personer, som icke själfva förmå bekosta sitt uppehälle under skolkursen, redan före dess början få underrättelse om, huruvida de kunna påräkna statsunderstöd. Detta torde utan svårighet låta sig göra ifråga om skolkurser, där elevantalet — såsom vid landthushållsskolorna — icke är i det för skolan gällande reglemente till siffran bestämdt. Beträffande pröfningen af

[2.] ansökningar om understöd för sådana kursers beivrande har kommittén afgifvit närmare förslag.

Såsom ett nödvändigt villkor för att de ifrågasatta understöden skola komma till verklig nytta har kommittén framhållit, att det noga måste tillses, att understöd icke gifves åt andra än sådana, hvilka kunna anses vara förtjänta af sådant understöd. Sålunda bör vid pröfning af ansökningar om understöd afseende fästas icke blott vid sökandens och hennes föräldrars ekonomiska förhållanden utan äfven vid sökandens vandel samt huruvida sökanden äger nödiga förutsättningar för att kunna draga nytta af den undervisning, som är i fråga.

Vid beräkning af storleken af det statsanslag, som årligen skulle behövas för att, på sätt kommittén föreslagit, understödja obemedlade och mindre bemedlade elever vid landthushållsskolorna, har kommittén utgått från att flertalet elever här, liksom vid landtmannaskolorna, komma att vara i behof af dylikt understöd. Då detsamma enligt i det föregående angifven beräkning skulle under hvarje här ifrågavarande 3 månaders kurs komma att utgå med respektive 75 och 45 kronor eller i medeltal 60 kronor, då vidare antalet kurser beräknats till 20 och minimiantalet elever i hvarje kurs bestämts till 12, skulle alltså ett belopp af i rundt tal 15,000 kronor för ändamålet vara erforderligt.

Inspektionen af nu ifrågavarande skolor skulle, enligt kommitténs förslag, anförtrös åt samma inspektörer, hvilka skulle utöfva inspektionen öfver öfriga statsunderstödda anstalter för den lägre landtbruksundervisningen. Kommittén har dock, utan att för närvarande vilja framställa förslag i sådan riktning, framhållit, att i den mån landthushållsskolor komma att uppstå till ett något mera afsevärdt antal, behof säkerligen kommer att göra sig gällande att för utöfvandet af tillsynen öfver sådana skolor anlita särskild inspektris.

Med åberopande af hvad sålunda anförts har kommittén hemställt, att under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» må uppföras ett förslagsanslag å 36,000 kronor till understöd åt landthushållsskolor, att efter Kungl. Maj:ts bepröfvande utdelas med högst 1,800 kronor för hvarje vid sådan skola hållen kurs, hvars elevantal uppgår till minst 12, under villkor:

att skolan vid af skolinspektör verkställd undersökning visar sig innehafva för skolverksamhetens rätta bedrivande nödiga lokaler, lärarkrafter och undervisningsmateriell;

att minst två frielever eller dubbla antalet elever mot half undervisningsavgift äga att vid kursen åtnjuta undervisning, så framt mot-

svarande antal obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande anmäla sig till erhållande af sådan förmån; [2.]

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall finner skäl föreskrifva;

att skolan årligen afgifver berättelse om sin verksamhet; samt

att för beviljande af statsunderstöd åt obemedlade och mindre bemedlade för begagnande af undervisning vid skolan må anvisas ett årligt till 15,000 kronor beräknadt anslag, från hvilket, efter ansökning och pröfning i hvarje särskildt fall, må utgå understöd med 25 kronor i månaden åt obemedlad och 15 kronor i månaden åt mindre bemedlad elev.

Sedan landtbruksstyrelsen blifvit anbefalld att, efter inhämtande af yttranden i ärendet från hushållningssällskapens förvaltningsutskott, afgifva underdånigt utlåtande öfver de i kommitténs betänkande upptagna förslag, har styrelsen den 18 oktober 1909 inkommit med det sålunda infordrade utlåtandet och därvid öfverlämnat till styrelsen ingifna yttranden från samtliga förvaltningsutskott med undantag af Norrbottens läns hushållningssällskaps.

*Landtbruks-
styrelsen den
18 oktober
1909.*

Ur dessa utskottens yttranden tillåter jag mig att här i korthet meddela hvad utskotten haft att anföra rörande kommitténs af mig i det föregående omförmälda förslag.

Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i sitt utlåtande lifligt förordat upprättandet af här ifrågavarande skolor under särskildt framhållande i huru hög grad det mindre jordbrukets utveckling är förbunden med allmogekvinnornas utbildning, i det att ett verkligt vinstgifvande småbruk icke låter tänka sig under annan förutsättning, än att husmodern lärt sig tillvarataga allt på mest ändamålsenliga sätt. Under sådana förhållanden anser utskottet, att undervisningen vid hushållsskolorna bör vara kostnadsfri, på det att den måtte kunna tränga ned till de djupaste lagren af allmogen, där kunskapen allra bäst behöfves. Vidare framhåller utskottet önskvärdheten af att i undervisningen jämväl måtte ingå husslöjd, enär idkandet af dylik i hög grad bidrager till spridande af välmåga i hemmet och till sammanhållningen bland dess medlemmar. — Äfven Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansluter sig till sistnämnda uppfattning och erinrar särskildt om nödvändigheten af att eleverna beredas undervisning i sömnad och kvinnlig handelslöjd. — Gottlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott finner de föreslagna landthushållsskolorna vara ägnade att fylla ett för närvarande synnerligen kännbart

- [2.] behof, men anser, att några elevavgifter knappast kunna påräknas vid dylik skola. — Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott uttalar såsom sin mening, att den praktiska utbildningen icke blifvit tillräckligt beaktad i kommitténs förslag. Liksom eleverna vid landtmannaskolor böra hänvända sig till välskötta egendomar för inhämtande af praktiska kunskaper, så synas ock landthushållsskolornas elever böra komplettera den vid den teoretiska kursen meddelade utbildningen med praktisk elevplats i därför lämpliga hem. — Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott befarar, att en landthushållsskola ej med visshet kan påräkna att redan från början erhålla det föreslagna minimiantalet elever och anser på grund häraf, att skolan bör kunna under de tre första åren få åtnjuta statsanslag, äfven om antalet elever understiger minimiantalet. Vidare synes det utskottet, att den uppgjorda normalstaten blifvit för lågt beräknad. — Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott uttalar en mot kommitténs afvikande mening beträffande landthushållsskolas förläggande till folkhögskola. Då det vid upprepade tillfällen framhållits, att folkhögskolan icke är och icke heller bör blifva någon fackskola, och då det, om kommitténs förslag angående omorganisation af landtmannaskolorna genomföres, öppnas möjlighet att frigöra sistnämnda skola från folkhögskolans öfverherravälde, synes det utskottet omotiveradt att förbinda folkhögskolan med en ny jordbrukets speciella undervisningsform. Ej heller finner sig utskottet kunna biträda kommitténs uttalande angående företrädesrätt för den, som genomgått folkhögskola, att vinna inträde vid landthushållsskola. Öfriga förvaltningsutskott ha utan särskild motiveering tillstyrkt kommitténs förslag.

För egen del har landtbruksstyrelsen icke haft något att erinra mot kommitténs förslag.

*Departements-
chefen.*

Vid det medelstora och mindre jordbruket är det — såsom redan förut blifvit antydt — i kanske högre grad än på något annat verksamhetsområde mannens och hustruns gemensamma arbete, som skapar det egna hemmet och tryggar dess ekonomiska bärkraft. I sträfvandena att öka detta jordbruks afkastningsförmåga och föra detsamma framåt måste sålunda uppmärksamheten vara riktad på att höja och stärka bådasyrkeskicklighet och göra dem båda vuxna de uppgifter, som åligga dem. Vid vissa jordbruk är det husdjurens skötsel och tillgödögorandet af ladugårdens produkter, som till väsentlig del faller på husmoderns lott; vid andra har hon att vårda trädgården och göra densamma till en god inkomstkälla, öfverallt är det hon, som skall leda

hemmets inre ekonomi och med de enkla medel, som i regel stå henne till buds, sprida trefnad inom detsamma. Hvarje dylikt hem äger fördelen att från egen gård kunna hämta största delen af hvad familjen behöver för sitt uppehälle; men för att denna fördel på bästa sätt skall kunna utnyttjas, kräves ofta grundligare insikter såväl i födoämnenas tillredning som i tillvaratagandet på mest ekonomiska sätt af hvad gården producerar. Därtill kommer än vidare, att kvinnans blick behöver skärpas för betydelsen af en god hälso- och barnavård, i samband hvarmed kunskap måste bibringas henne om, huru en förbättring skall på lämpligaste sätt äga rum i de mindre tillfredsställande förhållanden, som i detta hänseende mångenstädes ännu råda å landsbygden.

Dessa och andra med dem sammanhängande omständigheter utgöra enligt min mening tungt vägande skäl för vidtagande från statsmakternas sida af åtgärder, som kunna möjliggöra och underlätta upprättandet i skilda landsdelar af skolor af det slag, som här blifvit föreslaget. Såsom framgår redan af hvad jag i det föregående anført, blir dessa skolors uppgift en helt annan än den, som tillkommer de husmoderkurser, till hvilkas anordnande genom hushållningssällskapen statsanslag redan nu finnes tillgängligt. Dessa senare äro nämligen närmast afsedda för småbrukarnas hustrur, för i det mindre jordbruket redan arbetande kvinnor, hvilka icke äro i tillfälle att för genomgående af en undervisningskurs vara frånvarande från sina hem mer än några få dagar i följd, medan åter de här föreslagna landthushållsskolorna väl i främsta rummet komme att uppsökas af landsbygdens kvinnliga ungdom, som vid dem blir i tillfälle förvärfva den utbildning, som kräves för ett framgångsrikt arbete i småbrukets tjänst. Och hvad angår den undervisning i huslig ekonomi, som i form af skolköskurser jämlikt nådiga kungörelsen den 16 juni 1906 meddelas vid folkskolor, högre folkskolor samt folkhögskolor, är densamma lika litet som de vandrande skolköskurser, som åtskilliga hushållningssällskap och landsting anordnat, att hänföra till sådan landthushållsundervisning, som landthushållsskolorna äro afsedda att meddela. Ej heller få dessa skolor likställas med de hushållsskolor vid Rimforsa och Brogård, till hvilka statsanslag nu utgå, i det att dessa sistnämnda hafva till hufvudsaklig uppgift att utbilda i sitt kall väl förfarna lärarinnor, hvilka, med klar uppfattning om landsbygdens och särskildt småbrukets förhållanden och kraf, kunna meddela en efter dessa förhållanden väl afpassad undervisning vid husmoderkurserna och landthushållsskolorna. Dessa senare komma sålunda enligt mitt förmenande att i den med statsmedel understödda undervisningen för landsbygdens kvinnor bilda det viktiga och betydelsefulla led, som för när-

[2.] varande saknas, och utan hvilket denna undervisning icke kan betecknas såsom ett systematiskt genomfördt helt.

Mot kommitténs förslag till landthushållsskolornas organisation har jag i stort sedt icke något att erinra. Förslagda på lämpliga platser och under sakkunnig ledning anser jag dem äga stora förutsättningar att på önskvärdt sätt kunna fylla sin viktiga och ofta maktpåliggande uppgift. Särskildt synes det mig böra vara förenadt med fördel att, på sätt kommittén antyder, där detta på grund af lokala förhållanden låter sig göra, förbinda landthushållsskolan med en folkhögskola eller landtmannaskola, i det att ett visst, ganska afsevärdt samband alltid förefinnes mellan dessa olika undervisningsanstalter, något som bland annat medför, att lärarkrafter, undervisningsmateriell m. m. i många fall kunna vara gemensamma. Då emellertid landthushållsskolan afser att meddela en närmare angifven fackutbildning, måste gifvetvis, där dylikt samband mellan olika läroanstalter äger rum, betryggande garantier förefinnas, att landthushållsskolan skall kunna på fullt tillfredsställande sätt fylla denna sin uppgift. Krafvet härpå har kommittén beaktat genom att föreskrifva, att vid landthushållsskolan skall finnas särskild föreståndarinna och särskild enligt angifna grunder sammansatt styrelse.

Beträffande det af kommittén föreslagna minimiantal elever, som skulle krävas för utbekommande af statsanslag, har framhållits önskvärdheten af att äfven landthushållsskolorna under de tre första åren måtte — liksom landtmannaskolorna — kunna komma i åtnjutande af statsanslag, äfven om antalet elever vid någon kurs ej skulle uppgå till fastställt minimum. Då emellertid detta minimiantal blifvit satt så lågt som till 12, anser jag redan af denna anledning dylikt undantag icke i allmänhet vara af behovet påkalladt. På grund af särskilda omständigheter, såsom de lokala förhållandena inom vissa landsdelar eller dylikt, kan det emellertid för en eller annan skola visa sig förenadt med svårigheter att för hvarje år erhålla elever till föreskrifvet antal. Under sådana förhållanden torde här — såsom i fråga om landtmannaskolor — böra medgifvas Kungl. Maj:t rätt att, där sådana omständigheter föreligga, kunna bevilja statsunderstöd åt landthushållsskola, hvars elevantal understiger den fastställda minimisiffran. Ett ytterligare skäl till att från början i regel fasthålla vid förenämnda minimisiffra synes mig ligga i den omständigheten, att särskilda statsmedel torde böra på sätt och till belopp, kommittén föreslagit, anvisas till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid dessa skolor. Sådant understöd skulle nämligen, på samma gång det öppnade möjlighet för dem, som kanske

mest äro i behof af här ifrågavarande undervisning, att få del af densamma, äfven göra det lättare för en skolstyrelse att hålla elevantalet uppe vid det bestämda minimum.

Då understöd på detta sätt i jämförelsevis stor utsträckning och till ganska afsevärdt belopp kan tilldelas de elever, som däraf äro i behof, synes mig anledning saknas att, såsom flera hushållningssällskap påyrkat, föreskrifva, att undervisningen vid dessa skolor skall vara kostnadsfri. Äfven i här berörda afseende torde de böra vara likställda med de dem i vissa fall närstående landtmannaskolorna.

Beloppet af det utaf kommittén föreslagna statsanslaget utgör, på sätt redan meddelats, 1,800 kronor för hvarje kurs och har kommittén jämväl i fråga om landthushållsskolorna — liksom förut i sitt förslag rörande statsanslag åt landtmannaskolor — hemställt, att statsanslaget måtte utgå med berörda belopp, oafsedt huruvida bidrag till skolan lämnas från orten eller icke. Då emellertid — såsom vid underdånig föredragning den 13 januari 1911 angående statsanslag till landtmannaskolorna framhölls — villkoret om understöd äfven från orten tvifvelsutan utgör den bästa säkerhet för att ortsintresse för och ortsbehof af upprättande af en skola verkligen föreligga, och då utan full visshet härom statsanslag icke bör anvisas, anser jag mig i detta fall icke kunna biträda kommitténs nu förevarande förslag. Enklast och bäst synes mig anslagsfrågan äfven här kunna lösas på samma, af Riksdagen redan godkända sätt som i fråga om landtmannaskolorna eller sålunda, att staten utan villkor om motsvarande bidrag från orten tillerkänner landthushållsskola ett visst grundanslag för hvarje kurs, men att staten för de kostnader, som därutöfver för undervisningen erfordras, bidrager allenast med belopp, motsvarande hvad från orten för ändamålet tillskjutes. Beträffande storleken af statens grundanslag till sådan kurs synes mig detta lämpligen kunna bestämmas till halfva det belopp, hvilket utgår såsom grundanslag till landtmannaskola eller till 1,000 kronor. För hvad skolan utöfver nämnda grundanslag behöfver för undervisningen vid hvarje särskild kurs skulle intill ett belopp af högst 800 kronor — motsvarande alltså ett sammanlagdt statsanslag till samma belopp som kommittén föreslagit, eller 1,800 kronor — statsmedel likaledes kunna utgå, dock endast under villkor af motsvarande tillskott från orten, elevavgifterna däri inberäknade. En skola, som uppbure statsanslag till högsta belopp, 1,800 kronor, skulle sålunda för hvarje kurs disponera ett belopp af 2,600 kronor eller något mera än den af kommittén beräknade normalstaten. Genom en dylik anordning skulle jämväl den anmärkning, som från visst håll riktats mot den af kom-

[2.] mittén uppgjorda normalstaten, eller att densamma blifvit för lågt beräknad, hafva förlorat betydelse.

På samma sätt som förut i fråga om landtmannaskolorna har kommittén beträffande landthushållsskolorna ej funnit skäl ifrågasätta, att såsom villkor för statsanslags utgående skulle fordras vederbörande hushållningssällskaps vitsord angående behovet inom orten af den skola, som söker statsanslag. Genom undersökning af utaf kommittén föreslagna särskild skolinspektör har det syns kommittén, att äfven här erforderlig visshet om skolans behöflighet borde kunna vinnas. Lika litet som ifråga om landtmannaskolor torde emellertid en skolinspektör kunna bilda sig en så klar uppfattning som vederbörande hushållningssällskap om, huruvida behof af en landthushållsskola inom orten föreligger eller ej; och då det synes mig, att största möjliga trygghet bör åstadkommas, att statsanslag lämnas endast åt sådana skolor, som äro för orten verkligen behöfliga, torde, på sätt Riksdagen redan beslutat beträffande landtmannaskolorna, böra såsom villkor för statsbidrag åt landthushållsskola stadgas, att hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordar skolans behöflighet för orten.

Att dessa skolor böra stå under samma inspektion som öfriga anstalter för den lägre landtbruksundervisningen, till hvilka statsanslag utgår, synes mig själfallet. Den bör utan nämnvärd ökning af kostnaden kunna bestridas af de inspektörer, till hvilkas aflöning belopp finnes upptaget i den af nästlidet års Riksdag godkända planen för förändrad organisation af med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor. Till frågan om beviljande af berörda belopp äfvensom af det till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid landthushållsskola erforderliga beloppet, 15,000 kronor, torde jag få återkomma under nästa punkt i detta protokoll.

Sammanfattning.

Sammanfattas ofvan angifna grunder, skulle följaktligen till landthushållsskola, inrättad på sätt af mig förordats, såsom bidrag för hvarje vid skolan hållen kurs efter Kungl. Maj:ts bepröfvande af statsmedel utgå ett belopp af högst 1,800 kronor, däraf 1,000 kronor skall anses såsom grundanslag, och under villkor i öfrigt:

att antalet elever vid kursen uppgår till minst 12, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd jämväl för kurs, hvars elevantal understiger nämnda siffra,

att inom orten tillskjutes minst lika stort belopp, elevavgifterna inberäknade, som det, hvarmed statsbidraget öfverstiger grundanslaget, 1,000 kronor,

att vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordar behovet inom orten af dylik skola, [2.]

att för hvarje 500 kronor af statsbidraget minst en frielev eller dubbla antalet elever mot half undervisningsafgift äga att vid skolan åtnjuta undervisning, för såvidt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande af sådan förmån,

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall finner skäl föreskrifva, samt

att skolan årligen afgifver berättelse om sin verksamhet.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, med godkännande af de utaf mig tillstyrkta, här ofvan sammanfattade grunder för statsbidrag åt landthushållsskolor, för berörda ändamål under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» under benämning »understöd åt landthushållsskolor» uppföra ett särskildt förslagsanslag å 36,000 kronor.

Bifalles detta, kommer anslagstiteln i sin helhet att undergå motsvarande höjning. Då höjning af anslagstiteln jämväl af andra orsaker lär böra ske, anhåller jag att få återkomma till frågan därom under nästföljande två punkter.

Det under denna anslagstitel uti riksstaten uppförda ordinarie anslag, 372,840 kronor, omfattar dels ett förslagsanslag å 50,000 kronor till understöd åt landtmannaskolor, dels såsom bestämdt anslag 322,840 kronor. [3.] *Landbruks- och landtmannaskolor.*

Af det bestämda anslaget utgå för närvarande följande anvisningar till nedannämnda af Riksdagen pröfvade behof, nämligen:

till landtbruksinstitutet vid Ultuna	kronor	64,790: —
„ landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp	„	83,650: —
„ trädgårdsundervisningen	„	34,800: —
„ lägre landtbruksskolor	„	68,000: —
„ landtmannaskolor	„	24,000: —
„ aflöning åt tre statskonsulenter, en i boskapsskötsel, en i mejerihushållning och en i svinskötsel, tillhopa	„	12,000: —
„ mejerielevers undervisande vid enskilda mejerier	„	9.000: —
transport kronor		296,240: —

[3.]

	transport kronor	296,240: —
till stipendier åt personer, som vid enskilda mejerier genomgå fullständig lärokurs i mejerihandtering,	„	3,000: —
„ understöd åt personer, som ägna sig åt landtbrukets studerande,	„	10,000: —
	eller tillhopa kronor	309,240: —.

Återstoden af det bestämda anslaget står enligt 1901 års Riksdags beslut till Kungl. Maj:ts disposition.

Beträffande de till lägre landtbruksskolor anvisade medlen, beviljades anslag till dylika skolor, på framställning af Kungl. Maj:t, första gången vid 1840—1841 årens riksdag, hvilka anslag till en början utgingo med 1,500 kronor för år till hvarje skola. Detta statsbidrag har sedermera blifvit höjdt först vid 1850—1851 årens riksdag till 3,000 kronor och sedermera vid 1856—1858 årens riksdag till 4,000 kronor, med hvilket belopp anslaget fortfarande utgår till *en* landtbruksskola i hvarje län, där sådan skola finnes inrättad. I de fall, då ytterligare en skola därstädes blifvit upprättad, har denna uppburit statsanslag å endast 2,000 kronor, för hvilket sistberörda anslags åtnjutande såsom villkor föreskrifvits, att hushållningssällskap eller landsting inom den ort, där skolan blifvit upprättad, förbundit sig att till skolans underhåll tillskjuta lika stort belopp som statsanslaget. För närvarande finnas 17 med statsmedel understödda landtbruksskolor i verksamhet, af hvilka en hvar från nu ifrågavarande anslagstitel uppbär årligt statsanslag å 4,000 kronor. Dessutom utgår till en hvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län belägna landtbruksskolor ett ytterligare statsbidrag å 2,000 kronor för år från ett för ändamålet å extra stat uppfördt anslag å 6,000 kronor.

Statsanslag till understöd åt landtmannaskolor har från och med år 1888 utgått från ett under nu ifrågavarande anslagstitel uppfördt förslagsanslag, som å anslagstiteln funnits uppfördt till och med år 1906 med 15,000 kronor och därefter med 50,000 kronor, hvarjämte Riksdagen medgifvit, att besparingar å anslagen till lägre landtbruksskolor finge användas till understöd åt landtmannaskolor med belopp af högst 4,000 kronor åt landtmannaskola, som vore belägen i län, där med statsmedel till samma belopp understödd lägre landtbruksskola ej finnes, eller åt landtmannaskola, hvars elevantal öfverstege 20, och med högst 3,000 kronor åt öfriga landtmannaskolor. Genom särskilda nådiga bref år 1911 anvisades för samma år till de då befintliga 32 landtmannaskolorna 96,433 kronor, däraf från förslagsanslaget till under-

stöd åt landtmannaskolor 72,433 kronor samt från besparingar å anslagen till lägre landtbruksskolor 24,000 kronor.

[3.]

I detta sammanhang tillåter jag mig ock erinra, att sedan några år tillbaka funnits å extra stat uppfördt ett belopp af 10,000 kronor till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel.

I Kungl. Maj:ts nådiga proposition till 1911 års Riksdag angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel för år 1912 föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen bland annat att för sin del godkänna vissa af föredragande departementschefen under punkt 5 i statsrådsprotokollet för den 13 januari 1911 sammanfattade grunder för förändrad organisation af med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor att tillämpas å sådana skolor från och med ingången af läsåret 1912—1913.

Då emellertid, med hänsyn till tiden för utbetalande af statsbidrag till dylika skolor, något ökad anslag för ändamålet icke erfordrades före år 1913, begärdes icke i 1912 års stat de för omorganisationens genomförande nödiga medlen.

De af departementschefen tillstyrkta grunderna för den förändrade organisationen af skolorna sammanfattades i nämnda statsrådsprotokoll sålunda:

1:o. Till landtbruks- och landtmannaskolor, som inrättats på af föredraganden i statsrådsprotokollet förordadt sätt, utgår årligt statsbidrag till en hvar af nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige med 7,500 kronor;

till en hvar af fyra landtbruksskolor inom Norrland och Dalarna med 6,000 kronor; samt

till landtmannaskolor, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, med *ej mindre* ett grundanslag å 2,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 20, eller, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, till minst 12, *än äfven* ytterligare högst 4,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstiger 30, med högst 3,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 20 men icke öfverstiger 30, äfvensom, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, med högst 1,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, med rätt för Kungl. Maj:t att för de tre närmaste läsåren efter dessa bestämmelsers ikraftträdande åt redan i verksamhet varande landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppbäres, äfven-

[3.] som att jämväl i andra fall på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt landtmannaskola, hvars elevantal icke uppgår till 20, allt under villkor i öfrigt beträffande landtmannaskola:

att inom orten tillskjutes minst lika stort belopp, elevavgifterna inberäknade, som det, hvarmed statsbidraget öfverstiger grundanslaget, 2,000 kronor,

att vederbörande hushållningssällskap vitsordar behovet inom orten af dylik skola,

att för hvarje 1,000 kronor af statsbidraget minst två frielever eller dubbla antalet elever mot half undervisningsavgift äga att vid skolan åtnjuta undervisning, för såvidt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande af sådan förmån,

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall finner skäl föreskrifva, samt

att skolan årligen afgifver berättelse om sin verksamhet för landtbruksundervisningen.

2:o. Till Kungl. Maj:ts förfogande ställes ett belopp af 35,000 kronor om året för att såsom understöd utdelas bland obemedlade och mindre bemedlade elever vid landtmannaskola, vid den vid landtbruksskola inom Norrland och Dalarna anordnade teoretiska vinterkurs samt vid fast undervisningskurs för småbrukare med särskildt antagna elever.

3:o. För skolorna anordnas inspektion, på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer, för en beräknad kostnad af, förutom reseersättningar, 5,000 kronor om året.

I underdånig skrifvelse den 30 maj 1911 har Riksdagen *dels* uttalat, att Riksdagen, i likhet med hvad såväl landtbruksundervisningskommittén som landtbruksstyrelsen i ärendet hemställt, funnit statsunderstöd böra utgå till obemedlade och mindre bemedlade lärjungar jämväl vid landtbruksskolorna i södra och mellersta Sverige samt att till följd häraf det för *statsunderstöd* erforderliga beloppet borde beräknas till 55,000 kronor, *dels* ock funnit de af Kungl. Maj:t föreslagna *grunderna för beräkning af statsbidrag* åt landtmannaskolor i vissa fall ställa väl höga fordringar å skolorna med hänsyn till deras elevantal, till följd hvaraf och med hänsyn jämväl å innehållet uti en i ämnet väckt motion Riksdagen ansåg sig böra uttala sig för de jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag, som här nedan angifves med fet stil.

Statsbidrag skulle sålunda utgå till *landtmannaskolor*, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, med *ej mindre* ett grundanslag å 2,000 kronor åt

sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst **15**, eller, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, till minst 12, *än äfven* ytterligare högst 4,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstiger 30, med högst 3,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst **15**, men icke öfverstiger 30, äfvensom, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, med högst 1,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst **10**, med rätt för Kungl. Maj:t att för de tre närmaste läs-åren efter dessa bestämmelsers ikraftträdande åt redan i verksamhet varande landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, tilldelas understöd till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppbäres, äfvensom att jämväl i andra fall på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt landtmannaskola, hvars elevantal icke uppgår till **15**.

Beträffande villkoren för statsbidrags utgående till landtmannaskolor har Riksdagen ej haft annat att erinra, än att, med hänsyn därtill att hushållningssällskapen mera sällan sammanträda, ej endast sällskapet själf, utan jämväl dess förvaltningsutskott borde äga befogenhet att meddela det för statsbidrags erhållande erforderliga vitsordet om behovet inom orten af dylik skola.

Hvad slutligen angår den ifrågasatta särskilda *inspektionen* af landtbruksundervisningsanstalterna i fråga, anslöt sig Riksdagen helt till Kungl. Maj:ts förslag därutinnan. Riksdagen ville endast uttala sin förvisning, att, därest inspektionen, som lämpligen torde böra omfatta jämväl andra statsunderstödda verksamheter på ifrågavarande undervisningsområde, komme att förrättas af flera personer, Kungl. Maj:t komme att vidtaga erforderliga åtgärder för att vinna nödig enhetlighet och likformighet i inspektionen öfver hela landet.

På grund af hvad sålunda anförts har Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag och förenämnda i ämnet väckt motion för sin del godkänt de i statsrådsprotokollet sammanfattade grunderna för förändrad organisation af med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor med de jämkningar, hvarför Riksdagen här ofvan uttalat sig, att tillämpas å sådana skolor från och med ingången af läsåret 1912—1913.

Såsom Eders Kungl. Maj:t täcktes erinra sig, fann Kungl. Maj:t vid underdånig föredragning den 22 juni 1911 af Riksdagens berörda skrifvelse för godt att godkänna Riksdagens beslut, i hvad dessa afveko från hvad Kungl. Maj:t i ämnet föreslagit. Samtidigt anbefalldes landtbruksstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med ytt-

- [3.] rande och förslag rörande de åtgärder, som erfordrades för genomförande från och med ingången af läsåret 1912—1913 af den utaf Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade omorganisationen af med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor.

Landbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 19 oktober 1911 hemställt om anvisande på ordinarie stat af det för den nya organisationens genomförande erforderliga beloppet, som i öfverensstämmelse med de utaf Riksdagen i sådant afseende godkända grunder utgör:

understöd med 7,500 kronor åt en hvar af nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige	kronor 67,500: —
understöd med 6,000 kronor åt en hvar af fyra landtbruksskolor i Dalarna och Norrland	„ 24,000: —
understöd åt vissa elever vid landtbruksskola, vid landtmannaskola samt vid fast undervisningskurs för småbrukare ...	„ 55,000: —
inspektion öfver de lägre landtbruksundervisningsanstalterna, förutom reseersättning	„ 5,000: — 151,500: —
understöd åt landtmannaskolor, förslagsanslag	„ 150,000: —
Summa kronor 301,500: —.	

Beträffande reseersättning för inspektör öfver de lägre landtbruksundervisningsanstalterna ber jag få erinra därom, att sådan beräknats utgå efter tredje klass i gällande resereglemente. Berörda reseersättning synes mig lämpligen kunna anvisas från nionde hufvudtitelnsls förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar, hvadan något särskildt belopp till ifrågavarande ersättning icke nu behöfver äskas.

På sätt ofvan omtalats utgår för närvarande från det under ifrågavarande anslagstitel uppförda *bestämda anslaget*:

till lägre landtbruksskolor	kronor 68,000: —
» landtmannaskolor	„ 24,000: —
Summa kronor 92,000: —.	

Ett genomförande af den nya organisationen skulle alltså medföra en höjning af det bestämda anslaget med $151,500 - 92,000 = 59,500$ kronor. Vidare skulle det i anslagstiteln ingående *förslagsanslaget* ökas

från 50,000 kronor till 150,000 kronor eller således med 100,000 kronor. Höjningen af anslagstiteln i dess helhet skulle följaktligen af nu ifrågasvarande anledning uppgå till 159,500 kronor.

[3.]

Emellertid skulle såsom en följd af omorganisationen följande å extra stat uppförda anslag indragas, nämligen:

till förhöjdt understöd till landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län kronor 6,000: —

till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid med statsmedel understödda landtmannaskolor „ 10,000: —.

Summa kronor 16,000: —.

Om till denna af omorganisationen föranledda minskning i staten, 16,000 kronor, ytterligare lägges det belopp, 22,433 kronor, hvarmed förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor under år 1911 öfverskreds, kommer sålunda verkliga kostnadsökningen, fränsedt reseersättningarna till de blifvande inspektörerna, att uppgå till 159,500 — $(22,433 + 16,000) = 121,067$ kronor.

Jag ber slutligen få erinra om, att jag under nästföregående punkt i detta protokoll anslutit mig till landtbruksundervisningskommitténs förslag rörande statsunderstöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid landthushållsskolor. Under förutsättning af bifall till hvad jag under nämnda punkt i öfrigt anført, synes mig det för nu ifrågasvarande statsunderstöd erforderliga belopp, 15,000 kronor, i likhet med andra här ofvan omtalade understöd böra anvisas å det i anslagstiteln ingående bestämda anslaget, hvilket följaktligen skulle behöfva ytterligare höjas med sistnämnda belopp eller således med sammanlagdt 59,500 + 15,000 = 74,500 kronor.

På grund af hvad jag här anført och under hänvisning till Kungl. Maj:ts och Riksdagens i ämnet redan fattade beslut, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels under det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanärningar» ingående bestämda anslag under benämning »den lägre landtbruksundervisningen» uppföra ett anslag å sammanlagdt 166,500 kronor, däraf 67,500 kronor till understöd åt nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige, 24,000 kronor till understöd åt fyra landtbruksskolor i Dalarna och Norrland, 70,000 kronor till understöd åt vissa elever vid landtbruksskola, landtmannaskola, landt-

- [3.] hushållsskola och fast undervisningskurs för småbrukare samt 5,000 kronor till inspektion öfver de lägre landtbruksundervisningsanstalterna; *dels ock* höja det under anslagstiteln upptagna förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor, nu 50,000 kronor, med 100,000 kronor till 150,000 kronor.

Bifall till hvad jag under denna punkt föreslagit skulle föranleda höjning i det bestämda anslaget med 74,500 kronor och i förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor med 100,000 kronor.

Anslagstiteln i sin helhet skulle jämväl i motsvarande grad höjas, hvartill jag emellertid återkommer under nästa punkt i protokollet.

- [4.] *Höjning af anslaget till reseunderstöd för landtbrukets studerande.* Vid 1856—1858 årens riksdag beviljade Rikets Ständer en summa af 3,000 riksdaler årligen till reseunderstöd åt sådana personer, hvilka ägna sig åt landtbrukets vetenskapliga eller praktiska studium och önska besöka främmande länder i ändamål att utvidga sina kunskaper i det yrke de valt. Redan vid 1859—1860 årens riksdag blef emellertid detta anslag förhöjdt till 6,000 riksdaler.

Äfven sistnämnda belopp visade sig dock så småningom för ändamålet otillräckligt. Antalet af dem, som sökte understöd från ifrågavarande medel, var särskildt under åren 1890—1893 synnerligen stort, och med anledning häraf aflät Kungl. Maj:t, på framställning af landtbruksstyrelsen, till 1894 års Riksdag nådig proposition, att Riksdagen, med godkännande af ett utaf landtbruksstyrelsen i afseende å användningen af anslaget väckt förslag, enligt hvilket understöd från detsamma skulle kunna meddelas, vare sig resorna vore afsedda att företagas i främmande länder eller inom landet, måtte höja samma anslag från 6,000 kronor till 10,000 kronor eller med 4,000 kronor.

Denna framställning blef dock af Riksdagen endast på det sätt bifallen, att Riksdagen godkände den föreslagna förändringen i afseende å användningen af anslaget men bibehöll detsamma vid enahanda belopp som förut, 6,000 kronor.

Häraf blef emellertid en följd, att förhållandet mellan tillgången af medel för ifrågavarande ändamål och antalet af dem, som sökt understöd från desamma, kom att ställa sig ännu ofördelaktigare, i det att antalet af de personer, som önskade komma i åtnjutande af dylikt understöd, hvilket antal åren 1890—1894, då understöd utgingo endast för resor utom landet, utgjorde i medeltal 36, under åren 1895—1901, då medlen fingo användas äfven för understöd till resor inom landet, stigit

till i medeltal 53. Under sistnämnda period kunde icke heller under något år understöd beredas åt flera än högst 13; på grund däraf att en eller annan af de sökande ansetts böra erhålla understöd för tillämnad längre resa, hade det två år inträffat, att icke flera än 9 personer hvardera året kunnat hugnas med dylikt understöd.

De olägenheter, som voro förbundna med att anslaget på detta sätt visade sig alltmåra otillräckligt, föranledde Kungl. Maj:t att på framställning af landbruksstyrelsen hos 1902 års Riksdag hemställa om höjning i anslaget med 4,000 kronor, eller från 6,000 till 10,000 kronor, hvilken hemställan blef af Riksdagen bifallen. Med sistnämnda belopp har anslaget därefter årligen utgått. Anslaget är uppfördt, såsom en särskild post i det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» ingående bestämda anslaget.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd, af landbruksstyrelsen med underdånigt utlåtande den 13 november 1911 öfverlämnad skrift har nu Sveriges landbrukslärarförening hemställt om ytterligare förhöjning i anslaget, därvid föreningen såsom stöd härför anført, hurusom, sedan omordade anslag höjdes till sitt nuvarande belopp, ett stort antal konsulent- och lärarbefattningar nyinrättats samt flera efter hand komme att inrättas, särskildt till följd af genomförandet af 1911 års Riksdags beslut om den lägre landbruksundervisningens omorganisation. Centralanstalten för jordbruksförsök med sitt stora antal tjänstemän hade äfven upprättats och de för vår modernärings gagn verkande enskilda föreningarna, såsom Sveriges utsädesförening, svenska mosskulturföreningen m. fl., hade, äfven de, ökat sin tjänstemannapersonal. Alla dessa olika tjänstemän med sina speciella uppgifter hade stort behof af att stå i kontakt med utlandets arbete på skilda områden. Äfven landbruksinstituts-lärarnas antal måste växa något i och med inrättandet vid instituten af en tredje årskurs och såväl härigenom som till följd af den större fordran på lärarnas inblick i det praktiska utvecklingsarbetets kraf, som dessa kurser måste medföra, blefve behöfvet af resestipendier äfven för dessa lärare större. Detsamma gällde ock rörande enskilda personer, som i praktiken verkade för landets modernärings utveckling i skilda grenar, hvarjämte våra landthushållningsskolors lärarinnepersonal äfvensom från dessa skolor utgående skolkökslärarinnor, hemkonsulenter m. fl. syntes böra sättas i tillfälle att företaga kortare studieresor.

Dessutom borde stipendierna kunna utdelas ej endast till större antal utan helst äfven till något högre belopp än nu i allmänhet skedde; de borde sålunda i vissa fall kunna komma äfven sådana personer till

[4.] godo, som önskade ligga vid utländsk läro- eller försöksanstalt för att idka teoretiska studier i vissa angifna ämnen.

Den vidare utbildning, som vid berörda tredje årskurser vid landtbruksinstituten komme att meddelas blifvande landtbrukslärare och konsulenter, kunde gifvetvis ej göra studieresorna för dessa mindre behöfliga, då dessa resor framför allt hade till ändamål att komplettera den redan inhäntade utbildningen; endast genom dem kunde vinnas verklig kännedom om det nya, som under hvarje tid arbetade sig fram. Studieresorna blefve gifvetvis också till större gagn, ju större mognad den studieresande besatte, hvarför det vore tydligt, att inrättandet af omordade tredje årskurser och åstadkommande af ökade möjligheter för studieresor vore två åtgärder, som stode i god samklang med hvarandra.

Då Sveriges landtbrukslärarförening varit öfvertygad om, att tiden nu vore inne för en ytterligare höjning i här berörda anslag, ville föreningen i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga denna fråga under pröfning.

För egen del har landtbruksstyrelsen till en början beträffande antalet ansökningar om resestipendier samt utsedda stipendiater, däraf särskildt lärare och konsulenter, under åren 1903—1911 meddelat följande sammanställning:

År	Antal sökande	Antal stipendiater	Däraf lärare och konsulenter		Belopp af stipendier till lärare och konsulenter
			Antal sökande	Antal stipendiater	
1903	78	18	20	12	6,600
1904	89	20	23	5	3,100
1905	60	21	15	9	3,800
1906	70	19	14	7	3,500
1907	66	19	18	9	3,600
1908	66	18	15	9	5,000
1909	74	19	21	7	3,150
1910	58	19	9	7	3,700
1911	77	19	25	14	4,550

Antal sökande af resestipendier, med undantag af lärare och konsulenter, hade åren 1908—1911 varit:

	1908	1909	1910	1911
landtmän för studium af jordbruk och husdjurs- skötsel	15	19	11	28
landtbruksingenjörer och landtbruksstipendiater	2	2	—	3
utföware af kontroll- och försöksverksamhet	5	6	3	5
trädgårdsmän	24	24	25	11
öfriga sökande	5	2	10	5.

[4.]

Enär tilloppet af ansökningar sålunda varit ganska stort, hade, på sätt tabellerna utvisade, hittills endast ett i förhållande till sökandenas antal ringa antal stipendier kunnat utdelas.

Landtbruksstyrelsen har vidare anført, hurusom alla resekostnader under senare tider både inom och utom landet i hög grad stigit, hvaraf måste blifva en följd, att, om anslaget ej höjdes, de beviljade stipendierna komme att till antalet minskas, samtidigt med att beloppen af de särskilda stipendierna måste ökas.

Ifrågavarande anslag komme alltså att genom förhållandenas egen natur blifva alltmera otillräckligt. Redan förut hade också röster inom landet höjts i syfte att bereda ökad tillfälle för landtbrukslärare till företagande af resor i utlandet. Sålunda hade landtbruksundervisningskommittén i sitt den 12 december 1908 afgifna underdåniga betänkande angående ordnande af den lägre landtbruksundervisningen framhållit önskvärdheten däraf, att blifvande landtbrukslärare bereddes tillfälle att med statsbidrag studera landtbruksundervisningen i andra länder i större utsträckning, än som anslaget till landtbrukets studerande för närvarande medgäfve.

Landtbruksstyrelsen, som delade denna uppfattning och på samma gång funne anslaget i fråga af ofvan anförda skäl numera otillräckligt för att verkligen tillgodose de anspråk, hvilka ställdes å detsamma, hade liksom landtbruksläroföreningen ansett tiden nu vara inne för höjandet af anslaget i fråga.

Hvad beloppet af förhöjningen angår, har det synts landtbruksstyrelsen, att anslaget lämpligen borde höjas med 5,000 kronor eller från 10,000 kronor till 15,000 kronor.

I de föreliggande framställningarna synas mig tungt vägande skäl ha blifvit åberopade för en höjning af nu ifrågavarande anslag, hvilken höjning icke torde kunna beräknas lägre, än hvad landtbruksstyrelsen föreslagit. Med erkännansvärd offervillighet lämna statsmakterna nu betydande belopp till att på olika vägar meddela undervisning i och sprida

Departements-
chefen.

- [4.] kunskap om jordbrukets och dess många binäringars rationella bedrivande. Under sådana förhållanden bör det ock ligga i statsmakternas intresse att se till, att de lärare, konsulenter, försöksledare m. fl., som fått detta arbete sig anförtrödt, blifva satta i tillfälle att, i större utsträckning än hittills kunnat ske, företaga studieresor till gagn icke endast för dem själfva utan äfven genom dem för den jordbruksidkande befolkningen inom mer eller mindre vidsträckta kretsar. Det samma gäller ock i viss grad äfven dem, som genom arbete på egen gård bidraga till jordbrukets och dess olika binäringars förkofran och utveckling. Äfven deras arbete kommer i flera afseenden det allmänna till godo och äfven de ha behof af att se och lära känna på andra orter vunnit erfarenhet.

Under det decennium som förflutit, sedan höjning i här omfördä anslag senast ägde rum, har, såsom i föreliggande framställningar betonas, arbetet på det svenska jordbrukets utveckling sökt sig nya former, och det präglas nu af en mångsidighet, som afsevärdt ökar behovet af medel till studieresor för dem, som genom sin verksamhet söka i ena eller andra afseendet bidraga till att föra vårt jordbruk ytterligare framåt.

På grund af det sålunda anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja den under här ifrågavarande anslagstitel uppförda anslagsposten till understöd åt personer, som ägna sig åt landtbrukets studerande, från 10,000 kronor till 15,000 kronor eller med 5,000 kronor.

Vid bifall till hvad jag sålunda äfvensom under näst föregående två punkter i protokollet hemställt, skulle följaktligen det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannauäringar» ingående bestämda anslaget höjas med sammanlagdt 79,500 kronor äfvensom förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor med 100,000 kronor, hvarjämte under anslagstiteln skulle uppföras till understöd åt landthushållsskolor ett förslagsanslag å 36,000 kronor, hvadan anslagstiteln i sin helhet skulle undergå höjning med sammanlagdt 215,500 kronor, eller således från 372,840 kronor till 588,340 kronor, samt erhålla följande uppställning:

bestämdt anslag:

till landtbruksinstituten m. m. kronor 402,340: —

förslagsanslag:

till understöd åt landtmannaskolor kronor 150,000: —

till understöd åt landthushållsskolor „ 36,000: — „ 186,000: —

Summa kronor 588,340: —.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Då jordbruksdepartementet år 1900 inrättades, uppfördes å dess ordinarie stat under titeln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» ett anslag å 140,500 kronor. För att kunna tillgodose redan godkända anslagsbehof af natur att böra fyllas från detta anslag höjdes anslaget redan för år 1902 till 175,000 kronor, från hvilket belopp anslagets slutsiffra, hufvudsakligen med anledning af inrättande af en centralanstalt för försöksväsendet på jordbruksområdet, under årens lopp höjts till dess i 1912 års stat uppförda belopp, 303,800 kronor.

[5.]
*Höjning af
anslaget till
befrämjande i
allmänhet af
jordbruk och
landtmanna-
näringar.*

Från detta anslag utgå för närvarande, sedan den jämlikt nådigt beslut år 1858 med 4,000 kronor om året från detta anslag understödda svenska trädgårdsföreningens elevskola vid Rosendal å Kungl. Djurgården från och med utgången af år 1911 upphört med sin verksamhet, följande anvisningar till nedannämnda af Riksdagen pröfvade behof, nämligen:

till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet	kronor 121,100: —
„ aflöning åt landtbruksakademiens sekreterare .	„ 4,000: —
„ landtbruks- och fiskerimuseerna vid landtbruksakademiens experimentalfält	„ 6,500: —
„ aflöning åt en undervisare i fårskötsel och ullkultur	„ 2,000: —
„ denne undervisares resor, förslagsvis beräknade till	„ 1,500: —
„ premiering af nötboskap	„ 120,000: —

eller tillhopa kronor 255,100: —.

Genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut hafva vidare från återstoden af anslaget under senare åren årligen anvisats understöd till nedannämnda ändamål med följande belopp:

[5.] till uppehållande af Sveriges utsädesförenings verksamhet	kronor	15,000: —
„ fortsatta smörprofningar	„	15,000: —
„ afvelsföreningen för rödbrokig svensk boskap ..	„	3,000: —
„ svenska svinafvelsföreningen	„	3,000: —
„ fédération internationale de laiterie	„	150: —
„ bakteriologiska undersökningar af ost vid mejeriet å Åtvidaberg	„	500: —
„ utarbetande af en svensk smörprisstatistik	„	1,000: —
„ utgifvande af svensk veterinärtidskrift	„	1,000: —
samt, på landtförsvarsdepartementets föredragning, till afvelspris vid kapplöpningar	„	3,000: —
eller sålunda tillhopa		kronor 41,650: —

Slutsumman af de årligen återkommande anvisningarna från detta anslag utgör således 296,750 kronor, hvadan af anslaget därefter återstå allenast omkring 7,000 kronor att af Kungl. Maj:t disponeras för andra ändamål.

Sistnämnda belopp har emellertid visat sig ingalunda vara tillräckligt till täckande af de alltjämt stegrade krafven på bidrag från nu ifrågavarande anslag. Jag ber i sådant afseende allenast få erinra om de bidrag, som böra från detta anslag bestridas till en numera hvart tredje år återkommande undervisningskurs för länsveterinäraspiranter och som uppgå för hvarje kurs till 8,000 kronor.

Från departementets allmänna besparingar har Kungl. Maj:t ock under de senare åren nödgats anvisa allt flera såsom nödiga pröfvade anslag, hvilka afsett behof, som med hänsyn till deras natur bort fyllas från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar, därest detsamma därtill lämnat tillgång. Sålunda hafva från hufvudtiteln allmänna besparingar anvisats följande anslagsbelopp, nämligen:

till pomologiska föreningen	kronor	3,500: —
„ svenska ayrshireföreningen	„	5,000: —
„ landtbruksstyrelsen för utgifvande af en kalender öfver svenska landtbruket	„	3,000: —
„ landtbruksakademien för försök med odling af köksväxtfrö	„	500: —
„ Sveriges allmänna trädgårdsförbund för utgifvande af tidskriften »Trädgården»	„	1,000: —
transport		kronor 13,000: —

	transport kronor 13,000: —	[5.]
till entomologiska föreningen för utgifvande af en särskild afdelning af dess tidskrift	„ 1,000: —	
„ föreståndaren för veterinär-bakteriologiska an- stalten professor Bergman för utgifvande af skandinavisk veterinärtidskrift	„ 1,000: —	
	eller tillhopa kronor 15,000: —	

Härjämte har Kungl. Maj:t vid olika tider från sagda allmänna besparingar anvisat anslag och understöd till afsevärda belopp för mera tillfälliga behof t. ex. för anordnande af en mejeridriffsstatistik 1,000 kronor, för anordnande af ostlagerbedömning inom olika delar af landet 3,000—4,000 kronor, för omkostnader i England för annonsering m. m. angående det svenska smöret 1,000 kronor, för utförande af vetenskapliga jordartsundersökningar 1,000 kronor, för föreläsningskurser för lärare vid landbruks- och landtmannaskolor m. fl. 8,500—10,000 kronor, såsom bidrag till utgifvande af samlingsverket Sveriges landbruksförvaltning 2,000 kronor m. m., allt ändamål, som pröfvats vara väl värda statsbidrag, hvartill dock hufvudtiteln's ordinarie anslag icke lämnat tillgång.

Det förefaller mig emellertid mindre lämpligt, att Kungl. Maj:t vid fyllande af anslagsbehof för ändamål, som afse befrämjande af jordbruk och landtmannanärningar och visat sig vara af mer stadigvarande beskaffenhet, icke skall äga tillgång därtill å det härför afsedda ordinarie anslag, utan vara hänvisad till hufvudtiteln's allmänna besparingar. Dessa besparingar hafva i öfrigt för hvart och ett af de senaste tre åren blifvit i det närmaste uttömda, hvadan knappast ens de kunnat fylla de alltjämt sig ökande anslagsbehofven för jordbrukets och landtmannanärningarnas befrämjande.

Härtill kommer en omständighet, som medför, att nionde hufvudtiteln's allmänna besparingar från och med år 1912 komma att blifva underkastade en ganska afsevärd reducering. I öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts och Riksdagens år 1911 fattade beslut angående förändrad uppställning af riksstaten och om inrättande i samband därmed af en statens domäners fond, hvilken skall i budgethänseende behandlas såsom affärsdrifvande verk, hafva till driftkostnader för denna fond från nionde hufvudtiteln öfverförts samtliga å nämnda hufvudtitel före år 1912 upptagna anslag, som hufvudsakligen äro afsedda till bestridande af kostnaderna för förvaltandet af statens såväl jordbruks- som skogsdomäner. Bland anslag, som till följd häraf afförts från hufvudtiteln,

[5.] ingå dels ordinarie anslaget till domänstyrelsen dels ock bestämda anslaget till skogsstaten, från hvilka anslag förut uppkomna besparingar årligen öfverförts till nionde hufvudtiteln's allmänna besparingar. På sätt redan den 13 januari 1911 vid föredragning af frågan om driftkostnader under år 1912 för statens domäner framhölls, skulle öfverflyttandet till driftkostnaden af dessa anslag medföra, att besparingar å desamma ej vidare komme att redovisas bland hufvudtiteln's allmänna besparingar, hvilket i sin ordning skulle nödvändiggöra motsvarande höjning i vissa å hufvudtiteln uppförda anslag.

Enligt hvad från domänstyrelsen meddelats hafva under senaste femårsperiod å ordinarie anslaget till domänstyrelsen och å bestämda anslaget till skogsstaten uppstått besparingar till följande belopp:

År	Ordinarie anslaget till domän- styrelsen		Bestämda anslaget till skogsstaten		Summa	
	Kronor	öre	Kronor	öre	Kronor	öre
1906	625	—	9,937	85	10,562	85
1907	334	67	9,530	38	9,865	05
1908	212	51	2,524	44	2,736	95
1909	3,322	09	1,819	14	5,141	23
1910	1,541	07	18,582	73	20,123	80
Summa	6,035	34	42,394	54	48,429	88
i medeltal per år ...	1,207	07	8,478	91	9,685	98

Den påfallande höjning i beloppet af besparade medel från anslaget till skogsstaten, som inträdt år 1910, torde, åtminstone delvis, förklaras genom den omreglering af skogsstaten, som från och med år 1909 vunnit tillämpning. På grund häraf bör med visshet kunna antagas, att de besparade medel, af hvilka hufvudtiteln kommer att gå i mistning, för framtiden skola ställa sig högre än hvad angifna medeltalssiffror utvisa.

Till följd af dessa anslags afförande från nionde hufvudtiteln måste man således beräkna en från och med 1912 års utgång inträdande årlig minskning i slutsumman för hufvudtiteln's besparingar med omkring 10,000 kronor.

Såsom af det anförda torde framgå är det sålunda att befara, att Kungl. Maj:t efter år 1912 icke skall hafva till sin disposition tillräck-

liga medel för att fylla redan erkända behof af statsunderstöd för åtgärder till befrämjande af jordbruk och landtmannanäringar. Det synes mig därför oafvisligt, att det nu ifrågavarande, för sådana ändamål afsedda anslaget från och med år 1913 höjes, i den mån sådant är behöfligt, och vill jag i detta sammanhang erinra, att redan vid den år 1901 verkställda höjningen af nu ifrågavarande anslag särskildt framhölls, att det belopp, som utöfver sådana erkända behof borde finnas å anslaget disponibelt, icke borde sättas lägre än 12,000 à 15,000 kronor.

[5.]

Då, såsom redan anförts, slutsumman af de årligen återkommande anvisningarna från ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar utgör 296,750 kronor, bör, därest anslaget jämväl skall lämna tillgång till sådana utgifter för med anslagets syfte afsedda ändamål, hvilka för närvarande utgå från besparingarna eller 15,000 kronor, anslagets slutsumma sättas till 311,750 kronor.

Härutöfver bör emellertid, såsom jag redan antydtt, något belopp finnas tillgängligt för bestridande af utgifter af mera tillfällig art för jordbrukets och landtmannanäringarnas befrämjande. Detta belopp torde enligt min uppfattning, och då man måste vara beredd att kunna möta de nya kraf, som otvifvelaktigt äro att förvänta i och med den fortgående utvecklingen af jordbruksnäringen i vårt land, icke kunna sättas lägre än 20,000 kronor. Anslagets slutsumma skulle följaktligen komma att uppgå till 331,750 kronor, hvilket belopp lämpligen kan afrundas till 332,000 kronor. Då anslagstitelns slutsumma nu utgör 303,800 kronor, skulle höjningen motsvara 28,200 kronor.

Under denna punkt tillstyrker jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar», nu 303,800 kronor, må höjas med 28,200 kronor till 332,000 kronor.

Veterinärväsendet.

[6.]
Civila veterinärstipendiater.

Från det under riksstatens nionde hufvudtitel uppförda anslaget till »länsveterinärer och veterinärstipendiater» utgår för närvarande dels aflöning till länsveterinärer dels ock stipendier till fyra civila veterinärstipendiater med 600 kronor till dem hvar. Beträffande tillkomsten af berörda stipendier vill jag erinra, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1899 års Riksdag hemställde, att för beredande af medel till anställande af sex legitimerade veterinärer såsom veterinärstipendiater med skyldighet att, mot årligt arfvode af 400 kronor till hvar, på kallelse af medicinalstyrelsen biträda vid den civila husdjurssjukvården, Riksdagen måtte medgifva, att det dåvarande anslaget till länsveterinärer finge under förändrad benämning: »länsveterinärer och veterinärstipendiater» höjas med 2,400 kronor. Denna framställning blef af Riksdagen på det sätt bifallen, att Riksdagen medgaf, att anslaget i fråga finge höjas med 1,600 kronor motsvarande fyra stipendier à 400 kronor. Riksdagen ansåg nämligen, att ett antal af fyra civila veterinärstipendiater vore för ändamålet tillräckligt, åtminstone för den närmaste framtiden och intill dess erfarenheten visat, hvilka fördelar kunde vinnas genom inrättande af stipendier för civila veterinärer. Med godkännande af detta Riksdagens beslut förordnade Kungl. Maj:t den 8 december 1899, att fyra sådana stipendiater skulle tillsättas, och utfärdade samma dag den ännu gällande stadgan för civila veterinärstipendiater.

Uti underdånig skrifvelse den 27 september 1907 anmälde sedermera medicinalstyrelsen, att under de närmaste åren efter det första tillsättandet af stipendiatplatserna ganska ofta vakanser uppstått i dessa befattningar, hvilket måste antagas hufvudsakligen bero på de jämförelsevis låga aflöningsförmånerna. Redan vid nämnda tidpunkt hade det därför varit klart, att det med stipendiernas inrättande afsedda ändamålet, nämligen att medicinalstyrelsen skulle till sitt förfogande hafva flera unga veterinärer, som genom upprepade förordnanden vunnit en vana och erfarenhet, som vore af stor betydelse synnerligen vid deras användande vid smittosamma husdjurssjukdomars bekämpande, antagligen komme att förfelas. Under de senare åren hade vakanserna blifvit allt talrikare och ombytena inom stipendiatkåren allt tätare, så att vid tiden för aflåtande af medicinalstyrelsens skrifvelse allenast två af de fyra stipendiatplatserna voro besatta. De båda lediga stipendierna

hade vid upprepade tillfällen annonserats till ansökning, utan att dock någon enda sökande till desamma anmält sig. Detta förhållande ansåge medicinalstyrelsen böra tillskrifvas dels den dåvarande bristen på veterinärer och dels framför allt de ringa aflöningsförmåner, som erbjödes dessa stipendiater.

I anslutning till denna framställning afläts till 1908 års Riksdag nådig proposition om höjning af ifrågavarande fyra stipendier från 400 kronor till 600 kronor. Denna proposition bifölls af Riksdagen.

Medicinalstyrelsen har nu inkommit med en underdånig skrifvelse den 29 september 1911, däri styrelsen anför, att oakadt den sålunda skedda höjningen af stipendiernas belopp, vakanserna varit lika stora efter som före förhöjningen, och detta ehuru medicinalstyrelsen tid efter annan annonserat stipendiatplatserna lediga. Vakanserna hade nämligen i regel varit två till tre. Detta förhållande vore naturligtvis delvis beroende på den ganska stora bristen på veterinärer men jämväl på den omständigheten, att öfriga veterinärers aflöningsförhållanden under de senare åren förbättrats. Det syntes styrelsen därför uppenbart, att äfven en aflöning af 600 kronor om året under nuvarande öfver hela landet stegrade lefnadskostnader tydligen vore för liten. Medicinalstyrelsen hade därför ansett sig redan nu böra återkomma med en hemställan om förbättring af de civila veterinärstipendiaternas arfvoden. Ett viktigt skäl härför vore, att styrelsen icke utan afsevärda svårigheter kunnat skaffa vikarier till vakanta länsveterinärtjänster och ej heller till uppehållande af dylika tjänster under ordinarie innehafvares sjukdom. Hufvudskälet vore dock den nu i flertalet af utlandets länder såsom farsot härjande mul- och klöfsjukan, hvarigenom en öfverhängande fara förefunnes för, att denna ytterst smittosamma husdjurssjukdom skulle kunna öfverföras till vårt land. Vid eventuellt utbrott af denna sjukdom inom landet skulle styrelsen, åtminstone om sjukdomen finge någon utbredning, råka i en mycket svår ställning, om ej tillräckligt antal extra veterinärer stode till styrelsens förfogande för sjukdomens hämmande. På denna grund ansåge sig styrelsen böra hemställa dels om ökning af stipendiaternas antal från fyra till sex, dels ock om höjande af det årliga arfvodet från 600 kronor till 1,000 kronor för hvar och en af dem.

Beträffande aflöningsförmånerna för civil veterinärstipendiat ber jag slutligen få meddela, att desamma utgöras af stipendiet, 600 kronor för år, samt dessutom under den tid, stipendiat är inkallad till tjänstgöring, af dagtraktamente, hvilket vid förordnande såsom länsveterinär utgår jämlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref till medicinalstyrelsen den 8 oktober 1910 med sex kronor om dagen under hela tjänstgöringstiden, hvartill kom-

- [6.] mer den honom enligt nådiga taxan för veterinärs tjänsteförrättningar de 19 oktober 1888 tillkommande ersättning. Civil veterinärstipendiat, som af medicinalstyrelsen förordnas till fortsatt tjänstgöring å ställe, där smittosam kreaturssjukdom utbrutit, åtnjuter enligt åberopade nådiga bref ett dagtraktamente af sex kronor om dagen.

*Departementets-
chefen.*

Då jag i likhet med medicinalstyrelsen anser det vara erforderligt, att till styrelsens förfogande ständigt måtte finnas tillgängligt ett tillräckligt antal yngre veterinärer för att i mån af behof anlitas särskildt vid kampen mot de smittosamma husdjurssjukdomarna, har jag så mycket mindre att erinra mot styrelsens förslag om ökande af antalet stipendier, som det antal, hvilket nu ifrågasättes, icke öfverstiger, hvad redan år 1899, då anslag för ändamålet första gången äskades, af Kungl. Maj:t ansågs erforderligt. Därest emellertid stipendierna skola tjäna med desamma afsedt ändamål, synes af erfarenheten att döma nödvändigt att icke oväsentligt höja deras belopp. Jag ansluter mig jämväl i sistnämnda afseende till medicinalstyrelsens förslag. Den höjning i nu ifrågavarande anslag, som skulle blifva en följd af medicinalstyrelsens af mig sålunda tillstyrkta hemställan, uppgår till 3,600 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för beredande af medel till anställande af sex legitimerade veterinärer såsom veterinärstipendiatier med skyldighet att, mot årligt arfvode af 1,000 kronor till dem hvar, på kallelse af medicinalstyrelsen biträda vid den civila husdjurssjukvården, höja anslaget till länsveterinärer och veterinärstipendiatier med 3,600 kronor eller således från 82,900 kronor till 86,500 kronor.

[7.]
*Omorganis-
ation af landets
distriktsveteri-
närväsende.*

Det ojämförligt största antalet af vårt lands civila veterinärer utgöres af distriktsveterinärer. Dessa åtnjuta ingen aflöning af statsmedel, men genom beviljandet af så kallad tjänstårsberäkningsrätt har emellertid åt de flesta distriktsveterinärtjänsterna förlänats så att säga officiell prägel. Beträffande ifrågavarande veterinärbefattningar är i instruktionen för läns-, stads-, distrikts- och andra civila veterinärer den 19 oktober 1888 stadgadt, att, om rättighet till tjänstårsberäkning, i likhet med den länsveterinärer åtnjuta, åstundas för innehafvare af sådan veterinärbefattning, som af landsting, hushållnings-sällskap, stad, annan kommun eller enskilda personer aflönas och i enlighet med deras beslut tillsättes, skall därom hos Kungl. Maj:t göras ansökning med förslag rörande station och om utfästade löneförmåner,

[7.]

hwarefter Kungl. Maj:t pröfvar, huruvida den sökta förmånen må beviljas. Har sådan förmån för innehafvare af dylik veterinärbefattning blifvit medgifven, äger framgent hvar och en legitimerad veterinär, som innehar samma befattning, att därvid utan särskildt tillstånd åtnjuta tjänstårsberäkning dock under villkor, dels att den, som är bemyndigad antaga veterinären, innan detta sker, inhämtar medicinalstyrelsens utlåtande om deras kompetens, hvilka anmält sig till befattningens erhållande, samt hvarje gång, då innehafvare af befattningen antages eller afgår, därom gör anmälan hos styrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshafvande med uppgift om tiden för tillträde till eller afgång från befattningen, dels ock att tjänsten icke varit ledig under längre tid än ett år. Sålunda anställd distriktsveterinär åligger att inom sitt distrikt i likhet med länsveterinär verkställa alla de förrättningar, hvartill han af vederbörlig myndighet kallas eller förordnas. För sådan förrättning äger distriktsveterinären, enligt gällande taxa för veterinärs tjänsteförrättningar, af allmänna medel erhålla ersättning enligt rese-reglementet samt därjämte, för visst angifvet fall, särskildt arfvode. För besiktningar och andra förrättningar, som af distriktsveterinär på grund af gällande författningar verkställas, erhåller han ersättning enligt nyssnämnda taxa eller enligt föreskrifter i de särskilda författningarna, men nu ifrågavarande ersättning gäldas icke af statsmedel. För distriktsveterinärs enskilda praktik gälla särskilda af ortsmyndigheterna fastställda taxor, hvilka inom de olika länen förete stora skilljaktigheter sinsemellan. Under nu angifna förhållanden och då omfattningen af distriktsveterinärens enskilda praktik är i hög grad beroende på hans egen duglighet samt distriktets storlek och beskaffenhet i öfrigt, möter det uppenbarligen stora svårigheter att ens tillnärmelsevis angifva distriktsveterinärernas årsinkomster af lön och arbete. Emellertid torde man kunna antaga, att sådan årsinkomst endast undantagsvis öfverstiger 4,000—5,000 kronor.

Vid 1911 års slut uppgingo veterinärdistriktens antal till 208, af hvilka 183 då voro förenade med rätt till tjänstårsberäkning. I afseende å antalet sådana distrikt inom de särskilda länen, sättet för distriktsveterinärernas anställande samt deras löneförmåner m. m. hänvisas till den såsom bilaga till detta protokoll fogade tabell.

Frågan om ett ändamålsenligt ordnande af rikets veterinärväsen, hvartill grunden lades redan år 1784, har alltsedan år 1863 vid upprepade tillfällen varit föremål för statsmakternas pröfning. I skrifvelse af den 28 februari sistnämnda år anhöllo Rikets ständer, att Kungl.

Historik.
1865 års
kommitté-
förslag.

[7.] Maj:t täcktes låta utarbета och för ständerna framlägga förslag, hvarigenom i öfverensstämmelse med tidens fordringar och landets behof ej mindre undervisningen i veterinärkunskapen kunde höjas och utvidgas, än äfven djurläkarnas antal förökas och deras villkor förbättras. Med anledning af denna Rikets ständers skrifvelse gaf Kungl. Maj:t den 13 november samma år åt särskildt utsedda kommitterade i uppdrag att i enlighet med den uti skrifvelsen gjorda framställning afgifva förslag till fullständigt ordnande af veterinärväsendet i riket. I det betänkande, som med anledning af berörda uppdrag afgafs under den 24 maj 1865, föreslogs, bland annat, att för den civila husdjurssjukvårdens uppehållande skulle inom hvarje län tjänstgöra dels en länsveterinär och dels behöfligt antal distriktsveterinärer samt att aflöningen till länsveterinärer, som enligt nådiga brevet den 29 december 1860 utginge med 500 riksdaler årligen, skulle bestämmas till 750 riksdaler att hvar femte år förhöjas med 250 riksdaler, till dess lönen uppginge till 1,500 riksdaler. Enligt kommitterades förslag skulle distriktsveterinärs antagande blifva beroende af de uppföringar, som de särskilda länens invånare för detta ändamål ville underkasta sig. Kommitterade ansågo det vara billigt, att staten icke uteslutande betungades med utgifterna till denna för kommunens och distriktets särskilda nytta afsedda veterinärläkarkår. De omsorger, som åtskilliga läns landsting redan ådagalagt om veterinärväsendets förbättring, gäfvę jämväl vid handen, att ordnandet af denna angelägenhet blifvit betraktad såsom ett kommunens åliggande, och kommitterade föreslogo därför såsom villkor för distriktsveterinärtjänsters inrättande, dels att det läns landsting, där en sådan tjänst ifrågasattes, åt tjänstens blifvande innehafvare anvisade ett årligt lönebidrag af minst 250 riksdaler, dels att det distrikt, hvarinom distriktsveterinären skulle hafva sin tjänsteverksamhet och hvilket distrikts omfång borde af Kungl. Maj:ts befallningshafvande pröfvas och godkännas, åt distriktsveterinären uppläte och underhölle sådan kostnadsfri bostad, som Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunde godkänna såsom fullt motsvarande därmed afsedda ändamål. Först under förbehåll af nämnda villkors uppfyllande skulle staten vara förpliktad att bidraga till dessa läkares aflönande enligt de nådiga beslut, som för hvarje särskildt fall kunde därom af Kungl. Maj:t meddelas. Beloppen af dessa statens bidrag ansågo kommitterade lämpligen kunna i allmänhet bestämmas till 250 riksdaler, hvarigenom, med tillägg af hvad kommunen lämnade, hvarje distriktsveterinär, utom fri bostad, skulle komma att erhålla en årlig lön af minst 500 riksdaler. Endast för sådana fattiga och mera glest bebodda orter, där inkomsterna af den veterinära praktiken vore jämförelsevis obetydliga, skulle, efter Kungl.

Maj:ts befallningshafvandes tillstyrkande, statens bidrag kunna bestämmas något högre, dock i intet fall öfver 500 riksdaler.

[7.]

Beträffande de civila veterinärläkarnas pensionsrätt hemställde kommittén, under erinran att sådan rätt vid den tiden icke var dem tillförsäkrad, att såväl läns- som distriktsveterinärer skulle likställas med öfriga statstjänare.

Uti sitt med anledning af kommitterades nu omtalade förslag den 17 maj 1866 afgifna utlåtande förklarade sundhetskollegium beträffande distriktsveterinärerna, att kollegium icke kunde instämma uti kommitterades förslag, att staten skulle, förutom aflönandet af länsveterinärer, deltaga i anställande och underhåll af ett högst betydligt antal distriktsveterinärer; dock var kollegium af den åsikt, att, om distriktsveterinärer tillades rättighet att räkna tjänstår lika med veterinärer i statens tjänst och således för dem öppnades utsikten att vinna befordran till länsveterinärsysslor, sökande till distriktsveterinärplatser antagligen icke skulle uteblifva.

I de delar, för hvilka jag nu redogjort, blef ifrågavarande kommittéförslag icke underkastadt Riksdagens pröfning. Emellertid beslöt 1873 års Riksdag, på förnyad framställning af sundhetskollegium och i enlighet med utaf Kungl. Maj:t i ämnet aflåten proposition, att bevilja erforderligt anslag för höjande af dåvarande 28 länsveterinärers löner till 1,000 riksdaler för dem hvar.

Den 11 september 1874 beslöt därefter Kungl. Maj:t att tillsätta en ny kommitté med uppdrag att afgifva förslag till veterinärväsendets ordnande. Denna kommitté, som den 5 december samma år afgaf sitt betänkande, uttalade såsom sin uppfattning, att den grundsats, som dittills tillämpats, vore fullt riktig, eller den att staten, förutom de för krigsmakten erforderliga veterinärerna, antoge och aflönade en länsveterinär i hvarje län, men att däremot landsting, hushållningssällskap, kommunalstyrelser och enskilda personer eller bolag antoge och aflönade det antal veterinärer, som eljest för den enskilda husdjurssjukvården kunde behövas. På grund häraf kunde kommitterade icke biträda det uti 1865 års kommittébetänkande framställda förslag, att staten skulle deltaga i anställande och underhåll af ett icke så ringa antal distriktsveterinärer. Då emellertid inom vissa län af större utsträckning och med glesare befolkning en länsveterinär kunde befinnas otillräcklig för den allmänna husdjurssjukvården, hemställde kommittén, att i sådana län skulle anställas förutom en förste länsveterinär jämväl en andre sådan veterinär med lön af staten.

1874 års
kommitté.

Ehuru således, enligt kommitterades åsikt, staten icke borde i vid-

[7.] sträcktare mån än genom aflönande af det utaf kommitterade nu föreslagna antal länsveterinärer vidkännas kostnader för den civila veterinärsjukvårdens upprätthållande i landet, ansågo likväl kommitterade, att om veterinärer, som af landsting, hushållningssällskap, kommunalstyrelser, bolag eller enskilda personer blifvit inom ett visst distrikt anställda och af dem åtnjöte aflöning, finge, mot skyldighet att vid förekommande fall stå till Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förfogande, rätt till tjänstårsberäkning och således äfven utsikt till befordran till länsveterinärtjänster, en lättnad härigenom skulle beredas myndigheter och enskilda att få veterinärer hos sig anställda, på samma gång det skulle tillskynda staten fördelen af ett kostnadsfritt biträde vid veterinärsjukvårdens handhafvande. Kommitterade ville för den skull föreslå, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande finge efter ansökan af de myndigheter eller enskilda, hvilka hade sådan veterinär hos sig anställd, och sedan dennes kompetens blifvit af sundhetskollegium pröfvad, på förenämnda villkor antaga honom såsom distriktsveterinär inom det honom anvisade, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande till beskaffenhet och omfång godkända distrikt. Angående i öfrigt de tjänsteskyldigheter, som borde åligga såväl läns- som distriktsveterinärerna, hänvisade kommitterade till det förslag till instruktion för civilveterinärerna i riket, som bifogats betänkandet.

Uti häröfver afgifvet yttrande uttalade sundhetskollegium, bland annat, att kollegium ansågo fördelaktigt och i väsentlig mån befordrande anställandet af ett större antal privatveterinärer, om dessa i egenskap af distriktsveterinärer tillerkändes rätt till tjänstårsberäkning. Enär likväl dessa veterinärer skulle hafva att på Kungl. Maj:ts befallningshafvandes eller sundhetskollegii förordnande fullgöra alla en länsveterinär tillhörande åligganden, vore det nödigt att endast fullt legitimerade veterinärer, hvilkas kompetens förut blifvit af kollegium granskad och godkänd, finge till distriktsveterinärer antagas.

I anslutning till kommitterades förslag aflät Kungl. Maj:t proposition till 1875 års Riksdag i fråga om länsveterinärernas antal och aflönande. Riksdagen nämnda år beslöt med anledning af denna proposition, att den lön, som skulle tillerkännas samtliga till ett antal af 32 uppgående länsveterinärer, skulle höjas till 1,500 kronor om året för hvar och en af dem.

*Hushållnings-
sällskapens
ombud
år 1897.*

Frågan om förbättrade aflönings- och pensionsvillkor för såväl läns- som distriktsveterinärer upptogs ånyo år 1897, denna gång genom framställning från hushållningssällskapens ombud.

I underdånig skrifvelse den 22 november sistnämnda år inkommo

[7.]

nämligen hushållningssällskapens ombud till Kungl. Maj:t med framställning, att åtgärder måtte vidtagas till förbättrande af läns- och distriktsveterinärernas löne- och pensionsvillkor. Såsom stöd för denna sin framställning framhöllo ombuden frånvaron inom det civila veterinärväsendet af ett lämpligt befordringssystem; med undantag af lärartjänsterna vid veterinärinstitutet funnes icke i vårt land några veterinärbefattningar, som framför andra vore förenade med afsevärda förmåner i ekonomiskt hänseende. Den jämförelsevis ringa lön af endast 1,500 kronor, som nu vore anvisad till hvar och en af de 32 länsveterinärtjänsterna, och svårigheten för dessas innehafvare att annat än i undantagsfall komma i åtnjutande af pension, gjorde, att veterinären sällan hade anledning att särskildt eftersträfvat en sådan befattning. Efter att därefter hafva påpekat det ekonomiska betryck, i hvilket veterinärerna i allmänhet befunde sig, framhöllo ombuden de fördelar äfven för det allmänna, som skulle vinnas genom förbättrande af länsveterinärernas löne- och pensionsvillkor, i samband hvarmed ökade fordringar borde ställas på deras tjänstgöring och kompetens; då länsveterinärtjänstens erhållande härigenom blefve liktydigt med en verklig befordran, finge alla dugliga krafter inom veterinärkåren på detta sätt ett mål för sin sträfvan och distriktsveterinärernas tjänstårsberäkning, som nu vore nästan utan all betydelse för dem, blefve af verkligt värde. Önskvärdt vore ock att dessa senares ställning blefve mera betryggad, något som ombuden ansågo lämpligast böra kunna ske genom att någon pensionsrätt bereddes dem. Den kostnad, som härigenom skulle komma att åsamkas staten, blefve under alla förhållanden ringa i jämförelse med den nytta, en sådan åtgärd skulle medföra för veterinärerna och såmedelst jämväl för det allmänna.

Till följd af nådig remiss afgaf medicinalstyrelsen den 16 december 1898 underdånigt utlåtande öfver denna ombudens framställning; och har styrelsen däruti, hvad särskildt angår distriktsveterinärerna, funnit åtgärder böra från statens sida vidtagas i syfte att förbättra deras ställning. Styrelsen anförde i sådant afseende hufvudsakligen.

*Medicinal-
styrelsen 1898.*

Medan vissa län vore fullständigt uppdelade i veterinärdistrikt, vore andra det antingen endast delvis eller alls icke. Äfven sättet för distriktsveterinärernas tillsättande och aflönande samt beloppen af de löner, som till dem utginge, vore i hög grad växlande. I vissa fall aflönades de helt och hållet af de kommuner, som distriktet omfattade, hvarvid de tillsattes för viss tid, vanligen 5 år, af en af kommunerna utsedd styrelse; i andra åter bidroge hushållningssällskap eller landsting till aflönningarna, då tillsättandet i allmänhet vore uppdraget antingen

[7.] åt en styrelse, i hvilken ofvannämnda korporationer insatte ett visst antal ledamöter, eller åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Ofta skedde tillsättandet under hand, endast undantagsvis efter föregående annonsering. Lönerna kunde växla mellan 700 och 2,000 kronor och inkomsterna vore i hög grad beroende, ej endast på distriktets storlek och antalet kreatur inom detsamma, utan kanske i ännu högre grad på den för veterinärens förrättningar af distriktsstyrelsen fastställda taxan.

Om ock distriktsveterinärernas ekonomiska ställning i rikare och bördigare distrikt, där tillfälle till mera lönande praktik gäfvos, kunde betraktas såsom relativt gynnsam, så syntes dock ej kunna förnekas, att en distriktsveterinär i en glest befolkad trakt, med en lön ej uppgående till mera än 700 å 800 kronor, och där inkomsten af praktik vore begränsad af en ofta oskäligt låg taxa, endast med de största ansträngningar kunde förtjäna sitt nödortftigaste lifsuppehälle och omöjligen finge tid eller råd att följa med utvecklingen inom sitt yrke. Ej heller syntes en af höggradigt ekonomiskt betryck lidande veterinär kunna på ett fullt tillfredsställande sätt betjäna det distrikt, där han vore anställd. Men husdjursskötseln intoge en så viktig och framskjuten plats bland landets näringar, att äfven landtmännen i fattigare trakter kunde hafva rätt att fordra tillgång till veterinär hjälp, då sjukdom utbröte bland deras kreatur. Likaväl som staten iklädt sig utgifter för att genom premieringar förbättra häst- och kreatursafveln samt för att tillhandahålla instruktörer inom olika grenar af landthushållningen, så syntes äfven, där så verkligen behöfdes, bidrag böra lämnas af allmänna medel att förbättra den veterinära sjukvården. Sådant statsbidrag till aflönande af distriktsveterinärer syntes lämpligen böra utgå efter samma principer, som vore gällande vid beviljandet af bidrag till extra provinsialläkares aflönande, och syntes i hufvudsak liknande bestämmelser därvid böra föreskrifvas som de, hvilka gällde rörande extra provinsialläkares tillsättande och åligganden, dock så, att statsbidraget — hvilket för extra provinsialläkare ej öfverstege 1,500 kronor — borde till aflönande af distriktsveterinär utgå med högst 800 kronor. Genom möjligheten för fattigare trakter, hvilka ej själfva kunde anskaffa nödiga medel till aflönande af veterinär, att därtill erhålla statsbidrag, komme utan tvifvel flera nya veterinärdistrikt att bildas till fromma för husdjurssjukvården, hvarjämte medicinalstyrelsen skulle erhålla nyttig kontroll öfver där anställda veterinärers verksamhet.

Såsom ett bland de viktigaste missförhållanden, som vidlådde vårt veterinärväsende, hade äfven framhållits, att vid tillsättande af distriktsveterinärtjänst hänsyn icke uteslutande toges till de sökandes meriter

och duglighet utan till de bästa relationerna, att tjänsten emellanåt ej ens förklarades ledig till ansökning utan tillsattes under hand samt att, då lönen blott beviljades för viss tid, veterinären vid denna tids slut riskerade att få sin lön reducerad eller till och med att mista sin tjänst. Å andra sidan hade åter den mening uttalats, att det vore ett stort missgrepp att låta medicinalstyrelsen uteslutande äga att tillsätta och entlediga distriktsveterinärerna, hvarigenom dessa skulle blifva helt och hållet oberoende af de distrikt, inom hvilka de vore anställda och som bestrede deras aflöning.

Ehuru väl det måste anses såsom en olägenhet, att, ehuru distriktsveterinärerna vid utbrott af smittosamma husdjurssjukdomar skulle förordnas att vidtaga åtgärder till deras bekämpande, hvarken medicinalstyrelsen eller Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade något som helst inflytande på dessa tjänstemäns tillsättande, så syntes å andra sidan rätten att tillsätta en tjänsteman ej utan vidare kunna frångas dem, som aflönade honom. Men om också de veterinärtjänster, som uteslutande aflönades af kommuner eller enskilde, fortfarande syntes böra tillsättas af en lokal styrelse, så syntes däremot, i alla de fall, där hushållningssällskap eller landsting bidroge till aflöningen, tjänsten böra tillsättas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, sedan veterinärstyrelsen inom distriktet gifvit sitt förord åt någon bland de sökande.

Styrelsen ansåge vidare det vara lämpligt och i såväl veterinärernas som distriktens intresse, att, då distriktsveterinärtjänst blefve ledig, ledigheten kungjordes i allmänna tidningar med 30 dagars ansökningstid.

Hushållningssällskapens ombud hade äfven framhållit önskvärdheten af att åt distriktsveterinärerna kunde beredas någon pension. Ehuru styrelsen lifligt erkände det behjärtansvärda uti att för dessa, för ett ansträngande arbete oftast illa aflönade tjänstemän, hvilka hade gjort stora ekonomiska uppoffringar för att göra sig kompetenta till tjänsten och hvilka sällan vore i tillfälle att, sedan studieskulder blifvit betalda, aflägga något för ålderdomen, funnes utsikt att erhålla någon, om ock ringa pension, så syntes dock styrelsen, att ett sådant önskemål svårligen skulle kunna realiseras utan en total omorganisation af veterinärväsendet. Distriktsveterinärerna vore ej anställda i statens tjänst, de hade ej fast anställning utan förordnades på viss tid, och de stode hufvudsakligen i samma ställning till staten som de extra provinsialläkarna, hvilka, äfven om de af staten åtnjöte bidrag till sin aflöning, dock ej vore berättigade till pension af statsmedel. Styrelsen ansåge sig därför under dåvarande förhållanden ej kunna ifrågasätta beredande af pension för distriktsveterinärer.

- [7.] På grund af det anförda ville medicinalstyrelsen i afseende å distriktsveterinärerna hemställa, att Kungl. Maj:t måtte af Riksdagen äska medel för att, efter Kungl. Maj:ts pröfning i hvarje fall, utgå såsom bidrag till aflönande af distriktsveterinärer med ett årligt belopp ej öfverstigande 800 kronor till hvar och en i sådana distrikt, hvilka med styrkande utaf behovet af en veterinärs anställande och af statsbidrag för detta ändamål förbunde sig att med minst lika stort belopp bidraga till distriktsveterinärens aflöning samt att ställa sig till efterrättelse af Kungl. Maj:t framdeles lämnade närmare föreskrifter i fråga om tjänstens tillsättande och veterinärens åligganden.

*Statskontoret
år 1900.*

Till följd af nådig remiss har därefter statskontoret afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet af den 18 september 1900 och därvid öfverlämnat yttranden från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län, därvid så godt som alla befallningshafvande anslöto sig till medicinalstyrelsens framställning; endast från två håll uttalades en mer eller mindre afvikande mening. Statskontoret själf afstyrkte emellertid förslaget om statsbidrag till distriktsveterinärer, enär statskontoret ansåge frågan om sådana veterinärers aflönande uteslutande vara en kommunernas och enskildas angelägenhet.

*Proposition
till 1901 års
Riksdag.*

Vid ärendets underdåniga föredragning den 11 januari 1901 ansåg dåvarande chefen för jordbruksdepartementet beträffande frågan om bidrag af statsmedel till aflönande af distriktsveterinärer sig icke kunna biträda medicinalstyrelsens framställning därutinnan. De föregående förslag i denna riktning, som tid efter annan framkommit, hade städse fallit, och den princip hade gjort sig strängt gällande, att distriktsveterinärväsendets ordnande vore en kommunernas och de enskildas angelägenhet. Detta undvikande af statens direkta ingripande på ifrågasvarande område hade emellertid haft till naturlig påföljd, att ordnandet af denna angelägenhet fortskridit i allmänhet mycket långsamt och därtill ojämnt för olika delar af landet; och ehuru dåmera distriktsveterinärer — med eller utan rätt till tjänstårsberäkning — funnos anställda inom samtliga län, vore en fullständig distriktsveterinärsorganisation endast uti ett fåtal län genomförd.

Af på senare tiden inkomna ansökningar om rätt till tjänstårsberäkning hade emellertid synts framgå, att denna fråga börjat att allt mera omhändertagas af landsting och hushållningssällskap, som på åtskilliga håll härför visat stor offervillighet.

Det kunde därför med skäl sägas, att man först nu kommit till en allmännare insikt om behovet och nödvändigheten af ett ändamålsenligt ordnande af distriktsveterinärväsendet. Vid sådant förhållande ville

det ock synas, som om man med skäl kunde förvänta sig, att inom allt flera län genom landstings, hushållningssällskaps, kommuners och enskildas försorg och utan statens direkta medverkan denna fråga skulle blifva på ett tillfredsställande sätt löst.

[7.]

Visserligen ville föredraganden icke bestrida, att inom vissa trakter af vårt land förhållandena vore sådana, att man måste befara, att statens mellankomst skulle befinnas härför ovillkorligen nödvändig, men att på distriktsveterinärfrågans nuvarande allmänna ståndpunkt i landet göra något undantag till förmån för dessa trakter syntes icke böra ifrågakomma. Möjligen kunde härtill gifvas skäl, om, sedan distriktsveterinärväsendet i öfriga delar af landet erhållit en fast och ändamålsenlig organisation, det för en eller annan ort visade sig ur ekonomisk synpunkt omöjligt att åstadkomma en sådan.

På anförda skäl tillstyrkte departementschefen däremot, att framställning borde göras till Riksdagen att höja länsveterinärernas aflöning till 1,800 kronor, däraf 1,200 kronor i lön och 600 kronor såsom tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg å 500 kronor.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts i enlighet härmed aflåtna proposition, dock med den ändring, att ålderstilläggens antal bestämdes till allenast ett.

För att bringa frågan om distriktsveterinärernas aflönande med flera i samband därmed stående förhållanden närmare sin lösning tillsatte Svenska veterinärläkareföreningen år 1902 en af 6 personer bestående kommitté med uppdrag att verkställa en utredning i ämnet. Resultatet af denna utredning föreligger i en år 1905 från trycket utgifven broschyr »Distriktsveterinärväsendets ordnande». Kommitterades förslag blef därefter af Svenska veterinärläkareföreningen med skrifvelse af den 1 september 1906 öfverlämnadt till chefen för jordbruksdepartementet. Därvid uttalade föreningen sin förhoppning, att departementschefen ville ägna denna fråga sin uppmärksamhet och taga i öfvervägande, huruvida ej ett förslag till en tidsenlig organisation af distriktsveterinärväsendet skulle kunna framläggas för 1907 års Riksdag. Genom remiss af den 4 nyssnämnda september blef medicinalstyrelsen anmodad att afgifva yttrande i ärendet.

*Svenska
veterinär-
läkarefö-
reningens ut-
redning af
år 1905.*

Den 8 november 1907 hafva vidare hushållningssällskapens till möte församlade ombud, med bifall till en af landshöfdingen Fr. Holmquist framlagd motion, till Kungl. Maj:t aflåtit underdånig skrifvelse i frågan. Med erinran hurusom ombudens förenämnda underdåniga framställning af den 22 november 1897 icke ledt till något resultat, anhöllo ombuden, det Kungl. Maj:t tacktes efter ytterligare utredning

*Hushållnings-
sällskapens
ombud
år 1907.*

[7.] *dels* ordna frågan om formen för distriktsveterinärers antagande, så att ej mindre erforderlig trygghet bereddades innehafvare af dessa befattningar än äfven ett rättvisare befordringssystem tillförsäkrades dem, som ägnade sig åt veterinärläkarbanan, *dels* vidtaga sådana åtgärder, att genom statens mellankomst ökade löneförmåner bereddades distriktsveterinärerna. Jämväl denna framställning blef af Kungl. Maj:t den 4 december 1907 för yttrande remitterad till medicinalstyrelsen.

Riksdagen
år 1909.

Såsom Eders Kungl. Maj:t tacktes erinra sig, framlades till 1909 års Riksdag nådig proposition rörande reglerande af länsveterinärernas aflöningsförhållanden. Propositionen bifölls af Riksdagen; den sålunda antagna aflöningsstaten upptager 32 länsveterinärer med en aflöning af 2,500 kronor, däraf 1,000 kronor i tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg å 500 kronor.

Vid samma Riksdag väcktes jämväl motioner i båda kamrarna i fråga om distriktsveterinärväsendets ordnande. I dessa motioner framhölls, att första villkoret för erhållande af framstående och dugande distriktsveterinärer vore, att de erhöile en ställning och en aflöning, som stode i rimligt förhållande till det arbete och de kostnader, de underkastat sig för sin utbildning och det ansträngande arbete deras verksamhet kräfde, att bekämpandet af de smittosamma husdjurssjukdomar, hvilka utgjorde föremål för internationella spärrningsåtgärder, i de flesta fall vore anförtrodt åt distriktsveterinärerna och att, för att dessa med oväld och nit skulle kunna utföra dylika åligganden, tryggare existensvillkor måste i första rummet beredas dem, hvilket endast genom statens ingripande kunde ernås, samt att såväl hushållningssällskapens ombud, medicinalstyrelsen och så godt som alla Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillstyrkt statsanslag till förbättrande af distriktsveterinärernas lönevillkor. Under åberopande häraf yrkade motionärerna, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i ett sammanhang af frågan om lämpligaste sättet för ordnande af såväl läns- som distriktsveterinärväsendet.

I sitt med anledning af dessa motioner afgifna utlåtande framhöll statsutskottet, att, under det att husdjurssjukvården, i hvad den afsåge bekämpande och förekommande af smittosamma sjukdomar eller farsoter, otvifvelaktigt vore ett statligt intresse, densamma däremot torde, i hvad den anginge vården i allmänhet af de särskilda kreatursbesättningarna eller djuren, uteslutande vara en vederbörande djurägares enskilda ekonomiska angelägenhet. Husdjurssjukvården i förstnämnda afseende torde därför i första rummet böra ordnas af staten; och vore, enligt utskottets förmenande, för densamma behörigen sörjdt, bland annat,

[7.]

genom anställande af länsveterinärer samt veterinärstipendiater med skyldighet att i viss utsträckning emottaga förordnande, där deras tjänstebitråde erfordrades, äfvensom genom den enligt gällande reglemente i första hand stads- och distriktsveterinär, hvar inom sitt distrikt, men därjämte såväl lärare vid veterinärinstitutet, då deras tjänstgöring det medgäfv, som ock öfriga legitimerade veterinärer åliggande skyldigheten att, mot godtgörelse enligt fastställd taxa, på Kungl. Maj:ts befallningshafvandes eller medicinalstyrelsens förordnande biträda vid hämmande af smittosamma sjukdomar eller farsoter bland husdjuren. Med husdjurssjukvården i öfrigt torde det emellertid, ehuru dess ordnande obestriddigen vore af ett visst allmänt intresse, likväl icke tillkomma staten att omedelbart taga befattning.

Vidkommande särskildt distriktsveterinärerna hade utskottet visserligen funnit, att dessa hade en del till det förstnämnda slaget af husdjurs-sjukvård hänförliga åligganden. Men då dessa åligganden torde vara af mycket ringa omfattning i jämförelse med ifrågavarande veterinärers verksamhet i öfrigt — den enskilda praktiken inom distriktet — torde denna senare afgjort vara att betrakta såsom deras hufvudsakliga uppgift. I betraktande häraf och då utskottet af de lämnade uppgifterna angående distriktsveterinärväsendet trott sig finna, att det samma numera i stort sedt vore såväl beträffande distriktens antal och aflöningsförhållandena som i öfrigt i allmänhet tillfredsställande ordnad, ansåg utskottet anledning saknas för ett ingripande från statens sida i det af motionärerna angifna syfte.

Mot detta utskottets beslut anfördes reservationer af tre ledamöter, hvilka yrkade bifall till motionerna.

Vid ärendets handläggning inför Riksdagen biföll Första kammaren utskottets hemställan; då emellertid Andra kammaren biföll reservationen, förföll vid denna Riksdag frågan om distriktsveterinärväsendets ordnande.

Med anledning af den utgång ärendet sålunda erhöi inom Riksdagen, inkom därefter Svenska veterinärläkareföreningen till Kungl. Maj:t med en den 20 juni 1909 dagtecknad skrifvelse, däri föreningen betonade den osäkra ställning distriktsveterinären nu intoge såväl i fråga om aflöning som ock beträffande sättet för hans tillsättande och entledigande äfvensom hans ringa utsikter att befordras till länsveterinär. Vidare framhöiis hurusom distriktsveterinären saknade tillfälle till pension för sig eller sina efterlevande samt hurusom distriktsindelningen på många håll lämnade åtskilligt öfrigt att önska. Vid dessa förhållanden och då staten, enligt hvad erfarenheten visat, ovillkorligen måste taga di-

*Svenska
veterinär-
läkare-
föreningen
år 1909.*

- [7.] striktsveterinärernas tjänster i anspråk, utan att i regel annan ersättning förekomme än rese- och traktamentsersättning, syntes billigheten fordra, att staten bidroge till dessa veterinärers aflönande. På grund af det sålunda anförda anhöll föreningen, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda lämpligaste sättet för ordnande af distriktsveterinärväsendet. Jämväl ifrågavarande skrifvelse blef öfverlämnad till medicinalstyrelsen för afgifvande af yttrande.

Svenska
veterinär-
läkare-
föreningen
den 1 sep-
tember 1906.

Jag ber nu att få något närmare redogöra för innehållet i Svenska veterinärläkareföreningens ofvan omtalade, af broschyren »Distriktsveterinärväsendets ordnande» åtföljda skrifvelse den 1 september 1906.

I sin berörda skrifvelse framhåller Svenska veterinärläkareföreningen, att fråga om en tidsenlig organisation af distriktsveterinärväsendet och en förbättring af dessa veterinärers ställning länge stått på dagordningen och varit föremål för omsorger och öfverläggningar såväl från statsmakternas sida som inom veterinärkåren. Hvarje gång frågan framkommit, hade de af distriktsveterinärerna uttalade önskemålen varit i hufvudsak desamma, som redan år 1865 uttalats af ofvan omtalade kommitté, nämligen att ifrågavarande veterinärer måtte betraktas såsom statstjänare med bidrag från staten till aflönning och pension äfvensom att den så kallade befälsfrågan eller frågan om sättet för distriktsveterinärernas tillsättande och entledigande måtte ordnas på ett likformigt och för veterinärerna mera betryggande sätt. Fördelarna af en dylik organisation låge i öppen dag och blefve stora både för staten, allmänheten och veterinärerna. Staten komme att till sitt ständiga förfogande hafva en talrik, väl organiserad kår af i sitt fack utbildade tjänstemän, hvilket hade sin stora betydelse ej minst vid bekämpande af farsoter bland husdjuren, och veterinärerna finge till fromma för allmänheten och sig själfva en mera själfständig och ekonomiskt tryggad existens, som skulle frigöra dem från de många svårigheter, hvilka nu vid fullgörandet af deras ofta maktpåliggande värf vållades dem genom deras af lokalmyndigheter och enskilda personer beroende ställning. En förbättrad ekonomi skulle jämväl sätta dem i stånd att mer än hittills följa utvecklingen inom sin vetenskap och befria dem från tunga bekymmer för ett mången gång knappt bröd och familjens nödtorftiga utkomst. I öfrigt hänvisade föreningen till den utredning och de förslag, som af föreningens kommitterade framlagts i ofvannämnda broschyr.

Kommitterades förslag kunna sammanfattas på följande sätt:

a) *Distriktsveterinärernas antagande och entledigande.*

1) Obesatta distriktsveterinärbefattningar kungöras af Kungl. Maj:ts befallningshafvande till ansökan lediga med en ansökningstid af minst 30 dagar.

2) Ansökningshandlingarna ställas och inlämnas till länsstyrelsen, som efter ansökningstidens utgång remitterar samtliga handlingar till medicinalstyrelsen.

3) Efter granskning af dessa uppsätter medicinalstyrelsen de tre mest meriterade på förslag till erhållande af tjänsten.

4) Kungl. Maj:ts befallningshafvande ensam eller i samråd med af landstinget tillsatta fullmäktige utnämner därefter en af de tre på förslaget uppförda.

5) Tjänstledighet intill tre månader beviljas af länsstyrelsen samt därutöfver af samma myndighet efter medicinalstyrelsens hörande.

6) Beträffande veterinärernas entledigande följas de grunder, som för statens tjänstemän äro gällande.

b) *distriktsveterinärernas aflöning.*

Distriktsveterinärerna beredas en minimilön af 1,500 kronor med ett ålderstillägg af 500 kronor efter väl vitsordad tioårig tjänstgöring inom samma distrikt eller möjligen samma län. Lönen skall utgå med 500 kronor af statsmedel och minst 1,000 kronor från landstingen (anslag eller garanti), hvarjämte ålderstillägget skall utgå med respektive 100 och 400 kronor.

c) *pensioneringen.*

Distriktsveterinärerna skola beredas årlig pension af 1,500 kronor efter 70 års sammanlagd lefnads- och tjänstetid eller 65 lefnadsår, äfvensom änkepension å 250 kronor och pension å 100 kronor till hvarje barn under 15 år; och hafva kommitterade såsom årligt statsbidrag beräknat 75 kronor för hvarje distriktsveterinärs egen pensionering och 25 kronor såsom årligt bidrag till änke- och pupillkassan för hvarje distriktsveterinär.

Statsanslagen skulle utgå under villkor, att landstingen bidroge till hvarje distriktsveterinärs

aflöning.....	med	minst	1,000 kronor,
ålderstillägg (åt därtill berättigad)...	„	„	400 „
pensionering.....	„	omkring	75 „
pensionering af änkor och barn ...	„	„	25 „

Såsom motiv till sina ifrågavarande förslag hafva kommitterade framhållit, bland annat, att det icke rimligtvis kunde bestridas, att distriktsveterinärerna borde vara att anse såsom statens tjänstemän.

- [7.] Det vore ej att undra på, om distriktsveterinärerna tröttnade vid en tjänstgöring, där de ständigt måste stå till alla myndigheters disposition utan minsta ersättning samt med endast minimala utsikter till befordran. De traktamentsersättningar, distriktsveterinärerna ägde uppbära för offentliga förrättningar, kunde nämligen ej betraktas såsom förrättningsarfvoden, och den dem tilldelade rätten till tjänstårsberäkning vore af ringa värde och kunde ej betraktas såsom skäligen ersättning för det omak den medförde. I fråga om utsikterna till befordran till länsveterinär hafva kommitterade meddelat, att antalet distriktsveterinärer förhölle sig till länsveterinärernas antal som 6 : 1.

Beträffande angelägenheten af en reglering af distriktsveterinärernas aflöningsförhållanden framhöllo kommitterade studietidens längd och dyrbarhet; studietiden hade under tioårsperioden 1894—1904 uppgått till i medeltal 4,8 år och för utbildningen efter studentexamen erfordrades ett kapital af 6,000 till 7,000 kronor. Distriktsveterinärernas löner växlade i de särskilda länen i regel mellan 600 och 2,000 kronor. Någon pension för distriktsveterinärer eller deras änkor och barn förekomme icke annat än i enstaka fall. Under de första åren af sin tjänstgöring hade distriktsveterinären det tämligen bekymmerfritt, såvida han ej hade allt för stora studieskulder att afbetala. Veterinäryrket hade så till vida den fördelen med sig, att dess utöfvare vid jämförelsevis unga år kunde förvärfva en inkomst af i genomsnitt 3,000 kronor om året. Men några utsikter att i nämnvärd grad öka denna inkomst stode mera sällan till buds; gifte man sig och ökades familjen, vore denna inkomst otillräcklig. Därtill komme att risken för olycksfall för veterinärerna vore synnerligen stor. Till följd af yrkets vedermödor inställde sig ålderdomen mycket tidigt och med den följde minskad arbetsförmåga. Blefve löne- och pensionsfrågorna ordnade väsentligen efter den af kommitterade föreslagna planen, skulle med all säkerhet af sig själf lösas den viktiga frågan om distriktsveterinärernas tillsättande och entledigande.

Svenska
distrikts-
veterinär-
föreningen
år 1910.

Med anledning af de tre framställningar, hvilka, på sätt jag ofvan omtalat, remitterats till medicinalstyrelsen, nämligen Svenska veterinärläkareföreningens skrivelser den 1 september 1906 och den 20 juni 1909 samt hushållningssällskapens ombuds skrifvelse den 8 november 1907, har nu medicinalstyrelsen den 24 april 1911 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet samt därvid bifogat dels yttranden af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län, länens landsting och hushållningssällskap samt veterinärstyrelser och veterinärkommittéer i de län, där

sådana finnas inrättade, äfvensom länsveterinären i Hallands län, dels ock en till medicinalstyrelsen den 19 april 1910 ingifven skrift i ämnet från Svenska distriktsveterinärföreningen.

I sist omnämnda skrift anføres, bland annat, att då frågan om distriktsveterinärväsendets omorganisation blifvit hänskjuten till medicinalstyrelsen för yttrandes afgifvande, hade distriktsveterinärerna velat framlägga några grundlinjer, enligt hvilka, enligt deras åsikt, ett förslag borde uppgöras. I skrifvelsen anføres bland annat, att hufvudvillkoret för tryggande af distriktsveterinärernas ställning vore, att dessa veterinärer erhöles en aflöning, åtminstone delvis, från staten och därmed erkändes såsom statstjänstemän; att föreningen ansåge, att distriktsveterinärs begynnelselön borde utgå med minst 2,000 kronor om året, hvaraf staten borde bekosta hälften; att två ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor efter respektive fem och tio års tjänstgöring borde erhållas och till hälften bekostas af staten; att pension och änkepension borde beredas af staten; samt att, på det distriktsveterinärerna under trygghet för sig och de sina måtte kunna sköta sina viktiga tjänster, deras anställande måtte så mycket som möjligt centraliseras och ske under »formen tillsvidare», därvid föreningen ansåge, att tillsättningen borde uppdragas åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen, som skulle äga utnämna efter kompetensförklaring och trerummigt förslag af medicinalstyrelsen.

Af de medicinalstyrelsens utlåtande bifogade yttrandena framgår, att en stor del af de lokala myndigheterna äro af den åsikt, att staten bör bidraga till distriktsveterinärernas aflöning, såsom förhållandet är beträffande vissa extra provinsialläkare, samt helt eller delvis bekosta distriktsveterinärernas pensionering. Så är bland annat fallet med de myndigheter, hvilka tillhöra Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gäfleborgs, Västerbottens, Norrbottens samt Göteborgs och Bohus län. Beträffande sistnämnda myndigheters yttranden må dock särskildt framhållas följande. Veterinärstyrelsen i Östergötlands län betonar, att distriktsveterinärväsendet bör ordnas på ett tidsenligt sätt och efter så vidt möjligt likartade principer öfver hela landet. Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar län uttalar i fråga om veterinärväsendets ordnande önskvärdheten af att tillsättning och entledigande af distriktsveterinärer sker efter enhetliga grunder och att tjänsttillsättning på viss tid afskaffas eller väsentligen inskränkes.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
hafvande i
länen m. fl.

[7.]

För uttalanden från öfriga län lämnas här nedan en något utförligare redogörelse.

Jönköpings läns landsting, med hvilket öfriga i detta län hörda instämman, anser, att staten ensam bör öfvertaga distriktsveterinärväsendets ordnande och därmed förenade utgifter eller åtminstone bevilja statsbidrag till belopp, motsvarande det från länet till distriktsveterinärerna utfästa bidrag i penningar.

Kronobergs läns landsting hemställer, att, då frågan om distriktsveterinärväsendets ordnande varit föremål för behandling af 1909 års Riksdag, den nu föreliggande frågan icke måtte föranleda till vidare åtgärd.

Skaraborgs läns landsting har anfört, att, enär landstinget funne, att anordnandet af distriktsveterinärväsendet i riket vore en fråga, som allenast berörde de korporationer, hushållningssällskap och landsting, hvilka aflönade distriktsveterinärerna, landstinget för sin del ansåge, att en utredning genom Kungl. Maj:t angående distriktsveterinärväsendets organisation icke vore erforderlig eller af behovet påkallad. — Länsstyrelsen samt detta läns veterinärstyrelse och hushållningssällskap ansluta sig däremot till den af Svenska veterinärläkareföreningen gjorda framställningen.

Älfsborgs läns landsting anför, att landstinget, som under sin behandling flera föregående år förehaft frågan rörande veterinärernas inom länet ekonomiska villkor och deras lefnadsförhållanden, noga beaktat deras berättigade kraf på förbättrade förhållanden i såväl ena som andra afseendet och att landstinget jämväl beviljat dem sådana förmåner, att lönen, hyresbidraget inberäknadt, numera uppgår till 1,400 kronor om året, hvartill kommer för distriktsveterinärerna inom länets norra hushållningssällskaps område ett årligt lönetillskott från nämnda sällskap af 200 kronor äfvensom för samtliga distriktsveterinärer i länet rätt till årlig pension af 600 kronor vid uppnådd lefnadsålder af 60 år och en tjänstetid inom länet af minst 20 år, och tillstyrker landstinget ett reglerande och fixerande af löne- och pensionsförhållandena beträffande distriktsveterinärväsendet inom hela landet med särskildt afseende fäst därå, att såväl staten som veterinärerna själfva böra bidraga till ifrågasvarande tjänstemäns pensionering. — Veterinärstyrelsen i länet instämmer häri, likaså länets norra hushållningssällskap, som särskildt framhåller, att tillsättningen af distriktsveterinärerna bör förbehållas de respektive distrikten. — Det södra hushållningssällskapet biträder äfven landstingets mening men anser, att ökade löneförmåner icke böra beredas genom statens mellankomst. Statens intresse för den allmänna hälsovården

bland djuren vore fullt tillvarataget genom anställande af länsveterinärer. Frågan om garanti för att distriktsveterinärerna i alla fall blefve aflönade på ett deras tjänst fullt motsvarande sätt kunde man möjligen tänka sig lösas genom statsmakternas mellankomst efter samma grunder som angåfvos i lagen af den 13 juni 1908 angående kommuners skyldighet i fråga om anställande af barnmorska. På enahanda sätt, som i denna lag föreskrifves, skulle till exempel landsting kunna åläggas att anställa och efter viss bestämd norm aflöna distriktsveterinärer.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Älfsborgs län yttrar i fråga om Svenska veterinärläkareföreningens framställning: »De synpunkter, som uti ifrågavarande framställning kommit till uttryck, synas Kungl. Maj:ts befallningshafvande väl värda beaktande. Otvifvelaktigt är den ställning, distriktsveterinärerna i allmänhet för närvarande intaga såväl i fråga om löneförmåner som i fråga om sättet för deras tillsättande och entledigande, icke ägnad att bereda dem den känsla af trygghad ekonomisk existens, hvarpå de i likhet med andra med dem jämnställda tjänstemän böra hafva rättighet att göra anspråk. Ett fullt tillfredsställande ordnande af hithörande förhållanden synes emellertid kräfva hela riket omfattande, likformiga bestämmelser afseende att tillförsäkra dem dels en viss minimilön och pension, dels ock lagstadgade grunder för antagande, entledigande och befordran med rätt för dem att få de beslut härutinnan, som af lokala myndigheter kunna meddelas, i besvärsväg underställda högre myndighets pröfning».

Vederbörande i Kristianstads län hafva äfven tillstyrkt veterinärläkareföreningens förslag; därvid länets veterinärstyrelse särskildt framhållit, att distriktsveterinärerna böra tillsättas af länsstyrelserna; Kungl. Maj:ts befallningshafvande betonar, att de böra antagas icke endast för viss tid.

Malmöhus läns landsting uttalar såsom sin åsikt, att distriktsveterinärerna böra antagas af en veterinärstyrelse, som för hvarje län utses af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, landsting och hushållningssällskap. Lön, minst 1,000 kronor, bör anslås af landsting och hushållningssällskap utan obligatoriskt bidrag af de särskilda distrikten. Vidare framhålles af landstinget, att, då städerna icke hafva någon direkt fördel af distriktsveterinärernas verksamhet samt bekämpandet af de smittosamma husdjurssjukdomarna efter länsveterinärväsendets omreglering hufvudsakligast får anses åligga länsveterinären och då vidare behovet af kontant lön för distriktsveterinärerna är betydligt olika i skilda delar af landet, beroende på olikartade möjligheter att erhålla praktik, staten icke torde böra bidraga till distriktsveterinärernas

- [7.] aflöning. — Länets veterinärstyrelse har förklarat sig anse, att det vore orättvist, om aflöningen till distriktsveterinärerna helt eller delvis skulle bestridas genom statsmedel, hvarigenom alla skattdragande i länet komme att deltaga uti deras aflöning. Tillgången på dugliga distriktsveterinärer vore hufvudsakligen ett landsbygdsintresse och städernas invånare hade därför i regel af deras verksamhet en mycket ringa fördel. Som motiv för sin anhållan om statsbidrag till distriktsveterinärernas aflöning hade anförts, att staten måste anlita distriktsveterinärerna vid bekämpande af smittosamma husdjurssjukdomar. Äfven om så hittills ofta nog varit fallet, torde dock, efter det länsveterinärerna numera erhållit ökade löneförmåner, den därmed förenade vidsträcktare tjänstgöringsskyldigheten betinga, att bekämpandet af de smittosamma husdjurssjukdomarna hädanefter vore att anse som länsveterinärernas särskilda tjänsteåliggande och distriktsveterinärerna följaktligen endast undantagsvis därtill anlätades. Därigenom torde ock bortfalla grunden för statens förmenta skyldighet att lämna något bidrag till distriktsveterinärernas aflöning. Då vidare pension af statsmedel endast kunde beredas egentliga statstjänare och då distriktsveterinärernas lön ej ens delvis borde utgå af statsmedel, så borde pension till distriktsveterinärerna ej gärna ifrågakomma. I fråga om distriktsveterinärernas ställning samt rätta sättet för deras antagande och entledigande, har dock veterinärstyrelsen funnit distriktsveterinärernas klagomål i allmänhet fullt befogade och håller före, att det skulle bidraga till att höja veterinärkåren och därigenom lända hela landet till gagn, om en fastare och tryggare ställning kunde beredas distriktsveterinärerna genom omorganisation af distriktsveterinärväsendet inom hela landet efter enhetliga principer i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den organisation, som råder inom detta län, samt att denna organisationsform uppställdes som villkor för erhållande af rätt till tjänstårsberäkning. — Länets hushållningssällskap anser, att distriktsveterinärerna böra antagas af den veterinärstyrelse, som för hvarje län utses af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, landsting och hushållningssällskap, hvarjämte distriktsveterinärernas lön, till belopp af minst 1,000 kronor, borde anslås af landsting och hushållningssällskap utan obligatoriskt bidrag af de särskilda distrikten. Då städerna icke hade någon direkt fördel af distriktsveterinärernas verksamhet samt bekämpandet af de smittosamma husdjurssjukdomarna efter länsveterinärväsendets omreglering hufvudsakligen ålåge länsveterinären och då vidare behovet af kontant lön för distriktsveterinärerna vore betydligt olika i skilda delar af landet, beroende på olikartade möjligheter att erhålla praktik, torde staten icke

böra direkt bidraga till distriktsveterinärernas aflöning. — Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet ansluter sig till det af veterinärstyrelsen gjorda uttalandet i ämnet.

[7.]

Hallands läns hushållningssällskap anför bland annat, att, då distriktsveterinärerna icke blott utöfva en för det allmänna synnerligen betydelsefull verksamhet utan äfven i en mångfald fall få handla på myndigheters uppdrag uti statens direkta intressen, sällskapet funne sig böra tillstyrka, att deras lön till fullo eller åtminstone delvis måtte komma att utgå af statsmedel samt att de i sammanhang därmed finge sina beförings- och därmed sammanhängande förhållanden likställda med stats-tjänstemännens i allmänhet. — Länets landsting uttalar i hufvudsak det samma som hushållningssällskapet. — Länsveterinären i länet föreslår pension ej blott åt distriktsveterinärerna utan äfven åt deras änkor och minderåriga barn. — Kungl. Maj:ts befallningshafvande åberopar de af hushållningssällskap, landsting och länsveterinär afgifna yttrandena.

Stockholms läns landsting anser, att distriktsveterinärerna borde erhålla en mera fast anställning och pension samt att staten i någon mån borde bidraga till deras aflönande. — Detta läns hushållningssällskap åberopar ett utaf särskilda kommitterade afgifvet yttrande, hvari framhålles, att staten bör bevilja distriktsveterinärerna pensionsrätt i likhet med länsveterinärerna samt att såsom villkor för åtnjutande af statspension viss minimilön bör fastställas och veterinärernas antagande och befördran m. m. ordnas på sådant sätt, att dem beredes större trygghet i tjänsten. — Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet anser, att bidrag af statsmedel till distriktsveterinärernas aflöning icke bör ifrågasättas, men att pensionsrätt bör dem beredas, att bestämda föreskrifter böra meddelas rörande dessa veterinärers tillsättande och entledigande, att viss minimiaflöning bör föreskrifvas samt att för pensions tillgodonjutande böra bestämmas viss lefnadsålder och visst antal tjänstår, vid hvilkas bestämmande hela den tid finge medräknas, hvarunder distriktsveterinären åtnjutit tjänstårsberäkning.

Uppsala läns landsting har hemställt, att lönen för distriktsveterinär måtte bestämmas till 2,000 kronor för år att utgå med hälften af statsbidrag och hälften från landsting, att pension af statsmedel måtte beredas distriktsveterinärer och deras efterlevande, att tillsättningen af distriktsveterinärtjänst måtte ske af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samråd med af landstinget utsedda fullmäktige inom af medicinalstyrelsen upprättadt förslag samt att entledigande af veterinären från hans befattning må på hemställan af landstinget ske af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samråd med landstingets fullmäktige. — I hufvudsaklig öfver-

- [7.] ensstämmelse härmed uttalar sig Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län; så ock hushållningssällskapet i länet.

Västernorrlands läns hushållningssällskap förklarar, att angående distriktsveterinärernas tillsättning och pensionering borde gälla enahanda bestämmelser som för länsveterinärerna samt att önskligt vore, att staten till alla delar öfvertog distriktsveterinärernas aflöning och pensionering eller åtminstone därtill lämnade afsevärdt belopp. — Landstinget anser statsanslag behöfligt och att löne villkoren borde förbättras. — Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordar veterinärläkareföreningens förslag.

Jämtlands läns landsting förordar statsbidrag till distriktsveterinärernas aflöning och pensionering men framhåller tillika, att det ej vore lyckligt, om ett ordnande af distriktsveterinärväsendet komme att ske i den riktning, att distriktsveterinärerna gjordes till statstjänare. — Länets hushållningssällskap instämmer med landstinget. — Kungl. Maj:ts befallningshafvande i detta län framhåller, att distriktsveterinärernas ställning i landet i allmänhet icke är tillfredsställande. För att komma till bättre förhållanden måste distriktsveterinärernas ställning göras fastare, mindre beroende af distriktsstyrelsernas och de öfriga lokala myndigheternas växlande tycken och åsikter m. m. Därför borde en enhetlig och fast organisation af distriktsveterinärväsendet komma till stånd, en omorganisation som dock ej behöfde innebära, att distriktsveterinärerna gjordes till statstjänare. I sammanhang härmed borde deras aflöningsförhållanden ordnas efter ändamålsenliga och enhetliga principer. En viss mindre del af aflöningen syntes lämpligen böra utgå af statsmedel. Likaså borde staten vidtaga åtgärder för ordnande af deras pensionsfråga, därvid emellertid kostnaden för pensioneringen torde, åtminstone i hufvudsak, kunna läggas på landsting och hushållningssällskap jämte befattningshafvandena själfva.

Medicinalstyrelsens utlåtande den 24 april 1911.

I sitt uti ärendet afgifna utlåtande af den 24 april 1911 har medicinalstyrelsen, som funnit tiden nu vara inne för genomförande af den sedan lång tid tillbaka påyrkade omorganisationen af landets distriktsveterinärväsende, förklarat, att styrelsen icke hade någon anledning frångå sin förut, i utlåtande den 16 december 1898 uttalade åsikt, att åtgärder borde från statens sida vidtagas i syfte att förbättra distriktsveterinärernas ställning. Såsom skäl för att staten borde ekonomiskt understödja distriktsveterinärväsendet skulle i främsta rummet framhållas, att staten icke kunde undvara dessa veterinärers hjälp vid bekämpandet af de smittosamma kreaturssjukdomarna. Det vore visserligen sant, att härför fönnas de af staten aflönade länsveterinärerna, till ett antal af 32. Denna kår vore emellertid äfven under vanliga

förhållanden alltför fåtalig för att kunna ensam på vederbörligt sätt handhafva vården om de smittosamma sjukdomarna. Nu skulle ju kunna tänkas, att man i hvart och ett af de 32 länsveterinärdistrikten på statens bekostnad anställde ytterligare en länsveterinär. Men äfven en sådan organisation, som under mera lugna förhållanden möjligen skulle vara tillräcklig, blefve vid fall af farsoter icke tillfyllest; och kostnaden skulle, om en slutlön af 2,500 kronor antoges för hvarje ny länsveterinär, blifva större än om statsbidrag å 500 kronor, på sätt styrelsen ville föreslå, utanordnades till hvar och en af 150 distriktsveterinär-tjänster. Här borde ock framhållas, hurusom rese- och traktamentskostnaden alltid måste blifva större, om endast en eller två veterinärer skulle för ofvan angifna ändamål finnas tillgängliga inom hvarje län. En annan olägenhet, som skulle medfölja en sådan organisation som den nyss angifna, eller att bekämpandet af de smittosamma husdjursjukdomarna skulle anförtros åt endast en eller två länsveterinärer inom hvarje län, vore den, att man vid rekryterande af länsveterinärkåren icke hade så många i denna viktiga gren af den veterinära verksamheten hemmastadda veterinärer att välja på, som då dessa sjukdomars bekämpande vore anförtrodt äfven åt distriktsveterinärerna. Distriktsveterinärernas biträde hade också, enligt hvad erfarenheten lärt, måst i hög grad tagas i anspråk vid de tillfällen, då vårt land hotats af dylika sjukdomar, såsom flera gånger varit fallet med injältbrand, svinsjuka samt mul- och klöfsjuka. Men icke blott för värnandet af vår egen boskapsskötsel mot de faror, som de smittosamma husdjursjukdomarna medförde, vore ett af staten understödt distriktsveterinärväsende erforderligt. Äfven den ställning, Sverige som djur- och kött-exporterande land intoge, och hvilken ställning man sökte att allt mer och mer befästa, skulle helt säkert i afsevärd grad stärkas, om man kunde hänvisa på, att staten icke blott hade 32 länsveterinärer utan ock ett större antal, af staten delvis aflönade distriktsveterinärer, som ständigt stode till förfogande för hämmande, eventuellt bekämpande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren. Distriktsveterinärernas medverkan vid dylika tillfällen vore därför oundgänglig och af det allra största värde för staten. Att ålägga dem skyldighet till dylik medverkan utan att härför lämna någon *direkt* ersättning, syntes icke billigt och rättvist. Indirekt skulle de väl anses få någon ersättning i form af tjänstårsberäkningsrätten. Denna rätt torde emellertid ej kunna tillerkännas något större värde och utgjorde ej full ekvivalent för det arbete, distriktsveterinärerna faktiskt utförde åt staten. Det dagtraktamente och den reseersättning, de erhöle, kunde ej heller härvidlag tagas

- [7.] i betraktande, ty dagtraktamente vore ju afsedt att förbrukas under tjänsteförrättningen. Redan på den grund att distriktsveterinärerna sålunda utan vidare ersättning af staten toges i anspråk för en del arbete, syntes både billighet och rättvisa kräfva, att de i en eller annan form erhöles åtminstone *någon* kontant ersättning af statsmedel.

*Statsbidrag till
aflönandet.*

Om ock olika sätt kunde tänkas för beredande af *denna* ersättning, syntes det dock styrelsen, som om bästa formen härför vore den af flera bland de hörda myndigheterna föreslagna, eller att staten lämnade kontanta bidrag till distriktsveterinärernas aflöning. Huru stort detta bidrag lämpligast borde tilltagas vore en annan sak. Distriktsveterinärerna själfva önskade numera, att statsbidraget skulle sättas till 1,000 kronor för distriktsveterinärtjänst. Styrelsen ansåge dock, att förslaget om 1,000 kronor i statsbidrag skulle ställa så stora anspråk på staten, att det vore fara värdt, att, därest det skulle läggas till grund för distriktsveterinärväsendets ordnande, hela frågan om statens deltagande i kostnaderna därför äfventyrades. För egen del ansåge styrelsen, att det af distriktsveterinärerna förut genom Svenska veterinärläkareförningens kommitterade år 1905 ifrågasatta bidraget af 500 kronor för hvarje distriktsveterinärtjänst vore ett under för handen varande förhållanden väl afvägdt belopp såsom icke ställande alltför stora anspråk på staten i förhållande till det arbete, distriktsveterinärerna utförde för dess räkning. Hufvudsaken vore, att staten genom att lämna bidrag till distriktsveterinärväsendet blefve direkt intresserad däri. Då styrelsen ansåge nyssnämnda belopp, 500 kronor, under för handen varande förhållanden vara det högsta, som med någon utsikt till framgång kunde ifrågasättas, syntes det å andra sidan i betraktande af beloppets relativa ringhet ej vara skäl att sätta något bidrag till lägre belopp än 500 kronor. Statsbidrag borde således utgå till lika stora belopp för alla de distriktsveterinärtjänster, som borde ifrågakomma till erhållande af bidrag.

Svårare vore att afgöra huruvida statsbidrag borde tilldelas *alla* distriktsveterinärtjänster eller endast vissa af dem. Styrelsen trodde, att vissa praktiska fördelar skulle vinnas genom bidrags beviljande åt alla distrikt. Härigenom kunde fullt enhetliga bestämmelser gifvas beträffande dem alla. Men å andra sidan vore förhållandena i olika delar af landet mycket olikartade. Särskildt vore i detta afseende skillnaden rätt väsentlig mellan de norra och södra delarna af landet. Ett bevis härpå vore den ståndpunkt, hvilken i fråga om behovet af statens mellankomst för upphjälpande af distriktsveterinärväsendet intagits af de hörda myndigheterna och korporationerna i Malmöhus län. Medan

öfverallt i den öfriga delen af riket antingen alla eller åtminstone det öfvervägande flertalet af de hörda förordat statsbidrag till distriktsveterinärväsendet, hade Malmöhus läns myndigheter uttryckligen förklarat sig icke önska någon statens mellankomst för detta ändamål. Då således något behof icke syntes för detta län föreligga, kunde styrelsen ej heller ifrågasätta statsbidrag där. Äfven andra, om ock mindre delar af riket, kunde i detta afseende vara att likställa med Malmöhus län, åtminstone så till vida, att något större behof af statsbidrag icke föreläge. Då för närvarande antalet distriktsveterinärtjänster med tjänstårsberäkning voro inemot 190, så skulle, med fäst afseende på att statsbidrag ej borde utgå för Malmöhus läns 16 distriktsveterinärtjänster samt med beräkning att de i andra delar af landet befintliga distriktsveterinärtjänster, som på grund af särskildt gynnsamma förhållanden ej heller borde ifrågakomma till erhållande af statsbidrag, uppginge till ett ungefärligen lika stort antal, eller kanske till 20—25, statsbidrag ej behöfva utgå till flera än, i rundt tal, 150 af distriktsveterinärtjänsterna i landet. Vid sådant förhållande skulle de härför erforderliga kostnaderna blifva omkring 75,000 kronor årligen.

Styrelsen hemställde alltså, att till *aflönande* af distriktsveterinärtjänster, hvilka vore i behof däraf, beviljades statsbidrag å 500 kronor för hvarje tjänst att utgå af ett för ändamålet särskildt beviljad förslagsanslag.

Förutsättning för bidragets utgående till distriktsveterinärtjänst borde vara, att en aflöning därförutom af minst 1,000 kronor till tjänstens innehafvare utginge från *landstinget*. Veterinärernas kommitterade hade tänkt sig, att landstingen antingen skulle direkt af egna medel utbetala denna aflöning eller ock att landstingen garanterade beloppets utgående, i hvilket fall landstingen kunde från annat håll — ett hushållningssällskap, en kommun eller enskilda — beredas ersättning för hela eller för en del af det sålunda lagstadgade minimibeloppet 1,000 kronor.

Då styrelsen här ofvan talat om »distrikt» och »distriktsveterinärtjänst», som skulle tilldelas statsbidrag, hade styrelsen, såsom delvis redan antydts, därmed afsett distrikt och tjänster, som blifvit eller blefve med vederbörligt tillstånd inrättade eller med andra ord tillerkännts tjänstårsberäkningsrätt.

Hvad sedan anginge det af Svenska veterinärläkareföreningens kommitterade ifrågasatta statsbidraget till beredande af *ålderstillägg* åt distriktsveterinärer, så insåge styrelsen visserligen till fullo önskvärheten af att dessa tjänstemän tilldelades sådana tillägg och skulle i detta fall så mycket hellre kunnat tillstyrka beviljandet af ålderstillägg,

- [7.] som det för detta syfte begärda bidraget från statens sida skulle uppgå till endast 100 kronor årligen för hvarje till tillägg berättigad tjänst-innehafvare, under det att återstoden, 400 kronor, skulle utgå från landstingen. Men hittills hade aldrig, så vidt styrelsen hade sig bekant, staten i de fall, då den endast *bidragit* till afföningen, tillika deltagit i kostnaden för ålderstilläggs utgörande. De relativt små belopp, hvilka det här vore fråga om, skulle för öfrigt, fördelade på olika landsting, ej betunga deras budget så synnerligen mycket. Styrelsen funne sig därför böra i underdånighet afstyrka statsbidrag till ålderstillägg åt distriktsveterinärer.

Pensionering.

Medicinalstyrelsen har beträffande distriktsveterinärernas *pensionering* tillstyrkt upprättande af en för dem afsedd pensionskassa. Rörande denna fråga, som ännu är föremål för vissa utredningar, torde det tillåtas mig att inom den närmaste tiden göra särskild framställning.

*Distrikts-
veterinärer-
nas anstäl-
lande m. m.*

Efter det styrelsen sålunda uttalat sig om hvad som i ekonomiskt afseende borde från statens sida åtgöras för upphjälpande af landets distriktsveterinärväsende, öfvergår styrelsen till att yttra sig angående de öfriga åtgärder, som i sistnämnda syfte borde vidtagas och som kunde sammanfattas under uttrycket fastare anställning för distriktsveterinärerna. Beträffande då först de framställda förslagen om förändrade former för *distriktsveterinärernas tillsättande* ansåge medicinalstyrelsen allenast två vara af beskaffenhet att kunna komma i fråga, nämligen tillsättande antingen genom Kungl. Maj:ts befallningshafvande eller genom medicinalstyrelsen. Gent emot det första alternativet framhöll medicinalstyrelsen bland annat, att därest tillsättningen skedde genom Kungl. Maj:ts befallningshafvande, skulle den så varmt förordade enhetligheten för hela riket äfventyras. Vid sådant förhållande syntes förslaget att tillsättningen skulle ske genom medicinalstyrelsen vara det enda antagliga i fråga om de statsunderstödda distrikten. Den centrala myndighet, under hvars inseende hela den civila veterinärkåren är ställd, torde nämligen vara i stånd att bäst bedöma värdet af de sökandes inbördes meriter och handhafva tillsättningen på ett för hela riket likartadt sätt. Själfva utnämningen borde således förbehållas medicinalstyrelsen i analogi med hvad förhållandet vore i statsunderstödda extra provinsial-läkardistrikt. Det lokala intresset åter kunde vinna tillbörligt beaktande i form af ett förord. Afgifvandet af sådant torde lämpligast tillerkännas en för länet gemensam veterinärstyrelse, sammansatt på visst här nedan angifvet sätt. Sådana veterinärstyrelser funnes för närvarande till ett antal af 10 i 9 af rikets län, men sympatier för en dylik institution torde förefinnas i flera af de andra länen. Medicinalstyrelsen

själf hade ock vid ett flertal tillfällen, då fråga förelegat om ordnande af ett läns distriktsveterinärväsende, framhållit önskvärdheten af en veterinärstyrelses inrättande för länet i fråga efter mönster af vissa redan befintliga sådana, särskildt den i Malmöhus län. Denna senare bestode af en genom Kungl. Maj:ts befallningshafvande, två genom landstinget och två genom hushållningssällskapens förvaltningsutskott (för fem år) utsedda ledamöter jämte länsveterinären såsom själfskrifven ledamot. Viktig vore bestämmelsen om länsveterinärens själfskrifvenhet i en sådan styrelse, ty därigenom tillfördes denna en veterinär fackinsikt, som eljest kanske ofta nog komme att helt och hållet saknas.

Medicinalstyrelsen hade från början tänkt sig, att åt en dylik veterinärstyrelse, hvilken således skulle hafva att vid föreliggande ansökningar till ledig distriktsveterinärtjänst afgifva förord, borde tillika kunna lämnas uppdrag att, för undvikande af omgång, kungöra tjänsten ledig till ansökning. Därefter skulle ansökningarna, med veterinärstyrelsens förord till någon af de sökande, insändas till den utnämmande myndigheten. Emellertid hade erfarenheten visat vid ej få tillfällen, att de ortsmyndigheter, som haft inflytande på tillsättningen af distriktsveterinärer, i saknad af möjlighet till ett mera vidsynt bedömande af de sökandes meriter, kommit att uttala sig till förmån för sökande, hvilka, om än i öfrigt kompetenta, dock varit sina medsökande mycket underlägsna och därför icke bort i första rummet komma i fråga. Vid sådant förhållande hade medicinalstyrelsen stannat vid att föreslå ett förfarande, som öfverensstämde med hvad i motsvarande fall föreskrifvits vid extra provinsialläkartillsättning i statsunderstödda distrikt. Därigenom skulle för den förordande veterinärstyrelsen finnas att tillgå ett af medicinalstyrelsens ombudsman öfver de sökande upprättadt tjänstememorial, upptagande de sökandes namn och tjänstetid med flera på tillsättningen inverkan meriter.

Gången af tillsättningen syntes därför kunna lämpligen blifva följande. Veterinärstyrelsen anmäler till medicinalstyrelsen, att distriktsveterinärtjänst blifvit ledig, och meddelar tillika uppgift å de löneförmåner, som komma att åtnjutas af den blifvande tjänstinnehafvaren. Medicinalstyrelsen kungör så tjänsten i fråga ledig med trettio dagars ansökningstid, mottager ansökningar, låter upprätta förberörda tjänstememorial samt öfversänder därefter handlingarna till veterinärstyrelsen med anmodan om förords afgifvande. Sedan handlingarna återkommit tillika med veterinärstyrelsens yttrande, utnämner medicinalstyrelsen någon af de sökande att tillsvidare innehafva distriktsveterinärtjänsten.

[7.]

Entledigande från distriktsveterinärtjänst skulle, likaledes efter veterinärstyrelsens hörande, meddelas af medicinalstyrelsen.

Tjänstledighet åter syntes böra få för högst 30 dagar beviljas af veterinärstyrelsen, som därvid också borde få förordna vikarie, så snart denne vore legitimerad veterinär. Anmälan om den beviljade ledigheten och den förordnade vikarien skulle på eljest sedvanligt sätt ofördröjligen göras till medicinalstyrelsen.

De veterinärstyrelser, som sålunda skulle finnas, en för hvarje län (eller kanske rättare en för hvarje landstingsområde), borde gifvetvis tillerkännas en del andra befogenheter än de nyss angifna, i det de ju borde vara en styrelse för handhavande af alla de olika distrikten i länet berörande angelägenheterna, med undantag endast för hvad i lagstiftningen kunde komma att förbehållas annan myndighet.

För åstadkommande af en mera planmässig anordning af distriktsveterinärväsendet borde vidare, enligt medicinalstyrelsens åsikt, vissa inskränkningar vidtagas särskildt med afseende på bildandet af nya, med tjänstårsberäkning försedda veterinärdistrikt. I detta sammanhang har styrelsen framhållit, hurusom den så kallade provinsialläkardistriktskommittén beträffande bildande af extra provinsialläkardistrikt hemställt, dels att rätten att föreslå nya sådana distrikt skulle förbehållas landstingen och dels att bildandet af dylika distrikt på så kort tid som fem år icke vidare skulle medgifvas. Enligt berörda kommitté skulle extra provinsialläkardistrikt bildas på *obestämd* tid, dock icke kortare än tio år, efter hvilken tids förlopp distriktet emellertid skulle kunna, på ansökning af landstinget, upphöra.

Medicinalstyrelsen ansåge dessa synpunkter böra beaktas jämväl i fråga om veterinärdistrikt med tjänstårsrätt. Hvad beträffar förslaget om femårsperiodernas upphörande, ville styrelsen så mycket hellre förordna förslaget genomförande här, som detta »periodicitetssystem» så godt som enhälligt utdömts ej endast af veterinärerna själfva utan också af alla de hörda, hvilka yttrat sig angående detta ämne. Styrelsen vill därför föreslå:

att den formella initiativrätten i fråga om bildande af distrikt med tjänstårsrätt förbehölles landstingen, så att dessa ensamma finge rätt att hos Kungl. Maj:t göra ansökning därom;

att garantien för det behöriga utgåendet af så väl distriktsveterinärens aflöning, inklusive förekommande ålderstillägg, som ock, därest statsbidrag ifrågasattes, jämväl de i så fall erforderliga pensionsbidragen tillades landstinget. Landstinget borde emellertid få rätt att

med kommuner eller andra träffa aftal om ersättande helt eller delvis af de gjorda utlägggen; [7.]

att, så länge landstinget fullgjorde detsamma åliggande skyldighet med afseende å nämnda löns (respektive erforderliga pensionsbidrags) utgående, distriktet skulle få åtnjuta tjänstårsberäkningsrätt (respektive statsbidrag) tills vidare; samt

att landstingen emellertid icke förr, än 10 år förflutit från tjänstens inrättande, skulle äga rätt göra underdånig framställning om densammas upphörande.

Beträffande den tid, för hvilken distriktsveterinärtjänst skulle innehafvas, hade styrelsen redan här ofvan hemställt, att styrelsen, åt hvilken utnämningssrätten borde tillerkännas, skulle utfärda förordnande å tjänsten *tillsvidare*, hvarjämte styrelsen föreslagit bestämmelser i fråga om distriktsveterinärs entledigande. Härigenom blefve femårs-perioderna afskaffade och distriktsveterinärerna tillförsäkrade åtminstone en minimitjänstetid af 10 år, eller den minsta tid, under hvilken deras tjänster skulle äga bestånd. Ägde distriktet bestånd under en längre tid, bibehölles naturligtvis veterinären därstädes för hela tiden utan nytt förordnande.

Med anledning af hvad medicinalstyrelsen i sitt nu omtalade utlåtande anfört, inkom därefter Svenska distriktsveterinärföreningen med en underdånig skrifvelse den 24 september 1911. I denna skrifvelse framhåller föreningen, hurusom medicinalstyrelsen åt distriktsveterinär föreslagit en årslön af minst 1,500 kronor, utgående dels med statsbidrag 500 kronor och dels med bidrag från landstinget med minst 1,000 kronor. Emellertid hade medicinalstyrelsen redan i sitt förut omförmälda utlåtande af den 16 december 1898 tillstyrkt statsbidrag till i behof däraf varande distrikt med högst 800 kronor årligen mot villkor af lokalbidrag af minst samma belopp, hvarigenom skulle uppkomma en lön af 1,600 kronor, hvilken summa medicinalstyrelsen nu, under åberopande af Svenska veterinärläkareföreningens kommitterades utlåtande af år 1905, ansett böra nedsättas till 1,500 kronor. En aflöning af 1,500 kronor om året skulle dock icke i allmänhet innebära någon som helst förbättring af distriktsveterinärernas aflöningsförhållanden. Att kommitterade då icke föreslagit högre grundlönebidrag af staten än 500 kronor vore uteslutande att tillskrifva den omständigheten, att med hänsyn till länsveterinärernas dåvarande löneförhållanden föga utsikt förefunnits för beviljande af högre anslag. Numera vore dock sistnämnda veterinärers löneförhållanden ordnade på tidsenligt sätt. Med hänsyn till bland annat de under senare år allt mer stegrade lefnadskostnaderna äfvensom därtill, att den export

Svenska
distrikts-
veterinärför-
eningen den
24 september
1911.

[7.] och de kreatursstammar, för hvilka oafslätlig insiktsfull veterinärtillsyn blifvit för staten allt viktigare, år från år vuxit i värde, borde det till distriktsveterinärs aflönande ifrågasatta statsbidraget nu beräknas högre, än till hvad medicinalstyrelsen år 1898 föreslagit. Säkert vore, att ett bifall till medicinalstyrelsens nu föreliggande förslag i denna del skulle väcka stor förstämning och stort bekymmer inom distriktsveterinärkåren, hvilken då alltjämt måste känna sig sakna de tryggare existensvillkor, som af motionärerna år 1909 förutsattes för att distriktsveterinären skulle kunna med oväld och nit utföra sina åligganden. Föreningen hyste följaktligen den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte finna ett statsbidrag till distriktsveterinärs aflöning af 1,000 kronor om året tillbörligt.

Föreningen har vidare vänt sig mot att enligt medicinalstyrelsens förslag statsbidrag ej skulle tilldelas alla distriktsveterinärer i landet utan att från denna förmån och den därmed följande tjänstårsberäkningsrätten skulle uteslutas distriktsveterinärerna ej blott i Malmöhus län utan äfven i andra, ej angifna distrikt »med särskildt gynnsamma förhållanden». Till åsikten att somliga distriktsveterinärer skulle uteslutas från erhållande af statslön, torde medicinalstyrelsen hafva kommit på grund af sin sedan gammalt häfdade uppfattning, att distriktsveterinärerna vore jämförliga med extra provinsialläkarna, genom hvilkas aflönande staten ju kunde sägas hjälpa svaga distrikt. På närmare anförda skäl hyste föreningen emellertid den tillförsikt, att lönebidrag från staten måtte tilldelas samtliga distriktsveterinärer utan åtskillnad.

Vidare hade medicinalstyrelsen afstyrkt statsbidrag till ålders-tillägg, enär, såvidt styrelsen hade sig bekant, staten hittills icke deltagit i kostnaden för ålderstilläggs utgörande i de fall, då den endast bidroge till aflöningen. Föreningen ansåge sig emellertid böra påpeka, att staten dock deltog med $\frac{2}{3}$ i ålderstillägg till folkskollärarna, ehuru staten endast lämnade bidrag till deras lön. Då således något formellt hinder icke kunde finnas för statsbidrag till ålderstillägg för distriktsveterinärerna, hemställde föreningen, att det bestämdes, att efter fem års tjänstgöring finge till distriktsveterinär utgå ett ålderstillägg å 500 kronor, till hvilket staten bidroge med 250 kronor och landstinget med likaledes 250 kronor.

Föreningen har slutligen jämväl framställt anmärkningar i fråga om medicinalstyrelsens förslag, att till vikarie för tjänstledig distriktsveterinär skulle kunna förordnas allenast *legitimerad* veterinär äfvensom att länsveterinär skulle vara själfskrifven ledamot i länets veterinärstyrelse.

I underdånigt utlåtande den 25 november 1911 har statskontoret anført hufvudsakligen, att medicinalstyrelsen uti sitt ofvan omförmälda utlåtande den 24 april 1911 vitsordat, att staten icke kunde undvara distriktsveterinärernas hjälp vid bekämpandet af de smittosamma kreaturs-sjukdomarna. Då förhållandet vore sådant, kunde det enligt statskontorets uppfattning icke anses annat än med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att staten också bidroge till dessa veterinärers aflönande. Och detta framstode nästan såsom en nödvändighet, om man ville fasthålla fordran, att distriktsveterinärerna i sina för det allmänna bästa påkallade åtgärder skulle uppträda själfständigt och oberoende af därmed icke alltid sammanfallande lokala privatintressen.

Då statskontoret af dessa skäl funne sig i frågans nuvarande läge böra tillstyrka beviljandet af statsbidrag till distriktsveterinärernas aflöning, ansåge statskontoret samma skäl fördra, att de åtgärder, som från statens sida vidtoges, blefve så effektiva, att ifrågavarande tjänstemäns ställning verkligen kunde sägas vara betryggad. I detta hänseende ville statskontoret framhålla, dels att medicinalstyrelsen i underdånigt utlåtande den 16 december 1898 angående förbättrade löne- och pensionsvillkor för läns- och distriktsveterinärerna föreslagit en normal begynnelselön af 1,600 kronor, dels att efter nämnda dag ingenting inträffat, som skulle kunna gifva stöd för den åsikten, att en lägre lön nu kunde visa sig mera tillräcklig än då. Tvärtom syntes den högst väsentliga prisstegring, som på sista tiden inträffat, påkalla någon ökning af det belopp, som förut ansetts tillräckligt. Å andra sidan vore en gräns för denna ökning gifven genom de åt länsveterinärerna numera anslagna löneförmåner. Eftersom det nämligen gifvetvis läge i statens intresse att såsom sökande till länsveterinärtjänster kunna påräkna de mest framstående bland distriktsveterinärerna, borde den normala slutlönen för sistnämnda befattningshafvare sättas något lägre än begynnelselönen för länsveterinärerna, eller 2,500 kronor. På grund häraf syntes det statskontoret, att för distriktsveterinärer en normal begynnelselön af 1,800 kronor med ett ålderstillägg å 400 kronor efter fem års väl vitsordad tjänstgöring kunde anses skälig.

I sitt förenämnda underdåniga utlåtande den 16 december 1898 hade medicinalstyrelsen föreslagit ett statsbidrag af 800 kronor. I avslutning härtill ville äfven statskontoret ifrågasätta ett bidrag från staten af denna storlek, men fördeladt med 600 kronor till begynnelselönen och 200 kronor till ålderstillägget. Härigenom skulle staten komma att bidraga till den förra med en tredjedel och till det senare med hälften. Medicinalstyrelsen afstyrkte visserligen statsbidrag till ålderstillägg åt

[7.]
Statskon-
toret den 25
november
1911.

- [7.] distriktsveterinärer och anförde såsom motiv härför, att »hittills aldrig, såvidt styrelsen hade sig bekant, staten i de fall, då den endast *bidragit* till aflöningen, tillika deltagit i kostnaden för ålderstilläggs utgörande». Häremot hade emellertid Svenska distriktsveterinärföreningen riktigt anmärkt i sin underdåniga skrifvelse den 24 september 1911, att staten deltog med $\frac{2}{3}$ i ålderstillägg till folkskollärarna, ehuru staten endast lämnade bidrag till deras lön. Detsamma vore äfven förhållandet beträffande föreståndarinnor och lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, jämlikt nådiga kungörelsen den 29 oktober 1909 (Sv. Förf.-saml. n:r 154). Och orsaken till att staten i dessa fall lämnat ett proportionsvis större bidrag till ålderstillägg än till grundlönen hade varit den, att vid en tjänstinnehafvares förflyttning från en plats till en annan arbetsgifvaren på det senare stället ansetts vara mindre hågad att betala det ålderstillägg, som betingades af tjänstgöringen på ett föregående ställe. Då enahanda förhållande ägde rum i afseende på distriktsveterinärerna, torde intet vara att anmärka mot den fördelning af statsbidraget, som här ofvan föreslagits.

Statskontoret hade för sin del ingenting emot, att, med tillmötesgående af ett yrkande i den till medicinalstyrelsen den 19 april 1910 inkomna framställningen från Svenska distriktsveterinärföreningen, vid regleringens ikraftträdande anställd distriktsveterinär vid anställning i statsunderstödt distrikt finge för ålderstillägg tillgodoräkna sig de tjänstår, han förut intjänat enligt § 24 i veterinärinstruktionen den 19 oktober 1888.

Sedan statskontoret därefter tillstyrkt medicinalstyrelsens förslag i afseende å distriktsveterinärs pensionering, har statskontoret förklarat sig anse, att vederbörande landsting borde svara, förutom för bidrag till pensioneringen, jämväl för betalningen af den del af lön och ålderstillägg, som icke utginge af statsmedel; och borde uttryckligt åtagande af landstinget i detta hänseende få uppställas såsom villkor för att något som helst bidrag skulle utgå från statsverket.

Medicinalstyrelsen hade föreslagit, att, oberoende af förenämnda villkor, vissa veterinärdistrikt, särskildt de i Malmöhus län, skulle uteslutas från delaktighet i statsbidraget. Till fullo insämnande i hvad Svenska distriktsveterinärföreningen i sin ofvanberörda underdåniga skrifvelse den 24 september 1911 häremot anført, hemställde statskontoret, att de föreslagna statsbidragen finge utgå till alla vederbörligen inrättade veterinärdistrikt i hela riket. Då antalet sådana distrikt, med hvilka rätt till tjänstårsberäkning nu är förenad, enligt medicinalstyrelsens uppgift för närvarande utgör inemot 190, torde såsom årliga statsbidrag, förutom pensionsbidragen, erfordras:

till lön å 600 kronor för 190 distrikt	kronor 114,000: —	[7.]
till ålderstillägg å 200 kronor för sannolikt unge- fär $\frac{1}{2}$ af alla distrikt	» 32,000: —	
tillsammans	kronor 146,000: —	

Statskontoret hemställde fördenskull, att å riksstatens nionde hufvudtitel måtte uppföras ett förslagsanslag å 146,000 kronor med rubrik »bidrag till distriktsveterinärers aflönande».

Beträffande bestämmelserna angående tillsättning af distriktsveterinärer och därmed sammanhängande förhållanden hade statskontoret visserligen icke kunnat undgå att finna hvad Svenska distriktsveterinärföreningen i sin underdåniga skrifvelse den 24 september 1911 anført i afseende på beviljande af tjänstledighet under kortare tid vara förtjänt af beaktande. Statskontoret hade dock antagit, att något yttrande från statskontoret i denna del icke varit med remissen afsedt.

Det uppsving, som under de senare årtiondena ägt rum inom vårt land på näringslivets flesta områden, har, hvad angår jordbruksnäringen, framträdt bland annat i en förbättrad kreatursskötsel. Det torde i sådant afseende vara tillräckligt erinra därom, att landets nötkreatursstock, som år 1880 utgjorde ett antal af 1,912,000, år 1910 uppgick till 2,575,000 samt att landets mjölkproduktion för år 1910 kan beräknas till 4,200 miljoner kilogram mot 2,700 miljoner kilogram år 1880. Samtidigt härmed har kreaturstammens afvelsvärde i väsentlig grad förbättrats och torde numera motsvara mycket högt ställda anspråk, hvarom jämväl vår stigande export af afvelsdjur utgör ett talande vittnesbörd.

Departement-
schefen.

Det intresse för en förbättrad kreatursafvel, som på senare tider sålunda gjort sig gällande, har bland annat tagit sig uttryck i krafvet på ett ändamålsenligt ordnande af vårt civila veterinärväsende. Bland åtgärder, som i sådant afseende vidtagits af statsmakterna, torde särskildt böra påpekas den omreglering af länsveterinärernas aflöningsförhållanden, som skedde vid 1909 års Riksdag, äfvensom de afsevärda belopp, staten anvisat till anordnande på tidsenligt sätt af veterinärundervisningen.

Bland frågor af hithörande art har jämväl den, som afser åtgärder från statens sida för ett nöjaktigt reglerande af distriktsveterinärernas ställning och aflöningsförhållanden, vid upprepade tillfällen utgjort föremål för statsmakternas pröfning men ännu icke funnit en tillfredsställande lösning. På sätt framgår af den i det föregående lämnade redogörelsen, hafva emellertid krafven på denna frågas lösning gjort sig

[7.] allt mera gällande och så godt som alla i nu föreliggande ärende hörda myndigheter hafva ansett sig böra tillstyrka ett statens ingripande i antydd riktning. Jämväl för egen del har jag funnit af vikt, att från statens sida åtgärder vidtagas för genomförande af en omorganisation af distriktsveterinärsväsendet.

Då berörda fråga senast utgjorde föremål för Riksdagens pröfning, eller år 1909, framhöll statsutskottet, bland annat, att husdjurssjukvården, i hvad den afsåge bekämpande och förekommande af smittosamma sjukdomar eller farsoter, otvifvelaktigt vore ett statens intresse. Utskottet ansåg emellertid, att för denna sjukvård vore af staten behörigen sörjdt bland annat genom anställandet af länsveterinärer och veterinärstipendiater äfvensom genom den distriktsveterinärerna, jämte andra, åliggande skyldigheten att, enhvar inom sitt distrikt, mot godtgörelse enligt taxa på vederbörandes förordnande biträda vid hämnande af smittosamma sjukdomar och farsoter bland husdjuren.

Med anledning af utskottets berörda uttalande synes mig böra framhållas, hurusom utredningen i nu föreliggande ärende tydligt lägger i dagen, att länsveterinärer och civila veterinärstipendiater — äfven om antalet af de sistnämnda blefve i enlighet med min förut denna dag gjorda hemställan i någon mån ökad — äro allt för fåtaliga för att kunna på vederbörligt sätt handhafva vården af de smittosamma husdjurssjukdomarna, ett sakförhållande, som ytterligare bekräftats af erfarenheterna, bland annat, vid de sporadiska fall af smittosam mul- och klöfsjuka, som under hösten sistlidna år förekommo på skilda ställen i Skåne. Det är ställt utom allt tvifvel, att, därest sjukdomen antagit epidemisk karaktär, ett framgångsrikt bekämpande af densamma varit helt och hållet uteslutet utan anlitan i vidsträckt grad af länets distriktsveterinärer. Jämväl under normala förhållanden är det, enligt hvad medicinalstyrelsen vitsordar, vid ständigt återkommande tillfällen af nöden att för statens räkning använda distriktsveterinärernas biträde.

Enligt gällande instruktion åligger det visserligen distriktsveterinär i sådant distrikt, med hvilket rätt till tjänstårsberäkning är förenad, att inom sitt distrikt verkställa alla de förrättningar, hvartill han af vederbörlig myndighet förordnas eller kallas. Under dylikt förordnande måste distriktsveterinären emellertid eftersätta sin enskilda praktik utan att i regel erhålla annan ersättning af statsmedel än enligt resereglementet; förordnandet medför således i allmänhet ekonomisk förlust för veterinären.

Då sålunda under nuvarande förhållanden staten icke kan undvara biträde af distriktsveterinärerna och då vidare sådan veterinär vid förord-

nanden för statens räkning får vidkännas minskning i sina inkomster, utan att staten bereder honom någon förmån — den distriktsveterinären tillförsäkrade tjänstårsrätt är af helt och hållet underordnad betydelse — synes mig billigheten fordra, att staten, i gengäld för det arbete i statens tjänst, distriktsveterinären måste utföra, söker bereda distriktsveterinären den mer tryggade ställning, hvaraf han, enligt hvad utredningen i ärendet gifver vid handen, i hög grad är i behof. Därtill kommer att det, med hänsyn särskildt till de oberäkneligt stora värden, som vid en epidemi af t. ex. mul- och klöfsjuka stå på spel, uppenbarligen ligger vikt uppå, att staten genom ändamålsenligt ordnande af distriktsveterinärväsendet tillförsäkrar sig de för sådant fall oundgängligen erforderliga arbetskrafterna.

Det synes mig också som om man vid bedömande af denna fråga icke bör förbise den betydelse, som ett ordnande af distriktsveterinärväsendet genom statens medverkan kan hafva för en fortgående utveckling af den för jordbruket så viktiga exporten af levande kreatur, en export som år 1911 omfattade 45,730 stycken storboskap.

Den omorganisation, hvarom nu är fråga, skulle bestå däri, att staten under vissa förutsättningar bidrager till såväl aflönande som pensionering af landets distriktsveterinärer äfvensom att staten vidtager åtgärder därhän, att genom förändrade bestämmelser rörande de särskilda distriktens inrättande och veterinärernas antagande och entledigande dessa veterinärer erhålla en i möjligaste mån tryggad ställning.

För egen del ansluter jag mig i hufvudsak till det af medicinalstyrelsen i ofvan omtalade utlåtande den 24 april 1911 i ämnet framlagda förslag dock med de af statskontoret däri tillstyrkta modifikationerna.

Beträffande till en början de bestämmelser, som torde vara erforderliga för att gifva distriktsveterinärväsendet en *fastare organisation*, anser jag, att de af medicinalstyrelsen i sådant afseende framställda förslagen i allmänhet skola befinnas väl lämpade att läggas till grund för stadganden i ämnet. Sålunda finner jag intet att erinra emot hvad medicinalstyrelsen hemställt om sättet för bildande af nya distrikt eller om desammas inrättande på obestämd tid, med rätt för landstinget att efter tio år efter tjänstens tillsättande göra framställning om distriktets indragande o. s. v. Likaså synes mig det obligatoriska inrättandet inom de särskilda landstingsområdena af en veterinärstyrelse välbetänkt. Ej heller har jag någon invändning att göra emot medicinalstyrelsens förslag rörande sättet för distriktsveterinärs anställande och entledigande. Till dessa frågor och till de smärre modifikationerna i medicinalstyrelsens förslag i hithörande delar, hvartill omständigheterna kunna föranleda, torde jag

[7.] emellertid framdeles få tillfälle återkomma i samband med frågan om de ändringar i instruktionen för distriktsveterinärerna, som kunna för-
anledas af Kungl. Maj:ts och Riksdagens i förevarande ärende fattade beslut. Redan nu vill jag emellertid framhålla, att, utöfver hvad medicinalstyrelsen föreslagit, åtgärder torde böra vidtagas för att i möjligaste mån erhålla någon likformighet i de inom de särskilda orterna gällande taxorna. På grund af de säregna förhållandena på hvarje ort måste visserligen dessa taxor vara till sitt innehåll i viss mån växlande. Då det emellertid synes mig af vikt, att dessa taxor uppställas enligt så vidt möjligt likartade grunder, har jag tänkt mig, att i den blifvande instruktionen skulle intagas bestämmelser om att ifrågavarande taxor skola på förslag af vederbörande landsting fastställas af Kungl. Maj:t.

I fråga därefter om den till distriktsveterinären utgående *aflöningen* synes mig på de af statskontoret anförda skäl lämpligt beräkna den normala begynnelselönen till 1,800 kronor med ett ålderstillägg å 400 kronor att utgå efter fem års väl vitsordad tjänstgöring, och finner jag mig jämväl böra förorda, att af ifrågavarande belopp staten bidrager med 800 kronor, fördelade med 600 kronor till begynnelselönen och 200 kronor till ålderstillägget. Hvad särskildt ålderstillägget angår, torde det icke vara annat än billigt, att distriktsveterinär, som vid regleringens trädande i kraft innehar anställning i distrikt, med hvilket rätt till tjänstårsberäkning är förenad, må för ålderstillägg tillgodoräkna sig de tjänstår, han redan intjänat.

Såsom villkor för utgående af berörda statsbidrag torde böra föreskrifvas, att vederbörande landsting garanterar *dels* ett belopp motsvarande minst den återstående delen af begynnelselönen och af ålderstillägget eller således 1,200 kronor till den förra och 200 kronor till det senare, *dels* ock erläggandet af pensionsavgifter, på sätt hvartill jag i annat sammanhang återkommer.

En gifven förutsättning för statsbidragets utgående synes mig dessutom böra vara, att de bestämmelser, som af mig i det föregående förordats såsom grunder för den fastare organisationen af distriktsveterinärväsendet, blifvit behörigen iakttagna. Är så förhållandet torde anledning saknas, att, på sätt medicinalstyrelsen ifrågasatt, från statsanslag utesluta vissa redan bildade distrikt.

Beträffande tiden för regleringens trädande i kraft har jag tänkt mig, att detta skulle kunna ske med ingången af år 1913. Då bland förutsättningarna för erhållande af statsbidrag ingår jämväl, att ofvannämnda förändrade grunder för distriktens inrättande, veterinärernas antagande o. s. v. skola vara iakttagna, skulle svårigheter för regle-

[7.]

ringens genomförande inom berörda tid visserligen kunna tänkas uppkomma. Emellertid lär, enligt hvad vederbörande inom medicinalstyrelsen meddelat mig, hithörande förhållanden med all säkerhet kunna i de flesta fall under hand ordnas i så god tid, att hinder icke skall möta för landstingen att före utgången af år 1912 inkomma med ansökningar om statsbidrag för det långt öfvervägande antalet nuvarande veterinärdistrikt.

Då enligt statskontorets beräkning statens bidrag till distriktsveterinärernas aflönande skulle uppgå till 146,000 kronor samt staten, på sätt jag i afseende å dessa veterinärers pensionering har för afsikt att framdeles föreslå, för pensioneringen skulle få vidkännas en årlig kostnad, som för närvarande beräknats till 10,000 kronor, skulle den nu ifrågasatta organisationens genomförande för staten medföra en ökad utgift af sammanlagt 156,000 kronor.

Då förstnämnda belopp, 146,000 kronor, afser ett ändamål af mer stadigvarande art, torde, på sätt jämväl skett ifråga om statens bidrag till de extra provinsialläkarnas aflönande, beloppet böra uppföras å ordinarie stat och synes mig därvid lämpligen kunna upptagas såsom ett särskildt förslagsanslag under samma anslagstitel som anslaget till länsveterinärer och veterinärstipendiater, hvilket sistnämnda anslag, vid bifall till hvad jag under nästföregående punkt hemställt, skulle undergå en höjning från 82,900 kronor med 3,600 kronor till 86,500 kronor. Den anslagstitel, under hvilken båda nu ifrågavarande anslag sålunda skulle ingå, torde kunna i riksstaten uppföras med benämning: »veterinärväsendet».

På grund af hvad jag här anfört, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

ej mindre under riksstatens nionde hufvudtitel uppföra såsom bidrag till distriktsveterinärers aflönande ett förslagsanslag å 146,000 kronor;

än äfven besluta, att sistnämnda anslag må, jämte anslaget till länsveterinärer och veterinärstipendiater, i riksstaten uppföras under en gemensam anslagstitel: »veterinärväsendet» med följande uppställning:

bestämdt anslag:

till länsveterinärer och veterinärstipendiater..... kronor 86,500: —

förslagsanslag:

till bidrag till distriktsveterinärers aflönande „ 146,000: —

Summa kronor 232,500: —.

Fiskerinäringens understöd.

[8.]
Höjning af
anslaget till
statens fiskeri-
administra-
tion.

I öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t föreslagit, godkände Riksdagen år 1904 stat för statens fiskeriadministration upptagande bland annat aflöningar för sex fiskeriintendenter med för hvar och en 2,500 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, eller tillhopa 4,000 kronor, äfvensom ålderstillägg. Därjämte medgaf Riksdagen, att från och med år 1905 finge tillsättas två af berörda fiskeriintendentsbefattningar äfvensom vissa andra i sagda stat upptagna befattningar samt att under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» finge uppföras ett anslag med benämning »statens fiskeriadministration» till belopp af 16,000 kronor, hvilket belopp motsvarade aflöningssummorna för de befattningar, som skulle tillsättas från och med år 1905. Anslagstiteln i sin helhet bestämdes därvid till 60,000 kronor.

Genom nådigt reglemente den 18 november 1904 för statens fiskeriintendenter indelades riket med hänsyn till fiskeriadministrationen i sex distrikt, nämligen:

östra distriktet, bestående af Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gottlands och Västmanlands län;

södra distriktet, bestående af Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län;

västra distriktet, bestående af Hallands samt Göteborgs och Bohus län;

mellersta distriktet, bestående af Älfsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län;

nedra norra distriktet, bestående af Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län; samt

öfra norra distriktet, bestående af Västerbottens och Norrbottens län.

Med bifall till i sådant afseende aflåtna nådiga propositioner har Riksdagen vidare dels, enligt skrifvelse den 19 maj 1905, för tillsättande från och med år 1906 af en tredje fiskeriintendentsbefattning höjt det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda anslag till fiskeriadministrationen från 16,000 kronor till 20,000 kronor, dels, enligt skrifvelse den 23 maj 1906, för tillsättande från och med år 1907 af en fjärde fiskeriintendentsbefattning höjt berörda under omfördä anslagstitel uppförda anslag från sistnämnda belopp till 24,000 kronor, dels slutligen, enligt skrifvelse den 30 maj 1911, för tillsättande från och med 1912 af en femte fiskeriintendentsbefattning ytterligare

höjt samma under nu ifrågavarande anslagstitel uppförda anslag till 28,000 kronor. [8.]

Inom de fem förstnämnda af omförmälta distrikt hafva fiskerintendenten blifvit tillsatta, hvaremot för det sistnämnda innehafvare af den beslutade intendentsbefattningen fortfarande, till följd af brist på kompetenta sökande, saknas.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 17 november 1911 anmält, att anledning funnes antaga, att ytterligare en fiskeriiintendentsbefattning skulle kunna från och med år 1913 tillsättas, samt på grund häraf hemställt om höjande från och med sistnämnda år af förberörda anslag med 4,000 kronor, hvilket belopp enligt den fastställda staten erfordras, för att den sjätte fiskeriiintendentsbefattningen må kunna från och med år 1913 erhålla ordinarie innehafvare.

Redan vid aflåtande af proposition angående stat för statens fiskeradministration till 1904 års Riksdag framhölls af dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet såsom ett oafvisligt behof tillgång till fiskeritjänstemän inom de norrländska länen. Detta behof, hvars vikt och betydelse jämväl genom Riksdagens beslut om fastställande af stat för fiskeriadминистраtionen erkändes, torde sedan dess icke hafva blifvit mindre kännbart. Då numera kompetent person till den hittills obesatta fiskeriiintendentsbefattningen i öfra norra distriktet kan påräknas, hemställer jag, i enlighet med den af landtbruksstyrelsen gjorda framställningen, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

*Departements
chefen.*

att, för tillsättande från och med år 1913 af en sjätte fiskeriiintendentsbefattning, höja det under anslagstiteln: »fiskerinäringens understöd» uppförda anslag till »statens fiskeriadминистраtion» från 28,000 kronor till 32,000 kronor eller med 4,000 kronor.

Bifall till hvad jag sålunda föreslagit skulle medföra motsvarande höjning i anslagstiteln i sin helhet. Då höjning i denna anslagstitel betingas jämväl af annan anledning, återkommer jag därtill under följande punkt.

Då vid 1904 års Riksdag nu ifrågavarande, på ordinarie stat uppförda anslagstitel till »fiskerinäringens understöd» i samband med fiskeriadминистраtionens omorganisation bestämdes till 60,000 kronor, beräknades att från detta anslag skulle utgå, förutom ett belopp af 16,000 kronor till aflöningar åt vissa i den af Riksdagen godkända staten för statens fiskeriadминистраtion upptagna fiskeritjänstemän, jämväl 30,000 kronor såsom bidrag till hushållningssällskap och landsting för

[9.]

*Höjning af
anslaget till
fiskeriadmini-
strationen och
fiskets befräm-
jande i de
särskilda
orterna.*

- [9.] fiskeriadministrationen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna. Återstående delen af anslaget, 14,000 kronor, afsågs att användas till på Kungl. Maj:ts bestämmande beroende utgifter af mera tillfällig art. I den mån de i staten upptagna fiskeriintendentsbefattningarna kunnat tillsättas har, såsom jag under föregående punkt omförmält, förstnämnda del af anslaget blifvit höjdt till 28,000 kronor, hvadan alltså det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda anslaget för innevarande år utgår med sammanlagdt 72,000 kronor.

Vid underdånig föredragning den 12 januari 1904 af nu omförmälda anslagsfrågor framhöll dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, hurusom ett belopp af 30,000 kronor såsom bidrag till hushållningssällskap och landsting för fiskeriadministrationen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna vore mer än väl behöfligt. Med insikt om det alltjämt växande intresse, som på senare tider börjat visas för denna angelägenhet, och de betydande upppoffringar, som från nämnda korporationers sida gjordes för ett ändamålsenligt ordnande af fiskeriadministrationen i länen, sade sig föredragande departementschefen naturligen icke kunna finna annat än högst beklagligt, att det för detta ändamål dittills afsedda beloppet af statsmedel, 20,000 kronor, såsom af landtbruksstyrelsens i ämnet gjorda framställning framginge, årligen visat sig alltmera knappt. Han förklarade sig icke hysa minsta tvifvel, att 30,000 kronor skulle redan under första året åtgå, och han befarade endast, att beloppet alltför snart skulle visa sig otillräckligt.

Den 18 november 1904 utfärdade Kungl. Maj:t nådig kungörelse angående statsbidrag till hushållningssällskap eller landsting från anslaget till fiskerinäringens understöd (Sv. förf.-saml. n:r 55).

Från såväl ett flertal hushållningssällskaps förvaltningsutskott som från hushållningssällskapens år 1910 samlade ombud ha nu inkommit underdåniga framställningar angående sistberörda anslagsfråga och hvad med densamma står i samband.

Östergötlands
läns hushåll-
ningssällskaps
förvaltnings-
utskott den
13 augusti
1909.

I underdånig skrifvelse den 13 augusti 1909 har sålunda Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framhållit, att, ehuru såväl af staten som af hushållningssällskap och enskilda mycket blifvit gjordt för att upphjälpa och befrämja den viktiga fiskerinäringen, de vidtagna åtgärderna likväl icke syntes motsvara förväntningarna. Ett af de förnämsta skälen till det öfverklagade förhållandet vore enligt utskottets mening, att lagbestämmelserna rörande fisket icke efterlefdes som sig borde. En effektiv kontroll härutinnan vore därför af den allra största betydelse. Det vore emellertid icke allenast af vikt, att tillsyn

hölles öfver, att den vid fisket begagnade redskapen vore lagenlig, äfven en mångfald andra förhållanden måste därjämte öfvervakas. Sålunda erfordrades bland annat uppsikt öfver, att fisk och kräftdjur, som icke hölle föreskrifvet mått, åter utsläpptes och att i alla händelser ingen handel med dylik vara ägde rum. Det vore vidare icke ovanligt, att vattendragen, tvärtemot hvad som i lagen stadgades, förorenades genom affall från fabriker och sågar och att turbinrännor saknade föreskrifvet galler. Där ålledare eller laxtrappor skulle hållas på grund af öfverens-kommelse eller domstols utslag, kräfdes därjämte tillsyn öfver att dessa anlades och sedermera hölles i föreskrifvet skick, hvarvid äfven särskildt borde undersökas, huruvida de uppfyllde sitt ändamål, samt öfvervakas, att de förra, hvilka ofta upptoges om hösten för att icke utsättas för isskada, åter nedsattes så tidigt som möjligt på våren.

Då tillsynen nu hufvudsakligen handhades genom oaflönade kommunala tillsyningsmän, vore den högst ofullständig och bristfällig. Visserligen erhöles tillsyningsmännen Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande och hade vid utöfningen af sin verksamhet polis-mans skydd och befogenhet, men af flera skäl vore denna tillsyn öfver fiskestadgarnas efterlefnad mindre lämplig. Utan aflöning, som tillsyningsmännen vore, ansåge de sig knappast skyldiga att anmäla öfverträdelser mot stadgar och förordningar, ty genom en dylik åtgärd åsamkade de sig ytterligare arbete och utsatte sig för obehag från de anmäldas sida. Vore de själfva fiskare, finge man knappast förundra sig öfver, om de tvekade att angifva sina grannar och yrkeskamrater, och i andra fall syntes de i allmänhet sakna intresse för uppdraget och förmåga att bedöma, huruvida skäl funnes för anmälan. Komme så därtill, att de kommunala tillsyningsmännen ofta uraktläte att anmäla afflyttning från orten eller annat hinder för uppdragets fullgörande och att därför tillsyningsmansplatser långa tider förblefve obesatta, syntes det ligga i öppen dag, att detta sätt för utöfvande af tillsyn öfver fisket på långt när icke vore sådant det borde vara.

Hushållningssällskapen uppbure af statsmedel anslag till fiskeri-näringens främjande och aflönade i allmänhet med bidrag häraf fiskeri-instruktörer, hvilka på rekvisition lämnade allmänheten råd och anvisningar i fiskets rätta skötsel. Dessa instruktörer utöfvade därjämte ofta tillsyn öfver fisket inom respektive distrikt. Områdena för denna deras verksamhet vore emellertid alltför stora och, om de möjligen kunde vara i stånd att tillse, att den synliga redskapen vore laglig, kunde de dock sällan kontrollera, hur, när och hvar den användes, och om icke annan olaglig redskap därjämte toges i bruk. Anslagen till hushållningssäll-

[9.] skapen vore väl icke heller afsedda att användas för bekostande af tillsyn öfver fisket utan för främjande af detsamma på annat sätt.

Därjämte syntes det förvaltningsutskottet, som om tillsynen däröfver, att lagar och författningar rörande fisket efterlefdes, borde tillkomma staten, i likhet med hvad som åtminstone på landet vore fallet i fråga om andra förordningar. Äfven för att i någon mån stäffa det hänsynslösa tjuffiske, som mångenstädes ägde rum, synnerligast i fiskevatten, belägna i närheten af städer och industrisamhällen, syntes staten hafva skyldighet att ingripa.

Hur en effektiv tillsyn öfver fisket skulle kunna anordnas genom statens försorg — utskottet framkastar möjligheten af, att det kunde ske i samband med en välbehöflig omorganisering af polisväsendet på landet — tilltrorde sig icke förvaltningsutskottet att föreslå, men ville i underdånighet anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga denna fråga under öfvervägande och vidtaga de åtgärder, som sakens synnerliga vikt kräfde.

Förvaltningsutskotten inom Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, södra Kalmars, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, norra Älfsborgs, Skaraborgs, Örebro och Västernorrlands läns hushållningssällskap hafva i särskilda underdåniga skrivelser förklarat sig på det lifligaste instämma i hvad Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott sålunda anfört samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga under ompröfning, hvilka åtgärder för fiskets upphjälpande och förbättrande kunde finnas erforderliga för åstadkommande af en fullt verksam tillsyn öfver fisket och efterlefnaden af de för detsamma gällande stadgar.

*Hushållnings-
sällskapens
ombud den 17
november 1910.*

Vidare hafva hushållningssällskapens ombud i underdånig skrifvelse den 17 november 1910 hemställt om beredande af ökad anslag till fiskerinäringens understöd och därvid såsom stöd för denna sin framställning anfört, hurusom sällskapen för år 1910 i statsbidrag till fiskerinäringen begärt i rundt tal 50,000 kronor, under det att blott 30,000 kronor funnits tillgängliga för utdelning. Man kunde med full säkerhet antaga, att hushållningssällskapen ej sökt större bidrag, än de ansett behöfvat oundgängligen kräfva, och sålunda förefunnes här en brist af 20,000 kronor, som måste täckas, om de nödvändigaste åtgärderna till fiskets skydd och utveckling skulle kunna iakttagas. Hushållningssällskapens inkomster minskades på samma gång som utgifterna ökades, äfven om man blott sökte vidmakthålla den nuvarande verksamheten. Och då landstingens stat redan nu tyngdes af stora utgifter, funnes det föga utsikt att från dessa erhålla ökade anslag. Det återstode sålunda blott att söka större bidrag från staten. Vid bedömandet af denna fråga

borde äfven fördelningen af statsbidraget beaktas. Grunden för statsbidraget brukade ju vara hushållningssällskapets eget anslag sålunda, att statens bidrag utginge till samma belopp som detta, och på sådant sätt hade sällskapen en god ledning vid bestämmandet af sina utgifter. Nu vore det fara värdt, att denna beräkningsgrund mer och mer förtrycktes. De hushållningssällskap, som först visat sitt intresse för fiskerinäringen, måste bereda sig på en reduktion af statsbidraget, i samma mån ansökningar komme från andra, och dessa åter kunde ej heller beräkna sina utgifter, då de saknade kännedom om de grunder, efter hvilka statsbidrag komme att tilldelas dem. Följden häraf blefve gifvetvis dels en tillbakagång i intresset för en af våra viktigaste näringar, dels det tillgängliga anslagets fördelning i så små poster, att något väsentligt med dem ej kunde åstadkommas. En vädjan till staten om ett kraftigare understöd åt hushållningssällskapens arbete för fiskerinäringen syntes sålunda vara väl motiverad. Beträffande beloppet skulle man ju kunna hafva stora önsksningar, men behovet för närvarande torde väl få anses vara angifvet af hushållningssällskapen själfva i deras ansökningar om statsbidrag, hvilka, såsom förut uppgifvits, för år 1910 slutat på ett belopp af 50,000 kronor, under det att statsbidraget varit blott 30,000 kronor. Af de upplysningar, som af ombuden inhämtats, framginge emellertid, att år efter år behovet af ökad anslag för fiskerinäringen gjort sig gällande, och allt talade för att enahanda förhållanden skulle komma att äga rum äfven i framtiden.

Öfver dessa framställningar angående vidtagande från statens sida af ytterligare åtgärder till fiskerinäringens höjande, dels genom en förbättrad fiskeritillsyn och dels genom höjandet af anslaget till fiskerinäringens understöd, har landtbruksstyrelsen den 5 oktober 1911 afgifvit underdånigt utlåtande och därvid anført, att, då från omförmälda anslag högst 30,000 kronor årligen finge såsom bidrag till fiskeradministrationen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna tilldelas hushållningssällskap eller landsting samt då af sagda belopp bidrag för fiskeritillsyn utginge, syntes ifrågavarande framställningar lämpligen böra i ett sammanhang behandlas.

*Landbruks-
styrelsen den
5 oktober 1911.*

Hvad då först angår frågan om förbättrad fiskeritillsyn, så, ehuru hvad Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott rörande behovet af en sådan anført enligt landtbruksstyrelsens mening vore väl allmänt skildradt, kunde landtbruksstyrelsen likväl icke bestrida, att fiskeritillsynen inom orterna lämnade mycket öfrigt att önska och därför tarfvade förbättring.

[9.]

I olikhet med nämnda förvaltningsutskott hade det dock syns landbruksstyrelsen, att förbättrandet af tillsynen öfver fisket icke borde göras beroende af det allmänna polisväsendets på landet omorganisering, enär för sagda tillsyn erfordrades kännedom om fisket äfvensom någon utbildning i yrket, hvarjämte polismännen icke skulle kunna ägna tillräcklig tid åt denna detalj. Icke heller kunde af skäl, som förvaltningsutskottet anförde, tillsynen med fördel anföras åt oaflynde kommunala tjänstemän. Om också icke, såsom förvaltningsutskottet antagit, tillsynen öfver föreskrifna åtgärder vid öfverbyggandet af kungsådra enligt landbruksstyrelsens åsikt lämpligen kunde öfverlämnas åt fiskeritillsyningsmän eller med dem likställda befattningshafvare, då hertill erfordrades en utbildning, som kunde antagas förefinnas endast hos statens fiskeritjänstemän, hvilka äfven af landbruksstyrelsen erhållit förordnanden att utföra dylik tillsyn, så borde i allt fall fiskeritillsynen såsom hittills anföras åt i hushållningssällskapens tjänst anställda fiskeriinstruktörer och andra fiskeribiträden. För sin del ansåge landbruksstyrelsen, att erforderligt antal dylika tillsyningsmän med tillräckliga arfvoden icke kunde anställas, om icke det anslag, hvarifrån utgifterna här för för närvarande bestriddes, blefve höjdt.

Såväl de belopp af ifrågavarande anslag, hvar på hushållningssällskapen och i några få län landstingen gjort anspråk, som ock de medel, hushållningssällskapen och landstingen själfva anslagit för fiskerinäringens understöd, hade i det hela år från år ökats. Att döma af de till landbruksstyrelsen inkomna, till Kungl. Maj:t ställda och öfverlämnade underdåniga ansökningarna hade hushållningssällskap och landsting under åren 1910 och 1911 sökt och för ifrågavarande ändamål anslagit här nedan angifna belopp, hvarvid för jämförelsens skull upptagits jämväl anslagen för år 1906:

År	Sammanlagda sökta belopp	I orterna anslagna totalbelopp
1906	kronor 44,125	kronor 56,900
1910	» 46,365	» 66,265
1911	» 48,790	» 73,814.

Härvid vore att märka, att i ansökningarna icke alltid utsatts bestämda belopp, utan hade vissa hushållningssällskap sökt »största möjliga belopp». Beträffande dessa hade landbruksstyrelsen vid uppgörande af här lämnade överslag beräknat, att vederbörande sökt lika mycket, som de själfva anslagit för ändamålet i fråga. Under alla förhållanden framginge emellertid, att de inom de särskilda hushållningssällskapsområdena

anslagna sammanlagda beloppen vuxit mer än de sökta statsbidragen. Landtbruksstyrelsen vore liksom hushållningssällskapens ombud öfvertygad om, att de behof af år efter år ökade anslag, som gjort sig gällande i de särskilda orterna för fiskets understöd, skulle fortfarande liksom hittills komma att stegras.

Angående den användning, de af hushållningssällskapen och vissa landsting i fiskeriändamål utgifna medlen fått, har landtbruksstyrelsen meddelat, att hushållningssällskap och landsting, som för år 1910 uppburit statsbidrag af ifrågavarande medel, i runda tal utgifvit för nedannämnda ändamål följande belopp:

för tillsyningsmän eller instruktörer och deras resor samt biträden	kronor 43,950: —
för fiskerinämders resor m. m.	» 1,000: —
» insamlande af fiskeristatistik	» 2,280: —
» fiskodling och fiskeförsök	» 16,350: —
såsom bidrag till södra Sveriges fiskeriförening	» 4,750: —
för understöd åt elever vid fiskeriskolor, understöd åt mindre fiskeriföreningar och till navigationskurser för fiskare	» 2,800: —
för strömmingspremieringar	» 2,360: —
ej specificerade utgifter	» 7,760: —
Summa kronor 81,250: —,	

statsbidrag med omkring 30,000 kronor däri inberäknadt.

Såsom af det anförda framginge, kom år 1910 ej hela det af hushållningssällskap och landsting för fiskerinäringens befrämjande anslagna beloppet till användning. Så hade förhållandet varit äfven under andra år. Hushållningssällskapen eller landstingen kunde nämligen, då de beviljade medel till fiskerinäringens understöd för nästföljande år, icke veta, huru stort statsbidrag hvar och ett af dem komme att erhålla för samma år, för hvilket de beviljade sina medel. Hade det hittills utgående statsbidraget å 30,000 kronor varit större, skulle hushållningssällskapen och landstingen säkerligen kommit att använda ännu mer än hvad nu skett af de medel, de själfva hade beviljat till fiskets understöd.

De här anförda siffrorna visade ock, att år 1910 hade sökts 16,365 kronor och år 1911 18,790 kronor af här ifrågavarande statsanslag, hvilka belopp icke kunnat beviljas på grund af statsanslagets otillräcklighet. Skulle, såsom sannolikt vore, anspråken å bidrag från statsanslaget i fråga komma att för åren 1912 och 1913 ökas i ungefär samma proportion, som hittills varit vanligt, skulle redan år 1912

- [9.] ökningen komma att öfverskrida 20,000 kronor, eller det belopp, hvar med hushållningssällskapens ombud — hvilka gifvetvis haft sin uppmärksamhet fästad endast vid den del af anslaget till fiskerinäringens understöd, som enligt det föregående utgår till hushållningssällskap eller landsting — ansett, att anslaget till fiskerinäringens understöd borde höjas. Då, såsom i det föregående antydts, tillsyn öfver och undervisning rörande fisket i de flesta fall ålåge en och samma person, syntes det landtbruksstyrelsen, att, om anslaget i fråga höjdes med sagda belopp, fiskeritillsynen härigenom borde kunna väsentligen förbättras, på samma gång andra ändamål, som med anslaget tillgodosåges, kunde i högre grad än hittills och i den mån förhållandena för närvarande fordrade, på ett tillfredsställande sätt befrämjas.

På grund häraf har landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos 1912 års Riksdag begära höjning för sagda ändamål af anslaget till fiskerinäringens understöd med 20,000 kronor.

I detta sammanhang tillåter jag mig ock att för Eders Kungl. Maj:t anmäla en annan med förevarande anslagsfråga nära sammanhängande framställning.

*Statistiska
kommittén.*

Den 20 januari 1905 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté med uppdrag att verkställa utredning och afgifva förslag, huru inom rikets officiella statistik största möjliga enhet och planmässighet äfvensom ökad skyndsamhet vid publikationen skulle kunna åstadkommas. Denna kommitté har i sitt den 7 september 1910 afgifna betänkande å sid. 184—207 upptagit frågan om åstadkommande af en så vidt möjligt tillförlitlig och fullständig fiskeristatistik, hvaraf behof vid flera tillfällen gjort sig starkt gällande. Kommitterade framhäfva, hurusom detta särskildt visat sig vara fallet, då det gällt att afgöra, huruvida ett ingripande för fiskerinäringens främjande i något visst afseende kunde vara af behofvet påkalladt och i hvilken riktning detta i så fall borde ske för att det därmed afsedda målet skulle kunna uppnås.

Kommitterade ha därefter utförligt redogjort för de försök, som vid olika tillfällen blifvit gjorda för att få en fiskeristatistik till stånd. Sålunda finner man, hurusom det, då en fiskeriintendentsbefattning för hela riket år 1864 upprättades, bland innehafvarens främsta åligganden angafs »att tillvägabrinda en utredning af fiskets statistik, betraktadt såsom näring i förhållande till befolkningens öfriga sysselsättningar, värdet af därå använd kostnad och af den beräkneliga vinsten m. m.» samt att på grund af förvärfvad sakkännedom i dessa hänseenden föreslå och efter bemyndigande vidtaga olika närmare afgifna åtgärder

till fiskets förkofran. De statistiska uppgifter, denne redan från början af sin verksamhet insamlade, omfattade emellertid endast vissa orter och voro i allmänhet af mera tillfällig natur samt synas i många fall närmast ha varit afsedda att lägga i dagen behofvet af att mera verk-samma åtgärder i ena eller andra riktningen vidtoges till fiskets upp-hjälpande.

Dessa uppgifter medförde dock under alla förhållanden, att upp-märksamheten mer och mer riktades på betydelsen af en fiskeristatistik. I det af dåvarande chefen för statistiska centralbyrån Fr. Th. Berg år 1870 offentliggjorda utkastet till plan för Sveriges officiella statistik ägnade han sålunda en särskild afdelning åt denna gren af statistiken samt redogjorde för, hur han tänkt sig densamma ordnad. I sammanhang härmed åberopade han en vid 1869 års statistiska kongress i Haag beslutad anhållan till samtliga där representerade länders regeringar, att åtgärder måtte vidtagas för tillvägabringande och offentliggörande af årliga statistiska redogörelser öfver fisket, därvid han beträffande Sverige särskildt framhöll, att den svenska statistiken borde omfatta jämväl antalet och afkastningen af kronofisken, af i öfrigt utarrenderade fiske-vatten, fiskodling m. m. Då enligt honom lämnadt meddelande intet hinder mötte för fiskeristatistikens bearbetning i hufvudsaklig öfverens-stämmelse med af kongressen antagen plan, syntes honom tillräckligt skäl föreligga, att fiskeriintendentens årsberättelser, i hvilka de statistiska redogörelserna borde ingå, upptoges såsom en särskild afdelning i serien »Bidrag till Sveriges officiella statistik».

Under åberopande af detta utkast till plan för Sveriges officiella statistik anmärkte Riksdagens år 1871 församlade revisorer i sin till Riksdagen afgifna berättelse, att bland andra icke oviktiga delar af statistiken, som ännu icke inginge i de offentliga redogörelser, hvilka genom det statistiska trycket meddelades, befunnes äfven redogörelse för fiskerinäringen, oaktadt en sådan redogörelse syntes kunna när som helst åstadkommas.

Hvarken Bergs förslag eller statsrevisorernas uttalande ledde emellertid till vidare åtgärd.

Under 1880-talet offentliggjorde dåvarande fiskeriintendenten Rudolf Lundberg i två af honom utgifna meddelanden rörande Sveriges fiskerier värdefulla statistiska redogörelser öfver fisket, till hvilka uppgifterna insamlats dels af statens fiskeritjänstemän under deras resor och dels af fiskeritillsyningsmän och andra för fisket intresserade personer i orterna. I det sista af dessa meddelanden beklagar fiskeriintendenten, att han vid båda de här omnämnda försöken att åstadkomma och väcka

- [9.] intresse för en ordnad fiskeristatistik måst bygga densamma på af hushållningssällskapen och enskilda personer, i många fall på särskild begäran frivilligt lämnade uppgifter. Härigenom hade den kommit att sakna den kontinuitet, som vore nödvändig för att den skulle kunna blifva af värde för arbetet på fiskets främjande. Såsom bevis härpå anför författaren, att det bland de i hans senast utgifna meddelande lämnade uppgifterna saknades dylika från ett stort antal orter, som funnes upptagna i det första, hvilket angifves ha berott på de anslagsbeviljande korporationernas minskade inkomster. På grund häraf anser han ett af de skiftande meningarna inom hushållningssällskap eller landsting oberoende anslag vara ett nödvändigt villkor för åstadkommande af en plaumässigt ordnad fiskeristatistik.

År 1888 gjorde landtbruksakademiens förvaltningskommitté hos Kungl. Maj:t framställning om ökad anslag till fiskerinäringens främjande i afsikt bland annat att fullfölja och vidare utveckla det af fiskerintendenten påbörjade arbetet att få till stånd en mera fullständig statistik öfver landets fisken, något som förvaltningskommittén i sin framställning framhöll såsom ett af fiskerinäringens viktigaste önskemål. Denna förvaltningskommitténs framställning grundade sig på en skrivelse i ämnet från fiskerintendenten, som under påpekande af bristerna i det använda tillvägagångssättet för anskaffande af dittillsvarande statistiska uppgifter såsom sin mening uttalade, att dylika uppgifter, enligt hvad erfarenheten visat, mycket väl kunde erhållas af fiskare eller andra på fiskeplatserna bosatta och med förhållandena förtrogna personer, blott någon liten ersättning för deras besvär kunde erbjudas dem. Det härför erforderliga beloppet beräknades af fiskerintendenten till sammanlagdt 15,600 kronor. I enlighet med hvad sålunda blifvit hemställt, begärde Kungl. Maj:t hos 1889 års Riksdag, att det redan då utgående anslaget till fiskerinäringens understöd måtte höjas med det af fiskerintendenten föreslagna beloppet, hvilken framställning Riksdagen visserligen biföll men med uttalande af den uppfattningen, att anslaget i första hand borde användas till de praktiska behofvens tillgodoseende och icke utan Riksdagens vidare hörande till fortgående statistiska arbeten. Af den vid anslagets beviljande i kamrarna förda diskussionen framgår emellertid, att orsaken till detta Riksdagens uttalande icke låg i någon motvilja mot statistiken. Det synes närmast ha föranledts däraf, att Riksdagen, som fann sig böra afslå en inom Första kammaren väckt motion om beviljande af visst belopp till lån åt fiskare för inköp af båtar och fiskredskap, velat fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på att Riksdagen, oaktadt den afslog nämnda motion, likväl ansåg praktiska

åtgärder i den riktning motionären föreslagit vara af särskild betydelse för fiskerinäringens främjande. [9.]

Då landtbruksstyrelsen år 1890 trädde i verksamhet, öfverflyttades från landtbruksakademien till denna styrelse vården om landets fiske med undantag af västkustfisket, som fortfarande intill år 1905 fick kvarblifva under kommerskollegii administration. Omförmälda fiskerintendentensbefattning blef samtidigt indragen, och fiskeriinspektören i landtbruksstyrelsen, nuvarande byråchefen för fiskeriärenden, öfvertog jämte sina åligganden såsom föredragande i styrelsen den verksamhet, som förut tillkommit fiskerintendenten. I den för landtbruksstyrelsen utfärdade instruktionen upptogs visserligen icke särskildt bland fiskeriinspektörens åligganden att verka för åstadkommande af en fiskeristatistik, men då bland annat den honom ålagda »utredning om de lämpligaste åtgärderna för fiskets ändamålsenliga befrämjande i de särskilda fiskevattnen» svårligen låter sig nöjaktigt utföras utan statistiskt underlag, har han redan i denna omständighet haft tillräcklig anledning att liksom fiskerintendenten ägna särskild uppmärksamhet åt fiskeristatistiken. Att så äfven skett framgår bland annat af den i landtbruksstyrelsens årsberättelser ingående redogörelsen öfver åtgärder för fiskerinäringen, i hvilken redogörelse åt den statistiska afdelningen — den enda samlade fiskeristatistik vi för närvarande äga — gifvits en alltmera framskjuten plats. I styrelsens årsberättelse bildar denna redogörelse numera en särskild afdelning, som allt mera svällt ut och innehåller uppgifter ej endast om fiskets bruttoafkastning i olika län utan äfven angående antalet fiskare, tillgång på olika fiskeredskap, i skilda landsdelar utförd fiskodling m. m., hvilka uppgifter dock på grund af sin ofullständighet enligt kommitterades mening kunna betraktas endast såsom ansatser om än i vissa fall onekligen goda sådana till en allmän fiskeristatistik. Orsaken till de förefintliga bristerna anser kommittén till väsentlig del vara att söka i de svårigheter, som varit förbundna med insamlandet af erforderliga primäruppgifter.

Innan kommittén därefter ingår på en närmare redogörelse för sättet för primärmaterialets erhållande, har kommittén redogjort för den nuvarande organisationen af vår fiskeradministration och därvid särskildt framhållit, hurusom det karakteristiska för densamma ligger däri att, medan statens samtliga fiskeritjänstemän förut voro gemensamma för hela riket, detta nu uppdelats i fiskeridistrikt, sex till antalet, hvart och ett med sin på en central plats inom distriktet bosatta fiskerintendent. Genom denna uppdelning har man bland annat vunnit, att vederbörande fiskeritjänstemans arbetsområde erhållit den mindre omfattning, som ovill-

[9.] korligen kräfves, för att han med önskvärd noggrannhet och omsorg skall kunna följa fiskets utveckling och verka för dess främjande inom området.

Fiskeriintendenterna hafva enligt det för dem utfärdade reglementet den 18 november 1904 (Sv. förf.-saml. n:r 55) till åliggande bland annat att verka för åstadkommande af en nöjaktig fiskeristatistik.

I den mån hushållningssällskapen inom vederbörande distrikt därtill anvisat medel, ha fiskeriintendenterna ock sökt att inom respektive hushållningssällskaps verksamhetsområden ordna insamlandet af primäruppgifter till fiskeristatistiken samt att mer eller mindre fullständigt bearbeta det från orten i fråga sålunda insamlade primärmaterialet.

Statens öfriga fiskeritjänstemän äro, förutom en tekniskt utbildad fiskeriingenjör, som har att biträda vid vattenbyggnader och andra i samband med fisket stående inrättningar, tre fiskeristipendiater och en fiskeriasistent, hvilken har till åliggande att vid förefallande behof tjänstgöra inom landtbruksstyrelsen, att utföra fiskeriundersökningar samt att biträda fiskeriintendenterna vid fullgörandet af deras åligganden i afseende å fiskerinäringen.

Äfven rikets hushållningssällskap hafva i mån af tillgångar och fiskets betydelse för deras verksamhetsområden sökt att vid sidan af statens fiskeridministration och fullt fristående i förhållande till densamma ordna arbetet på denna närings främjande. De sätt, hvarpå de härvid gått till väga, äro emellertid på grund af lokala och andra förhållanden mycket olika. En del hushållningssällskap, inom hvilka permanenta specialkommittéer tillsättas för de olika näringsgrenar, som äro föremål för sällskapens verksamhet, hafva öfverlämnat vården om fisket åt dylika kommittéer, hvilka i regel visat sig äga både vilja och förmåga att utföra ett godt och gagnande arbete. Under dessa kommittéer eller, där de saknas, direkt under förvaltningsutskotten sortera en eller flera fiskeriinstruktörer eller fiskeriöfvertillsyningsmän, som under sig pläga ha ett större eller mindre antal fiskeritillsyningsmän, hvar och en med sitt begränsade distrikt och med hufvudsaklig uppgift att öfvervaka gällande fiskeriförfattningars efterlefnad. I flera län saknas ofvannämnda mellanhand, instruktören, och fiskerikommittén, respektive förvaltningsutskottet, står då i direkt förbindelse med tillsyningsmännen, hvilka i dessa fall pläga ha till åliggande äfven att i större eller mindre utsträckning biträda vid arbetet på fiskets främjande i allmänhet.

Där fiskeristatistiska primäruppgifter insamlas, sker detta genom ett eller flera af dessa organ, allt efter som de finnas tillgängliga och kunna anses för uppdraget lämpliga. Äfven andra personer anlitas för ändamålet, å vissa håll i jämförelsevis afsevärd utsträckning.

Kostnaderna för de af hushållningssällskapen sålunda vidtagna åtgärderna till fiskets befrämjande i allmänhet bestridas af hushållningssällskapen själfva med bidrag, förutom i några fall från landstingen, från det till fiskeriadминистраtionen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna anvisade statsanslag, som för närvarande utgår med 30,000 kronor. Bidragen från detta anslag lämnas under villkor bland annat att vederbörande hushållningssällskap för det år, för hvilket bidraget beviljats, afgifver fullständig redogörelse för användningen af anvisade anslaget jämte berättelse rörande det gagn för fiskerinäringen, som af det beviljade statsbidraget kan ha föranledts, med uppgifter tillika rörande fisket i dess helhet inom området, uppställda i enlighet med af landtbruksstyrelsen upprättadt formulär.

De i landtbruksstyrelsens årsberättelser meddelade statistiska redogörelserna grunda sig på de primäruppgifter, som sålunda insamlas af hushållningssällskapen. Då förutsättningarna för att kunna åstadkomma dylika primäruppgifter för närvarande äro väsentligt olika inom de olika sällskapens verksamhetsområden, hufvudsakligen beroende på vederbörande sällskaps ekonomiska ställning och det större eller mindre intresse för saken, som inom detsamma kan föreligga, och då för primäruppgifternas insamlande särskildt anvisade statsmedel icke finnas tillgängliga, hafva inga systematiska anordningar för uppnående af ett mera tillfredsställande resultat kunnat af landtbruksstyrelsen träffas. Styrelsens åtgöranden hafva på grund häraf måst inskränkas till att tillhandahålla de hushållningssällskap, som sådant önska, för insamlandet af primäruppgifter afsedda blanketter.

Dessa blanketter användas inom flertalet af de hushållningssällskap, som insamla statistiska uppgifter rörande fisket, och man tyckes därvid ha sökt att i så stor utsträckning, som förhållandena medgifvit, lämna de å dem begärda upplysningarna. Då dessa emellertid i regel insamlas endast en gång under året och då meddelas i absoluta tal för året i dess helhet, lämna de gifvetvis mer eller mindre öfrigt att önska i tillförlitlighet och fullständighet. Såsom i sin mån bidragande orsaker därtill har kommittén ytterligare framhållit, dels att de hushållningssällskapens tjänstemän, i regel fiskeritillsyningsmän, som insamla uppgifterna, äro tillsatta för helt andra ändamål, dels ock att deras verksamhetsområden i allmänhet äro så stora, att de redan af denna anledning svårigen kunna erhålla annat än på sin höjd summariska uppgifter.

Kommittén har därefter lämnat en detaljerad redogörelse för, huru insamlingen af primäruppgifterna inom de olika länen tillgår. Ur denna redogörelse skall jag tillåta mig att här anföra endast de åtgärder, som

[9.] vidtagits inom Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Gäfleborgs län eller de tre län, från hvilka den mest fullständiga och tillförlitliga fiskeristatistik föreligger.

I Malmöhus län har för tillvaratagandet af fiskets intressen och vidtagandet af åtgärder till dess utveckling en särskild fiskerikommitté blifvit tillsatt med statens inom länet bosatta fiskeriintendent såsom själfskrifven ledamot. Närmast under honom sortera femton fiskeritillsyningsmän, däraf elfva för kust- och fyra för sötvattensfisket, aflönade af hushållningssällskapet med 100—250 kronor hvar och en. I ett par af sötvattensdistrikten bidraga några större fiskevattnensägare med växlande belopp till tillsyningsmännens aflönande. De utmed kusten anställda utses bland tullbetjante och fiskare; i sötvattensdistrikten utgöras de af ett par fiskare, en polis och en folkskollärare. I deras åligganden ingår att hvarje månad insända uppgifter rörande fiskets afkastning m. m., införda å för ändamålet uppgjorda blanketter, en för kustfisket och en för sötvattensfisket. Uppgifterna angående kustfisket inskränka sig till fiskets afkastning i kvantitet och pris för de olika fiskslagen, antal fiskare och båtar af olika slag (däckade med och utan motor samt öppna), olyckshändelser samt skador förorsakade af storm, is, sälar m. m. jämte annat, som kan vara af intresse att anteckna. Månadsrapporten för sötvattensfisket är betydligt mera detaljerad och innehåller förutom uppgifter rörande fångstens storlek och priset per kilogram å olika fiskslag en hel del uppgifter angående de olika fiskevattnen, såsom antal strandägare, yrkesfiskare och sådana, som bedriva fisket såsom binäring, huruvida fiskevattnet är gemensamt, deladt eller bortarrenderadt, antalet använda redskap af olika slag, hvilka fiskslag, som under månaden lekt, samt när leken ägt rum, huruvida föroreningar af vattnet förekommit, om och i hvilken utsträckning tillsyningsmannen måst ingripa på grund af olaga fiske o. s. v. Tillförlitligheten af de insamlade primäruppgifterna har i allmänhet visat sig vara tillfredsställande och de kunna anses lämna en riktig föreställning om fiskets ståndpunkt och afkastningsförmåga inom länet. Endast där flera småfiskare finnas, hvilka fiska hvar för sig och i de flesta fall icke ens själfva veta, hur mycket de fiskat, har det visat sig förenadt med svårighet att insamla ett användbart statistiskt material. I stort sedt kan detsamma emellertid betecknas såsom värdefullt icke endast såsom primärmaterial till en god fiskeristatistik. Genom uppgifternas mera mångsidiga beskaffenhet skulle materialet, enligt kommitténs mening, vidare bearbetadt säkerligen kunna erbjuda mycket af intresse äfven för en närmare kännedom om vårt fiske i allmänhet och dess utvecklingsmöjligheter.

Inom Göteborgs och Bohus län, där hafsfisket utgör kustbefolkningens betydelsefullaste inkomstkälla, ha sedan lång tid tillbaka åtgärder vidtagits för åstadkommande af en så vidt möjligt tillförlitlig och fullständig fiskeristatistik. I länet finnas anställda tretton fiskeritillsyningsmän, samtliga för kustfisket, och hvar och en med sitt särskilda distrikt. Aflöningarna till dem växla från 50 till 150 kronor för år, beroende på distriktens storlek, jämte ersättning för porto. Sammanlagda aflöningssumman uppgår till 1,400 kronor. Af de nuvarande uppsyningsmännen äro sju anställda vid tullen, två ha förut haft dylik anställning, två äro folkskollärare, en lots och en handlande. Användandet af personer vid kustbevakningen såsom fiskeritillsyningsmän har särskildt från den synpunkten visat sig fördelaktigt, att de för sin egentliga tjänst ofta behöfva företaga resor inom distriktet, något som i sin mån medverkat till att aflöningarna till dem kunuat sättas så lågt. Därtill kommer, att de i allmänhet äga stor personkännedom bland fiskarena, något som är af icke ringa vikt för den, som skall insamla statistiska primäruppgifter angående fisket.

Västkustfiskets egenartade natur har gjort, att särskilda blanketter måst uppgöras för detta fiske. De å dessa blanketter insamlade uppgifterna bearbetas af distriktets fiskeriintendent, som publicerar dem i en utförlig berättelse öfver länets fisken, hvilken intages i Hushållnings-sällskapets kvartalsskrift samt sprides i särtryck. Beträffande beskaffenheten af det insamlade primärmaterialet har fiskeriintendenten meddelat, att det är så tillförlitligt, som man öfver hufvud taget kan begära. Detta gäller i all synnerhet de stora fiskena, rörande hvilka de begärda uppgifterna numera i allmänhet villigt lämnas. Öfver småfisket, särskildt husbehovsfisket, är det svårare att erhålla noggranna uppgifter. För insamlande af uppgifter rörande det för västkusten så betydelsefulla sillfisket ha särskilda åtgärder med understöd af statsmedel blifvit vidtagna. Från och med år 1892 har nämligen Kungl. Maj:t årligen anvisat erforderligt anslag för anordnande af rapporter rörande de särskilda fångsterna m. m. under sillfiskeperioderna genom för ändamålet anlitade uppsamlare å ett stort antal olika platser utmed kusten. Rapporterna skola dagligen genom telefon och telegraf insändas, numera till distriktets fiskeriintendent, som dels meddelar de sålunda inkomna uppgifterna till länets mest spridda tidningar, dels ock omedelbart efter hvarje veckas utgång offentliggör två enligt vissa af Kungl. Maj:t fastställda formulär affattade sammandrag af uppgifterna. Båda sammandragen meddelas tidningarna samt spridas till ett stort antal orter utmed kusten för att där å lämpliga platser anslås.

[9.]

För länets insjöfiske finnas inga tillsyningsmän tillsatta och rörande detsamma insamlas icke några statistiska uppgifter.

Gäflleborgs läns hushållningssällskap har sedan några år tillbaka såsom fiskeriinstruktör haft i sin tjänst anställd statens fiskeriassistent, som lyckats få till stånd en god och jämförelsevis fullständig statistik öfver hufvudsakligen länets kustfiske, i främsta rummet det viktiga och gifvande strömmingsfisket. För insamlandet af de erforderliga primäruppgifterna från ett nittital af fisklägena utmed länets kust anlitar han ett sextital personer, som mot en jämförelsevis ringa ersättning åtagit sig detta uppdrag. Till dessa utsändes årligen ett antal af landtbruksstyrelsens blanketter jämte ett »svarkort», afsedt att af vederbörande omedelbart återsändas till fiskeriinstruktören med uppgift, om denne fortfarande kan påräkna vederbörandes biträde. Kompletterande uppgifter för fiskeristatistiken inkomma från de fiskare, hvilka genom hushållningssällskapet erhållit lån till anskaffande af båtar och som i samband med lånens utbekommande förbundit sig att föra af fiskeriinstruktören upprättad dagbok öfver fisket, hvilken på vissa bestämda tider skall till instruktören aflämnas.

Af den redogörelse kommittén lämnat öfver de olika sätten för insamlandet af de primäruppgifter till en fiskeristatistik, hvilka nu finnas tillgängliga, synes det kommittén tydligt bland annat framgå, att hushållningssällskapen, hvilka äro de, som närmast ha att verka för fiskerinäringens befrämjande i allmänhet, vid utförandet af detta sitt arbete äro i behof af särskildt för ändamålet tillsatta tillsyningsmän, hvilkas egentliga uppgift visserligen alltid bör vara att öfvervaka utfärdade fiskeriförfattningars efterlefnad, men som samtidigt redan på många håll äro och i väsentligt större utsträckning böra kunna blifva lämpliga mellanhänder mellan den fiskeriidkande allmänheten och fiskeriadministrationen. Att tillgång till sådana mellanhänder betraktas såsom en viktig förutsättning för ett framgångsrikt arbete, synes kommittén framgå bland annat af att anställandet af dylika är att räkna bland de åtgärder, som hushållningssällskapen i främsta rummet ansett sig böra vidtaga. Man finner ock, att det är den redan befintliga tillgången till dem, som man i de flesta fall har att tacka för den fiskeristatistik vi för närvarande äga. Att man icke i större utsträckning än hittills skett kunnat i sistnämnda hänseende draga fördel af dem beror, enligt kommitténs öfvertygelse, till väsentlig del på, att de i allmänhet icke uppbära ersättning för sitt arbete eller, där dylik lämnas dem, att denna är alltför knappt tillmätt. I många fall torde ock de dem tilldelade distrikten ha erhållit väl stor omfattning.

En väsentligt olika ställning såsom uppsamlare af fiskeristatistiska primäruppgifter intaga de aflönade tjänstemän, som vissa hushållningssällskap anställt såsom fiskeriinstruktörer. Deras uppgift är visserligen i främsta rummet att verka såsom rådgifvare och undervisare. Detta anser kommittén emellertid icke böra lägga hinder i vägen för dem att ägna statistiken särskild uppmärksamhet, i all synnerhet som de endast på den vägen kunna vinna erforderlig närmare kännedom om sitt läns fisken. Därtill kommer att de böra äga de bästa förutsättningar att kunna bedöma tillförlitligheten af de genom tillsyningsmännen eller andra lämnade primäruppgifterna.

I detta sammanhang har kommittén äfven framhållit betydelsen och gagnet, icke minst för det statistiska arbetet, att, såsom exempelvis i Malmöhus län, låta en permanent fiskerikommitté taga hand om länets fiske och hvad därmed står i samband.

Ställas dessa inom de olika hushållningssällskapen för tillvaratagandet af fiskerinäringens intressen träffade anordningar i samband med det sätt, hvarpå statens fiskeriadministration är ordnad, särskildt med hänsyn till rikets uppdelning i fiskeridistrikt, hvart och ett med sin inom distriktet bosatta själfständigt arbetande intendent, synes det kommittén, att man tryggt kan påstå, att goda förutsättningar finnas för ett mera planmässigt insamlande af primäruppgifter till en tillförlitlig och jämförelsevis fullständig fiskeristatistik.

Villkoret härför synes kommittén vara icke endast att tillgång beredes till ett tillräckligt antal i orterna bosatta ordsbiträden, utan ock att dessa i så stor utsträckning som möjligt komma att utgöras af personer, som med intresse ägna sig åt sin uppgift. Såsom den mest verksamma bland de åtgärder, som för uppnåendet af detta önskemål måste vidtagas, har kommittén framhållit beredande af medel till ifrågasvarande biträdens nöjaktiga aflöning.

Att staten, då det gäller insamlandet af primäruppgifter till fiskeristatistiken, bör bidraga till att medel för ofvan angifna ändamål blifva tillgängliga synes kommittén, på grund af de stora intressen staten här har att tillvarataga, vara uppenbart. Erfarenheten har nämligen vid flera tillfällen tydligt lagt i dagen, i huru hög grad saknaden af en tillförlitligare mera fullständig fiskeristatistik försvårar såväl verkställandet af erforderliga utredningar angående fiskeriförhållanden som ock ett planmässigt utförande af de åtgärder till fiskets befrämjande, hvartill statsmakterna lämna i många fall afsevärda bidrag.

Såsom bevis härför har kommittén bland annat anfört, hurusom den kommission, som under de sista åren på statens bekostnad verkställt

[9.] omfattande undersökningar rörande de lokala förhållandena utmed Sveriges kuster med hänsyn till behovet af och betingelserna för anläggning af nya och förbättring af redan befintliga fiskehamnar, enligt hvad af dess betänkande framgår, vid flera tillfällen endast med stora svårigheter kunnat utföra detta sitt arbete på grund af att tillgång saknats till statistik öfver fiskets omfång och utveckling å de olika platserna och trakten närmast däromkring. Särskildt kännbar har saknaden häraf varit vid uppgörande af en förslaget åtföljande sannolikhetsberäkning öfver de hamnumgälder, hvilka kunde komma att inflyta vid hvarje hamnplats.

Vidare har den internationella sammanslutning för hydrografisk-biologiska undersökningar af de norra Europa omgifvande hafven på sitt program bland annat uppställt frågan om orsaken till det på senare tiden iakttagna hastiga aftagandet af laxbeståndet i Östersjön och i samband med detta vatten stående vattendrag. Vid den närmare utredningen såväl härom som angående de åtgärder, hvilka synas böra vidtagas för att förebygga en fortsatt tillbakagång af detta betydelsefulla fiske, har det visat sig, af hvilket värde det skulle ha varit att äga tillgång till en användbar laxfiskestatistik, som omfattade alla de större i Östersjön med dess vikar utfallande laxförande vattendragen. Saknaden af en dylik statistik ej endast försvårar utredningen utan ger till och med, enligt kommittén meddelade upplysningar, anledning befara, att de förslag till åtgärder, som komma att framställas, icke komma att hvila på tillräckligt fast underlag.

Förutom de statsanslag, som utgå till ofvannämnda hydrografisk-biologiska undersökningar, lämnar staten för närvarande afsevärda bidrag bland annat till södra Sveriges fiskeriförening, såsom understöd för dess omfattande verksamhet att genom odling af lämpliga fiskslag öka vårt insjöfiskes afkastning, till bestridande af kostnaderna för ett fartyg närmast afsedt att utföra praktiska fiskeförsök och undersökningar i Östersjön och Bottniska viken samt i våra största insjöar, till försök och undersökningar för utrönande af möjligheten att genom fiskodling i större skala befrämja fiskets utveckling inom mellersta Sveriges östersjöområde o. s. v. Äfven vid utförandet af med dessa statsanslag afsedda arbeten gör sig saknaden af fiskeristatistik kännbar, och det synes kommittén icke vara tvifvel underkastadt, att tillgång till en dylik väsentligt skulle underlätta och betrygga uppnåendet af de med dessa anslag afsedda ändamålen.

De stora intressen, som för staten äro knutna vid åstadkommandet af en tillfredsställande fiskeristatistik, göra, att staten enligt kommitténs

mening bör åtaga sig största andelen af de kostnader, som krävas för att genom förenämnda ordsbiträden insamla primäruppgifter till densamma. Då emellertid äfven hushållningssällskapen vidtaga och bekosta åtgärder till fiskets befrämjande, för hvilkas ändamålsenliga planläggning de mången gång äro i behof af statistiska uppgifter, måste fordran på bidrag äfven från deras sida till kostnadernas täckande anses fullt berättigad.

Med stöd af hvad kommittén inhämtat angående de af hushållningssällskapen för närvarande vidtagna åtgärderna för insamlandet af primäruppgifter till fiskeristatistiken, därvid hänsyn i främsta rummet tagits till förhållandena i de län, där en god fiskeristatistik redan nu föreligger, har kommittén uppgjort förslag på det ungefärliga antalet ordsbiträden, som för nu ifrågavarande ändamål torde finnas erforderligt inom de särskilda hushållningssällskapens verksamhetsområde. Sammanlagda antalet af dem skulle komma att uppgå till 260.

Då insamlandet af flertalet utaf uppgifterna bör äga rum icke såsom nu endast en gång om året utan för månad eller viss fiskeperiod, har det synts kommittén, att till hvart och ett af dessa biträden bör beräknas en ersättning härför af i medeltal 100 kronor för år. Sammanlagda kostnaden skulle under sådana förhållanden uppgå till 26,000 kronor, däraf staten synes böra bidraga med tre fjärdedelar eller i rundt tal 20,000 kronor, under villkor att återstående fjärdedel tillskjutes från orten.

Då det emellertid på grund af vunnit erfarenhet visat sig ej endast möjligt utan äfven från flera synpunkter fördelaktigt att åt samma fiskeribiträden i orterna lämna de olika fisket berörande uppdrag, som kunna ifrågakomma, har det synts kommittén, att uppdraget att insamla fiskeristatistiska primäruppgifter lämpligen kunde förenas med andra åligganden i samband med fiskets främjande. Härigenom skulle vinnas, såväl att insamlarna af det statistiska materialet med mera intresse och under större ansvarskänsla utförde detta arbete, som ock att de, då de äfven för andra fiskeriuppdrag kunde emotse särskild aflöning, skulle kunna påräkna en så pass stor sammanlagd förtjänst, att de mera odeladt, än hittills i allmänhet varit fallet, borde kunna ägna sig åt visserligen i någon mån olika arbeten, hvilka dock alla afsåge att gagna och utveckla samma näringsgren och sålunda vore på det närmaste förbundna med hvarandra.

Kommittén har i detta sammanhang framhållit, att äfven från andra håll kraf blifvit framställda såväl på anställande för andra fiskeri-

[9.] ändamål af tillräckligt antal ordsbiträden som ock på beredande af medel till dessas aflönande.

Sålunda hänvisar kommittén till Östergötlands läns hushållnings-sällskaps af mig i det föregående omförmälda underdåniga skrifvelse den 13 augusti 1909 angående anordnande genom statens försorg af en mera effektiv tillsyn öfver fisket.

Vidare erinrar kommittén, att behovet och önskvärdheten af att bereda statens fiskeriadministration tillgång till en stark och fast organisation i orterna framhållits i 1902 års Riksdags underdåniga skrifvelse, som närmast föranledde 1904 års proposition angående fiskeriadministrationens ordnande, i det att Riksdagen i denna sin skrifvelse påpekade, hurusom bristande tillsyn å efterlefnaden af de för fiskerinäringens vård utfärdade föreskrifter vore att betrakta såsom en bidragande orsak till fiskets märkbara tillbakagång. I det utlåtande, landtbruksstyrelsen afgaf öfver Riksdagens berörda skrifvelse, framhöll styrelsen bland annat å ena sidan de olägenheter, som varit förbundna med att statens fiskeritjänstemän dittills saknat bestämda distrikt, i det att de därigenom icke kunnat komma i närmare, ofta upprepad och mera regelbunden beröring med fiskeribefolkningen inom särskilda orter samt noggrannare lära känna förhållanden å dem. Å andra sidan påpekade styrelsen de afsevärda fördelar, som skulle vinnas för hushållningssällskapen, hvilka det tillkomme att hvart inom sin ort handhafva den närmaste omsorgen om fiskets utveckling, därest de från lokalt anställda statstjänstemän finge mottaga förslag till åtgärder i fiskerinäringens intresse och till utvecklande af de möjligheter, som i sådant afseende inom de särskilda distrikten kunde förefinnas. I anslutning härtill betonade landtbruksstyrelsen, hurusom den större planmässighet och effektivitet i fiskeritjänstemännens verksamhet, som man af en dylik af styrelsen föreslagen distriktsindelning ville åstadkomma, förutsatte en starkare utveckling äfven från hushållningssällskapens sida af samarbetet med dessa tjänstemän.

I den för fiskeriintendenterna utfärdade instruktionen ingår ju ock såsom ett af dessa tjänstemäns främsta åligganden att för befordrande af fiskerinäringens utveckling ställa sig i förbindelse med hushållningssällskapen och deras förvaltningsutskott.

Då det sålunda synts kommittén uppenbart, att det för ett framgångsrikt utföfvande af den verksamhet, som åligger statens fiskeriadministration i orterna, kräfvades en liflig samverkan mellan denna och vederbörande länsorganisationer, har kommittén såsom villkor för åtnjutande af nu ifrågavarande statsbidrag föreslagit, att det måtte före-

skrifvas, att vederbörande fiskeriintendent skall äga anlita de af hushållningssällskapen tillsatta fiskeritjänstemännen i den utsträckning, han kan finna för sin verksamhet af behovet påkallad. Det har ock synts kommittén kunna ifrågasättas, huruvida det icke skulle vara till gagn för statens och hushållningssällskapens gemensamma arbete på fiskerinäringens utveckling, om tillfälle bereddes vederbörande fiskeriintendent att åtminstone i viss mån utöfva inflytande äfven på tillsättandet af ifrågavarande tjänstemän och biträden. På sådant sätt skulle såväl statens som hushållningssällskapens fiskeriförvaltande verksamhet småningom komma att fullständigast i den riktning man vid 1904 års Riksdag, då den genomgripande omorganisationen af den förra ägde rum, uppställde såsom ett önskningsmål.

Fördelen af att uppdraga tillsynen öfver gällande fiskeriförfattningars efterlefnad åt samma personer, som insamla primäruppgifter för fiskeristatistiken, har synts kommittén ligga i öppen dag. Båda dessa uppdrag torde i många fall samtidigt kunna af dem utföras och den allt större erfarenhet de därvid så småningom förvärfva angående fiskeriförhållandena inom deras respektive verksamhetsområden, bör, enligt kommitténs mening, i väsentlig mån underlätta uppnåendet af tillfredsställande resultat vid arbetets utförande. Kommittén anser sig ock ha anledning antaga, att det antal biträden kommittén föreslagit för statistiken skall visa sig tillräckligt äfven för ifrågavarande tillsyn.

Om, såsom kommittén förutsätter, de i orterna anställda fiskeribitradena sålunda skulle komma att erhålla olika fisket berörande uppdrag, har det synts kommittén antagligt, att det sammanlagda belopp å 26,000 kronor, som kommittén nu beräknat för endast insamlandet af primäruppgifter till fiskeristatistiken, borde kunna nedbringas. I hvilken mån detta skulle kunna ske, har kommittén emellertid på frågans närvarande ståndpunkt icke ansett sig kunna angifva.

I detta sammanhang har kommittén framhållit, att man vid insamlandet af primäruppgifter till fiskeristatistiken icke uteslutande är hänvisad till hvad som kan inhämtas genom enskilda fiskares frivilligt lämnade upplysningar.

Sålunda framhåller kommittén, hurusom intet hinder torde möta att vid beviljande af låneunderstöd från fonden för fiskerinäringens befrämjande till anskaffande af fiskebåtar m. m. såsom villkor för lånets erhållande föreskrifva, att vissa närmare angifna fiskeristatistiska uppgifter skola till vederbörande aflämnas.

Vidare påpekar kommittén, hurusom man torde kunna förutse, att inom närmaste framtid åtgärder i lagstiftningsväg komma att vidtagas

[9.] för att underlätta bildandet af fiskeföreningar och införande af s. k. gemensamhetsfisken. Förutom andra fördelar, som genom dylikt gemensamt utnyttjande af fisket i ett större sammanhängande fiskevatten komme att vinnas, skulle ett godt tillfälle här erbjudas att erhålla fullständiga och tillförlitliga statistiska uppgifter angående afkastningen af fisket.

Under de senaste åren har vid rikets västkust utvecklats ett betydelsefullt och gifvande trålfiske, hvilket bedrifves med stora fiskefartyg af bolag eller andra sammanslutningar. Äfven dessa synas kommittén böra kunna åläggas att lämna de statistiska uppgifter angående fångst m. m., som begäras af dem, hvilka uppgifter ej endast skulle vara af värde från rent statistisk synpunkt utan äfven komma till nytta vid träffande af internationella öfverenskommelser angående bedrifvande af ifrågavarande fiske.

Slutligen har kommittén ansett sig böra framhålla, att det säkerligen skulle vara till gagn för afsättningen af fångsten vid vissa större regelbundet återkommande fisken, om praktiskt uppställda rapporter angående dem insamlades och offentliggjordes, såsom fallet för närvarande är beträffande sillfisket. Ett värdefullt primärmaterial för statistiken äfven öfver dessa fisken skulle på detta sätt kunna erhållas.

Beträffande omfattningen af den föreslagna fiskeristatistiken har kommittén ansett, att däri borde ingå uppgifter angående kvantiteten fångad fisk och dess värde vid försäljning i första hand såväl vid söt-vattensfisken som vid de mest betydelsefulla kust- och hafsfiskena, såsom lax-, ål-, sill-, strömmings-, flundre- och torskfisken, samt beträffande västkustfisket äfven andra i detsamma ingående större fisken. Vidare böra uppgifter för vissa af dessa fisken lämnas angående dels de vid dem använda redskapen och antalet båtar, därvid särskildt bör angifvas, huruvida däckade eller odäckade segel- eller motorbåtar blifvit använda samt, där det låter sig göra, storleken af dessa, dels antalet vid hvarje af dessa fisken sysselsatta fiskare och antalet dagar fisket pågått samt dels slutligen den ungefärliga platsen, å hvilken hvart och ett af de olika fiskena bedrifvits. Samtliga dessa uppgifter böra för de fisken, vid hvilka det visar sig lämpligt och möjligt, för hvarje månad eller fiskeperiod å särskilda af vederbörande ämbetsverk uppgjorda blanketter inlämnas till distriktets fiskeriintendent. Sedan han, alltefter som de inkomma, granskat och i den mån sådant låter sig göra kompletterat dem, öfverlämnar han inom viss bestämd dag påföljande år hela uppgiftsmaterialet till det ämbetsverk, hvilket har att utarbeta fiskeristatistiken. Genom att uppgifterna sålunda periodvis insamlas vinnes, såväl att slutsummorna för året blifva väsentligt mera tillförlitliga, än då endast årsuppgifter

finnas tillgängliga, som ock att statistiken kan angifva de särskilda fiskenas växlande afkastning under olika årstider ej endast i fråga om slutsumman utan äfven per båt och dag eller annan lämplig enhet, hvilket från flera synpunkter sedt skulle kunna blifva af intresse och praktisk betydelse.

[9.]

Förutom dessa periodvis insamlade uppgifter bör enligt kommitténs förslag i slutet af hvarje år till vederbörande fiskeriintendent lämnas uppgift för hvarje ort — fiskläge, socken, större ö och dylikt — dels å antalet fiskare, därvid såväl antalet yrkesfiskare, d. v. s. män öfver 18 år, hvilka ha fisket till sin hufvudsakliga näring, som ock antalet jordbrukare, torpare, backstugusittare o. s. v., hvilka kunna anses drifva fiske såsom biyrke, särskildt angifves, dels ock å platsen befintliga brukbara fiskredskap och båtar af olika slag och storlek samt deras värde.

Den fiskeristatistik, som med ledning af de sålunda inkomna uppgifterna utarbetas, synes kommittén böra årligen offentliggöras.

Fiskeristatistiken i sin af kommittén föreslagna form anser kommittén böra utarbetas och offentliggöras af statistiska ämbetsverket. Det synes emellertid kommittén vara af särskild vikt, att vid såväl planläggandet som utarbetandet af densamma den fiskeritekniska insikten blir satt i tillfälle att i största möjliga utsträckning göra sitt inflytande gällande. Nödvändigheten häraf finner kommittén så mycket större, som det här ofta kan vara fråga icke endast om olika slag af fisken utan ock om samma fiske under olika förhållanden, i olika vattendrag, å olika platser i samma vatten o. s. v.

Att få detta önskemål på ett fullt tillfredsställande sätt förverkligadt anser kommittén, såväl då det gäller den sakliga granskningen af primäruppgifterna som i fråga om statistikens planläggning, vidtagandet af möjligen erforderliga förändringar i uppställningen, uppgörandet af blanketter, affattandet af text m. m., icke möta några som helst svårigheter. Den sakliga granskningen af de genom hushållnings-sällskapen insamlade uppgifterna låter sig nämligen med fördel utföras genom vederbörande fiskeriintendent, som på grund af sin ingående kännedom om de lokala förhållandena å olika platser inom distriktet synes särskildt ägnad för ett dylikt uppdrag. Då dessa uppgifter genom fiskeriintendenterna inkommit till statistiska ämbetsverket, torde denna, sedan plan för statistikens utarbetande i samråd med vederbörande byråchef i landtbruksstyrelsen blifvit uppgjord, för den fiskeritekniska bearbetningen af materialet kunna påräkna ett synnerligen värdefullt bistånd af statens fiskeriasistent, i hvilkens åligganden det redan nu ingår, »att vid förefallande behof tjänstgöra hos landtbruksstyrelsen vid beredande

[9.] af fiskeriärenden och bearbetande af fisket berörande frågor», till hvilka fiskeristatistiken gifvetvis är att räkna. Detta hans biträde synes kommittén så mycket mera både önskvärdt och lämpligt, som han härigenom skulle vinna den närmare kännedom om det från landets skilda delar inkomna primärmaterialet, som skulle sätta honom i stånd att lämna landtbruksstyrelsen närmare upplysningar angående detsamma i de fall, då styrelsen kan ha behof däraf för utredningen af någon mera speciell fiskerifråga. Särskildt bör det åläggas honom att utarbета sådana partier af texten, där hans fackinsikter kunna vara af betydelse.

Kommittén har med stöd af det sålunda anförda föreslaget,
att för insamlande af primäruppgifter till en årlig riksstatistik öfver fisket anlitas af hushållningssällskapen eller andra ortskorporationer anställda fiskeribiträden,

att såsom bidrag till dessas aflönande anvisas särskildt statsanslag, hvilket kommittén, under förutsättning af att förenämnda biträden blefve anlitade endast för de statistiska uppgifternas insamlande, beräknat till 20,000 kronor,

att de primäruppgifter, som i enlighet med af statistiska centralbyrån i samråd med vederbörande hushållningssällskap meddelade närmare föreskrifter blifvit inom de olika hushållningssällskapen insamlade, öfverlämnas till vederbörande fiskeriintendent för att af denne granskas och, i den mån sådant låter sig göra, kompletteras samt därefter insändas till statistiska ämbetsverket,

att särskilda åtgärder vidtagas för erhållande af statistiska uppgifter äfven på andra vägar, såsom från ägare af med statslån anskaffade fiskerbåtar, från idkare af trålfiske och andra större fisken m. fl., samt

att det skall åligga statistiska ämbetsverket att vid fiskeristatistikens planläggning, uppgörandet af formulär, bearbetning samt vidtagande af förändringar i statistiken eller formulären m. m. samråda med vederbörande byråchef i landtbruksstyrelsen, hvilket verk bör åt statens fiskeriasistent uppdraga att i statistiska ämbetsverket medverka vid utarbetandet af fiskeristatistiken, i den mån sådant visar sig erforderligt.

Statistiska centralbyrån och landtbruksstyrelsen, som blifvit anbefallda att, efter inhämtande af yttranden från hushållningssällskapens förvaltningsutskott, afgifva gemensamt underdånigt utlåtande i anledning af kommitténs nu ifrågavarande förslag, hafva, med öfverlämnande af de till ämbetsverken inkomna yttranden, den 28 november 1910 afgifvit det sålunda infordrade utlåtandet.

[9.]
Utlåtanden
från hushåll-
ningssäll-
skapen.

Af förenämnda hushållningssällskapens förvaltningsutskotts yttranden framgår, att endast tre, de i Kronobergs, Örebro och Jämtlands län, ställa sig afvisande mot förslaget. Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har såsom sin åsikt framhållit, att det sätt, hvilket hittills begagnats för insamling af fiskeristatistiska uppgifter, fortfarande borde bibehållas såsom lämpligaste sättet att, i den mån sådant låter sig göra, erhålla en tillfredsställande fiskeristatistik. Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott förklarar sig öfvertygad om, att sällskapet, därest rikligare anslag erhöles för fiskerinäringens höjande och fiskets befrämjande i allmänhet, genom sin fiskerinämnd och sina fackmän, instruktörer och tillsyningsmän, skulle på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodose statistiken, hvarjämte utskottet uttalar den farhågan, att statistiken genom de föreslagna åtgärderna skulle få tillfälle att göra sig alltför bred på bekostnad af det praktiska och produktivt mera gagneliga arbetet för fiskets höjande samt under alla förhållanden blefve onödigt dyrbar i förhållande till det vunna resultatet. Med anledning af kommitténs uttalanden angående lämpligheten af att såsom villkor för statsanslagets åtnjutande föreskrifva, att vederbörande fiskeriintendent torde beredas tillfälle att utöfva inflytande på tillsättandet af sällskapens tjänstemän och biträden inom deras fiskeriväsende samt att fiskeriintendenten skulle äga anlita dessa i den utsträckning, han funne för sin verksamhet af behovet påkalladt, har samma utskott såsom sin bestämda öfvertygelse anført, att hushållningssällskapen vore fullt kompetenta att själfva handhafva sina angelägenheter och därför äfven borde, utan inblandning från annat håll, äga tillsätta underlydande funktionärer samt att sällskapens ifrågavarande tjänstemän och biträden genom föreslagna anordningen komme att tvingas att »tjäna två herrar», hvilket af naturliga skäl skulle medföra de betänkligaste följder. Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har, med öfverlämnande af inforordadt yttrande från länets fiskeriestruktör, hvilken förordat kommitténs förslag såsom utgörande ett nytt betydelsefullt steg för fiskerinäringens vidare utveckling, för egen del uttalat sitt tvifvel om, huruvida nyttan af förslagets genomförande komme att motsvara de därmed förenade kostnaderna.

Öfriga hushållningssällskapens förvaltningsutskott tillstyrka det framlagda förslaget, därvid ett flertal af dem, under särskildt framhållande af fiskeristatistikens stora betydelse samt behovet af en dylik för ett framgångsrikt arbete på fiskets utveckling, betecknat de föreslagna åtgärderna för såväl insamlandet af de statistiska uppgifterna som dessas vidare bearbetande såsom synnerligen väl ägnade att åstad-

- [9.] komma en mera tillförlitlig fiskeristatistik. Malmöhus läns hushållningssällskap säger sig så mycket mindre hafva något att mot förslaget invända, som detta i hufvudsak är byggt på de principer, som legat till grund för den fiskeristatistik, som af sällskapet insamlats sedan nära tjugu år tillbaka. Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framhåller särskildt, hurusom förslaget är genomförbart utan att verka alltför betungande på hushållningssällskapens ekonomi. Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har dock särskildt framhållit och betonat de svårigheter, som måste vara förenade med att i ett län sådant som Kopparbergs, där intet egentligt yrkesfiske utan endast husbehovsfiske eller fiske, bedrifvet som sport, förekommer, för närvarande insamla fullständiga primäruppgifter, men uttalar å andra sidan den förhoppning, att lagstiftning till åstadkommande af gemensamhetsfiske snart skall komma till stånd, då upprättandet af statistik öfver fisket både bättre och utan så stora kostnader som nu skall låta sig utföras. En del anmärkningar riktas dock af flera utskott mot åtskilliga detaljbestämmelser i förslaget såsom beträffande tiderna för uppgifternas insamlande, dessas omfattning och uppställning samt publicering m. m. Uppsala, Jönköpings, Kristianstads och Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott finna det föreslagna kostnadsbeloppet för lågt beräknadt, därvid förvaltningsutskottet i Kristianstads län särskildt påpekar otillräckligheten i antalet uppgiftsinsamlare. I motsats härtill anser Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott det föreslagna antalet ordsbiträden för stort. Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott uttalar den meningen, att, då fiskeristatistiken hufvudsakligen afser att gagna ett riksintresse, staten bör öfvertaga hela kostnaden såväl för uppgifternas insamlande som vidare bearbetande.

*Statistiska
centralbyrån
och landt-
bruksstyrelsen
den 28 no-
vember 1910.*

För egen del hafva ämbetsverken anført, att vikten att erhålla en tillförlitlig fiskeristatistik enligt deras mening ligger i öppen dag. Utan en sådan sakna såväl de enskilda fiskeidkarna som hushållningssällskapen och myndigheterna säker grundval för sina åtgärder till fiskets förbättrande.

Hvad det af statistiska kommittén utarbetade förslaget angår, säga sig ämbetsverken icke hafva något att erinra mot detsamma, vare sig i fråga om insamlandet af uppgifterna från olika län eller dessas bearbetande och publicerande. Likaså anse ämbetsverken, att det af kommittén beräknade statsanslaget, 20,000 kronor för år, såsom bidrag till

aflöande af de utaf hushållningssällskapen eller andra ortskorporationer anställda fiskeribiträden icke är större, än omständigheterna påkalla.

[9.]

I ett afseende hafva dock ämbetsverken ansett sig ha anledning uttala en mot kommittén skiljaktig mening, nämligen i fråga om kommitténs uttalande att såsom villkor för åtnjutande af statsbidrag syntes böra föreskrifvas, att vederbörande fiskeriintendent skulle äga anlita hushållningssällskapens fiskeribiträden i den utsträckning, han kunde finna för sin verksamhet af behovet påkallad.

Uti 6 § af Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för statens fiskerierintendenter af den 18 november 1904 stadgas, att dessa äga, hvar inom sitt distrikt, meddela de för fiskerinäringens befrämjande med bidrag af statsmedel anställda personer anvisningar och råd beträffande deras verksamhet äfvensom att af bemälda personer infordra upplysningar. Utöfver denna bestämmelse synes icke lämpligt att underkasta hushållningssällskapens tjänstemän några allmänna skyldigheter gentemot fiskerierintendenterna, hvilket kunde af hushållningssällskapen uppfattas såsom ett intrång från statens sida i hushållningssällskapens fria verksamhet. Ämbetsverken äro lifligt öfvertygade, att hushållningssällskapen äfven därförutan skola hädanefter såsom hittills tillmötesgå statsförvaltningens berättigade kraf på biträde af dem och de hos dem anställda tjänstemän.

Däremot synes det i förevarande fall med rätta kunna fordras och såsom villkor för åtnjutande af statsbidrag böra uppställas, att hushållningssällskapens fiskeribiträden skola, hvad angår insamlande af uppgifter till fiskeristatistiken, vara skyldiga att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, vederbörande fiskerierintendent meddelar.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hafva ämbetsverken hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för åstadkommande af en fiskeristatistik i enlighet med det af kommittén framställda förslag, dock med den jämkning, som i det föregående af ämbetsverken förordats.

Det är två frågor, som här föreligga till afgörande, nämligen dels frågan om höjning i den del af anslaget till fiskerinäringens understöd, från hvilken bidrag anvisas till hushållningssällskap och landsting för fiskeriadministrationen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna, och dels frågan om anslag till insamlande af primäruppgifter till fiskeristatistiken. Mellan dessa båda frågor förefinnes i så måtto ett visst samband, att vid beräkning af sistnämnda anslagsbelopp hänsyn tagits därtill, att de hushållningssällskapens fiskeriiinstruktörer och tillsynings-

*Departements-
chefen.*

[9.]

män, till hvilkas aflöning bidrag nu i flera fall utgå från förstnämnda anslag, skulle, i samband med att de finge i uppdrag att insamla primäruppgifter till fiskeristatistiken, erhålla ett arfvodestillskott, som komme att öka utsikterna att få dessa tjänster besatta med för uppdraget mera kvalificerade personer än med nuvarande jämförelsevis knappa aflöningar i allmänhet låtit sig göra. Denna fördel bör gifvetvis i särskildt hög grad göra sig gällande i de fall, där tillsyningsmännen hittills icke uppburit någon som helst aflöning för det dem lämnade uppdraget. Då därtill ytterligare kommer, att insamlandet af uppgifter angående fisket och hvad därmed står i samband bör öka dessa tjänstemäns och biträdens intresse för fiskerinäringen och skänka dem en djupare inblick i dithörande förhållanden, något som uppenbarligen måste utöfva ett i många afseenden fruktbärande inflytande på deras arbete, synes mig den sålunda föreslagna kombinationen från flera synpunkter fördelaktig. Den har i sin mån bidragit till, att jag nu funnit mig böra i ett sammanhang underställa dessa båda frågor Kungl. Maj:ts pröfning. Att, såsom Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ifrågasatt, göra förbättrandet af tillsynen öfver fisket beroende af det allmänna polisväsendets på landet omorganisation, finner jag på de af landtbruksstyrelsen anförda skälen icke lämpligt.

Hvad angår den ifrågasatta förhöjningen i det belopp, 30,000 kronor, som nu utgår såsom bidrag till hushållningssällskap och landsting för fiskeriadминистраtionen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna uttalade, såsom jag i det föregående redan framhållit, dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet år 1904 vid äskandet af detta belopp sin farhåga för att det alltför snart skulle visa sig otillräckligt. Denna hans farhåga har, såsom af såväl hushållningssällskapens ombuds framställning som landtbruksstyrelsens i ämnet gjorda utredning framgår, visat sig fullt befogad.

Vid bestämmandet af ifrågavarande anslagsbelopp har man utgått från den förutsättningen, att hälften af de beräknade kostnaderna borde gäldas med statsmedel, medan däremot återstående delen skulle tillskjutas från orterna. Då det nu visar sig, att sistnämnda del vuxit till nära nog dubbla beloppet af för ändamålet tillgängliga statsmedel, synes mig i denna omständighet ligga icke endast ett vittnesbörd om statsbidragets behöflighet utan ock en maning för statsmakterna att äfven för sin del höja det för ändamålet afsedda beloppet, så att den ursprungliga fördelningsprincipen åtminstone tillnärmelsevis kan vidhållas. Den starka stegringen i hushållningssällskapens och landstingens andel i omordade

kostnader synes mig så mycket mera beaktansvärd, som den ägt rum samtidigt med att hushållningssällskapen och i viss mån äfven landstingen måst göra i många fall afsevärda indragningar för att få inkomsterna att täcka de många växande anslagsbehofven. Fiskerinäringens främjande har under dessa sista år varit föremål för ett allt lifligare intresse i orterna och då äfven af de mycket ofullständiga statistiska uppgifter rörande denna närings afkastningsförmåga, som för närvarande föreligga, dess stora nationalekonomiska betydelse tydligt framgår, måste det vara af vikt för staten att tillse, att, hvad som kan, också göres för att ytterligare höja och vidmakthålla detta intresse.

För att de åtgärder, som stat, hushållningssällskap och landsting såväl i här nämnda hänseende som i öfrigt vidtaga för att höja fiskets afkastning, af hvilken en stor del af landets mindre bemedlade befolkning har sin hufvudsakliga bärgning, skola bära den frukt, som med dessa åtgärder afses, kräfvess uppenbarligen en ingående kännedom om fiskeriförhållandena på de områden, som af dessa åtgärder beröras. Utan en sådan säker grund att bygga på måste alltid förefinnas en viss risk för att de med de vidtagna åtgärderna afsedda resultaten icke skola uppnås. Och då denna grundval endast står att vinna i en så vidt möjligt tillförlitlig och fullständig fiskeristatistik, synas mig tungt vägande skäl föreligga för att, i den mån det låter sig göra, söka åstadkomma en dylik. De mer eller mindre famlande försök, som vid olika tillfällen i detta hänseende blifvit gjorda, visa, att behofvet af en fiskeristatistik länge varit kännbart; och att det allt starkare måste göra sig gällande, i samma mån som utvecklingsarbetet skrider framåt, synes mig uppenbart. Att dessa föregående försök icke ledt till önskvärdt resultat anser jag till icke oväsentlig del vara att söka i det sätt, hvarpå statens fiskeradministration före den vid 1904 års Riksdag vidtagna omorganisationen var ordnad. Sedan genom denna omorganisation vederbörande fiskeritjänstemäns arbetsområden erhållit den mindre omfattning, som kräfvess för att de med noggrannhet och omsorg skola kunna följa fiskets utveckling och verka för dess främjande hvar och en inom sitt område, finner jag icke endast utsikterna för att på sätt statistiska kommittén föreslagit åstadkomma en god fiskeristatistik synnerligen stora utan anser ock — liksom kommittén — att det samarbete, kommittén här söker skapa mellan statens och hushållningssällskapens fiskeriförvaltning, skall bidraga till förverkligande af de önskemål, som man genom förberörda omorganisation afsåg att vinna.

Mot kommitténs förslag till primäruppgifternas insamlande med den af statistiska centralbyrån och landtbruksstyrelsen gjorda jämk-

[9.] ningen har jag icke annat att erinra, än att det synes mig åt hushållningssällskapen böra lämnas en viss frihet att i samråd med vederbörande ämbetsverk i sättet för uppgifternas insamlande göra de förändringar, som kunna påkallas af lokala förhållanden, detta dock endast under den förutsättning, att uppgifternas tillförlitlighet och fullständighet icke därpå blifva lidande. En sådan frihet synes mig här välbehöfvig icke endast på grund af den så väsentligt olika omfattningen af och befolkningstätheten inom hushållningssällskapens verksamhetsområden utan äfven och kanske i främsta rummet på grund af de olika slag af mera betydande fisken, som i skilda landsdelar förekomma.

Beträffande primärmaterialets bearbetning finner jag det synnerligen välbetänkt, att, på sätt kommittén föreslagit, åtgärder blifvit träffade för att bereda sakkunskapen det inflytande på denna bearbetning, som jag anser nödvändig för att statistiken skall kunna så, som den bör, blifva till nytta och gagn vid arbetet på fiskerinäringens främjande.

Statistiska kommittén har föreslagit, att kostnaderna för insamlandet af här ifrågavarande primäruppgifter skulle bestridas med tre fjärdedelar af staten, under villkor att återstående fjärdedel tillskjutes från orten. Mot denna kostnadsfördelning, som äfven statistiska centralbyrån och landtbruksstyrelsen biträdt, anser jag mig icke böra göra någon invändning, då fiskeristatistiken, såsom äfven vissa hushållningssällskap framhållit, torde få anses i främsta rummet tillgodose ett statsintresse. Att äfven hushållningssällskapen i flera afseenden komma att draga nytta af de insamlade uppgifterna synes mig emellertid obestridligt och utgör sålunda fullgiltigt skäl för att äfven de i sin mån böra bidraga till bestridandet af de med insamlandet förenade kostnaderna.

Det nära samband, i hvilket här föreliggande båda frågor, såsom jag redan i det föregående framhållit, stå till hvarandra, synes mig påkalla, att det för fiskeristatistiken erforderliga beloppet, 20,000 kronor, mot hvars storlek jag icke har något att erinra, ingår i den del af anslaget till fiskerinäringens understöd, som är afsedd att användas såsom bidrag till hushållningssällskap och landsting för fiskeriadминистраtionen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna. Under sådana förhållanden och då detta belopp torde så godt som uteslutande komma att användas såsom bidrag till aflönande af hushållningssällskapens fiskeriinstruktörer och tillsyningsmän — sålunda i viss mån för samma ändamål, som det till fiskeriadминистраtionen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna afsedda beloppet i öfrigt — finner jag mig kunna föreslå en minskning med 5,000 kronor i den af landtbruksstyrelsen föreslagna förhöjningen med 20,000 kronor i nämnda belopp. Detta skulle sålunda komma att

höjas från nu utgående 30,000 kronor till 65,000 kronor, däraf högst 20,000 kronor böra få användas till insamlande af primäruppgifter för fiskeristatistiken.

[9.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda anslag till »fiskeriadministrationen och fiskets befrämjande i de särskilda orterna» med 35,000 kronor eller således från 30,000 kronor till 65,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, däraf anvisa 20,000 kronor till insamlande af primäruppgifter för fiskeristatistiken.

Under förutsättning af bifall till hvad jag under denna äfvensom under näst föregående punkt föreslagit, kommer anslagstiteln till »fiskerinäringens understöd» att ökas med tillhopa 39,000 kronor eller således från 72,000 kronor till 111,000 kronor.

Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet.

Å den under nionde hufvudtiteln uppförda anslagstiteln till »skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» finnas upptagna, bland annat, anslag till skogsinstitutet med 35,900 kronor och till statens samtliga skogsskolor med 67,400 kronor.

[10.]
Skogsundervisning.

Såsom Eders Kungl. Maj:t torde erinra sig, är frågan om ett ändamålsenligt ordnande af skogsundervisningen för närvarande under utredning inom jordbruksdepartementet och är det min afsikt att under Riksdagens lopp för Kungl. Maj:t framlägga ett fullständigt förslag till omorganisering af detta undervisningsväsende. Förslagets genomförande förutsätter emellertid dels uppförande af nybyggnad för en tilltänkt skogshögskola äfvensom utförande af åtskilliga andra för skogsundervisningen erforderliga byggnadsföretag och dels en särskild byggnad för statens skogsförsöksanstalt. Då sistnämnda byggnad är afsedd att förläggas å det område, som för närvarande disponeras af entomologiska afdelningen vid centralanstalten för jordbruksförsök, erfordras jämväl uppförande af nybyggnad för entomologiska afdelningens

- [10.] behof. Dessa byggnadsföretag äro afsedda att slutföras under loppet af två år för en kostnad, som, enligt hvad hittills verkställda beräkningar synas gifva vid handen, kunna antagas uppgå för skogshögskolan samt öfriga för skogsundervisningen afsedda byggnader äfven som byggnaden för skogsförsöksanstalten till sammanlagdt omkring 1,010,000 kronor och för entomologiska anstaltens byggnad till omkring 50,000 kronor.

Då under nu angifna förhållanden den nya organisationen af skogsundervisningen uppenbarligen icke kan komma i tillämpning under år 1913, erfordras för sistnämnda år icke heller någon höjning i ofvanberörda för skogsinstitutet och statens skogsskolor utgående anslag. Till de belopp, som skola för år 1913 beräknas för ifrågavarande byggnadsföretag, återkommer jag i samband med hufvudtitelns extra anslag.

*Statens skogs-
försöksanstalt.*

Med underdånig skrifvelse den 2 september 1911 har domänstyrelsen öfverlämnat ett på styrelsens uppdrag af föreståndaren för statens skogsförsöksanstalt uppgjort förslag till anstaltens uppförande på ordinarie stat och har styrelsen därvid med anledning af berörda förslag tillstyrkt, att det från ifrågavarande anslagstitel utgående anslaget till skogsförsöksanstalten, nu 29,000 kronor, måtte från och med år 1913 upptagas till ett med 18,175 kronor eller således till 47,175 kronor förhöjdt belopp. Denna framställning är för närvarande beroende på utredning af löneregleringskommittén, hvars yttrande i ärendet emellertid torde vara att förvänta i så god tid, att förslag till proposition i ämnet lärer under instundande Riksdag kunna föreläggas Kungl. Maj:t.

*Skogsingen-
jörer.*

För närvarande finnas till enskilda skogsägares tjänst tre statens skogsingenjörer, af hvilka en hvar enligt 1909 års Riksdags beslut af staten åtnjuter arfvode 3,000 kronor jämte rese- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente intill 1,800 kronor om året. I öfverensstämmelse härmed har under nu ifrågavarande anslagstitel uppförts ett anslag å 14,400 kronor.

I underdånig skrifvelse den 28 september 1911 har nu domänstyrelsen meddelat, att en af de nuvarande skogsingenjörerna, nämligen Tell Grenander, förordnats till denna sin befattning redan under år 1906 och att han sålunda skulle vid 1912 års utgång innehåft densamma i mer än sex år. Enär Grenander skött sin tjänst till domänstyrelsens fulla belåtenhet, ansågo styrelsen billigt, att från och med år

1913 hans arfvode höjdes med 400 kronor eller med lika belopp, som vid den år 1908 verkställda regleringen af skogsstaten bestämdes såsom ålderstillägg åt jägmästare efter intjänta fem år. Styrelsen har tillika påpekat, att vid nyssnämnda reglering bestämts, att jägmästare finge för erhållande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han varit förordnad såsom skogsingenjör. [10.]

Domänstyrelsens berörda framställning anser jag mig så mycket hellre kunna tillstyrka, som, enligt hvad jag inhämtat, före de förändrade förhållanden rörande den enskilda skogsförvaltningen, som blifvit en följd af 1903 års skogslagstiftning, de skogsingenjörer, som då varit anställda och för hvilkas aflönande funnits beräknadt ett särskildt anslag å 20,000 kronor, städse plägat, i likhet med jägmästare, tillerkännas ålderstillägg efter vissa års tjänstgöring. Då skogsingenjör emellertid icke innehar befattning å stat, kan hufvudtiteln ordinarie anslag till ålderstillägg icke för ändamålet anlitas. Det lär icke heller vara lämpligt att af nu ifrågavarande mera tillfälliga anledning höja anslaget till skogsingenjörerna, men torde däremot hinder icke föreligga, att, därest Riksdagen medgifver det nu för Grenander ifrågasatta ålders-tillägget, 400 kronor, anvisa beloppet å den del af anslagstiteln: »skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet», som må finnas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Beträffande sistnämnda del af anslagstiteln har domänstyrelsen i sin berörda skrifvelse den 28 september 1911, under erinran, att det till Kungl. Maj:ts förfogande sålunda ställda beloppet för år 1912 upptagits till i afrundadt tal 29,700 kronor, framhållit, att berörda belopp blifvit något för knappt beräknadt särskildt med hänsyn till de kostnader, som skola därifrån bestridas för reparationer och underhåll af skogsläroverkens byggnader samt för tillfälliga eller oförutsedda utgifter. Fall kunde nämligen inträffa, såsom ock skett, att af anledningar, som icke kunnat förutses vid tiden för anslagsfrågornas behandling, kostsamma arbeten måste företagas skyndsamt för att icke till exempel byggnaders bestånd skulle äfventyras. Styrelsen ansåg följaktligen, att denna del af anslagstiteln borde höjas med omkring 9,000 kronor. *Anslagstiteln i öfrigt.*

För egen del synes mig domänstyrelsens berörda framställning icke sakna fog. Då därtill kommer den af mig förut denna dag i annat sammanhang påpekade omständighet, att departementets allmänna besparingar torde komma att för framtiden i ej ringa grad minskas, har jag funnit mig böra tillstyrka bifall till styrelsens äskande jämväl i

- [10.] denna del. Det belopp, hvarmed höjning bör ske, torde lämpligen kunna sättas till 9,000 kronor.

På grund af hvad jag här anført hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels i afbidan på den nådiga proposition angående uppförande på ordinarie stat af statens skogsförsöksanstalt, Kungl. Maj:t må komma att till Riksdagen aflåta, i det under anslagstiteln: »skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» uppförda anslaget till statens skogsförsöksanstalt beräkna en förhöjning från 29,000 kronor till 47,175 kronor eller således med 18,175 kronor;

dels medgifva, att till statens skogsingenjör Tell Grenander må, från och med år 1913 tillsvidare, så länge han fortfarande i denna egenkap med godt vitsord tjänstgör, utgå såsom personligt ålderstillägg ett belopp af 400 kronor för år räknadt;

dels ock, utöfver berörda till 18,175 kronor beräknade förhöjning, höja anslagstitelns slutsumma med ytterligare 9,000 kronor.

Vid bifall till hvad jag sålunda hemställt skulle följaktligen i anslagstitelns slutsumma, nu 185,000 kronor, beräknas en höjning med sammanlagdt 27,175 kronor eller således till 212,175 kronor.

Landtmäteristaten.

- [11.] Landtmäteristyrelsens stat, antagen vid 1908 års Riksdag, upptager »till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning» 23,500 kronor. I löneregleringskommitténs betänkande den 7 november 1907 angående landtmäteristyrelsen upptogs nämnda anslag till 23,000 kronor. I detta belopp ingingo 3,600 kronor till aflöning åt två föreslagna fasta biträden.

Det syntes kommittén emellertid uppenbart, att dessa två fasta biträden ej kunde under alla förhållanden ensamma besörja förekommande renskrifnings- och kartritningsarbeten, utan att därjämte fortfarande måste i större eller mindre omfattning anlitas andra, tillfälliga arbetskrafter. För bestridande af utgifterna till dylika biträden äfvensom, i

Landtmäteristyrelsen.

Kvinnliga biträden hos landtmäteristyrelsen.

den mån sådant funnes af nöden, tillfälligt biträde vid vaktmästargöromålen ansåg kommittén böra afses ett belopp af omkring 4,500 kronor, hvilket också inräknades uti anslaget till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning. [11.]

I statsverkspropositionen vid 1908 års Riksdag upptogs detta anslag till det af kommittén föreslagna beloppet, 23,000 kronor. Till statsrådsprotokollet den 13 januari 1908 anförde jag i denna del, att jag ansett mig icke böra för det dåvarande upptaga kommitténs förslag om anställande af fasta biträden hos landtmästeristyrelsen, utan att frågan därom borde få tills vidare anstå. Denna omständighet syntes mig dock ej böra föranleda någon ändring i den föreslagna staten, då den besparing, som möjligen därigenom kunde vinnas, i hvarje fall vore alltför ringa för att den skulle kunna tillmätas någon betydelse vid bedömandet af styrelsens anslagsbehof.

Jämlikt skrifvelse den 1 juni 1908 höjde Riksdagen ifrågavarande anslag till 23,500 kronor för beredande af arvode åt ökadt vaktmästarbiträde, vid det förhållande att Riksdagen ansåg, att vid landtmästeristyrelsen borde anställas allenast två ordinarie vaktmästare och icke tre, såsom af Kungl. Maj:t föreslagits.

Landtmästeristyrelsen har sedermera i underdånig framställning den 8 oktober 1910 föreslagit uppförande å dess stat af tre kvinnliga biträden, af hvilka två, med normalaflöning, borde afses för skrifgöromål och därmed likställda arbeten, samt ett för kartritning, med 1,400 kronors aflöning, däraf lön 800, tjänstgöringspenningar 450 och ortstillägg 150 kronor, jämte två ålderstillägg, hvart och ett å 200 kronor, efter fem och tio år. Till stöd för detta förslag har styrelsen anfört följande.

I sitt den 7 november 1907 afgifna betänkande angående landtmästeristyrelsen hade löneregleringskommittén beräknat 3,600 kronor till aflöning åt två fasta biträden. Kommittén afsåg därvid, enligt hvad landtmästeristyrelsen hade sig bekant, att ett biträde skulle användas för renskrifnings- och det andra för kartritningsgöromål. Kommitténs förslag om fast anställande af endast två biträden hos styrelsen hade skett i anslutning till ett af styrelsen den 12 oktober 1906 afgifvet underdånigt utlåtande, däri styrelsen uttalat den mening, att fast anställning borde beredas åt ett skrifbiträde och ett ritbiträde. Efter tiden för afgifvande af sistberörda utlåtande hade emellertid arbetena inom styrelsen utvecklats i mycket stor utsträckning. Till följd af detta förhållande kunde från ofvanberörda anslag å 23,500 kronor tillgång på erforderliga medel icke beredas till aflöning åt de fasta biträdena.

[11.] Beträffande aflöningen till de nu föreslagna tre biträdena ansåg styrelsen, såsom ofvan är nämnt, att denna, hvad de två skrifbiträdena anginge, borde bestämmas till den normala, men att däremot, hvad ritbiträdet anginge, man icke kunde få ett dugligt sådant mot nyssnämnda aflöning. De kartor, som förvarades hos styrelsen, vore delvis mycket gamla. Vid deras kopiering fordrades särskild färdighet i flera afseenden och det syntes vara af vikt, att styrelsen hade tillgång till ett fullt dugligt ritbiträde. Styrelsen ansåg därför, att begynnelselönen för det fast anställda ritbiträdet borde bestämmas till 800 kronor.

I slutet af sitt yttrande har styrelsen hemställt, att, i samband med de föreslagna tre biträdenas uppförande å styrelsens stat, slutsumman af staten måtte ökas med 3,800 kronor — motsvarande beloppet af de utaf styrelsen föreslagna begynnelseaflöningarna för biträdena.

Löneregleringskommittén.

I sitt den 20 juni 1911 afgifna utlåtande rörande uppförande å stat af vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter har nu löneregleringskommittén afgifvit förslag rörande, bland annat, sådana biträden hos landtmäteristyrelsen.

Kommittén har därvid meddelat, att kommittén af landtmäteristyrelsens räkenskaper för år 1910 inhämtat, att kostnaden för renskrifning under året, inberäknadt 250 kronor gratifikationer till skrifbiträden, uppgått till 3,701 kronor 93 öre samt att kostnaden för ritning och kopiering af kartor utgjort 3,187 kronor 70 öre. För år 1909 voro motsvarande tal, för renskrifning 3,292 kronor 4 öre och för ritning och kopiering af kartor 3,739 kronor 47 öre.

Härförutom hade under berörda år betydliga belopp för renskrifning och kartritning utgått af reservationsanslag å extra stat till inrättande af ett jordregister.

Kommittén vore öfvertygad därom, att landtmäteristyrelsens begäran om uppförande å dess stat af två biträden för skrifgöromål och därmed likställda arbeten och ett biträde för kartritning vore befogad.

Skrifbiträdenas aflöning torde, ansåg kommittén, böra bestämmas efter normaltypen och kartritningsbitrådets efter den af kommittén för kvinnliga biträden med mera kvalificerade arbetsuppgifter föreslagna högre aflöningstypen.

För den händelse att tre biträden med sålunda föreslagna aflöningar blefve uppförda å landtmäteristyrelsens stat, hölle kommittén före, att styrelsens anslag till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning borde, i enlighet med af kommittén i betänkandet

framställda allmänna grunder, minskas med 3,000 kronor. Kommittén ansåge nämligen landtmäteristyrelsen icke hafva i förevarande ärende förebragt nödig utredning till stöd för sin uppfattning, att anslaget i fråga borde lämnas orubbadt, fastän de föreslagna tre biträdesbefattningarna uppfördes å stat.

[11.]

Kommittén hemställde alltså, att å landtmäteristyrelsens stat skulle uppföras tre kvinnliga biträden, nämligen dels två biträden med normal-aflöning, dels ett biträde med 800 kronor i lön, 650 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg, hvartill kunde komma två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 200 kronor, efter fem och tio år, samt att i samband därmed styrelsens anslag till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning minskades med 3,000 kronor.

Med anledning af hvad löneregleringskommittén sålunda hemställt har landtmäteristyrelsen den 20 oktober 1911 inkommit med utlåtande, däri styrelsen, bland annat, på anförda skäl uttalat sig emot kommitténs uppfattning, att det i staten uppförda anslaget till extra tjänstemän m. m. skulle kunna minskas i sammanhang med biträdenas uppförande å staten.

*Landtmäteri-
styrelsen.*

I likhet med såväl landtmäteristyrelsen som löneregleringskommittén finner jag lämpligt, att å styrelsens stat uppföras tre kvinnliga biträden, af hvilka det ena, som hufvudsakligen skulle sysselsättas med kartritning, i högre aflöningsgrad. Med tillämpning af de grunder, som förut denna dag i likartade frågor gillats af Kungl. Maj:t, skulle för dessa kvinnliga biträden aflöningsförmånerna följaktligen komma att utgöra, för två af biträdena 700 kronor i lön, 350 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg jämte två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 200 kronor, efter fem och tio år, samt för biträdet i högre aflöningsgrad 900 kronor i lön, 550 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg jämte två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 200 kronor, efter fem och tio år. För dessa biträdens aflönande skulle alltså, fränsedt ålderstilläggen, erfordras ett sammanlagdt belopp af 4,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Beträffande det afdrag, som i samband med de nya befattningarnas inrättande skulle göras å det i landtmäteristyrelsens stat uppförda anslaget 23,500 kronor till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning, synas mig skäl icke föreligga att, åtminstone för närvarande och intill dess någon erfarenhet vunnits, frångå den af lönereglerings-

[11.] kommittén förordade och af Kungl. Maj:t i flera andra likartade fall godkända principen, att berörda afdrag bör i regel bestämmas till tre fjärdedelar af de å stat uppflyttade biträdenas begynnelseaflöning, eller således i nu föreliggande fall till 3,000 kronor. Berörda anslag bör sålunda nedsättas till 20,500 kronor. De åtgärder jag nu föreslagit föranleda emellertid en höjning i statens slutsumma med 1,000 kronor eller från 72,000 kronor till 73,000 kronor.

I fråga om de villkor och bestämmelser, som böra uppställas för åtnjutande af de för ifrågavarande biträden af mig tillstyrkta aflöningsförmåner, hänvisar jag till de förut denna dag af statsrådet och chefen för finansdepartementet i sådant afseende tillstyrkta allmänna grunder. I öfrigt synes mig föreskrifter böra meddelas om rätt för sådant biträde att för åtnjutande af ålderstillägg räkna sig tillgodo den tid, biträdet före den 1 januari 1913 innehaft stadig anställning hos styrelsen.

Vaktmästar-
nas semester.

Förut denna dag har statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt förslag, att vaktmästare i centrala ämbetsverk och öfverrätter skulle beviljas rätt till semester under femton dagar om året. Bland dem, som böra erhålla dylik förmån, äro äfven landtmäteristyrelsens förste vaktmästare och vaktmästare. De jämförelsevis ringa belopp, som blifva erforderliga för aflönande af vikarier under ifrågavarande två vaktmästares semesterledighet, torde icke behöfva föranleda någon höjning i styrelsens anslag till extra tjänstemän m. m. Emellertid böra erforderliga bestämmelser rörande semestern meddelas genom tillägg till de för styrelsen gällande aflöningsvillkor och hänvisar jag i fråga om dessa tillägg, till hvad chefen för justitiedepartementet i sådant afseende redan anført.

Departementets
chefens hem-
ställan.

I anslutning till mina nu gjorda framställningar, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels i den för landtmäteristyrelsen gällande aflöningsstat uppföra tre kvinnliga biträden med af mig i det föregående tillstyrkta aflöningsförmåner och i sammanhang därmed ej mindre nedsätta den i berörda stat »till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning» upptagna anslagspost, nu 23,500 kronor, till 20,500 kronor eller således med 3,000 kronor än äfven höja statens slutsumma, nu 72,000 kronor, till 73,000 kronor eller således med 1,000 kronor;

dels föreskrifva, att för åtnjutande af berörda för kvinnliga biträden upptagna aflöningsförmåner skola gälla de af mig i det föregående om-

nämnda allmänna grunder, äfvensom medgifva, att kvinnligt biträde, som vid ingången af år 1913 är anställdt hos landtmäteristyrelsen och antages till biträde å styrelsens stat, skall äga att för åtnjutande af ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet därförinnan innehåft stadig anställning hos styrelsen; [11.]

dels ock godkänna följande tillägg till de genom nådiga kungörelsen den 23 oktober 1908 fastställda allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande af aflöning å landtmäteristyrelsens stat, nämligen

att enhvar vaktmästare hos landtmäteristyrelsen må årligen, i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta semester under femton dagar samt

att vid sjukdomsförfall för förste vaktmästaren eller när det erfordras för beredande åt honom af semester, den andra vaktmästaren skall vara skyldig att, om han förordnas att uppehålla förste vaktmästarens befattning, bestrida densamma, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår, med rätt att därunder, i stället för egna tjänstgöringspenningar, åtnjuta, vid sjukdomsförfall för förste vaktmästare de med hans befattning förenade tjänstgöringspenningar men under hans semester ett mot samma tjänstgöringspenningar svarande belopp.

Vid bifall till hvad jag sålunda föreslagit skulle anslagstiteln till landtmäteristaten således undergå höjning från 535,400 kronor med 1,000 kronor till 536,400 kronor.

Rikets allmänna kartverk.

[12.]
Rikets
allmänna
kartverk.

Ett bland de centrala verk, där lönereglering under senare år icke ägt rum, är rikets allmänna kartverk. Sedan den af Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 tillsatta löneregleringskommittén till åtlydnad af nådig befallning afgifvit betänkande den 10 november 1911 i fråga om reglering af löneförhållanden beträffande den civila personalen vid nämnda kartverk samt underdåniga yttranden öfver förslaget afgifvits den 14 december 1911 af kartverkets chef och den 15 i samma månad af kartverkskommissionen, får jag i underdånighet underställa Kungl. Maj:ts pröfning frågan om lönereglering för nämnda personal samt om anslag till kartverket för år 1913.

Det torde därvid tillåtas mig att först med några ord erinra om kartverkets nuvarande organisation och stat m. m.

Nuvarande
organisation.

Gällande instruktion för rikets allmänna kartverk är utfärdad den 7 april 1906, hvarefter ändringar i vissa delar skett genom kungörelser den 6 september 1907 och den 11 mars 1909. Enligt denna instruktion har kartverket till uppgift att upprätta och utgifva geodetiskt grundade ekonomiska och topografiska kartor med erforderliga beskrifningar öfver fäderneslandet. De med kartläggningen och beskrifningen förenade arbeten utföras på särskilda afdelningar, nämligen en för de geodetiska, en för de ekonomiska och en för de topografiska arbetena.

Afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning är chef för kartverket. Kartverkets personal i öfrigt utgöres, förutom af de vid generalstabens topografiska afdelning placerade generalstabsofficerare och generalstabens professor samt redogörare, af dels militär personal, kommenderad från armén, dels civila kartografer och kartografaspiranter, geodeter, gravörer och ritare, dels manliga och kvinnliga biträden och elever, dels ock tills vidare civila topografer. Kartografer, geodeter och öfrig för kartverket erforderlig civil personal anställas i mån af behof och tillgångar. De förordnas af kartverkschefen, hvilken äfven äger entlediga dem i enlighet med därom särskildt meddelade bestämmelser. Dock må, då sammanlagda antalet kartografer uppgått till aderton, ej flera sådana förordnas, med mindre särskildt tillstånd af Kungl. Maj:t därtill erhållits.

Kartverkschefen skall i öfverensstämmelse med instruktionen samt den årligen fastställda arbetsplanen och staten ombesörja, leda och öfvervaka kartverkets samtliga arbeten, vaka öfver användningen af därtill anslagna medel samt fördela arbetena mellan den vid kartverket tjänstgörande personalen, hvarjämte han äger att utfärda de närmare föreskrifter för arbetenas utförande, hvilka kunna finnas erforderliga. Kartverkschefen skall årligen upprätta förslag till arbetsplan och till däraf följande fördelning af personal och penningmedel för det kommande året, hvilka förslag underställas kartverkskonmissionen, hvarefter de insändas till chefen för jordbruksdepartementet för att af honom, efter gemensam beredning med chefen för landtförsvarsdepartementet, underställas Kungl. Maj:ts pröfning och fastställelse.

Professorn vid generalstaben åligger att förrätta basmätningar och vinkelobservationer vid triangelmätningar af första ordningen äfvensom astronomiska ortbestämningar. Med biträde af den militära eller civila personal, kartverkschefen bestämmer, verkställer professorn alla öfriga geodetiska arbeten och precisionshöjdmätningar m. m. Dessutom skall professorn meddela erforderlig undervisning för de geodetiska arbetenas behöriga utförande.

Kartverkschefen förordnar af kartverkets personal särskild person att såsom arbetschef handhafva närmaste ledningen af de ekonomiska kartarbetena.

Af de vid de allmänna kartarbetena tjänstgörande officerarna böra härtill lämpliga och företrädesvis generalstabsofficerare afses till ledare för olika detaljarbeten.

Lämpliga kartografer eller geodeter, högst tre, förordnas att biträda vid de ekonomiska eller geodetiska kartarbetenas ledning och öfvervakande. Öfriga kartografer, kartografaspiranter och den kvinnliga personalen användas hufvudsakligen vid de ekonomiska och stomkartarbetena, geodeterna till biträde åt professorn samt öfrig civil och militär personal vid de topografiska arbetena.

Kartverkschefen äger förordna någon af kartverkets personal till adjutant vid kartverkschefens expedition.

Till den militära personalen vid kartverket utgår aflöning från anslag under fjärde hufvudtiteln och upptages icke i kartverkets stat.

För den civila personalen vid rikets allmänna kartverk utgå aflöningsförmåner för närvarande enligt följande grunder.

Arbetschefen vid kartverkets afdelning för ekonomiska kartarbeten äger uppbära arfvode af 5,000 kronor, om han ej är i aktiv krigstjänst, men eljest 1,000 kronor.

Nuvarande
aflönings-
förmåner.

[12.] Kartograf, geodet och civil topograf åtnjuta arfvoden af 2,000 kronor, hvartill kunna komma tre ålderstillägg à 500 kronor efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring.

De kartografer och geodeter, som förordnats att biträda vid kartarbetenas öfvervakande och ledning, kunna tilldelas arfvoden (s. k. förmansarfvoden), hvart och ett à 500 kronor.

För civil topograf utgår i vissa fall ersättning för öfvertidsarbete på beting; äfven för geodet har i enstaka fall förekommit dylik ersättning.

Kartografaspirant erhåller arfvode af 1,200 kronor.

Adjutanten vid kartverkschefens expedition uppbär ett arfvode af 1,000 kronor.

För manlig ritare och gravör är arfvodet bestämdt till 1,200 kronor, hvartill kunna komma sex ålderstillägg à 300 kronor efter respektive 3, 6, 9, 12, 15 och 18 års väl vitsordad tjänstgöring.

Utöfver berörda arfvode utgår till ritare och gravörer af anslag till utgifnings- och byråarbeten m. m. ytterligare ersättning. En äldre gravör erhåller sålunda efter särskild öfverenskommelse ett belopp af 1,500 kronor om året såsom godtgörelse dels för arbetstidens utsträckning till sju timmar och dels för tillsyn och instruktion af yngre ritare och gravörer. Till öfriga gravörer samt ritare utgår efter ett års tjänstgöring enligt kartverkschefens bestämmande »särskild ersättning» för arbetstidens utsträckning till sju timmar med lägst 400 kronor, hvilken ersättning kan höjas till respektive 500, 600, 700, 800, 900 och 1,000 kronor. Ifrågavarande »särskilda ersättning» är afsedd att i regel utgå med sitt lägsta belopp under andra och tredje året och att sedermera höjas på nyss angifvet sätt samtidigt med erhållande af de särskilda ålderstilläggen; dock är, enligt hvad kartverkschefen stadgat, dylik höjning icke blott beroende på ådagalagd flit utan äfven på skicklighet i facket.

För ritare och gravörer beräknas för närvarande den ordinarie arbetstiden till fem timmar, men är arbetstiden, på sätt nyss är nämndt, för flertalet utsträckt till sju timmar, i hvilket senare fall dock i arbetstiden inräknas en half timmes frukost.

Två äldre ritare åtnjuta, förutom nyss nämnda särskilda ersättning för arbetstidens utsträckning till sju timmar, godtgörelse efter timpenning för ytterligare öfvertidsarbete.

Till kvinnliga ritare och ritbiträden utgå för närvarande arfvoden med belopp, växlande mellan 1,050 och 1,500 kronor om året.

Af de två vid kartverket anställda vaktmästarna åtnjuta den ene 800 kronor och den andre 1,100 kronor i arfvode.

Utöfver de nämnda arfvodena utgår till den civila personalen vid kartverket följande ersättning under *resor* och *fältarbeten*. [12.]

Arbetschefen åtnjuter reseersättning och dagtraktamente (11 kronor) enligt tredje klassen i resereglementet. Befattningen finnes emellertid ej särskildt upptagen i resereglementet.

Geodet åtnjuter vid geodetiska fältarbeten förutom rese- och traktamentsersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente (således numera dagtraktamente af 8 kronor) särskild godtgörelse af 1 krona 50 öre om dagen, hvarjämte under triangelmätning uppbäres för hvarje kvadratmil och för hvarje triangelpunkt, som utstakats och mätts, särskild ersättning af 1 krona 50 öre.

Kartograf och kartografaspirant erhålla i reseersättning årligen ett fixt belopp af 300 kronor, men till den, som upprättar stomkartor, utgår sådan ersättning med högst 400 kronor och till ledare af fältarbeten med högst 500 kronor. Förutom nämnda reseersättning utgår dagtraktamente, hvilket beräknas sålunda: under resor till och från arbetsort 8 kronor samt under arbeten inom arbetsort 6 kronor, med tillägg i sistnämnda fall af ytterligare 1 krona såväl till kartograf, som biträder vid arbetenas öfvervakande och kontroll, som till dem, som förrätta särskildt anordnad höjdmätning samt fältarbeten för revidering och stomkartesammansättning. Såsom ersättning för uppmätt ytvidd erhåller fältmätare 65 kronor för hvarje kvadratmil i skalan 1:20,000 uppmätt ekonomisk plankarta samt 25 kronor för hvarje kvadratmil i skalan 1:50,000 och 1:100,000 uppmätt ekonomisk-topografisk karta, hvarjämte befälhafvare för fältnättningsafdelning äger räkna sig till godo 8 kronor för hvarje under hans befäl uppmätt kvadratmil. Likaledes utgår för hvarje kvadratmil i arbetsorten upprättad stomkarta en ersättning af 8 kronor, hvaraf halfva beloppet tillkommer befälhafvaren för stomkarteafdelningen och den andra hälften fördelas mellan hans biträden i förhållande till deras deltagande i arbetet.

Civil topograf, hvilken jämlikt beslut vid 1905 års Riksdag skall i fråga om aflöningsförmåner vara likställd med kartograf, åtnjuter i följd däraf reseersättning till fixt belopp af 300 kronor årligen och dagtraktamente under resor till och från arbetsort af 8 kronor samt under arbeten inom arbetsort af 6 kronor, med tillägg, i sistnämnda fall, af 1 krona för den, som biträder vid arbetenas öfvervakande och kontroll, förrättar särskildt anordnad höjdmätning samt fältarbeten för revidering. Jämlikt nädigt bref den 30 april 1881 erhåller fältmätare vid topografiska afdelningen 130 kronor för hvarje i skalan 1:10,000 eller 1:20,000 uppmätt kvadratnymil, 65 kronor för hvarje kvadratnymil i

[12.] skalan 1 : 50,000 och 25 kronor för hvarje kvadrattyd i skalan 1 : 100,000.

Ritare och gravörer åtnjuta, jämlikt nådiga brefvet den 30 april 1881, under fältarbeten såsom »extra biträden» resekostnads- och traktementsersättning enligt femte klassen i resereglementet (alltså numera dagtraktamente af 6 kronor). Ersättning för uppmätt ytvidd utgår till ritare och gravör efter samma grunder, som tillämpas beträffande civil topograf.

Till kart-
verket nu
anvisade
anslag.

Under riksstatens nionde hufvudtitel hafva för år 1912 uppförts följande anslag till rikets allmänna kartverk:

Å ordinarie stat:

Bestämdt anslag: till aflöningar	kronor	67,900:—
Förslagsanslag: till ålderstillägg	„	21,400:—
Reservationsanslag: till kartarbeten m. m.	„	131,500:—
Summa kronor		220,800:—

Å extra stat:

Till anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m.	kronor	22,100:—
„ förhöjning af arvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden	„	1,000:—
„ anställande af ökad personal m. m. vid rikets allmänna kartverks geodetiska afdelning	„	25,950:—
Summa kronor		49,050:—

Därjämte är å extra stat för år 1912 uppfördt till anskaffande af instrument och inventarier vid den geodetiska afdelningen ett anslag af 16,150 kronor, från hvilket dock i detta sammanhang kan bortses, enär det afsågs ett tillfälligt, numera tillgodosedt behof. Till mera konstanta utgiftsändamål vid kartverket har alltså för innevarande år af Riksdagen anvisats inalles 269,850 kronor, däraf 21,400 kronor såsom förslagsanslag.

För kartverket fastställles årligen af Kungl. Maj:t stat för det kommande året. Den af Kungl. Maj:t den 24 november 1911 sålunda

fastställda staten för kartverket för år 1912 är, med bortseende från [12.]
nyssberörda tillfälliga anskaffningsanslag, af följande innehåll.

A. Ordinarie staten.

I. Bestämdt anslag.

Till aflöningar:

1) <i>För de geodetiska arbetena:</i>			
arfvoden till 4 geodeter à 2,000 kronor.....		8,000: —	
2) <i>För de topografiska arbetena:</i>			
arfvode till adjutanten i kartverkschefens expedition	1,000: —		
arfvoden till 12 civila ritare och gravörer à 1,200 kronor.....	14,400: —	15,400: —	
3) <i>För de ekonomiska och stomkartearbetena:</i>			
arfvode till arbetschefen	5,000: —		
arfvoden till 18 kartografer à 2,000 kronor.....	36,000: —		
arfvoden till 2 kartografaspiranter à 1,200 kronor	2,400: —		
arfvode till 1 vaktmästare	1,100: —	44,500: —	67,900: —

II. Förslagsanslag.

Till ålderstillägg:

1) <i>För de geodetiska arbetena:</i>		
till två geodeter à 1,500 kronor för dem hvar		3,000: —
2) <i>För de topografiska arbetena:</i>		
till två ritare och en gravör à 1,800 kronor för dem hvar ...	5,400: —	
„ en ritare à 900 kronor	900: —	
„ en gravör à 600 kronor	600: —	
„ fyra ritare samt två gravörer à 300 kronor för dem hvar ...	1,800: —	8,700: —

[12.]	3) <i>För de ekonomiska och stomkartearbetena:</i>			
	till fyra kartografer à 1,500 kronor			
	för dem hvar	6,000: —		
	» fyra kartografer à 1,000 kronor			
	för dem hvar	4,000: —		
	» sex kartografer à 500 kronor			
	för dem hvar	3,000: —	13,000: —	24,700: —

III. Reservationsanslag.

Till kartarbetena m. m.:

1) <i>För de geodetiska arbetena:</i>				
arfvode till extra arbetskraft	1,000: —			
förmansarfvode till 1 geodet	500: —			
till fältarbeten	17,500: —	19,000: —		
2) <i>För de topografiska arbetena:</i>				
till fältarbeten	34,500: —			
» utgifnings- och byråarbeten	36,100: —			
» öfningsafdelningens ritkurs	2,400: —	73,000: —		
3) <i>För de ekonomiska och stomkartearbetena:</i>				
till förmansarfvoden åt 2 karto-				
grafer à 500 kronor	1,000: —			
» kvinnliga ritare	9,450: —			
» fältarbeten	37,000: —			
» utgifnings- och byråarbeten				
m. m.	5,050: —	52,500: —	144,500: —	
			Summa	237,100: —

Till bestridande af utgifterna å ordinarie staten påräknas:

1) Ersättning för utbildande af gene-				
ralstabens aspiranter, förslagsvis	3,000: —			
2) För försålda kartor, förslagsvis	10,000: —			
3) Af beviljadt ordinarie anslag:				
Bestämdt anslag	67,900: —			
Förslagsanslag	24,700: —			
Reservationsanslag	131,500: —	— —	237,100: —	

B. Extra ordinarie staten.

Till aflöningar:

1) <i>För de geodetiska arbetena:</i>
arfvoden till 4 geodeter à 2,000 kronor till
hvarje	8,000: —
2) <i>För de topografiska arbetena:</i>
arfvoden till 4 civila topografer à 2,000 kro-
nor till hvarje	8,000: —
3) <i>För de ekonomiska och stomkartarbetena:</i>
arfvodesförhöjning åt kvinnliga ritare	1,000: —
4) Arfvode till en vaktmästare	800: —

Till ålderstillägg:

till en civil topograf à 500 kronor	500: —
---	--------

Till kartarbetena m. m.:

1) <i>För de geodetiska arbetena:</i>
till extra arbetskrafter	2,650: —	
» fältarbeten	15,300: —	17,950: —
2) <i>För de topografiska arbetena:</i>
till fältarbeten	7,200: —	
<i>Till namngranskning</i>	3,000: —	
<i>Till betjäning, städning, uppvärmning och belysning</i>	2,600: —	49,050: —

*Till bestridande af utgifterna å extra ordi-
narie staten äro af Riksdagen beviljade:*

1) Anslag till anställande af ökad civil personal
vid rikets allmänna kartverk, namngransk-
ning m. m.	22,100: —
2) Anslag till förhöjning af arfvodena åt de vid
det ekonomiska kartverket anställda kvinn-
liga ritare och ritbiträden	1,000: —
3) Anslag till anställande af ökad personal m. m.
vid rikets allmänna kartverks geodetiska
afdelning	25,950: —
	49,050: —

[12.]
Af löne-
reglerings-
kommittén be-
handlade
framställ-
ningar.

Löneregleringskommittén har vid afgifvande af sitt förslag haft att taga i öfvervägande vissa till kommittén öfverlämnade underdåniga framställningar, bland hvilka jag torde få nämna kartverkschefens skrifvelse den 23 februari 1909 med förslag till lönereglering för kartverkets civila personal; en skrifvelse från J. O. Berg m. fl. civila ritare och gravörer vid kartverket, afseende vissa erinringar i fråga om de för dessa befattningshafvare af kartverkschefen föreslagna aflöningsförmåner; yttrande af kartverkschefen den 5 april 1909 med anledning af sistberörda skrifvelse äfvensom påminnelser af de nämnda ritarna och gravörerna. För det hufvudsakliga innehållet i dessa framställningar torde få redogöras i samband med utvecklingen af kommitténs förslag.

Löne-
reglerings-
kommittén.
Frågan om
ordinarie an-
ställning för
kartverkets
personal.

Innan kommittén ingått på frågan om själfva löneregleringen, har kommittén upptagit till behandling frågan om beredande af ordinarie anställning åt kartverkets personal och därvid i hufvudsak anfört följande.

Jämlikt nu gällande bestämmelser utginge den fasta aflöningen till ifrågavarande personal i form af arfvoden. Kartverkschefens förslag ginge däremot ut på, att största delen af denna personal skulle erhålla enahanda ställning som ordinarie befattningshafvare i allmänhet.

Huruvida ordinarie anställning borde beredas nu ifrågavarande befattningshafvare, vore gifvetvis beroende på, i hvad mån behovet af befattningarna kunde anses vara af stadigvarande natur eller åtminstone komma att göra sig gällande under en synnerligen lång tidrymd framåt.

Till utredande häraf hade kommittén beträffande den *geodetiska* afdelningen emottagit en redogörelse af professorn vid generalstaben. Enligt denna redogörelse hade den geodetiska afdelningens personal sin verksamhet i hufvudsak förbunden med triangulering, höjdmätning och öfriga matematiskt-geografiska arbeten. Samtliga dessa geodetiska arbeten utgjorde grundvalen för rikets allmänna kartverks kartarbeten. Äfven sjökartverket begagnade sig därpå för sina triangelmätningar och kartor. Jämväl för andra allmänna ändamål vore ifrågavarande geodetiska arbeten till gagn, nämligen, genom triangelmätningen, för landtmäteriets kartor och städers nyuppmätningar samt, genom höjdmätningen, för vattendrags höjdsiffror och jämförande af olika nollplan för afvägningar. Af sparsamhetsskäl måste emellertid rikets allmänna kartverk fortfarande, liksom alltid förut, i första hand tillgodose sitt eget behof af geodetisk arbetsprodukt. Om man från denna synpunkt bedömde det behof af geodetiskt arbete vid nämnda kartverk, som skulle

kräfras för framtiden, kunde man vara fullkomligt säker om att ej göra [12.] behöfvat större, än hvad som vore oundgängligen nödvändigt.

Efter denna norm fordrades för rikets allmänna kartverk följande arbeten.

1. Höjdmätning: underhåll af det nuvarande precisionsafvägnings-systemet samt trigonometrisk höjdmätning.

2. Triangulering. Denna mätning afsåge att skaffa det matematiska underlaget för kartornas konstruktion. Arbetet vore synnerligen omfattande och bestode af flera olika grenar, af hvilka hvar och en innefattade såväl mätning på fältet som beräkning. Först borde då nämnas basmätning, som lämnade det noggranna och grundläggande längdmåttet för hela systemet. Fem sådana baser funnes för närvarande, men dessa erfordrade ommätning, hvarjämte flera nya måste anläggas. Utgående från dessa baser fördes triangelnät af 1:a ordningen i stora maskor öfver hela landet. Hvarje särskildt af dessa nät bestode af ett antal intill hvarandra fogade trianglar med sidolängder af 10 till 60 kilometer. Hörnpunkterna i trianglarna — de s. k. triangelpunkterna af 1:a ordningen — utgjorde de ställen, där triangelmätningen utfördes. Beräkningen af dessa mätningar erfordrade vida längre tid än själfva mätningen. Emellan dessa triangelnät af 1:a ordningen lades triangelnät af 2:a ordningen med mindre sidolängder.

Öfver större delen af landet funnes nu triangelnät, men vida glänsare än här vore angifvet och af växlande ålder. I stort sedt ägde endast de mätningar, som utförts efter år 1869, mera bestående värde. För hela södra Sverige uppemot 60° polhöjd vore därför ny triangulering nödvändig. Förarbetena hade redan påbörjats och hela arbetet kunde med nuvarande arbetsstyrka, om denna uteslutande användes för detta ändamål, icke beräknas vara färdigt förrän bortemot år 1940. Underhåll af dessa och äldre mätningar, utvidgning och förtätning af triangelnäten på vissa håll, beräkning och publicering komme dock att kräva antingen afsevärd förstärkning af personalen eller förskjutning framåt af den nyssnämnda tidpunkten. Toges därtill i betraktande de nymätningar och kompletteringar, som i mellersta och norra Sverige skulle blifva oeftergifligen nödvändiga, kunde man utan öfverdrift räkna på ett behof af triangelmätning under hundra år. Men äfven då i en aflägsen framtid hela landets triangulering blifvit fullbordad, komme för all framtid särskild personal att krävas enbart för revision och vidmakthållande af mätningssystemet.

3. Öfriga geodetiska arbeten. Vid geodetiska afdelningen utfördes utom de i det föregående nämnda arbeten en del andra matematiskt-

- [12.] geografiska beräkningar af skilda slag samt astronomiska mätningar för kartans orientering på jordytan.

Af den redogörelse, som sålunda lämnats af professorn vid generalstaben, hade det synts kommittén ställt utom allt tvifvel, att en geodetisk personal vid rikets allmänna kartverk måste anses vara behöflig under så lång tid framåt, att denna tid kunde betraktas såsom oöfverskådlig, samt att fördenskull lämpligt antal hithörande befattningar borde uppföras å stat som ordinarie tjänster.

Å afdelningen för *topografiska* arbeten vore för närvarande anställda, förutom militär personal, civila topografer äfvensom manliga ritare och gravörer.

Tillkomsten af civila topografer hade varit att betrakta såsom ett försök, föranlett af yppad svårighet att erhålla tillräckligt antal militära topografer. Sedan emellertid numera anordningar vidtagits, hvarigenom denna svårighet undanröjts, nyanställdes icke vidare civila topografer. Vid sådant förhållande syntes någon anledning icke förefinnas att i stat uppföra nu tjänstgörande dylika topografer såsom ordinarie tjänstemän.

Hvad ritarna och gravörerna beträffade, syntes behovet af sådana kunna anses såsom bestående, huru än rikets allmänna kartverk eller dess särskilda afdelningar i en framtid kunde komma att blifva organiserade. Ur denna synpunkt borde fördenskull betänkligheter icke möta mot ombildande af ett antal sådana befattningar till ordinarie tjänster.

Personalen inom kartverkets afdelning för *ekonomiska* och *stomkarterarbeten* utgjordes af, förutom arbetschefen, civila kartografer och kartografaspiranter samt kvinnliga ritare.

Då fråga uppstått om upphörande eller omläggning af de ekonomiska kartarbetena, hade kommittén ansett sig böra något utförligare redogöra för detta spörsmål.

I och för den ekonomiska kartläggningen uttoges hos landtmäteristyrelsen eller i länens landtmäteriarbiv de kartor, som berörde den trakt, hvilken skulle kartläggas. Kartor, som icke funnes där, upplånades i orten, i den mån så ske kunde. Samtliga kartor nedtransporterades till uppmätningsskalan.¹⁾ Därefter följde stomkartarbetet, hvilket hade till upp-

¹⁾ Enligt nådigt bref den 25 maj 1894 skall den ekonomiska uppmätningen ske i skalan 1:20,000 i Göta och Svea land med undantag för Kopparbergs län, hvaremot skalan 1:100,000 skall användas för ekonomisk kartläggning af de områden inom norra Sverige, hvilka äro så gles befolkade och odlade, att både de topografiska och ekono-

gift att sammansätta de nämnda transporterna till en s. k. stomme till underlag för den sedan följande egentliga fältmätningen. Samtidigt verkställdes anteckningar rörande ägo- och gränsförhållanden m. m. för den blifvande beskrifningen. Sedan stomkartan blifvit färdig, utfördes rekognosceringar och mätningar, hvarigenom stommen rättades och kompletterades till en fullständigare planbild öfver trakten i fråga, hvarjämte anteckningarna kompletterades och höjdmätning företogs. Sedan fältmätningarna afslutats, granskades kartorna och anteckningarna, hvar efter på konceptbladen uträknades de arealer, som skulle ingå i beskrifningen. Slutligen upprättades själfva beskrifningen.

Det borde äfven anmärkas, att det ålåg den ekonomiska afdelningen att tillhandahålla topografiska afdelningen stomkartor jämväl i de fall, där utsikt ej funnes, att ekonomisk kartläggning ännu på lång tid skulle ske.

De ekonomiska kartorna hade i början utgifvits på statsverkets bekostnad, men på grund af nådigt bref den 15 december 1871 ankomme det numera på vederbörande landsting, hushållningssällskap och kommuner att på egen bekostnad föranstalta om utgifning af ifrågasvarande kartor. Kartorna hade i allmänhet utgifvits i skalan 1:50,000.

Mot den ekonomiska afdelningens arbeten hade från åtskilliga håll framställts anmärkningar. Sålunda hade Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott år 1904 ingifvit en framställning, hvari påkallats Kungl. Maj:ts medverkan därtill, att de arealbestämningar, hvarpå jordbruksstatistiken måste grunda sig, måtte genom en utvidgning af ekonomiska kartverket snarast möjligt göras, så långt ske kunde, tillförlitliga, och hemställts, att Kungl. Maj:t ville hos Riksdagen begära en förhöjning af anslaget till rikets allmänna kartverk, så att rikets alla län måtte i snar framtid blifva i ekonomiskt häuseende uppmätta. Framställningar i samma syfte hade sedan ingifvits af tre andra hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Sedan landtbruksstyrelsen förstädigats att från hushållningssällskapen i riket införskaffa yttranden dels om behovet af en ekonomisk kartläggning af vederbörande sällskaps område eller revidering af öfver detsamma redan utarbetade kartor, dels huruvida sällskapet vore villigt att bekosta utgifvandet af den nya eller reviderade karta öfver sällskapets område, som ansåges behöflig, hade så godt som alla de hushållningssällskap, hvilkas områden ej nyligen blifvit ekonomiskt kart-

miska beteckningarna kunna inmätas på samma karta i skalan 1:100,000, utan att kartan däraf blir öfverlastad och otydlig. I de delar af Sverige, där så icke kan ske, skall skalan 1:50,000 användas.

- [12.] lagda, i afgifna yttranden vitsordat behovet af en sådan kartläggning eller, där sådan redan för längre tid sedan skett, en revision af kartan, hvaremot af alla sällskapen endast Malmöhus läns förklarat sig villigt att bekosta utgifvandet af kartor öfver sällskapetets område.

Vid öfverlämnandet af dessa hushållningssällskapens yttranden hade landtbruksstyrelsen den 12 maj 1906 för sin del uttalat, bland annat, att de kostnader, som staten nedlade på kartornas utarbetande, komme att medföra föga nytta för den jordbrukande allmänheten, om kartorna ej utgäfves. Det kunde därför icke vara fråga, huruvida nya eller reviderade kartor borde utgifvas, utan endast huru och på hvilkens bekostnad det skulle ske. Landtbruksstyrelsen förordade, att staten måtte bestrida kostnaderna för utgifningen.

Kommissionen för de allmänna kartarbetena hade i ett den 13 oktober 1906 afgifvet utlåtande uttalat sig i hufvudsaklig öfverensstämmelse med landtbruksstyrelsen.

Kommissionen hade därefter förelagts att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med fullständigt förslag jämte kostnadsberäkning rörande dels fullbordande inom en tid af omkring 25 år af ekonomisk kartläggning i skalan 1 : 20,000 öfver alla dittills icke sålunda kartlagda delar af Svealand och Götaland, af Kopparbergs län dock endast sydöstra delen, dels utförande under samma tid af revideringsarbeten i fråga om redan verkställd ekonomisk kartläggning i Svealand och Götaland, dels ock utgifvande på statens bekostnad af ekonomisk karta alternativt i skala 1 : 20,000 och 1 : 50,000 öfver berörda delar af landet. Därjämte skulle kommissionen yttra sig öfver, huruvida samt i hvilken omfattning och på hvilket sätt det ekonomiska kartverkets arbeten syntes böra fortsättas efter utgången af nämnda tidsperiod.

I anledning däraf hade kartverkskommissionen den 12 september 1907 afgifvit underdånigt utlåtande, innefattande plan och kostnadsberäkning för angifna arbeten under tiden 1909—1934.

För arbetenas medhinnande under denna tid skulle enligt förslaget erfordras en successiv ökning af kartverkets personal, så att densamma från och med år 1918 skulle, inberäknadt 8 geodeter, uppgå till 57 personer förutom extra arbetskraft till räknearbeten. Beträffande det ekonomiska kartverkets fortsatta bearbetande efter år 1934 hade kommissionen föreslagit, att af de 2,836 kvadratmil, som ännu år 1935 skulle återstå omätta, en angifven areal af ungefär 1,000 kvadratmil måtte ekonomiskt uppmätas samt att den år 1935 oreviderade arealen måtte snarast möjligt revideras. Därjämte borde samtliga ekonomiska

kartor allt vidare efter vissa mellantider undergå revidering. De ifrågasatta nymättningsarbetena efter 1934 års utgång hade beräknats draga en tid af 20 à 24 år. Skulle revidering af redan färdiga kartor jämsides fortgå, komme emellertid tidsutdräkten för nämnda nymätningar att förlängas till alternativt 33 eller 50 år, hvadan för undvikande häraf en ytterligare ökning af personalen vid denna tid vore erforderlig. [12.]

Vid den framställning om anslag till kartverket, som gjordes i statsverkspropositionen till 1908 års Riksdag, hade emellertid frågan om påskyndande af de ekonomiska kartarbetena ansetts tills vidare böra lämnas å sido.

Beträffande ekonomiska kartverkets fortsatta bearbetande hade Riksdagen uti skrifvelse den 1 juni 1908 gjort följande uttalande.

Med afseende å de betydliga belopp, som utginge till rikets kartverk, och då ännu större kostnader för detsamma ställdes i utsikt, hade Riksdagen velat tillse, huruvida resultatet af detta kartverksarbete, särskildt hvad det ekonomiska kartverket beträffade, stode i skäligt förhållande till kostnaderna för detsamma. Därvid hade Riksdagen fäst sin uppmärksamhet vid, att de af detta sistnämnda kartverk utgifna kartor näppeligen kunde betraktas annat än som öfversiktskartor; och ehuru väl Riksdagen ville vitsorda, att de såsom sådana vore synnerligen värdefulla, ville Riksdagen dock uttala tvekan om, huruvida det inskränkta ändamål, dessa kartor sålunda tillgodosåge, motsvarade kostnaderna. Med hänsyn därtill och efter det Riksdagen dåmera bifallit Kungl. Maj:ts förslag om upprättande af ett jordregister, hade Riksdagen velat uttala önskvärdheten däraf, att frågan om det förhållande, hvori det ekonomiska kartverkets arbeten och upprättandet af ett jordregister borde ställas till hvarandra, måtte blifva föremål för utredning.

Redan den 30 maj 1908 hade chefen för jordbruksdepartementet, enligt erhållet bemyndigande, uppdragit åt fem personer att i egenskap af sakkunniga inom departementet biträda vid utredning af frågan om fortsatt bearbetande af det ekonomiska kartverket och hvad därmed ägde sammanhang.

Uti det af de sakkunniga den 18 juni 1909 afgifna yttrandet hade majoriteten hemställt bland annat, att nuvarande ekonomiska kartverkets fortsatta bearbetande i princip måtte öfvergifvas; att emellertid af kartverket redan påbörjade arbeten måtte fullföljas; att pågående kartarbeten i Malmöhus län måtte, för vinnande af vidare erfarenhet om lämpligheten af den mera detaljerade fastighetsredovisning, som vid verkställdt försök tillämpats, tills vidare utföras i enlighet med den vid

- [12.] samma försök använda metod; *att* under ompröfvande måtte tagas behöfvat af åstadkommande snarast möjligt af ett katasterverk, i hufvudsak inrättadt efter vissa angifna grunder; samt *att* utredning måtte föranstaltas om lämpligare ordnande af de öfriga utaf staten ombesörjda kartarbetena, hvarjämte syntes böra tagas under bedömande dels frågan om de geodetiska arbetenas planmässigare ordnande, dels ock den ställning, i hvilken landtmäteriet lämpligen borde komma till samtliga kartverken.

I fråga om användningen af den med det ekonomiska kartverket sysselsatta personalen hade de sakkunnigas majoritet uttalat, att efter afslutandet af de för det dåvarande under utförande varande arbetena nämnda personal syntes kunna vinna användning vid de topografiska kartarbetena eller andra kartarbeten, som tilläfventyrs kunde blifva af staten igångsatta. I den mån katasterarbeten kunde blifva påbörjade, hade personalen i fråga, därest den ej på annat sätt disponerats, ansetts kunna erhålla ganska vidsträckt användning vid sådana arbeten.

Två af de sakkunniga, bland dem chefen för rikets allmänna kartverk, hade i särskildt yttrande förklarat, att de visserligen anslöte sig till kommitténs majoritet i fråga om önskvärdheten af, att ett katasterverk snarast möjligt inrättades, men att de för sin del ansåge, att ett eventuellt beslut om katasters införande borde föregås af omfattande utredningar och försöksmätningar. Tillika hade nämnda reservanter, för den händelse katasterfrågan komme att, på grund af de med en kataster förbundna stora kostnaderna, på obestämd tid uppskjutas, förklarat sig anse, att den ekonomiska kartan borde fullbordas efter en förbättrad plan och arbetena med densamma påskyndas.

Kartverkskommissionen hade med anledning af de sakkunnigas yttrande afgifvit utlåtande den 13 januari 1910 och därvid i hufvudsak anslutit sig till reservanternas förslag.

Genom nådigt bref den 15 april 1910 hade det därefter ålagts kartverkschefen att låta utföra den år 1910 påbörjade fältmätningen i Malmöhus län med tillämpning af vissa af kartverkskommissionen förordade grunder samt att efter två år inkomma med berättelse öfver utfallet af försöket äfvensom underställa Kungl. Maj:ts pröfning förslag till arbetenas fortsättande.

Af den sålunda lämnade redogörelsen framginge, — anför löne-regleringskommittén — att förslag blifvit väckt att, med upphörande af det ekonomiska kartverket, inrätta ett katasterverk. Något beslut i

nämnda riktning hade dock icke fattats, utan hade chefen för rikets allmänna kartverk anbefallts att försöksvis utföra pågående arbeten för det ekonomiska kartverket i Malmöhus län efter ett i viss mån utvidgadt program äfvensom att efter viss tid inkomma med förslag till arbetenas fortsättande. Af utfallet af nämnda försök skulle till äfventyrs frågas om det ekonomiska kartverkets framtida bedrifvande blifva beroende.

Ett hela landet omfattande kartverk med ändamål att redovisa jordens fördelning i ekonomiskt afseende syntes väl få anses af behovet påkalladt. Huruvida ett dylikt kartverk för framtiden borde hafva samma karaktär som det nuvarande ekonomiska kartverket — dock i viss mån förbättradt — eller anordnas såsom ett katasterverk, vore däremot omtvistadt och syntes ytterst varda beroende på de med införandet af ett katasterverk förenade synnerligen höga kostnaderna.

I fråga om den med de ekonomiska kartarbetena sysselsatta personalens ställning borde emellertid framhållas, hurusom i det af sakkunniga afgifna förslaget majoriteten, som förordade det nuvarande ekonomiska kartverkets upphörande, uttalat, att den med detta kartverk sysselsatta personalen syntes kunna vinna användning vid andra af staten bedrifna kartarbeten samt att, i den mån katasterarbeten blefve igångsatta, nämnda personal, därest den ej på annat sätt disponerats, syntes kunna erhålla ganska vidsträckt användning vid sådana arbeten.

Kommittén hade visserligen i ärendets nuvarande läge till en början varit tveksam, huru kommittén skulle ställa sig till spørgsmålet om att å stat såsom ordinarie befattningshafvare uppföra jämväl personal vid rikets allmänna kartverks afdelning för ekonomiska och stomkartearbeten. Efter vidare öfvervägande hade kommittén dock ansett sig böra tillstyrka, att ordinarie anställning måtte beredas äfven åt personal vid denna afdelning, allrahelst som med den affattning, aflöningsvillkoren för den ordinarie civila personalen vid kartverket skulle erhålla enligt kommitténs förslag, en hvar ordinarie befattningshafvare skulle blifva skyldig att, i händelse af behof, låta sig förflyttas till annan afdelning inom rikets allmänna kartverk eller till befattning med motsvarande eller liknande uppgifter inom annat verk äfvensom att eljest utföra de förändrade göromål, som kunde blifva befattningshafvaren ålagda.

Löneregleringskommittén har härefter öfvergått till att i ett sammanhang behandla frågorna rörande det antal ordinarie befattningar af hvarje slag, som borde inrättas, kompetensfordringarna i hvarje särskildt fall samt de aflöningsförmåner å stat, som borde bestämmas för befatt-

Antal
ordinarie
befattningar,
kompetens-
fordringar,
aflönings-
förmåner å
stat.

[12.] ningarna. Härvid har kommittén beträffande de särskilda afdelningarna af kartverket anført hufvudsakligen följande.

Geodetiska
afdelningen.

Å den *geodetiska afdelningen* tjänstgjorde för närvarande jämlikt Riksdagens medgifvande åtta geodeter, af hvilka fyra aflönades från anslag å extra stat.

För anställning såsom geodet vore i instruktionen för kartverket icke uppställda några särskilda kompetensfordringar, förutom det allmänna stadgandet, att den civila personalen borde för vinnande af anställning styrka nöjaktiga teoretiska insikter i de för kartarbetena erforderliga ämnen samt minst ett år hafva vid dessa arbeten profvtjänstgjort med goda vitsord.

Beträffande geodeterna hade kartverkschefen uti det af honom framlagda löneregleringsförslaget uttalat, att en aflöningsförbättring för dem vore synnerligen väl af behovet påkallad, så mycket mera som ganska höga kraf måste ställas såväl på deras vetenskapliga fackutbildning som på praktisk arbetsduglighet under de synnerligen kräfvande fältarbetena.

I sammanhang med den föreslagna löneregleringen hade det emellertid synts kartverkschefen önskligt, att kompetensfordringarna höjdes. De geodetiska arbetena komme nämligen framdeles i större utsträckning än dittills att ställa fordringar på den teoretiska utbildningen, utan att något kunde eftergifvas beträffande den praktiska utbildningen, sådan den dittills varit. Olägenheten af att göra vissa operationer beroende af, huruvida utomstående vetenskapligt bildade personers bistånd därför kunde vinnas, hade kartverkschefen ansett ögonskenlig. För utförandet af dessa framdeles oftare än dittills förekommande vetenskapliga arbeten erfordrades enligt hans mening två vid verket anställda personer, som aflagt filosofie licentiatexamen i astronomi eller geodesi. Dels kräfde nämligen vissa arbeten med nödvändighet två personer med denna kompetens, dels måste i en framtid byråarbetena fortgå under hela året och ej blott under vintermånaderna, hvarvid flera af dessa arbeten måste utföras af en person med filosofie licentiats matematiska kunskaper. Ett synnerligen viktigt skäl dels till höjande af kompetensfordringarna i allmänhet och dels till anställande af minst två geodeter med filosofie licentiats kunskaper hade synts kartverkschefen förefinnas äfven därutinnan, att redaktionsarbeten af synnerligen kräfvande natur förestode såväl beträffande nymätning som ock beträffande det oerhörda, på grund af bristande arbetskraft ännu endast till en del bearbetade observationsmaterialet från redan utförda arbeten. För de öfriga sex erforderliga geodeterna hade kartverkschefen ansett filosofisk ämbetsexamen eller filosofie kandidatexamen med matematisk ämnesgruppering och med minst

betyget med beröm godkänd i ettdera af ämnena astronomi eller matematik samt godkänd profjtjänstgöring utgöra tillräcklig kompetens.

[12.]

För att emellertid redan genom själfva benämningarna klargöra de olika kompetensfordringarna och därmed sammanhängande olika aflöningsförmåner hade kartverkschefen föreslagit, att de högre kvalificerade tjänstemännen vid geodetiska afdelningen i likhet med observatorer vid universitetens observatorier skulle erhålla titeln *observatorer*, under det öfriga omförmälda tjänstemän fortfarande skulle benämnas *geodeter*.

Med förmälan att, under angifna förutsättningar, observator vid rikets allmänna kartverk kunde anses i kompetens närmast jämnställd med tjänsteman vid Sveriges geologiska undersökning, samt att sådan tjänsteman i sin ordning jämnställd med lektor vid rikets allmänna läroverk, hade kartverkschefen föreslagit, att observator måtte i aflöningsväg jämnställas med samma tjänstemän. Beträffande geodeternas aflöningsförmåner hade kartverkschefen ansett dessa böra jämnställas med adjunkts vid rikets allmänna läroverk. I fråga om den vid en lönereglerings verkställande redan antagna personalen borde redan förefintlig kompetens anses tillfredsställande, när det gällde de ifrågasatta aflöningsförmånernas åtnjutande för hvarje kategori af tjänstemän.

Alltså skulle enligt kartverkschefens förslag

observator erhålla i lön 2,600 kronor och i tjänstgöringspenningar 1,400 kronor jämte fyra ålderstillägg, hvar och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10, 15 och 20 års tjänst, af hvilka ålderstillägg 350 kronor skulle tilläggas lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna; samt *geodet* erhålla i lön 2,000 kronor och i tjänstgöringspenningar 1,000 kronor jämte fyra ålderstillägg, hvar och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10, 15 och 20 års tjänst, af hvilka ålderstillägg 350 kronor skulle tilläggas lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

Dittills hade ej — såsom kartverkschefen vidare framhållit — vid den geodetiska afdelningen varit anställda aspiranter med särskildt arfvode såsom sådana, hvilket däremot varit fallet vid såväl ekonomiska som topografiska afdelningarna. I stället hade, när nyanställning af geodet behöft äga rum, aspiranten till dylik beställning aflönats under profjtjänstgöringen, enligt särskild öfverenskommelse, från ett anslag till de geodetiska arbetena, i staten benämndt »till extra arbetskraft». För att bereda likformighet vid anställningen af civil personal hade det syns kartverkschefen ändamålsenligt, att anslag måtte kunna vid behof disponeras för *geodetaspirant*.

Förmansarfvode å 500 kronor borde enligt kartverkschefens förslag fortfarande kunna tilldelas geodet.

[12.]

Hvad kartverkschefen sålunda föreslagit i fråga om ordinarie befattningar å den geodetiska afdelningen samt beträffande kompetensfordringar och aflöning å stat för befattningarnas innehafvare hade icke gifvit kommittén anledning till anmärkning i andra hänseenden än i afseende å sistberörda arfvode. Om de föreslagna två observatorsbefattningarna blefve inrättade, syntes det nämligen kommittén, att behovet af »förmän» å den geodetiska afdelningen under byråarbetena kunde anses vara fyllt och att sålunda för dessa arbeten särskildt förmansarfvode till geodet icke vidare skulle vara erforderligt. Till spörsmålet, huruvida under fältarbeten geodet skulle kunna erhålla någon särskild ersättning, motsvarande nuvarande förmansarfvode, ville kommittén i det följande återkomma.

Topografiska
afdelningen.

Hvad härefter anginge den *topografiska afdelningen*, har kommittén under rubriken »öfvergångsförhållanden» behandlat frågan om aflöningsförmåner å stat för de civila topograferna.

Vidkommande de å denna afdelning inom kartverket jämväl tjänstgörande tolf civila ritarna och gravörerna ville kommittén erinra, att de af Riksdagen för dem bestämda aflöningarna af kartverkschefen ansetts utgöra ersättning för en daglig tjänstgöringstid af fem timmar. Då det emellertid visat sig omöjligt att med nämnda arbetstid utan en ökning af antalet ritare och gravörer medhinna renritnings- och reproduktionsarbetena, hade svårigheten i detta hänseende afhjälpts genom öfvertids- eller betingsarbeten, hvarför ytterligare ersättning utgått af anslag till utgifnings- och byråarbeten m. m.

Enligt de för flertalet ritare och gravörer gällande aflöningsgrunderna skulle sålunda deras aflöningsförmåner uppgå till nedannämnda belopp vid samtidig uppflyttning i högre arfvodesklass och förhöjning af den särskilda ersättningen för öfvertidsarbete:

				Arfvode med ålders- tillägg.	Särskild ersättning.	Summa.
1:a aflöningsklassen—	1:a	Årets tjänstgöring		1,200	—	1,200
2:a	> — 2:a— 3:e	>	>	1,200	400	1,600
3:e	> — 4:e— 6:e	>	>	1,500	500	2,000
4:e	> — 7:e— 9:e	>	>	1,800	600	2,400
5:e	> — 10:e— 12:e	>	>	2,100	700	2,800
6:e	> — 13:e— 15:e	>	>	2,400	800	3,200
7:e	> — 16:e— 18:e	>	>	2,700	900	3,600
8:e	> — 19:e	>	>	3,000	1,000	4,000

Utöfver nämnda tolf ritare och gravörer med fast anställning sys-selsattes för närvarande å den topografiska afdelningen ytterligare tre civila personer, till hvilka ersättning för arbetet beräknats uppgå till sammanlagdt omkring 7,400 kronor.

[12.]

Därjämte hade tidtals funnits anställda gravör- och ritarelever.

Kartverkschefen hade i sitt löneregleringsförslag, vidkommande de aflöningsförmåner, som borde tillkomma ordinarie civila ritare och gravörer, yttrat, bland annat, att, då med en lönereglering för kartverkets civila personal syntes sammanhånga en utsträckning af byrå-tjänstetiden till 6 timmar dagligen, han ville föreslå, att aflöningen för ritare och gravörer måtte beräknas därefter. Om de nuvarande arfvodes-beloppen lades till grund för denna beräkning, komme aflöningen — som vid löneregleringen syntes honom bära fördelas i lön och tjänstgörings-penningar — att i början utgå med ett belopp af 1,440 kronor, däraf 960 i lön och 480 i tjänstgöringspenningar, samt ökas med sex ålders-tillägg af 360 kronor hvarje gång, däraf 250 kronor skulle komma att ingå i lönen och 110 kronor i tjänstgöringspenningarna, så att slut-aflöningen skulle blifva 3,600 kronor.

Under erinran, hurusom öfvertids- och betingsarbeten hittills måst användas för medhinnande af renritnings- och reproduktionsarbetena, hade kartverkschefen förmått sig anse, att det äfven fortfarande vore af nöden, att sådant arbete utfördes mot den särskilda ersättning, som kartverkschefen inom anslagets gränser bestämde, i de fall då arbets-tiden måste, i likhet med hvad som skedde i privata reproduktions-anstalter, utsträckas väsentligen öfver sex timmar.

Äfvenledes hade kartverkschefen föreslagit, att vid topografiska afdelningen måtte finnas ett »förmansarfvode» å 300 kronor.

I den af J. O. Berg m. fl. civila ritare och gravörer ingifna skrift hade uttalats, bland annat, att de ansågo det vara oegentligt, att deras aflöning skulle bestämmas med hänsyn till eventuellt öfvertidsarbete. Under anförande hurusom sökandenas ekonomiska ställning icke blefve på något sätt förbättrad, om det af kartverkschefen framlagda för-slaget till reglering af den civila personalens aflöning skulle, i hvad det rörde ritare och gravörer, komma att fastställas, hade sökandena hemställt, att ritare eller gravör måtte erhålla i lön 1,700 kronor och i tjänstgöringspenningar 800 kronor samt berättigas att åtnjuta fyra ålders-tillägg, hvardera å 500 kronor, efter fem, tio, femton och tjugu års tjänst, af hvilka ålderstillägg 350 kronor skulle tilläggas lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna, allt för en daglig tjänstetid af sex timmar.

[12.]

Emot detta yrkande hade kartverkschefen framhållit, att, när Kungl. Maj:t vid 1908 års Riksdag framlade de principer, som syntes kunna tillämpas vid ritares och gravörers aflöning, det tydligen angifvits, dels att denna borde successivt efter treårsintervaller ökas, och dels att den borde sättas till sådant belopp, att konkurrens från privata tekniska anstalter ej skulle medföra, att det arbete, som inom kartverket nedlagts på sagda personers utbildning, komme andra dylika verk och inrättningar till godo. Detta betraktelsesätt hade gillats af Riksdagen. Då kartverkschefen ej heller haft skäl antaga, att Riksdagen framdeles skulle vilja frågå detsamma, hade äfven i det af honom framlagda förslaget vidhållits denna princip och endast med ledning af nuvarande arfvodesbelopp föreslagits, att aflöningen skulle ökas i proportion till det ökade timantalet.

Kommittén har anfört, att, enligt hvad för kommittén med bestämmdhet uppgifvits, å ifrågavarande afdelning förefunnes ett stadigvarande behof af minst 12 civila ritare och gravörer. Utöfver nämnda antal skulle därjämte fortfarande, såsom hittills, erfordras dels civil extra personal dels ock militär personal.

Inom kommittén hade till en början ifrågasatts, huruvida icke ett mindre antal civila ritare och gravörer skulle föreslås till uppförande såsom ordinarie och de öfriga blott anställas i extra tjänst. Emellertid hade kommittén, vid närmare öfvervägande, ansett sig böra biträda kartverkschefens förslag, att antalet ordinarie civila ritare och gravörer å topografiska afdelningen måtte bestämmas till 12 eller samma antal, som afsetts och beräknats, då vid 1908 års Riksdag arfvodena för civila ritare och gravörer vid kartverket varit föremål för pröfning. Det borde härvidlag äfven uppmärksammas, att för utförandet af de arbeten, som ålåge dessa ritare och gravörer, fordrades en speciell utbildning, och då denna endast skedde vid kartverket, syntes det böra tillses, att där för ändamålet utbildade personers arbetsskicklighet äfven komne verket till godo, hvilket knappast med säkerhet kunde påräknas, därest ej en fast anställning kunde erbjudas vederbörande.

Hvad aflöningen till ordinarie manliga ritare och gravörer beträffade, innebure kartverkschefens förslag i detta hänseende ett bibehållande i princip af det nu tillämpade systemet med dels fast aflöning — visserligen fördelad i lön och tjänstgöringspenningar — och dels särskild ersättning för s. k. öfvertidsarbete. Den fasta aflöningen skulle enligt förslaget utgå för en arbetstid af sex timmar och särskild ersättning enligt kartverkschefens bestämmande åtnjutas för arbetstidens utsträckning till sju timmar.

Ett dylikt aflöningssystem med ersättning för öfvertidsarbete syntes kommittén stå i strid med de principer, som eljest i allmänhet gällde i fråga om ordinarie befattningshafvares aflöning enligt löneregleringar, som på senare åren blifvit fastställda. Fördenskull och då enligt kartverkschefens bestämda mening föreläge ett stadigvarande behof af att för arbetenas behöriga bedrivande kunna påräkna en till sju timmar utsträckt arbetstid för ifrågavarande ritare och gravörer och, enligt hvad kommittén inhämtat, vissa motsvarande befattningshafvare i privat tjänst hade en arbetstid af åtta timmar, hade kommittén ansett sig böra utgå från den förutsättningen, att den normala arbetstiden skulle för ordinarie manliga ritare och gravörer vid rikets allmänna kartverk sättas till sju timmar per söckendag och att aflöningen å stat skulle bestämmas därefter.

I förbigående erinrades, att, då kommittén för observatorer, geodeter och kartografer komme att föreslå en normal arbetstid af endast sex timmar hvarje söckendag under den tid, byråarbeten påginge, kommittén ansåge detta icke innebära någon oegentlighet, jämfördt med hvad kommittén tänkt sig beträffande arbetstiden för de manliga ritarna och gravörerna. Under fältarbeten, hvilka påginge omkring fem månader af året, vore nämligen för geodet- och kartografpersonalen arbetstiden i allmänhet minst åtta timmar om dagen; och då enligt kartverkschefens förslag ritare och gravörer endast undantagsvis skulle deltaga i fältarbeten, syntes den af kommittén för manliga ritare och gravörer föreslagna arbetstiden af sju timmar per söckendag kunna anses ungefärligen motsvara geodet- och kartografpersonalens medelarbetstid för hela året.

Vid öfvervägande af de aflöningsbelopp, som borde tillerkännas ordinarie ritare och gravörer, hade kommittén icke kunnat undgå att finna det af J. O. Berg m. fl. framställda yrkandet synnerligen anspråksfullt. Å andra sidan syntes det icke vara med vanliga aflöningsgrunder i statstjänsten förenligt att, såsom kartverkschefen föreslagit, utgå från en i jämförelse med slutaflöningen så låg begynnelseaflöning, att slutaflöningen skulle väsentligen öfverstiga begynnelseaflöningens dubbla belopp. Kommittén hade för sin del ansett, att för ordinarie manliga ritare och gravörer begynnelseaflöningen lämpligen borde kunna bestämmas till 2,400 kronor, däraf 1,300 kronor i lön, 800 kronor i tjänstgöringspenningar och 300 kronor i ortstillägg, hvartill skulle kunna komma fyra ålderstillägg efter respektive 5, 10, 15 och 20 år, hvart och ett ålderstillägg å 400 kronor, däraf 300 kronor skulle utgöra lön och 100 kronor

- [12.] tjänstgöringspenningar. Slutaflöningen skulle alltså blifva 4,000 kronor och högsta pensionsunderlaget uppgå till 2,500 kronor. Härvid hade kommittén emellertid förutsatt, dels att den normala arbetstiden för dessa ritare och gravörer blefve bestämd till sju timmar per söckendag, dels ock att anställning såsom ordinarie ritare eller gravör ej skulle kunna erhållas förr än efter fyllda 22 år. Efter afslutad elevtid syntes aspiranten, i mån af tillgång på arbete, kunna få vid kartverket tjänstgöra såsom extra ritare eller extra gravör.

Enär utbildningen af ritare och gravörer syntes fortfarande som hitintills böra försiggå vid kartverket samt behovet af särskild tillsyn öfver ritar- och gravörpersonalen kunde antagas göra sig gällande i all synnerhet under den tid af året, då större delen af kartverkets personal vore borta på fältarbeten, hade kommittén ansett sig böra tillstyrka, att ett arvode af 300 kronor finge afses för instruktion och tillsyn.

Ekonomiska
afdelningen.

Vid rikets allmänna kartverks *ekonomiska afdelning* hade till arbetschef förut alltid förordnats en generalstabsofficer mot arvode af 1,000 kronor. Då detta stött på svårighet genom passagesystemets införande vid generalstaben, hade vid år 1909 skedt ombyte af arbetschef en kartograf därtill förordnats emot arvode af 5,000 kronor, som af Riksdagen beviljats för det fall, att till sysslan förordnades person, som ej vore i aktiv krigstjänst.

Kartverkschefen hade i sitt löneregleringsförslag anført, att han ansåge det ligga i sakens natur, att sagda arbetschef — hvilken under kartverkschefen hade ledningen af de ekonomiska och stonkartarbetena med en personal, som i regeln för det dåvarande uppginge till 28 å 30 personer — borde komma i åtnjutande af en aflöning, som vore större än den högsta, till hvilken hans underordnade kunde komma.

Kartverkschefen hade därför föreslagit, att arbetschefens aflöning måtte sättas till 7,500 kronor, däraf 5,000 kronor i lön och 2,500 kronor i tjänstgöringspenningar, samt att han efter fem års tjänstgöring i sagda egenskap måtte erhålla ett ålderstillägg af 500 kronor, fördeladt i lön och tjänstgöringspenningar. Enligt instruktionen finnes inga kompetensfordringar uppställda för arbetschefen utom den, att till befattningen skulle förordnas någon af kartverkets personal. I Riksdagens skrifvelse år 1908 angående höjdt arvode till arbetschefen, återfunnes emellertid ej dylikt villkor och kartverkschefen ansåge detsamma böra vid omarbetning af instruktionen utgå, så att tillfälle lämnades öppet att till arbetschef utse jämväl person utom kartverket, som finnes vara i besittning af erforderliga egenskaper.

Kommittén, som i sistnämnda hänseende ej funnit sig böra göra någon erinran, har däremot ansett den af kartverkschefen föreslagna aflöningen väl hög samt erinrar, hurusom vid 1909 års Riksdag aflöningen för intendenterna (professorerna) vid naturhistoriska riksmuseet bestämts till 7,500 kronor jämte ett ålderstillägg å 600 kronor samt för professorn vid generalstaben till 7,100 kronor jämte ett ålderstillägg å 600 kronor, hvartill emellertid för den senare komme inkvarteringsersättning med 1,000 kronor. Då emellertid för befattningen som arbetschef vid den ifrågavarande afdelningen af rikets allmänna kartverk icke syntes behöfva fordras så hög vetenskaplig utbildning som för de nämnda professorsbeställningarna, hade kommittén för bemälda arbetschef tänkt sig en aflöning af 6,400 kronor, däraf lön 4,400 kronor och tjänstgöringspenningar 2,000 kronor, hvartill skulle kunna komma ett ålderstillägg till lönen å 600 kronor efter fem år. Denna aflöningstyp hade vid 1911 års Riksdag af Kungl. Maj:t föreslagits och af Riksdagen godkänts för professorer vid farmaceutiska institutet, professorer vid Chalmers' tekniska läroanstalt och professorn i arkitektur vid konsthögskolan.

Å staten för rikets allmänna kartverk finnes vidare upptagna arfvoden till 18 kartografer.

Kartverkschefen hade i sitt merberörda löneregleringsförslag beträffande kartograferna uttalat, att, då de i fråga om arfvodets storlek för närvarande vore jämnställda med geodeterna och då deras kompetens och arbetssätt äfven vore med dessas och topografernas närmast jämförliga, han ansåge, att samma skäl, som föranledt ifrågasättandet af en lönereglering för geodeterna efter förut angifna grunder, äfven borde göra sig gällande beträffande kartograferna. På grund däraf hade han föreslagit, att kartografs aflöning måtte bestämmas i likhet med hvad af honom föreslagits för geodet. Förmansarfvode borde bibehållas.

För befordran till kartograf hade det synts kartverkschefen böra såsom kompetensvillkor fastställas, hvad som nu allenast vore praxis, nämligen aflagd landtmäterieexamen samt proftjänstgöring såsom kartografaspirant under den tid, chefen för rikets allmänna kartverk bestämde.

Löneregleringskommittén har uttalat, att densamma, under förutsättning af bifall till hvad kommittén föresloge i fråga om skyldighet för ordinarie befattningshafvare att underkasta sig förflyttning till annan befattning, ansåge någon olägenhet icke behöfva uppstå, därest samtliga 18 kartografbeställningar blefve uppförda såsom ordinarie. Redan

- [12.] med hittillsvarande organisation af de ekonomiska och stomkartarbetena hade erfordrats ett antal af 18 kartografer, förutom aspiranter; och skulle planen för de ekonomiska kartarbetena komma att omläggas i enlighet med de försöksarbeten, som verkställdes inom Malmöhus län, syntes nämnda antal kartografer vara det lägsta möjliga, för så vidt ej arbetena skulle varda oskäligt fördröjda.

Mot kartverkschefens förslag i fråga om kompetensvillkor och aflöning å stat för kartograf hade kommittén icke haft något att erinra i annat hänseende än beträffande förmansarfvodet, hvartill kommittén i det följande skulle återkomma.

Hvad därefter de vid kartverkets ekonomiska afdelning anställda kvinnliga ritarna anginge, hade kartverkschefen anført, att hittills några bestämda regler ej varit gällande i afseende å deras aflöningsförmåner, utan hade dessa inom ett visst i staten upptaget totalbelopp bestämts af chefen med hänsyn till arbetsprestation men äfven med någon hänsyn till ålder i tjänsten. Några större fordringar på ritskicklighet redan vid inträdet i tjänsten hade ej heller ställts på dessa kvinnliga ritare förr än under de senare åren, då ganska stor ritskicklighet erfordrats vid antagandet.

Det hade af kartverkschefen åberopats, hurusom löneregleringskommittén i sitt förslag af den 31 oktober 1907 angående fastare anställning för vissa biträden hos statens ämbetsverk och myndigheter föreslagit storleken af arfvodet för dylika biträden (i Stockholm) till lägst 1,200 och högst 1,800 kronor. Kartverkschefen hade hållit före, att kommitténs berörda förslag ej borde kunna vinna tillämpning i fråga om kartverkets kvinnliga ritare, hvilka svårigen kunde jämnställas med vanliga renskrifverskor hos en del verk och myndigheter. Det kartritningsarbete, som ifrågakomme för kartverkets kvinnliga ritare, vore nämligen af betydligt mera kräfvande art än ett mera mekaniskt skrif- eller räknearbete. Särskildt blefve detta fallet, om till de nuvarande arbetena komme att läggas det ritarbete för fotolitografi, som syntes blifva nödvändigt, i den händelse staten skulle komma att öfvertaga utgifningen af de ekonomiska kartorna. För de kvinnliga ritarna hade han därför föreslagit för 6 timmars arbetstid hvarje söckendag en begynnelseaflöning af 1,440 kronor jämte tre ålderstillägg å 360 kronor hvarje efter respektive 6, 12 och 18 års tjänstetid, så att slutaflöningen blefve 2,520 kronor. Därtill borde komma betalning för längre tids öfverarbete eller betingsarbete.

Af hvad kartverkschefen yttrat i denna fråga syntes, enligt hvad

[12.]

kommittén framhållit, framgå, att han tänkt sig, att nämnda befattningshafvare endast skulle erhålla sådan fastare anställning, som kommittén föreslagit i sitt den 31 oktober 1907 afgifna betänkande, delen VII. Emellertid hade 1910 års Riksdag, på framställningar af Kungl. Maj:t, medgifvit, att på ordinarie stat finge uppföras hos fängvårdsstyrelsen 1 skrifbiträde och hos generaltullstyrelsen 2 kvinnliga skrifbiträden. Sedermera hade vid 1911 års Riksdag, likaledes på framställningar af Kungl. Maj:t, bifallits uppförande å ordinarie stat af 12 skrifbiträden hos nedre justitierevisionen, 1 kvinnligt skrifbiträde hos direktionen öfver folkskol-lärarnas pensionsinrättning m. fl. pensions- och understödsanstalter äfvensom 5 kvinnliga biträdesbefattningar hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. I det yttrande i detta ämne, som chefen för justitiedepartementet den 14 januari 1910 afgifvit till statsrådsprotokollet vid behandling inför Kungl. Maj:t af frågan om skrifbiträdet hos fängvårdsstyrelsen, hade bemälda departementschef förklarat sig anse, att, när för en myndighet föreläge ett verkligt och stadigvarande behof af biträde samt myndigheten kunde för statstjänsten utnyttja bitrådets arbetskraft i hufvudsakligen samma omfattning som den ordinarie personalens, en dylik biträdesbefattning borde uppföras å myndighetens ordinarie stat. Deu af chefen för justitiedepartementet härigenom häfdade allmänna princip syntes hafva blifvit af både Konung och Riksdag godkänd. Med den uppfattning, som sålunda numera gjort sig gällande, syntes också här ifrågasvarande kvinnliga ritarbeställningar vid rikets allmänna kartverk vara att hänföra till sådana befattningar, som borde ifrågakomma till uppförande såsom ordinarie tjänster, dock naturligtvis under förutsättning att ordinarie anställning öfver hufvud taget borde tilldelas befattningshafvare vid kartverkets ekonomiska afdelning.

För närvarande vore vid denna afdelning anställda 8 kvinnliga ritare och syntes samtliga dessa befattningshafvares arbetskraft kunna utnyttjas i den omfattning, att befattningarna borde uppföras såsom ordinarie.

Uti ett den 29 juni 1911 afgifvet betänkande (delen XXIX) hade kommittén — såsom densamma vidare erinrat — framlagt förslag i fråga om uppförande å ordinarie stat af vissa kvinnliga biträden hos ämbetsverk och myndigheter. Enligt berörda förslag skulle aflöningarna till de biträden, för hvilka den normala arbetstiden komme att utgöra sex timmar hvarje söckendag, uppdelas i två typer, en normal (mot-svarande den vid 1910 och 1911 årens Riksdagar för fängvårdsstyrelsen m. fl. verk antagna) och en afsedd för biträden med mera kvalificerade

- [12.] uppgifter. Den senare typen hade kommittén ansett böra bestämmas till 800 kronor i lön, 650 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg, där sådant utginge med fullt belopp, eller sammanlagdt 1,600 kronor, hvartill skulle kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 200 kronor, efter fem och tio år. Slutaflöningen blefve då 2,000 kronor och i pension skulle kunna erhållas 1,200 kronor. För nu ifrågavarande kvinnliga ritare vid rikets allmänna kartverk ansåge sig kommittén böra föreslå enahanda aflöning, som sålunda ifrågasatts för biträden med mera kvalificerade arbetsuppgifter.

Hvad kommittén beträffande de manliga ritarna yttrat mot bibehållandet af särskild ersättning för öfvertidsarbete, borde äga tillämpning äfven i fråga om de kvinnliga ritarna.

Vaktmästare.

Enligt den för år 1911 af Kungl. Maj:t fastställda staten för rikets allmänna kartverk utginge — enligt hvad kommittén vidare anført — i arfvoden till vaktmästare dels af anslag å ordinarie stat 1,100 kronor åt en vaktmästare, dels ock af anslag å extra stat 800 kronor åt ytterligare en vaktmästare. Därjämte vore för vaktmästarbiträde afsedt ett mindre belopp i den å extra stat upptagna posten å 2,600 kronor »till betjäning, städning, uppvärmning och belysning».

Kartverkschefen hade i sitt löneregleringsförslag hemställt om uppförande å verkets stat af två vaktmästarbefattningar såsom ordinarie tjänster och ansett den ena vaktmästaren böra i aflöningshänseende jämnställas med förste vaktmästare i centralt ämbetsverk.

Kommittén har i detta hänseende anført följande.

De tre afdelningarna af rikets allmänna kartverk vore för närvarande inrymda i tre särskilda från hvarandra vidt skilda lokaler; och enär, äfven om framdeles någon sammandragning i detta hänseende skulle kunna komma till stånd, i hvarje fall borde beaktas, att i verket vore sysselsatta ett betydande antal personer, syntes det kommittén uppenbart, att *en* person icke kunde lämna erforderligt vaktmästarbiträde. Riksdagen hade ock för hvart och ett af åren 1911 och 1912 anvisat medel å extra stat att användas till aflönande af en vaktmästare utöfver den, hvars aflöning utginge af anslag å ordinarie stat.

Mot kartverkschefens förslag i fråga om uppförande å stat af två ordinarie vaktmästarbefattningar syntes alltså icke vara något att erinra. Däremot hade kommittén ansett, att, åtminstone under nuvarande lokalförhållanden, sådana omständigheter icke föreläge, att den ene vaktmästaren borde erhålla förste vaktmästares ställning, utan borde för bägge

gälla samma bestämmelser i aflöningshänseende, som vid 1910 och 1911 årens Riksdagar antagits för vaktmästare i vissa centrala ämbetsverk. [12.]

Kommittén har härefter öfvergått till behandling af frågan om *särskild ersättning till vissa arbetsledare*.

Särskild ersättning till vissa arbetsledare.

Högsta ledningen och öfvervakandet af arbetena inom kartverket tillkomme gifvetvis kartverkschefen och närmast under honom professorn vid generalstaben beträffande de geodetiska arbetena samt vederbörande arbetschef i afseende å de ekonomiska och stomkartarbetena. Under fältarbetena skedde detta öfvervakande genom inspektioner af nämnda personer vid de särskilda arbetsplatserna. För fältarbetenas behöriga gång syntes emellertid den vid inspektionerna utöfvade tillsynen näppe-
ligen kunna under alla förhållanden anses tillfyllest, för så vidt icke antalet inspektioner ökades i betydande grad, hvilket emellertid skulle medföra afsevärda kostnader. Af sådan anledning syntes det få anses lämpligast, att den erforderliga närmare ledningen och tillsynen af arbetet inom en arbetsafdelning uppdroges åt någon af de å afdelningen tjänstgörande.

Hvad de geodetiska fältarbetena beträffade, skulle det tilläfvarys kunna ifrågasättas, huruvida ej ett dylikt uppdrag kunde lämnas åt någon af de föreslagna observatorerna. Då emellertid ovisst vore, om dessa befattningshafvare i allmänhet komme att vid fältarbeten samarbeta med geodeterna, syntes det få antagas, att uppdrag af ifrågavarande beskaffenhet inom geodetiska afdelningen komme att gifvas åt geodeter.

Att, såsom kartverkschefen afsett, uttryckligen bestämma, att *tre* arfvoden af ifrågavarande slag, hvart och ett å 500 kronor, skulle utgå, däraf ett till geodet och två till kartografer, syntes kommittén icke under några omständigheter lämpligt. Enligt hvad kommittén inhämtat, bedrefves nämligen fältarbetena af geodeterna ej sällan på flera afdelningar och af kartograferna på minst två, ofta på flera afdelningar. Vid sådant förhållande och då äfven någon hänsyn borde tagas till omfattningen af det arbete, som ankomme på vederbörande arbetsledare, ansåge kommittén, att, i stället för tre bestämda arfvoden, ett belopp af högst 1,500 kronor om året borde ställas till kartverkschefens förfogande att användas till ersättning åt de geodeter och kartografer, som förordnades att biträda med ledning och tillsyn under fältarbeten, dock att dylik ersättning icke till någon befattningshafvare finge utgå med högre belopp än 500 kronor för år räknadt.

[12.] I fråga om ritar- och gravörpersonalen hade kommittén förut föreslagit ett förmansarfvode å 300 kronor.

Tjänsternas
tillsättning.

Beträffande sättet för de civila befattningarnas tillsättning har kommittén föreslagit, att samtliga befattningar måtte tillsättas efter ansökning, att befattningarna såsom observator, geodet, arbetschef vid kartverkets afdelning för ekonomiska och stomkartarbeten samt kartograf måtte tillsättas af Kungl. Maj:t men öfriga befattningar af kartverkschefen, samt att bestämmelse måtte meddelas i syfte att ordinarie anställning såsom manlig ritare eller gravör icke måtte kunna erhållas förr än efter fyllda 22 år.

Arbetstid.

I fråga om arbetstiden har kommittén erinrat, att densamma vore vid byråarbeten bestämd till fem timmar hvarje söckendag samt att den under fältarbeten skulle utgöra för kartografer och civila topografer vid arbete »å fältet» minst 8 timmar och vid arbete »i kvarter» minst 7 timmar. På grund af beskaffenheten af geodeternas arbeten å fältet vore icke någon viss daglig arbetstid föreskrifven för dem.

I fråga om fältarbetena har kommittén ej funnit anledning föreslå någon förändring i afseende å arbetstiden. Beträffande åter arbetet inom verkets lokaler har kommittén hemställt, att såsom förutsättning för godkännande af den blifvande nya aflöningsstaten för den civila personalen vid rikets allmänna kartverk måtte uppställas, att, för så vidt tjänstgöringen vore förlagd till verkets lokaler i Stockholm, ordinarie tjänstinnehafvare skulle, i den mån ej undantag kunde anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes, manliga ritare och gravörer minst 7 timmar och öfriga tjänstinnehafvare minst 6 timmar hvarje söckendag, dock att arbetstiden för kvinnlig befattningshafvare icke finge i något fall utsträckas med mera än en timme.

Aflönings-
villkor och
semester.

Kommittén har vidare för åtnjutande af de aflöningsförmåner, som i blifvande aflöningsstat komme att upptagas för ordinarie civila befattningshafvare vid kartverket föreslagit villkor och bestämmelser af i tillämpliga delar samma innehåll, som vid senare löneregleringar pläгат fastställas. I fråga om rätt till ålderstillägg för geodet, som befordras till observator, har kommittén föreslagit bestämmelser, motsvarande dem, hvilka gälla, när adjunkt befordras till lektor.

I fråga om semester har föreslagits, att sådan må åtnjutas årligen af arbetschefen och observatorerna under en och en half månad, af geo-

deterna, kartograferna, de manliga ritarna och gravörerna äfvensom de kvinnliga ritarna under en månad samt af vaktmästarna under femton dagar, dock att, beträffande personal, som deltog i fältarbeten, borde iakttagas, att semester i regel ej finge åtnjutas under den tid, då sådana arbeten påginge. [12.]

I fråga om pensionsålder för kartverkets civila personal, därest den anställdes å ordinarie stat och därigenom erhöle pensionsrätt, har kommittén jämväl afgifvit förslag. Då emellertid kommitténs förslag i denna del torde böra öfverlämnas till finansdepartementet, saknar jag anledning närmare ingå på hvad kommittén härutinnan föreslagit. Pensions-
Ålder.

Kommittén har härefter ingått på en utförlig framställning rörande gällande bestämmelser i fråga om ersättning till kartverkets civila personal under resor och fältarbeten. I afseende härå tillåter jag mig hänvisa till den af mig i början af redogörelsen för ifrågavarande ärende lämnade utredning i nu förevarande hänseende och vill endast erinra, att resekostnads- och traktamentsersättning enligt resereglementet åtnjutes af arbetschefen vid ekonomiska afdelningen, geodeter (med tillägg af 1 krona 50 öre om dagen) samt civila ritare och gravörer; att kartografer och civila topografer åtnjuta reseersättning med fixt belopp af 300 kronor årligen (för vissa kartografer respektive 400 och 500 kronor) äfvensom dagtraktamente enligt särskilda regler; samt att dessutom särskild ersättning utgår till geodet för hvarje kvadratmil och för hvarje triangelpunkt, som utstakats och mätts, äfvensom till kartografer, civila topografer samt civila ritare och gravörer för hvarje kvadratmil uppmätt ytvidd eller upprättad stomkarta. Ersättning
under resor
och fält-
arbeten.

I sitt löneregleringsförslag hade kartverkschefen i hufvudsak förordat bibehållande af det nuvarande ersättningssystemet i nu förevarande hänseende, men föreslagit åtskilliga ändringar och jämkningar i det samma.

Kommittén har för egen del framhållit, att den särskilda ersättning, som under fältarbeten tillkommit civil personal vid kartverket, utgått enligt vidt skilda och från tid till annan växlande grunder. Ersättning efter uppmätt ytvidd — s. k. kvadratmilspenningar — hade visserligen tillkommit topografiska fältmätare sedan längre tid tillbaka, men för kartografer införts så sent som år 1902. Ännu senare, eller från och med år 1904, hade geodeterna tillerkänts den särskilda ersättning, hvilken nu utginge till dem i förhållande till antalet kvadratmil och triangelpunkter.

[12.]

Införandet af denna särskilda godtgörelse till kartografer och geodeter hade af kartverkschefen motiverats hufvudsakligen därmed, att en förbättring i den ifrågavarande personalens aflöningsförmåner varit af behovet påkallad. I själfva verket hade emellertid den civila personalens kvadratmilspenningar, inberäknadt den till geodeterna utgående ersättningen för triangelpunkter, under de senare åren uppgått till ganska obetydliga belopp. Enligt hvad af kommittén inhämtade uppgifter utvisade, hade nämligen beloppet af de ifrågavarande ersättningarna sällan för någon tjänsteman öfverstigit 200 kronor, men oftast understigit 100 kronor för år. Under nämnda förhållanden och då kommittén nu föresloge en väsentlig förhöjning i den fasta aflöningen till den personal, som af förevarande fråga berördes, hade kommittén ansett öfvervägande skäl tala för, att de hittillsvarande kvadratmilspenningarna, inberäknadt nämnda ersättning till geodeterna, måtte indragas.

I fråga därefter om de resekostnads- och traktamentsersättningar, som utgått under resor och fältarbeten, ville kommittén icke bestrida, att anordningen med fasta resekostnadsersättningar till kartografer och civila topografer kunde hafva haft vissa fördelar, då i åtskilliga fall deras fältarbeten varit förlagda till ganska begränsade områden och då det följaktligen måhända varit förenadt med vissa svårigheter att angifva, huruledes resekostnadsersättningen bort enligt resereglementet rätteligen beräknas. Dessa svårigheter syntes emellertid vara undanröjda genom nu gällande resereglemente af den 13 december 1907. Kommittén ville därför tillstyrka, att äfven för nu nämnda befattningshafvare resekostnadsersättningen måtte vid fältarbeten samt vid resor till och från arbetsorterna utgå enligt nämnda reglemente.

Hvad därefter traktamentsersättningen vidkomme, hade sådan ersättning hittills, för personalens resor till och från förrättningsorterna, utgått i enlighet med resereglementet, och kommittén saknade anledning att härutinnan ifrågasätta någon ändring. Kommittén ville emellertid förorda, att äfven under fältarbeten dagtraktamentet städse måtte till den vid dylika arbeten sysselsatta civila personalen utgå i enlighet med resereglementet, hvilket för kartograf och kartografaspirant samt civil topograf innebure förhöjning med 1 à 2 kronor per dag.

I fråga slutligen om den särskilda ersättning af 1 krona 50 öre om dagen, som sedan längre tid tillbaka tillkommit dem, hvilka förrättat geodetiska fältarbeten, syntes denna godtgörelse vara motiverad af dessa arbetens särskildt ansträngande beskaffenhet och af nödvändigheten för geodetpersonalen att under fältarbeten ständigt ombyta kvarter. Kommittén hade därför ansett sig icke böra i detta hänseende föreslå någon ändring.

Utöfver den af kommittén föreslagna ordinarie personalen och de civila topograferna, hvilka sistnämnda enligt kommitténs förslag skulle uppföras på öfvergångsstat, erfordrades emellertid extra civil personal för arbetets behöriga gång samt för rekrytering af den ordinarie personalen, och har kommittén härom yttrat följande.

Å afdelningen för ekonomiska och stomkartarbeten vore i kartverkets stat för år 1911 uppförda två arfvoden à 1,200 kronor till kartografaspiranter. Kartverkschefen hade föreslagit, att arfvode till sådan aspirant måtte höjas till 2,000 kronor. Äfven å geodetiska afdelningen hade kartverkschefen ansett behof föreligga att hafva tillgång till en geodetaspirant och hade för denne föreslagit ett arfvode af 2,000 kronor. Mot förslaget att jämte två kartografaspiranter äfven anställa en geodetaspirant hade kommittén icke funnit något att erinra. Däremot hade det syntts kommittén, att arfvode till aspirant icke borde bestämmas till fixt belopp, utan till en början utgå med ett relativt lägre belopp och sedan efterhand kunna höjas, dock icke utöfver ett visst belopp, hvilket syntts kommittén lämpligen kunna sättas till 2,000 kronor.

För beredande af extra civila arbetskrafter vid utförandet af rit- och gravyrarbeten å den topografiska afdelningen hade kommittén beräknat ett belopp af 9,000 kronor.

Till erforderligt räknebiträde å den geodetiska afdelningen vore i beräkningen afsedt ett belopp af 1,000 kronor.

Då rikets allmänna kartverk för närvarande vore inrymdt i tre olika lokaler och enligt kommitténs förslag endast två ordinarie vaktmästare skulle finnas anställda vid verket, syntes medel till extra vaktmästarbiträde fortfarande tills vidare böra finnas till verkets disposition, och hade kommittén för detta ändamål beräknat ett belopp af 900 kronor.

Uti det anslag å staten för rikets allmänna kartverk, hvarifrån ersättning till extra civil personal skulle bestridas, borde äfven ingå ett belopp till arfvode åt adjutant vid kartverkschefens expedition, till hvilken befattning bemålde chef enligt instruktionen ägde förordna någon af kartverkets personal. Berörda arfvode utginge för närvarande med 1,000 kronor och hade enahanda belopp äfven af kommittén beräknats. Härvid hade kommittén emellertid uttryckligen förutsatt, att till denna befattning icke under några omständigheter skulle komma att förordnas ordinarie civil befattningshafvare vid verket eller civil topograf å öfvergångsstat.

Till gratifikationer åt ritar- och gravörelever hade kommittén beräknat ett belopp af 400 kronor.

[12.]

Anslag till
arfvoden åt
extra perso-
nal, gratifika-
tioner och
vikariats-
ersättningar.

[12.] Till vikariatsersättningar under semesterledighet äfvensom till erforderliga fyllnadsbelopp för ersättande af vikarier för vissa lägre aflönade befattningshafvare under sjukdomsförfall hade kommittén i sin beräkning af nu ifrågavarande anslag upptagit ett belopp af 4,700 kronor. Vid beräklandet af nämnda ersättningar hade kommittén utgått från att, därest vikarie förordnades för kvinnlig ritare, sådan vikarie borde erhålla ett skäligt ansedt belopp af 100 kronor per månad samt att till vikarie för vaktmästare, om sådan vikarie ansåges erforderlig, borde utgå en ersättning af högst 3 kronor om dagen.

Med afseende å hvad sålunda anförts har kommittén, med framhållande att i fråga om aflöningen till vederbörande extra personal vid kartverket, grunderna för denna aflöning borde bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af kartverkschefen, hemställt, att i blifvande aflöningsstat för den civila personalen vid rikets allmänna kartverk måtte till arfvoden åt extra personal, gratifikationer åt ritar- och gravörelever samt vikariatsersättningar uppföras ett anslag af 23,000 kronor.

Öfvergångs-
förhållanden. Kommittén har vidare erinrat, hurusom vid 1905 års Riksdag, på framställning af Kungl. Maj:t, medgifvits, att vid kartverket finge anställas civila topografer, hvilka beträffande aflöningsförmåner skulle vara likställda med kartografer, samt att Riksdagen å extra stat anvisat för ändamålet erforderliga medel. I fråga om behovet att anställa civila topografer framginge af vederbörande statsrådsprotokoll, att dåvarande chefen för landtförsvarsdepartementet hyst betänkligheter mot att, såsom kartverkskommissionen föreslagit, garanti lämnades för att den erforderliga topografpersonalen hölles fulltalig genom från armén kommenderade officerare och underofficerare. Vid sådant förhållande och för att möjligheten att använda civila topografer måtte undersökas, hade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet tänkt sig, att tills vidare den brist i antalet topografer, som i följd af organisationens ofullkomlighet uppstått, borde kunna fyllas genom tillfällig anställning af civila topografer.

Enligt det statsrådsprotokoll öfver jordbruksärenden, som varit bifogadt statsverkspropositionen vid 1907 års Riksdag, hade emellertid chefen för jordbruksdepartementet meddelat, att dåvarande chefen för landtförsvarsdepartementet förklarar sig, under förutsättning att erforderlig personal icke kunde erhållas på frivillighetens väg, icke hafva något att invända mot att garanti lämnades för att den erforderliga topografpersonalen hölles fulltalig med militär personal. Vid sådant förhållande och då stora svårigheter mött att medelst civil personal rekrytera den topografiska afdelningen, hade chefen för jordbruksdepartementet

ansett sig äfven böra förorda samma förslag. Då emellertid på grund af beslutet att anställa civila topografer 4 personer redan vunnit anställning, hade sistbemälde departementschef ansett, att dessa borde bibehållas vid verket. [12.]

Uti de anslag å extra stat, som för hvart och ett af åren 1908—1912 af Riksdagen anvisats för anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m., hade ingått de för aflöning af civila topografer erforderliga belopp.

Kartverkschefen hade i sitt löneregleringsförslag anfört, att då de förut förhandenvarande svårigheterna att anskaffa militära topografer numera vore afhjulpna, flera civila topografer ej borde anställas. Då emellertid till de befintliga fyra civila topograferna utginge aflöning enligt samma grunder som till kartograferna, hade han ansett sig böra föreslå, att så måtte blifva fallet äfven efter den föreslagna löneregleringen.

Kommittén har i detta afseende yttrat, att då det billigtvis icke syntes böra ifrågakomma att, i och med det att nya aflöningsbestämmelser för den civila personalen vid kartverket trädde i tillämpning, skilja nuvarande civila topografer från sina befattningar, kommittén ansåge, att dessa befattningshafvare borde upptagas å öfvergångsstat.

Beträffande den aflöning, som därvid kunde finnas böra tillerkännas civil topograf, tilläte sig kommittén framhålla, att, om ock ifrågavarande topografbeställningar icke efter nuvarande innehafvares afgång vore afsedda att återbesättas med civila personer, de med befattningarna förenade göromål i allt fall komme att fortfarande utföras, ehuru af militär personal. Vid sådant förhållande och då civila topografer hittills i aflöningshänseende varit af Riksdagen likställda med kartografer samt dessa senares aflöning å stat, enligt kommitténs förslag, skulle afsevärdt förbättras, syntes billigheten fordra, att åt de nuvarande civila topograferna bereddes ungefär motsvarande aflöningsförbättring som åt kartograferna. Härvid utginge dock kommittén från den förutsättningen, att för civil topograf skulle i tillämpliga delar gälla samma bestämmelser angående tjänstgöringstid, villkor för aflönings åtnjutande och grunder för ersättning under resor och fältarbeten, som kunde blifva stadgade för kartograf.

Beträffande de civila topografernas aflöningsförmåner å öfvergångsstat ansåge sig kommittén böra framhålla att, då enligt kommitténs mening dessa topografer fortfarande såsom hittills borde åtnjuta sin aflöning i form af arfvode, de fördenskull icke skulle komma att underkastas bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension och sålunda icke heller hafva att erlægga några afgifter

- [12.] såsom bidrag till egen pensionering. Då emellertid det kunde förväntas, att Riksdagen i en framtid icke komme att undandraga sig att, om civil topograf uppnådde den lefnads- och tjänstålder, vid hvilken kartograf skulle blifva berättigad att åtnjuta pension, äfven tilldela civil topograf skäligt pensionsbelopp, syntes aflöningen å öfvergångsstat till sådan befattningshafvare böra utgå endast med det belopp, som motsvarade hvad kartograf efter afdrag af ofvanberörda pensionsafgifter — afrundade till närmast högre fem- eller tiotal kronor — skulle komma att åtnjuta.

För beredande af ålderstillägg åt de civila topograferna syntes kommittén lämpligt, att å öfvergångsstaten uppfördes ett förslagsvis beräknadt belopp.

Stater och
kostnads-
beräkning.

I anslutning till hvad kommittén i sitt betänkande anført, har kommittén utarbetat förslag till aflönings- och öfvergångsstater för den civila personalen vid rikets allmänna kartverk. Förstnämnda stat slutar på ett belopp af 179,800 kronor, hvaraf 155,200 kronor bestämdt anslag och 24,600 kronor förslagsanslag till ålderstillägg. Öfvergångsstaten uppgår till 12,700 kronor, hvaraf 11,720 kronor bestämdt anslag och 980 kronor förslagsanslag till ålderstillägg. Staternas sammanlagda summor uppgå alltså till 192,500 kronor. Mot dessa stater svara närmast de å 1912 års ordinarie stat uppförda anslagen till aflöningar och ålderstillägg.

Hvad angår det likaledes å 1912 års ordinarie stat upptagna reservationsanslaget till kartarbeten m. m., har kommittén yttrat, att densamma med afseende å begränsningen af det kommittén i förevarande ärende lämnade uppdraget, ansett det icke tillhöra kommittén att söka fullständigt utreda, med hvilket belopp detta anslag — från hvilket äfven utginge ersättningar till kartverkets militära personal m. m. — borde uppföras i ett kommande års stat. Kommittén inskränkte sig därför till att angifva, hvilken inverkan den af kommittén föreslagna löneregleringen för kartverkets civila personal kunde komma att utöfva på reservationsanslagets belopp.

Efter löneregleringens genomförande skulle följande utgiftsposter, af hvilka en del dock kunnat allenast approximativt angifvas, icke vidare behöfva utgå från reservationsanslaget:

arfvode till extra arbetskraft vid den geodetiska afdelningen	kr.	1,000:—
förmansarfvode till 1 geodet	»	500:—
förmansarfvoden till 2 kartografer	»	1,000:—
transport		kr. 2,500:—

	transport kr.	2,500:—	[12.]
arfvoden till kvinnliga ritare	»	9,450:—	
kvadratmilspenningar och ersättning för utstakade och mätta triangelpunkter	»	2,300:—	
ersättning för öfvertidsarbete	»	8,100:—	
ersättning till extra ritar- och gravörbiträden	»	5,400:—	
tillhopa kr.		27,750:—	

Däremot skulle kommitténs förslag i fråga om anställande af en geodetaspirant och om höjande af dagtraktamentet under fältarbeten till kartografer och civila topografer komma att föranleda ökning af de från reservationsanslaget nu bestridda utgifterna för fältarbeten. Denna ökning hade approximativt beräknats till 9,600 kronor. På det hela skulle således, i anledning af hvad kommittén föreslagit, reservationsanslaget böra minskas med 18,150 kronor.

Det syntes dock härvid böra anmärkas, att äfven de af kommittén föreslagna ändringarna i fråga om beräkning af de under fältarbeten utgående resekostnadsersättningarna tilläfventyrs kunde komma att föranleda någon kostnadsökning. Då emellertid för närvarande, innan erfarenhet härom förelåge, någon ens närmelsevis tillförlitlig beräkning i detta hänseende näppeligen kunde af kommittén verkställas, hade kommittén ansett sig kunna i förevarande sammanhang lämna detta spörsmål å sido.

Beträffande därefter anslagen på extra stat syntes, vid bifall till kommitténs förslag, anslaget till anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m., i 1912 års stat uppfördt med 22,100 kronor, böra nedsättas med 10,200 kronor. Denna nedsättning motsvarade nu utgående arfvodesbelopp till 4 civila topografer, som af kommittén uppförts på öfvergångsstat, till 1 vaktmästare, som af kommittén upptagits på aflöningsstat, samt till extra vaktmästarbiträde; behovet i sistnämnda hänseende hade tillgodosetts vid beräkande af det å aflöningsstat uppförda anslaget till arfvoden åt extra personal, gratifikationer till vissa elever och vikariatsersättningar. Af det återstående beloppet, 11,900 kronor, å ifrågavarande anslag syntes 8,900 kronor, motsvarande beräknad kostnad för topografiska fältarbeten samt för städning, uppvärmning och belysning, lämpligen kunna öfverflyttas till det å den ordinarie staten uppförda reservationsanslaget, hvaremot anslag till namngranskning, nu beräknadt till 3,000 kronor, fortfarande syntes böra äskas å extra stat.

Efter genomförande af kommitténs löneregleringsförslag skulle ej

[12.] vidare erfordras det anslag, som nu på extra stat anvisats till förhöjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden.

Anslaget till anställande af ökad personal m. m. vid den geodetiska afdelningen, i 1912 års stat uppfördt med 25,950 kronor, syntes kunna minskas med 10,650 kronor, motsvarande arfvoden till 4 geodeter och ersättning till extra arbetskrafter, hvarjämte återstoden, 15,300 kronor, utgörande kostnad för fältarbeten, lämpligen syntes kunna öfverföras till det ordinarie reservationsanslaget.

Till anskaffande af instrument och inventarier skulle antagligen fortfarande, såsom hittills, anslag komma att vid förefallande behof äskas på extra stat.

I anslutning till hvad kommittén sålunda anfört skulle reservationsanslaget till rikets allmänna kartverk — oafsedt de ändringar beträffande detta anslag, som kunde krävas ur andra synpunkter än dem, till hvilka det ålegat kommittén att taga hänsyn — böra i 1913 års stat uppföras med ett belopp af 137,550 kronor, hvarjämte å extra stat borde för namngranskning uppföras ett anslag af 3,000 kronor. Slutsumman af anslagen till kartverket skulle alltså blifva 333,050 kronor.

Det vid jämförelse med totalsumman af kartverkets anslag å 1912 års stat — uppgående, såsom förut erinrats, med bortseende från det tillfälliga anslaget för anskaffning af inventarier och instrument, till 269,850 kronor — framkommande skillnadsbeloppet, 63,200 kronor, skulle approximativt angifva den ökning i anslagen till rikets allmänna kartverk, som — frånsedt de ändringar i dessa anslag, som kunde påkallas ur andra synpunkter — skulle föranledas af bifall till kommitténs förslag angående lönereglering för den civila personalen.

Reserva-
tioner.

Reservationer mot kommitténs ifrågavarande förslag hafva afgifvits dels af öfverstelöjtnanten A. H. Byström beträffande ersättning för öfvertidsarbete och pensionsålder äfvensom i fråga om de s. k. kvadratmilspenningarna samt därmed jämförliga ersättningar, dels af godsägaren O. Björklund och häradshöfdingen T. af Callerholm, hvilka instämt med öfverstelöjtnanten Byström, i hvad han hemställt i de två förstnämnda hänseendena.

Härvid har af öfverstelöjtnanten Byström anförts, bland annat, att det syntes vara i hög grad önskvärdt, att man vid reglerandet af aflöningsförhållandena vid ett verk, så långt det sig göra låte, sökte åt detta verk bevara sådana af verkets natur och arbetssätt betingade säregna aflöningsformer, som under tidernas lopp uppstått och visat sig hafva

ett välgörande inflytande på arbetena. Verkets natur borde således bestämma, huruvida vissa för regleringar af statens verk använda gemensamma former skulle tillämpas på detsamma.

Toges i detta hänseende icke nödig hänsyn till det säregna hos ett verks natur, skulle lätteligen kunna inträffa, att man visserligen å ena sidan lyckades gifva en ur allmän regleringssynpunkt tilltalande form för aflöningsförhållandena m. m., men å andra sidan insnörde ett verk, som fordrade något friare former, i så trånga dylika, att man riskerade att förtaga detsamma en del af dess lifskraft, genom att den initiativlust och det lefvande intresse, utan hvilket intet godt arbete kunde uträttas, tillbakahölles eller dämpades.

Detta gällde särskildt i afseende å rikets allmänna kartverk, hvilket arbeten vore af öfvervägande praktiskt produktiv natur.

Endast den, som varit i tillfälle att på ett ingående sätt deltaga i de praktiska arbetena vid detta kartverk och djupare inträngt i de omständigheter, under hvilka de utfördes å byrån och framför allt å fältet, syntes, enligt reservantens åsikt, fullt kunna bedöma innebörden för kartverket af rättigheten för kartverkschefen att under vissa förhållanden använda personalen till öfvertidsarbete emot ersättning samt af flitpenningar åt personalen under fältarbetena.

I den mån kommitténs uttalande mot ersättning för öfvertidsarbete gällde den princip, som kartverkschefen önskade tillämpa med så att säga ett fast ordnad öfvertidsarbete för manliga ritare och gravörer, vore reservanten af samma mening som kommitténs flertal; men i den mån åter det afsåge användandet vid vissa tillfällen och på grund af särskilda omständigheter af öfvertidsarbete emot ersättning icke endast för manliga ritare och gravörer utan äfven för annan civil personal vid kartverket, kunde han icke instämma däri, utan ansåge att fortfarande borde åt kartverkschefen bevaras den rättigheten att, när det för befrämjandet af kartverkets hufvuduppgift, kartors utgifvande, kunde befinnas nödigt att, under längre tidsperioder, sysselsätta någon eller några af kartverkets civila personal med arbete på tid utöfver den fastställda dagliga minimiarbetstiden, kunna åt denna personal utbetala skälig ersättning härför. Han föresloge därför, att ett belopp af 3,000 kronor, tillagdt reservationsanslaget, måtte afses att af kartverkschefen användas till dylik ersättning.

Beträffande kvadratmilspenningar och liknande ersättningar har nämnde reservant förklarat sig anse det vara i kartverkets välförstådda intresse, att sådana fortfarande medgifves, ehuru efter ändrade regler.

- [12.] Han har framlagt förslag till tariff för utbetalande af »flitpenningar» samt hemställt, att ett anslag af 5,000 kronor måtte för detta ändamål tilläggas reservationsanslaget.

*Chefens för
rikets all-
männa kart-
verk utlå-
tande 14/12
1911.*

I sitt öfver löneregleringskommitténs nu ifrågavarande förslag afgifna utlåtande af den 14 december 1911 har chefen för rikets allmänna kartverk i hufvudsak tillstyrkt samma förslag. Endast i vissa punkter har han framställt från kommittén afvikande yrkanden.

En sådan punkt afser frågan om öfvertidsarbetet och den därmed i nära samband stående frågan om ritares och gravörers aflöningsförhållanden. I detta afseende har kartverkschefen anfört, att han visserligen ville låta sina betänkligheter mot att införa olika byråarbetstid för olika kategorier af kartverkets personal mot i staten bestämd aflöning falla, men att han i fråga om rättigheten för kartverkschefen att lämna ersättning för öfvertidsarbeten af mera omfattande slag — vare sig dylikt arbete förrättades af ritare och gravörer eller af annan vid ritarbetena använd personal — vore af den åsikten, att enda gränsen härför borde vara kartverkets behof af sådant arbete, vederbörandes villighet att mot skälig ersättning och utan öfveranstängning förrätta detsamma samt möjligheten att inom reservationsanslagets belopp och utan andra arbetens åsidosättande bestrida erforderliga kostnader. Han ansåge alltså, att kartverkschefen, hvars skyldighet det vore att bedöma dessa frågor inbördes sammanhang samt att åstadkomma största möjliga kvalitativt goda arbetsresultat, också borde äga rätt att i nu nämnda afseenden, utan annan inskränkning än den nyss angifna, röra sig inom reservationsanslagets belopp.

Beträffande kommitténs förslag, att ritare och gravör ej skulle kunna fast anställas förr än vid 22 års ålder, ansåge han sig kunna biträda detsamma endast under förutsättning att, såsom kommitténs förslag jämväl innebure, medel skulle beredas kartverket att under den tid, som förflöte mellan elevanställningens afslutande och den ordinarie anställningen, få såsom extra ritare eller gravörer anställa det antal fullt utbildade elever, som kunde erfordras för fyllande af afgangens bland de ordinarie. Tillika ville han hemställa, att den föreslagna lönestatens tillämpande på ritare och gravörer med 22:a året såsom begynnelseår ej måtte gifvas retroaktiv verkan, enär ett sådant beräkningssätt, tillämpadt på den nuvarande personalen, skulle medföra konsekvenser, dem han i betraktande af deras olika skicklighet och användbarhet i sitt yrke ej skulle anse vara med rätt och billighet öfverensstämmande.

Äfvenledes syntes det kartverkschefen billigt, att den gravör, C. F. Söderberg, som för närvarande utom sitt arfvode — 3,000 kronor — erhöile 1,500 kronor i »särskild ersättning» och för tillsyn öfver öfriga ritare och gravörer, men enligt kommitténs förslag skulle få hela aflöningen minskad till 4,300 kronor (lön 4,000 jämte arfvode för tillsyn 300), finge såsom personligt lönetillägg intill slutet af sin tjänstetid uppbära skillnaden eller 200 kronor. Såsom särskildt skäl för denna framställning ville kartverkschefen meddela, att gravören i fråga, som med redbarhet och skicklighet tjänat kartverket sedan år 1877, i december månad 1911 uppnådde 59 års ålder. [12.]

I fråga om kvadratmilspenningarna och med dem likställd ersättning under fältarbeten har kartverkschefen framhållit, att afsikten med sådan ersättning vore att utgöra en sporre för fältmätningsspersonalen att prestera en arbetskvantitet, som vore större än den, hvilken kunde anses motsvara den ordinarie aflöningen. Det hade visat sig af en i vissa fall lång erfarenhet, att denna uppmuntran till flit verkat därhän, att personalen i många fall — nästan i regeln — arbetat två timmar och mycket ofta ännu längre tid utöfver den reglementerade, hvarigenom kartverket erhållit större valuta än som motsvarats af den såsom uppmuntran lämnade ersättningen, hvilken varit af relativt obetydlig storlek. Kartverkschefen ville därför hemställa, att denna aflöningsform måtte fortfarande bibehållas. I fråga om sättet för dessa ersättningsars beräkning har kartverkschefen vidhållit den mening, han uttalat i sitt ursprungliga löneregleringsförslag, allenast med en mindre jämkning.

Mot kommitténs förslag, att rese- och traktamentsersättning vid resor och fältarbeten skulle i hvarje fall utgå enligt resereglementet, ville kartverkschefen ej göra någon erinran, men ansåge en anslagsökning af 4,000 kronor på grund däraf erforderlig.

Med anledning af förslaget att i samband med nämnda förändring indraga den nu utgående särskilda ersättningen af 1 krona per dag till civil personal, som utförde höjdmätning, revidering och stomkartemätning, har kartverkschefen framhållit, att sådan särskild ersättning vore lika väl motiverad som den ersättning af 1 krona 50 öre per dag, som kommittén — med fullt skäl — föreslagit skola bibehållas vid geodetiska fältarbeten. Tåta kvarterombyten förekomme vid bägge slagens arbete.

Kommissionen för de allmänna kartarbetena, hvilken, såsom förut nämnts, den 15 december 1911 afgifvit utlåtande öfver löneregleringskommitténs ifrågavarande förslag, har därvid förklarar sig biträda kom-

*Kommissionens för
de allmänna
kartarbetena
utlåtande
15/12 1911*

- [12.] mittens förslag, att hela kartverkspersonalen, med undantag af de civila topograferna, måtte uppföras å ordinarie stat, och såsom skäl härtill anført följande. Beträffande observatorer, geodeter samt manliga ritare och gravörer, syntes det, såsom ock kommittén framhållit, vara ställt utom allt tvifvel och tillika af erfarenheten från utländska kartverk bekräftadt, att dessa befattningar vore till det föreslagna antalet äfven för framtiden behöfliga, så länge kartor öfver landet ansåges af nöden. Beträffande åter ekonomiska kartverkets personal hade kommissionen ej kunnat finna meningarna delade därom, att ekonomiska kartor vore af behovet påkallade, utan hade tvärt om de på senare tid i frågan framkomna uttalandena gått därpå ut, att man borde påskynda desammas utgifning samt verkställa denna i större skala än hitintills. Då i hvilket fall som helst tal väl kunde blifva om utökning af personalen vid ekonomiska kartverket, men ingalunda om reduktion vid eller upphörande af detsamma, och då löneregleringskommittén därjämte hemställt såsom villkor för regleringens genomförande, att all personal skulle vara underkastad de eventuella förändringar i tjänstgöringssättet, som i betänkandet angäfvos, syntes ingen betänklighet behöfva föreligga att äfven i detta hänseende tillstyrka kommitténs förslag.

I kommitténs uttalande emot bibehållande af särskild ersättning för öfvertidsarbeten ansåge sig emellertid kommissionen icke kunna instämma, utan anslöte sig till hvad reservanterna inom kommittén i detta hänseende anført. Kommissionen har vidare, liksom kartverkschefen, hemställt att, hvad ritare och gravörer beträffade, det uppställda åldersvillkoret om fyllda 22 år icke måtte tillämpas på de före löne-regleringsförslagets eventuella antagande anställda ritare och gravörer, samt att gravören Söderberg måtte tillerkännas personligt aflönings-tillägg å 200 kronor årligen. I öfrigt har kommissionen biträdt kommitténs förslag.

Beträffande vissa delar af kommissionens ifrågavarande utlåtande hafva reservationer anförts af kommissionens ordförande, chefen för generalstaben K. G. Bildt, f. d. öfverdirektören E. Sidenbladh samt chefen för rikets allmänna kartverk öfversten E. Melander.

*Kartverks-
chefen den
22 december
1911.*

Chefen för kartverket har därefter med skrifvelse den 22 december 1911 inkommit med en beräkning rörande kartverkets anslagsbehof för år 1913. Frånsedt de anslag, som för sistnämnda år skulle erfordras å extra stat och till hvilka jag här nedan återkommer, innebär kartverkschefens nu ifrågavarande beräkning, att det af löneregleringskommittén å ordinarie stat för kartverket upptagna beloppet 330,050 kronor borde

i vissa afseenden ytterligare höjas. Detta beror delvis därpå, att kartverkschefen med vidhållande af sin i det föregående uttalade uppfattning, bland de för år 1913 erforderliga beloppen upptagit jämväl kvadratmilspenningar och med dem likställda ersättningar äfvensom ersättningar för öfvertidsarbeten. Vidare har kartverkschefen påpekat, att löneregleringskommittén ansett, att det nu å extra stat uppförda anslaget till anställande af ökad personal m. m. vid den geodetiska afdelningen skulle kunna minskas bland annat med det till extra arbetskrafter afsedda beloppet 2,650 kronor utan att likväl i den nya staten upptaga något motsvarande för ändamålet tillräckligt belopp. Kartverkschefen ansåge emellertid berörda 2,650 kronor fortfarande, jämväl efter den nya statens införande, vara för ändamålet nödvändiga och följaktligen böra tagas med i beräkning. Den ökning af 9,600 kronor, som enligt kommitténs förslag skulle erfordras i reservationsanslaget såsom en följd af anställandet af en geodetaspirant och höjandet af dagtraktamentena under fältarbeten, syntes vara för lågt tilltagen och böra bestämmas till 13,800 kronor, hvartill komme, att de af kommittén förordade ändringarna i fråga om beräkning af de under fältarbeten utgående resekostnadsersättningarna, enligt kartverkschefens uppfattning betingade en ytterligare höjning af reservationsanslaget med 4,000 kronor. Slutligen har kartverkschefen för år 1913 dels beräknat 28,580 kronor för ålderstillägg, motsvarande summan af de ålderstillägg, som under nämnda år skulle komma att utgå, och dels såsom en post å öfvergångsstaten upptagit 200 kronor till personligt lönetillägg åt gravören Söderberg.

Beträffande de utgiftsbehof, som skulle bestridas medelst anslag å *extra stat*, har kartverkschefen beräknat dels, i likhet med kommittén, för namngranskning ett belopp af 3,000 kronor, dels för litteraturinköp ett belopp af 400 kronor, hvilket afsåges skola blifva årligen återkommande, och dels för komplettering af äldre litteratur och inköp af ny sådan ett belopp för en gång af 4,500 kronor.

Sedan ganska länge har ett allvarligt behof förelegat att genom lönereglering för den civila personalen vid rikets allmänna kartverk förskaffa denna personal en på grund af nutidens stegrade lefnadskostnader välbehöflig aflöningsförbättring i förening med ordinarie anställning och pensionsrätt och därigenom äfven för kartverket underlätta rekryteringen af erforderlig personal. Det har äfven varit ett viktigt önskemål att genom uppförande å ordinarie stat af de till stadigvarande ändamål vid kartverket nu utgående anslag å extra stat skänka kartverket i dess helhet en fastare ställning. Åtgärder i nu antydda syften

*Departements-
chefen.*

- [12.] hafva hittills mött hinder, dels däraf att organisationsfrågor rörande andra ämbetsverk och myndigheter ansetts böra tidigare tagas under behandling, och dels däraf att åtskilliga förslag framkommit såväl i fråga om den lämpligaste organisationen af rikets allmänna kartverk som om bästa sättet för kartarbetenas bedrifvande och om dessa arbetens omfattning. Då genom de utredningar i olika afseenden, som under senare år verkställts i ämnen berörande rikets allmänna kartverk och för hvilka redogörelser lämnats såväl vid flera tillfällen i statsrådsprotokollen angående anslagsäskanden under nionde hufvudtiteln som i löneregreringskommitténs nu föreliggande betänkande, de förhållanden, som utöfva inverkan på nu förevarande fråga, synas mig hafva blifvit så klargjorda, att, på sätt löneregreringskommittén jämväl funnit, en löneregrering för kartverkets civila personal bör kunna företagas, tvekar jag icke att tillstyrka, att en sådan nu må äga rum.

Lika med löneregreringskommittén anser jag därför ingen betänklighet böra möta att nu å ordinarie stat uppföra erforderligt antal civila beställningar vid kartverket. Hvad dylika befattningar vid den geodetiska afdelningen angår, har någon meningsskiljaktighet härutinnan ej gjort sig gällande. Beträffande den ekonomiska afdelningens personal synas mig de skäl, kommittén och kartverkskommissionen därutinnan anfört, fullt tillräckligt motivera, att sådan anställning beredes äfven denna personal. Beträffande därefter kommitténs förslag om uppförande å öfvergångsstat af de nuvarande civila topograferna synes mig en sådan åtgärd vara af omständigheterna förestafvad samt med billighet öfverensstämmande.

Bestämda
anslaget.

I de utaf löneregreringskommittén uppgjorda förslagen till stater för kartverkets civila personal äro, förutom anslag till ålderstillägg, upptagna i *aflöningsstaten*, dels aflöningsförmånerna för civila befattningshafvande vid kartverkets tre särskilda afdelningar och för vaktmästare, dels särskilda belopp till arfvode åt manlig ritare eller gravör, som förordnats att biträda vid ritar- och gravörarbetenas öfvervakande och ledning m. m., äfvensom till ersättning åt de geodeter och kartografer, hvilka förordnats att biträda med ledning och tillsyn under fältarbeten, dels ock en särskild post till arfvoden åt extra personal, gratifikationerna åt ritar- och gravörcelever samt vikariatsersättningar; i *öfvergångsstaten* återfinnas arfvoden åt nuvarande civila topografer.

Kommitténs förslag härutinnan synas mig i stort sedt vara af beskaffenhet att kunna tillstyrkas. I fråga om dessa förslag vill jag särskildt framhålla, att kommittén vid beräklandet af de ifrågasatta

aflöningarna till manliga ritare och gravörer å den topografiska afdelning gått ut därifrån, att den nu till dessa tjänstemän utgående ersättningen för öfvertidsarbete skulle för framtiden upphöra samt att dessa tjänstemän skulle vara skyldiga att för sin aflöning utföra byråarbeten under minst sju timmar dagligen. Den af kommittén i denna fråga intagna ståndpunkten synes mig bäst öfverensstämma med de grundsatser rörande ersättning för öfvertidsarbete, som i allmänhet vunnit tillämpning vid senare löneregleringar. Så mycket hellre anser jag mig kunna härutinnan ansluta mig till kommittén, som någon olägenhet för byråarbetenas behöriga utförande icke torde uppkomma genom att helt öfvergifva hvarje användande af ersättning för öfvertidsarbeten, därest allenast tillräckliga medel för anställande af extra arbetskrafter ställas till kartverkets förfogande.

I samband med frågan om de civila ritarnas och gravörernas aflöningsförhållanden har såväl kartverkschefen som kartverkskommissionen erinrat, att bifall till löneregleringskommitténs förslag härutinnan skulle föranleda minskning med 200 kronor i de för närvarande till gravören C. F. Söderberg utgående löneförmåner. Då enligt min uppfattning billigheten fordrar, att Söderberg under sin återstående tjänstetid beredes ersättning för hvad han sålunda skulle komma att förlora, torde saken kunna, i öfverensstämmelse med förut denna dag af Kungl. Maj:t fattade beslut i fråga om vissa kvinnliga biträden i ämbetsverken, ordnas så, att kartverkschefen erhåller bemyndigande att från annat anslag, i detta fall lämpligen anslaget till arfvoden åt extra personal, gratifikationer m. m., bereda fyllnad i Söderbergs aflöning för dess uppbringande till dess nuvarande belopp.

Beträffande den af kommittén i aflöningsstaten uppförda aflöningen till en arbetschef å den ekonomiska afdelningen torde det vara öfverflödigt erinra därom, att, enär i staten uppförda löntagare allenast tillhöra kartverkets civila personal, nu ifrågavarande aflöning utgår endast till arbetschef, som icke är militär i aktiv tjänst. Därest arbetschefen är i aktiv sådan tjänst, torde, såsom hittills för dylikt fall ägt rum, böra honom tillerkännas allenast ett arvode af 1,000 kronor.

Vidare torde, i likhet med hvad Kungl. Maj:t denna dag i flera liknande fall funnit godt besluta, de af kommittén för de kvinnliga ritarna föreslagna aflöningsförmåner böra sålunda jämkas, att för hvar och en af dem lönen bestämmes till 900 kronor och tjänstgöringspenningarna till 550 kronor, förutom föreslagna orts- och ålderstillägg. Beträffande de särskilda grunder, som för dessa löneförmånens åtnjutande

[12.] böra föreskrifvas, hänvisar jag till hvad statsrådet och chefen för finansdepartementet i sådant afseende tidigare anført.

I den af kommittén uppgjorda aflöningsstaten ingår, såsom jag nyss nämnde, en anslagspost å 23,000 kronor till arfvoden åt extra personal, gratifikationer åt ritar- och gravörelever samt vikariatsersättningar. Mot de beräkningar, som af kommittén lagts till grund för förslaget i denna del och för hvilka jag i det föregående redogjort, har jag ingen annan anmärkning att göra, än att anslagsposten synes mig böra ökas med ett mindre belopp. För närvarande utgå nämligen till extra arbetskrafter vid den geodetiska afdelningen dels från reservationsanslaget 1,000 kronor och dels från anslag å extra stat 2,650 kronor. Löneregleringskommittén har emellertid i nu ifrågavarande anslagspost, 23,000 kronor, visserligen beräknat dels ett belopp af 1,000 kronor till räknebiträde vid geodetiska afdelningen dels ock ett belopp af 2,000 kronor för anställande å nämnda afdelning af en aspirant. Däremot har af kommittén ansetts, att berörda belopp å 2,650 kronor skulle kunna indragas. Det synes mig dock, på sätt kartverkschefen ock anmärkt, som om härigenom en minskning skulle uppkomma i de för aflönande af extra arbetskrafter vid denna afdelning hittills tillgängliga medlen. Under sådana förhållanden lär försiktigheten bjuda, att ett belopp af 1,000 kronor afses till extra arbetskrafter vid denna afdelning utöfver aspiranten och räknebiträdet. Jag anser följaktligen, att för detta ändamål beloppet 23,000 kronor bör ökas med 1,000 kronor till 24,000 kronor.

Med iakttagande af hvad jag sålunda tillstyrkt, skulle aflöningsstatens slutsumma, fransedt ålderstillägg, uppgå till 156,200 kronor. Då jag icke har någon anmärkning mot det till arfvoden i öfvergångsstaten beräknade beloppet 11,720 kronor, skulle det för kartverket erforderliga bestämda anslaget sålunda komma att utgöra 167,920 kronor.

Mot hvad kommittén föreslagit i fråga om kompetensvillkor, ordningen för tjänsters tillsättande, arbetstid och semester samt aflöningsvillkor har jag intet att erinra och torde jag framdeles i samband med förslag till förnyad instruktion för verket få tillfälle att underställa Kungl. Maj:ts pröfning de närmare detaljerna rörande flertalet af dessa frågor.

Förslags-
anslaget.

Till ålderstillägg är för närvarande bland kartverkets anslag å ordinarie stat upptaget ett förslagsanslag å 21,400 kronor. Löneregleringskommittén har föreslagit beloppets höjande till 25,580 kronor, däraf 980 kronor på öfvergångsstat. Kartverkschefen har emellertid genom specifik uträkning af de för år 1913 erforderliga beloppen kommit till en slutsumma af 28,580 kronor, däraf jämväl 980 kronor

på öfvergångsstat. Då därtill kommer, att de i den nya staten intagna bestämmelserna om ålderstilläggens antal och belopp snarare torde komma att föranleda ökning än minskning i sistnämnda summa, synes mig förslagsanslaget till ålderstillägg icke böra bestämmas lägre än till 28,580 kronor. [12.]

Det under anslagstiteln: »rikets allmänna kartverk» upptagna reservationsanslaget uppgår för närvarande till 131,500 kronor. Enligt löneregleringskommitténs af mig i det föregående omtalade beräkningar skulle ett genomförande af kommitténs förslag — oafsedt de ändringar i detta anslag, som kunde föranledas ur andra synpunkter — medföra att vissa utgiftsposter, tillhopa 27,750 kronor, icke vidare skulle behöfva anvisas från detta anslag. Af dessa utgiftsposter skulle nämligen en del för framtiden utgå från å aflöningsstaten upptagna tillgångar samt de öfriga, afseende dels ersättning för öfvertidsarbete dels ock kvadratmilspenningar samt ersättning för utstakade och mätta triangelpunkter upphöra beträffande den civila personalen. Däremot skulle reservationsanslaget behöfva höjas med vissa belopp, nämligen 8,900 + 15,300 kronor, som för närvarande anvisades från anslag å extra stat och tillsammans utgjorde 24,200 kronor. Vidare skulle en ökning af reservationsanslaget behöfva ske dels med 9,600 kronor till följd af kommitténs förslag i fråga om anställande af en geodetaspirant och om höjande af dagtraktamentet under fältarbeten till kartografer och civila topografer och dels sannolikt med något ytterligare belopp såsom en följd af kommitténs hemställan i fråga om beräkning enligt resereglementet af de under fältarbetena utgående resekostnadsersättningarna.

Beträffande först kommitténs ofvannämnda förslag, att de ersättningar, som hittills utgått i form af kvadratmilspenningar och för utstakade och mätta triangelpunkter, skulle hvad angår den civila personalen upphöra, synes mig detta förslag väl motiveradt och jag har icke af hvad i motsatt riktning anförts blifvit öfvertygad om lämpligheten att bibehålla dylika ersättningar. Tjänstemännen i fråga äro obestriddigen skyldiga att utföra ifrågavarande arbeten mot de dem tillerkända aflöningarna och någon särskild sporre att därvid visa nit och intresse torde icke få anses påkallad. Det bör icke lämnas obeaktadt, dels att aflöningarna nu föreslås afsevärdt höjda och dels att nämnda ersättningar hittills för hvarje befattningshafvare uppgått till jämförelsevis låga belopp.

Vid sådant förhållande har jag således intet emot afförandet af ofvannämnda för sådant ändamål af kommittén beräknade belopp, 2,300 kronor.

[12.]

Hvad därefter angår den i utsikt ställda höjningen af reservationsanslaget, som skulle blifva en följd af ökade dagtraktamenten och resekostnadsersättningar, är denna höjning beroende på kommitténs uppfattning, att under resor och fältarbeten resereglementets bestämmelser skulle ersätta hittills i ämnet gällande föreskrifter. Kommitténs förslag i denna del synes mig välbetänkt samt ägnadt att medföra, att rese- och traktamentsersättningarna komme att utgå i närmare öfverensstämmelse med de verkliga kostnaderna, än hvad nu är fallet.

Kommitténs förslag härutinnan äfvensom i fråga om anställandet af en ny aspirant synes mig emellertid föranleda större höjning i reservationsanslagets belopp, än hvad kommittén ofvan angifvit. För utrönande häraf har jag med ledning af detaljerade uppgifter från kartverket låtit inom jordbruksdepartementet verkställa utförliga beräkningar, af hvilka framgår att sistnämnda anslag af nu ifrågavarande anledningar borde höjas med omkring 16,350 kronor.

I öfrigt anser jag mig kunna godkänna kommitténs förslag och därpå grundade beräkningar i fråga om utgifterna från reservationsanslaget. Vid bifall till hvad jag sålunda förordat skulle följaktligen det nuvarande reservationsanslaget böra dels minskas med 27,750 kronor dels, å andra sidan, höjas med $24,200 + 16,350 = 40,550$ kronor, hvilket i själfva verket skulle innebära en höjning med 12,800 kronor eller således från 131,500 kronor till 144,300 kronor.

Jag ber i detta sammanhang få erinra därom, att kartverket, utöfver de för verket anvisade särskilda anslag, jämväl mot redovisningsskyldighet förfogar öfver vissa andra inkomster, hvilka för år 1912 förslagsvis beräknats till dels 3,000 kronor för utbildning af generalstabens aspiranter och dels 10,000 kronor genom försäljning af kartor. I nu berörda förhållanden ifrågasättes för närvarande ingen ändring.

Extra anslag.

På sätt löneregleringskommittén tillstyrkt lära medel till namngranskning fortfarande böra till belopp af 3,000 kronor anvisas å extra stat. Däremot komma öfriga för närvarande å extra stat för kartverkets räkning uppförda anslag icke vidare att erfordras. Såsom jag i det föregående meddelat, har emellertid kartverkschefen gjort framställning om anvisande dels för litteraturinköp af ett anslag å 400 kronor, hvilket afsåges skola årligen återkomma, och dels för komplettering af äldre litteratur och inköp af ny sådan af ett belopp för en gång af 4,500 kronor. I detta afseende tillåter jag mig erinra, hurusom af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 14 januari 1910 inhämtas, att

då förevarit en framställning af kartverkschefen i samma syfte, närmast föranledd af hemställen från generalstabens professor. Dåvarande chefen för jordbruksdepartementet förklarade sig visserligen ej vilja förneka, att bland annat de för litteraturinköp tillgängliga medlen syntes vara väl knappa, men då det begärda anslaget vore rätt afsevärdt och möjlighet ej syntes alldeles saknas att genom lån från annat bibliotek få de kännbaraste bristerna afhjälpta, ansåge han sig åtminstone för det dåvarande ej kunna biträda förslaget. Enligt hvad för mig uppgifvits, kvarstår berörda behof af litteraturinköp oförminskadt. Vid sådant förhållande och då det knappast torde vara erforderligt, att andra medel nu ställas till kartverkets förfogande än ett belopp för en gång till litteraturinköp, har jag för afsikt att i samband med frågan om de under hufvudtiteln uppförda extra anslagen göra framställning om anvisande för ändamålet af 4,500 kronor.

Frånsedt det å extra stat nu uppförda anslaget till anskaffning af instrument m. m. uppgår sammanlagda beloppet af de för år 1912 för rikets allmänna kartverk anvisade anslagen till 269,850 kronor. Då vid bifall till mina härofvän gjorda förslag motsvarande anslag skulle komma att för år 1913 utgöra sammanlagdt 343,800 kronor, skulle den genom löneregleringen uppkommande utgiftsökningen motsvara 73,950 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anført tillåter jag mig nu till vederbörlig pröfning framlägga följande förslag till aflöningsstat och öfvergångsstat för den civila personalen vid rikets allmänna kartverk att gälla från och med år 1913.

[12.]

A. Aföningsstat.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.	
I. Bestämdt anslag.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1. Den geodetiska afdelningen.					
1 observator	2,600	1,400	—	4,000	Härtill kunna komma fyra ålderstillägg, hvar och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10, 15 och 20 år. Af hvarje ålders- tillägg utgöra 350 kro- nor lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.
1 d:o	2,600	1,400	—	4,000	
1 geodet	2,000	1,000	—	3,000	
5 geodeter	10,000	5,000	—	15,000	
2. Den topografiska af- delningen.					
1 manlig ritare eller gravör ...	1,300	800	300	2,400	Härtill kunna komma fyra ålderstillägg, hvar och ett å 400 kronor, efter respektive 5, 10, 15 och 20 år. Af hvarje ålders- tillägg utgöra 300 kro- nor lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar.
11 manliga ritare eller gra- vörer	14,300	8,800	3,300	26,400	
Till arfvode åt manlig ritare eller gravör, som förordnas att biträda vid ritar- och gravörarbetenas öfvervakande och ledning äfvensom vid in- struktion af yngre ritare och gravörer	—	—	—	300	
3. Afdelningen för ekonomiska arbeten och stomkartearbeten.					
1 arbetschef	4,400	2,000	—	6,400	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 kartograf	2,000	1,000	—	3,000	Härtill kunna komma fyra ålderstillägg, hvar och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10, 15 och 20 år. Af hvarje ålders- tillägg utgöra 350 kro- nor lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.
17 kartografer	34,000	17,000	—	51,000	
1 kvinnlig ritare	900	550	150	1,600	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 200 kronor.
7 kvinnliga ritare	6,300	3,850	1,050	11,200	
Till ersättning åt de geodeter och kartografer, hvilka förord- nas att biträda med ledning och tillsyn under fältarbeten	—	—	—	1,500	

[12.]

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 100 kronor.
1 d:o	700	350	150	1,200	
Till arfvoden åt extra personal, gratifikationer åt ritar- och gravörelever samt vikariats- ersättningar.....	—	—	—	24,000	
Säger	—	—	—	156,200	
II. Förslagsanslag.					
Till ålderstillägg	—	—	—	27,600	
Summa	—	—	—	183,800	

Anm. 1. Den i staten upptagna aflöningen till arbetschefen vid afdelningen för ekonomiska arbeten och stomkartarbeten utgår endast under förutsättning, att han icke är militär i aktiv tjänst, i hvilket fall han endast äger uppbära arvode å 1,000 kronor.

Anm. 2. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå till honom äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

B. Öfvergångsstat.

	Kronor.	
I. Bestämdt anslag.		
1 topograf, arvode, utgörande efter stad- gadt afdrag	2,930	Till detta begynnelsearfvode, hvaraf 1,000 kronor anses motsvara tjänstgöringspenningar, kunna komma fyra ålderstillägg efter respektive 5, 10, 15 och 20 år; utgörande dessa ålderstillägg, likaledes efter stadgade afdrag, det första och det tredje hvardera 490 kronor samt det andra och det fjärde hvardera 485 kronor. Af hvarje ålderstillägg anses 150 kronor motsvara tjänstgöringspenningar.
3 topografer d:o d:o.....	8,790	
Säger	11,720	
II. Förslagsanslag.		
Till ålderstillägg	980	
Summa	12,700	

[12.]

Slutsumman af bägge staternas bestämda anslag utgör 167,920 kronor. Då det å 1912 års riksstat uppförda bestämda anslaget uppgår till 67,900 kronor, föranledes af bifall till förenämnda stater en ökning i detta anslag med 100,020 kronor.

De i staterna härofvan upptagna förslagsanslagen till ålderstillägg utgöra tillhopa 28,580 kronor, hvilket med 7,180 kronor öfverstiger det å 1912 års riksstat uppförda förslagsanslaget, 21,400 kronor.

För åtnjutande af de i förestående aflöningsstat upptagna aflöningsförmåner torde böra fastställas följande villkor och bestämmelser att gälla för å aflöningsstaten upptagna ordinarie befattningshafvare, nämligen:

att innehafvare af ordinarie civil befattning vid rikets allmänna kartverk skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af verket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom därest verkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan anses såsom själfständigt verk, eller därest vissa ifrågasvarande verk tillhörande göromål öfverflyttas till annat verk eller icke vidare förekomma, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, tjänstgöra å befattning med motsvarande eller liknande uppgifter i annat verk;

att med ordinarie civil befattning vid rikets allmänna kartverk icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie civil befattning vid rikets allmänna kartverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, såframt ej, hvad angår arbetschefen vid afdelningen för ekonomiska och stomkartarbeten, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning vid rikets allmänna kartverk, verkets chef uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågasvarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid verket, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester;

att den, som af sjukdom hindras att förträta sin befattning, äger

uppbära hela lönen jämte ortstillägg, där sådant förekommer, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt;

att aflöning ej må utgå till tjänstinnehafvare för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänstinnehafvare varder afstängd från tjänstgöring eller i hakte tagen, den del af hans aflöning, som icke prövas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej prövas skäligt låta honom uppbära något däraf;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras till följd af tjänstresor eller för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning vid rikets allmänna kartverk, bestrida densamma, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår; ägande han därvid, mot afstående af egna tjänstgöringspenningar, uppbära ersättning för mistade tjänstgöringspenningar och därutöfver hvad som motsvarar skillnaden mellan tjänstgöringspenningarna i lägsta lönegraden för, å ena sidan, den högre befattning, som uppehålls, och, å andra sidan, den vikarierandes egen befattning;

att, därest förhöjning af aflöning efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning är i staten medgifven, tidpunkten

för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och

för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor,

för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt

för fjärde förhöjningen, där sådan förekommer, efter ytterligare fem år, på samma villkor;

under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda aflönings-

[12.] förhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande geodet, kartograf, manlig ritare och gravör äfvensom vaktmästare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen på grund af förordnande, ritare eller gravör dock ej hvad angår tiden före det han fyllt 22 år;

att kvinnlig ritare, som vid den nya statens ikraftträdande är anställd vid rikets allmänna kartverk och antages till ritare å denna stat, äger att för åtnjutande af löneförhöjning räkna sig till godo den tid, hon därförinnan innehaft stadig anställning vid verket;

att, därest geodet, som befordras till observator, redan intjänat högre aflöning än observators begynnelseaflöning, honom skola omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg som observator, att hans aflöning i sistnämnda befattning blir lika hög som den aflöning han senast åtnjöt som geodet; skolande, där geodet vid befordran till observator icke erhåller högre aflöning än den han uppburit som geodet, för uppflyttning i närmast högre lönegrad såsom observator honom tillgodoräknas den tid, hvarunder han innehaft geodetbefattningen, efter det han i denna befattning senast uppflyttades till högre lönegrad;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af aflöningsförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till pension, icke må tillträda samma förhöjning;

att semester årligen må, när sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjutas af arbetschefen vid afdelningen för ekonomiska och stomkartarbetena samt observatorerna en hvar under en och en half månad och af geodeterna, kartograferna, de manliga ritarna och gravörerna äfvensom de kvinnliga ritarna en hvar under en månad samt af vaktmästarna en hvar under femton dagar; börande dock iakttagas att, hvad beträffar personal, som deltagar i fältarbeten, semester i regel ej må åtnjutas under den tid, då sådana arbeten pågå; att vid afgang från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen äfvensom ortstillägg, där sådant förekommer, utgå till månadens slut;

att i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå äfvensom i fråga om rätt till pension skall gälla hvad i särskild lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya aflöningsstatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgadt; samt

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig

underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed. [12.]

Vidare torde föreskrift böra meddelas, att för de i staten upptagna kvinnliga befattningshafvare skola tillika gälla de allmänna villkor och bestämmelser, som för kvinnliga befattningshafvare blifvit förut denna dag i annat sammanhang godkända, hvarjämte för åtnjutande af de i öfvergångsstaten upptagna aflöningar lärer böra föreskrifvas, att för civil topograf skola i tillämpliga delar gälla samma villkor, som äro stadgade för kartograf.

På grund af hvad jag här ofvan anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels godkänna de af mig framlagda förslagen till aflöningsstat och öfvergångsstat för den civila personalen vid rikets allmänna kartverk att gälla från och med år 1913 äfvensom de villkor och bestämmelser, som af mig föreslagits för åtnjutande af de i samma stater upptagna aflöningsförmåner;

dels medgifva, att därest gravören C. F. Söderberg vid befordran till befattning å den nya aflöningsstaten för samma arbete, som det till tjänsten hörande, under föregående år åtnjutit arfvode till belopp öfverstigande, hvad enligt staten skall utgå till innehafvaren, Söderberg må, så länge han i tjänsten kvarstår, beredas fyllnad i aflöningen för dess uppbringande till arfvodets belopp;

dels ock höja de under anslagstiteln: »rikets allmänna kartverk» å ordinarie stat under nionde hufvudtiteln uppförda särskilda anslag, nämligen: bestämda anslaget från 67,900 kronor med 100,020 kronor till 167,920 kronor, förslagsanslaget från 21,400 kronor med 7,180 kronor till 28,580 kronor samt reservationsanslaget från 131,500 kronor med 12,800 kronor till 144,300 kronor.

Vid bifall härtill skulle anslagstitelns slutsumma, nu 220,800 kronor, undergå höjning med 120,000 kronor till 340,800 kronor och erhålla följande utseende:

Bestämdt anslag:

Till aflöningar kronor 167,920: —

Förslagsanslag:

Till ålderstillägg ,, 28,580: —

Reservationsanslag:

Till kartarbeten m. m. ,, 144,300: —

Summa kronor 340,800: —.

Sveriges geologiska undersökning.

[13.]
Vaktmästar-
nas semester.

I staten för Sveriges geologiska undersökning äro uppförda en förste vaktmästare och en vaktmästare. Därest, i enlighet med hvad jag förut i fråga om vaktmästarna vid landbruksstyrelsen och landtmäteristyrelsen hemställt, rätt till semester medgifves jämväl vaktmästarna vid undersökningen, torde detta kunna ske utan att höjning erfordras i undersökningens aflöningsstat.

Under åberopande af Kungl. Maj:ts beslut i flera likartade fall hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

godkänna följande tillägg till de den 10 december 1909 stadgade villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i aflöningsstaten för Sveriges geologiska undersökning upptagna aflöningsförmåner, nämligen:

att enhvar vaktmästare i nämnda verk må årligen, i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta semester under femton dagar samt

att vid sjukdomsförfall för förste vaktmästaren eller, när det erfordras för beredande åt honom af semester, vaktmästaren skall vara skyldig att, om han förordnas att uppehålla förste vaktmästarens befattning, bestrida densamma, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår, med rätt att därunder, i stället för egna tjänstgöringspenningar, åtnjuta, vid sjukdomsförfall för förste vaktmästare de med hans befattning förenade tjänstgöringspenningar, men under hans semester ett mot samma tjänstgöringspenningar svarande belopp.

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

[14.]
Höjning af
expens-
anslaget.

Från det under nionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m., nu 40,479 kronor, bestridas jämväl kostnader af ifrågavarande slag för domänstyrelsen. Enligt verkställd utredning användes sålunda år 1910 för domänstyrelsens räkning ett belopp af 17,903 kronor 13 öre. Då emellertid i anslutning till den från och med innevarande år tillämpade förändrade uppställningen af riksstaten de belopp, som för berörda ändamål tagas i anspråk för domänstyrelsen, rätteligen torde böra ingå bland driftkostnaderna för statens domäners fond, har jag för afsikt att vid anmälan af förslag rörande sådana driftkostnader bland dem jämväl upptaga ett belopp afsedt för domänstyrelsens expenser.

Enligt den utredning, som tidigare i dag lämnats af statsrådet och chefen för finansdepartementet rörande expensanslagen å de särskilda hufvudtitlarna, erfordras, oafsedt den af mig sålunda ifrågasatta öfverflyttningen af vissa kostnader af berörda slag till domänernas driftkostnader, att det å hufvudtiteln uppförda, för ändamålet afsedda förslagsanslaget beräknas till ett belopp ej understigande 60,000 kronor. [14.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja det å nionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m., nu 40,479 kronor, till 60,000 kronor eller sålunda med 19,521 kronor.

Tryckningskostnader.

Enligt de beslut Kungl. Maj:t redan förut denna dag fattat, skola under de särskilda hufvudtitlarna uppföras förslagsanslag till tryckningskostnader. På grund af den af mig uti föregående punkt omförmälda utredning, skulle det för ändamålet erforderliga beloppet, i hvad angår nionde hufvudtiteln, kunna bestämmas till 32,000 kronor. Från detta nya anslag skola uppenbarligen icke bestridas andra tryckningskostnader än sådana, som i annat fall skolat utgå från hufvudtitelns expensanslag. [15.]

Tryckningskostnader.

I det för det nya anslaget beräknade beloppet torde, för utjämning af hufvudtitelns slutsumma, en höjning böra äga rum med 39 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för bestridande af tryckningskostnader, som icke skola af andra medel gäldas, å nionde hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 32,039 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å nionde hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon ändring.

Vidare anförde departementschefen:

Nionde hufvudtitelns ordinarie anslag uppgå
för innevarande år till kronor 4,581,011: —

Vid bifall till de af Kungl. Maj:t framställda
förslagen om höjning i anslagen
till undervisningsanstalter för jordbruk och landt-
mannanäringar kronor 215,500: —

» befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmanna- näringar	»	28,200: —
» veterinärväsendet.....	»	149,600: —
» fiskerinäringens understöd	»	39,000: —
» skogsundervisning och skogs- hushållning i allmänhet...	»	27,175: —
» landtmäteristaten	»	1,000: —
» rikets allmänna kartverk...	»	120,000: —
» skrifmaterialier och expen- ser, ved m. m.	»	19,521: —
samt om uppförande af ett an- slag till tryckningskost- nader	»	32,039: —

summa kronor 632,035: —

skulle alltså de ordinarie anslagen ökas med » 632,035: —

och komma att uppgå till kronor 5,213,046: —.

Extra anslag.

I fråga om de anslag på extra stat, som kunde erfordras, anförde departementschefen beträffande:

Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

Med anledning af Kungl. Maj:ts förslag har Riksdagen å extra stat för innevarande år anvisat under de olika hufvudtitlarna särskilda förslagsanslag att användas till provisorisk lönereglering för innevarande år åt befattningshafvare i statsdepartementen. Det för jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli i sådant afseende anvisade beloppet uppgår till 6,660 kronor, däraf högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

[16.]
*Provisorisk
lönereglering
för departe-
mentet.*

Äfven för år 1913 är dylikt aflöningsstillägg af behovet påkalladt.

I afseende å grunderna för dessa lönstillägg äfvensom villkoren för deras åtnjutande och de föreskrifter, som böra iakttagas vid utbetalningen af desamma, anhåller jag att få återopå hvad chefen för justitiedepartementet denna dag därom anført och vill endast framhålla, att beträffande registratorns i jordbruksdepartementet sportelinkomster icke inträffat någon sådan förändring, att desamma böra beräknas öfverstiga 500 kronor.

Då emellertid för år 1913 ålderstillägg torde inom jordbruksdepartementet tillkomma registratorn, blifver summan af det erforderliga anslaget så till vida ändrad, att för ifrågavarande ändamål skulle erfordras ett anslag af 6,607 kronor 50 öre eller i jämnadt tal 6,610 kronor, däraf 162 kronor 50 öre till höjning af vikariatsersättning under semester.

Jag får på grund af det anförda hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *provisorisk lönereglering för befattningshafvande i jordbruksdepartementet*, i enlighet med här ofvan angifna grunder och på enahanda villkor, som för innevarande år, på extra stat för år 1913 bevilja ett förslagsanslag af 6,610 kronor, däraf högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

[17.]
Aflönning åt
ytterligare en
kanslisekreterare inom
jordbruks-
departementet
m. m.

För beredande åt ytterligare en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli af lön, 2,500 kronor, och tjänstgöringspenningar, 1,500 kronor, har Riksdagen för hvar och ett af åren 1907—1910 anvisat på extra stat ett anslag af 4,000 kronor.

Enär den för år 1911 åt ordinarie befattningshafvande inom statsdepartementen medgifna provisoriska lönereglering befanns böra i form af aflöningsstillägg komma äfven denna kanslisekreterare till godo, beviljade Riksdagen på extra stat för hvar och ett af åren 1911 och 1912 till hans aflönande ett anslag af 5,050 kronor, däraf 1,600 kronor skulle anses såsom tjänstgöringspenningar. Enligt särskilda af Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter gälla för åtnjutande af dessa aflöningsförmåner samma villkor i tillämpliga delar som för ordinarie befattningshafvande i fråga om den provisoriska löneförbättringen.

Anslag för samma ändamål är behöfligt jämväl för år 1913.

Nuvarande innehafvare af ofvan omförmälda på extra stat uppförda befattning, kanslisekreteraren Hjalmar Almgren, har alltsedan den 29 november 1907 innehaft förordnande på tjänsten. Under förutsättning att Almgren jämväl under år 1912 fortfarande innehar ifrågavarande förordnande, skulle Almgren vid 1913 års ingång hafva uppehållit tjänsten så lång tid, som, därest tjänsten varit å ordinarie stat uppförd, skolat berättiga Almgren till ett ålderstillägg å 500 kronor.

Då Kungl. Maj:t vid Riksdagen år 1906 för första gången gjorde framställning om inrättande af ytterligare en kanslisekreterarbefattning inom jordbruksdepartementet, föreslog Kungl. Maj:t, att denna befattning skulle uppföras på ordinarie stat. Riksdagen, som hänvisade till att frågan om reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden alltjämt väntade på sin lösning samt uttalade, att denna lösning icke borde försvåras genom inrättande af nya ordinarie tjänster, ansåg emellertid den föreslagna aflönningen, mot hvars belopp Riksdagen icke hade något att erinra, böra uppföras på extra stat.

Uti sin underdåniga skrifvelse den 23 maj 1906 angående utgifterna under nionde hufvudtiteln, anförde Riksdagen i detta ämne bland annat:

»Vid denna aflönings anvisande å extra stat bortfaller den i Eders Kungl. Maj:ts förslag ingående förmånen af ålderstillägg; men torde vid en blifvande lönereglering bestämmelser komma att göras, genom hvilka innehafvaren af denna tjänst icke kommer att försättas i sämre ställning än öfriga kanslisekreterare inom Eders Kungl. Maj:ts kansli.»

Med detta Riksdagens uttalande, som tydligtvis åsyftat, att befattningens innehafvare skulle vid en blifvande lönereglering få för ålders- tillägg räkna sig till godo den tid, han innehaft tjänsten på förordnande,

torde däremot icke varit afsedt, att, därest den i utsikt ställda löne- [17.]
regleringen skulle dröja längre än de för ålderstilläggs intjänande i
allmänhet stadgade fem åren, befattningshafvanden skulle blifva i saknad
af löneökning, motsvarande ålderstillägget.

Under sådant förhållande och då Almgren, såsom redan omtalats,
torde komma att med ingången af år 1913 hafva intjänat den för
ålderstillägg åt kansliets tjänstemän stadgade tid af fem år, torde det
allenast vara i sin ordning att nu söka utverka Riksdagens tillstånd till
ett personligt ålderstillägg för denna extra kanslisekreterare.

Enär kanslisekreterares ålderstillägg utgår med 500 kronor, skulle,
därest ålderstillägg till sådant belopp tillerkändes Almgren, de honom
såsom extra kanslisekreterare tillkommande aflöningsförmåner komma
att uppgå till $5,050 + 500 = 5,550$ kronor. Då emellertid, beroende på
de särskilda bestämmelser, som gälla för åtnjutande af det ofvan om-
talade provisoriska aflöningsförmåner, aflöningsförmånerna för ordinarie
kanslisekreterare med ett ålderstillägg uppgå till allenast 5,500 kronor,
torde det för Almgren afsedda personliga ålderstillägget icke böra sättas
högre än 450 kronor.

På grund af hvad jag här anfört, hemställer jag alltså, att Eders
Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att för år 1913 på extra stat anvisa, för aflönande af en kansli-
sekreterare inom jordbruksdepartementet 5,050 kronor, däraf 1,600 kronor
skola anses såsom tjänstgöringspenningar, och såsom personligt ålders-
tillägg åt extra kanslisekreteraren i departementet Hjalmar Almgren, därest
han fortfarande i denna befattning tjänstgör, 450 kronor eller således
tillhopa 5,500 kronor.

I anledning af regeringsrättens inrättande har på Kungl. Maj:ts
förslag Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1910—1912
anvisat anslag för beredande af arfvode åt en extra föredragande inom
jordbruksdepartementet m. m. Anslagets belopp utgjorde för år 1910
7,000 kronor, däraf 3,000 kronor voro afsedda att utgå under år 1909
och 4,000 under år 1910, samt för hvartera af åren 1911 och 1912
4,000 kronor. Af berörda 4,000 kronor beräknades 2,000 kronor skola
utgå såsom särskildt arfvode åt en kanslisekreterare, hvilken vore
extra föredragande i departementet, och 2,000 kronor tillkomma en
amanuens, hvilken skulle fullgöra, utom de med dylik befattning van-
ligen förenade åligganden, äfven vissa en kanslisekreterare eljest till-
hörande göromål. När dåvarande chefen för jordbruksdepartementet
den 14 januari 1910 och den 13 januari 1911 anmälde behovet af

[18.]
Arfvode åt
extra före-
dragande
inom jord-
bruksdeparte-
mentet m. m.

[18.] anslag för ifrågavarande ändamål, framhöll han, dels att anslag härtill erfordrades oberoende af föreslagen provisorisk lönereglering för befattningshafvande inom departementet, och dels att den särskilda föredragandens sammanlagda aflöningsförmåner icke borde öferskrida 7,000 kronor.

Jämväl för år 1913 är anslag för ifrågavarande ändamål erforderligt. Då det emellertid för befordrande af arbetets gång inom departementet visat sig önskvärdt att för ifrågavarande särskilda föredragning kunna anlita flera än en af departementets tjänstemän och mellan dessa, af Kungl. Maj:t förordnade föredragande fördela det för föredragningen afsedda arfvodet 2,000 kronor, anser jag anslagets rubrik böra i någon mån jämkas.

Ehvad sådan uppdelning af arfvodet sker eller icke, lärar uppenbarligen fortfarande böra iakttagas, att särskild föredragandes sammanlagda aflöningsförmåner inom departementet icke i något fall öferskrida 7,000 kronor för år räknadt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, *för beredande af arfvode åt extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m.*, på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 4,000 kronor.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

[19.] Hos Kungl. Maj:t hafva framställningar blifvit gjorda om beredande af medel till verkställande af vissa byggnadsarbeten för mejeriet vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, för den vid Alnarp förlagda trädgårdsskolan samt för landtbruksskolan vid Alnarps egendom.

Byggnadsarbeten m. m. vid Alnarp.
Utvidgning af mejeriets ostkällare.

I underdånig skrifvelse den 9 juni 1910 har styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp beträffande förstnämnda byggnadsföretag anført, hurusom vid institutet ett flerårigt betydande arbete blifvit af vederbörande ledare af mejerirörelsen därstädes nedlagdt på en allsidig utveckling af osttillverkningen med stöd af de hjälpmedel, som kemien och bakteriologien erbjöde. Detta arbete hade vunnit den framgång, att vid institutets mejeri icke blott så olika ostsorter som hel- och halffet herrgårdssost och goudaost, Norrlands fetost, cheddarost, Smålands

prästost, stilton, edamer- och camembertost samt skummjölksost af bästa [19.] beskaffenhet numera kunde beredas och undervisning däruti lämnas, utan äfven det ekonomiska resultatet af denna tillverkning visat sig så gynnsamt, att den oskummade mjölken därigenom realiserats år 1908 till 10.58 öre per kilogram och år 1909 till 10.63 öre per kilogram eller närmare 3 öre per kilogram högre, än som i bästa fall kunnat genom smörberedning erhållas. På grund häraf hade institutets styrelse ansett alla skäl vara för handen att där söka uppmuntra och stödja denna gren af mejerihandteringen, hvars utveckling i rätt riktning otvifvelaktigt vore af verklig betydelse för landet. Sålunda hade styrelsen, för att tillverkning af olika ostsorter, vid skilda årstider, under olika utfodring och för alla undervisningsgrupper vid institutet obehindradt skulle kunna äga rum, sökt att medels inköp af mjölk från närboende landtmän öka den disponibla mjölmängden, hvarjämte äfven vid den af vindelektricitetsverket påkallade tillbyggnaden af mejeriet lokalerna för osttillverkningen blifvit i någon mån utvidgade och förbättrade. Då emellertid mejeriet från början hufvudsakligen varit inredt till smörmejeri, hade på grund däraf endast ett jämförelsevis begränsadt utrymme kunnat åt osttillverkningen beredas, och däruti föreläge nu ett väsentligt hinder för utvecklingen af denna tillverkning. Anförda olika ostsorter måste nämligen lagras under olika temperatur och fuktighetsförhållanden och då därtill komme, att flera af dem för fullständig mognad och för att fördelaktigt kunna afsättas fordrade en längre lagring, kräfdes med nödvändighet flera och större lagringslokaler, än som för närvarande kunde disponeras. En utvidgning af ostkällarna voro på grund häraf af behovet oundgängligen påkallad, om den med framgång igångsatta tillverkningen skulle kunna fortgå och nödigt utrymme därjämte finnas för den med osttillverkningen nära sammanhängande försöksverksamheten.

För utförande af denna välbehöfliga utvidgning erfordrades enligt den underdåniga skrifvelsen bilagd ritning och kostnadsförslag ett belopp af 6,216 kronor 21 öre, och har styrelsen hemställt, att detta belopp måtte för ändamålet ställas till styrelsens förfogande.

Öfver denna styrelsens framställning har landtbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 20 september 1910 anført, att landtbruksstyrelsen, som icke haft anledning till erinran mot berörda ritning och kostnadsförslag, på de af institutsstyrelsen anförda skäl och med afseende å den för landets osthandtering stora betydelse, som osttillverkningen vid Alnarp alltid måste anses äga, funnit sig böra förorda bifall till hvad institutsstyrelsen sålunda hemställt.

[19.] I infordradt utlåtande den 1 november 1910 har öfverintendents-ämbetet, som icke funnit något att mot föreliggande ritning anmärka, beträffande de uppgjorda kostnadsberäkningarna, ansett sig böra göra vissa i utlåtandet närmare angifna erinringar, hvilka föranledde, att den begärda anslagssumman måste ökas med tillhoppa omkring 1,475 kronor, då densamma skulle komma att uppgå i rundt tal till 7,700 kronor.

*Departements-
chefen.*

Den här ifrågavarande utvidgningen af ostkällarna vid Alnarps mejeri finner jag af flera skäl önskvärd.

Osttillverkningen har sedan lång tid tillbaka i vårt land omfattats med lifligt intresse, och i arbetet på mejerihandteringens utveckling har nämnda gren af denna handtering alltid hos oss intagit en framskjuten plats. Resultaten häraf ligga ock i öppen dag. Vi äga nu flera för vårt land karakteristiska ostsorter, och erfarenheten har visat, att man vid välskötta svenska mejerier med framgång kunnat upptaga tillverkningen af hvad utlandet i den vägen äger ypperst och värdefullast. Att detta oakadt någon nämnvärd ostexport icke kommit till stånd beror till väsentlig del på en i regel god marknad inom landet.

Af särskildt stor betydelse för mejeridriften är osttillverkningen inom de vidsträckta delar af vårt land, där, på grund af befolkningsgleshet och jämförelsevis dåliga kommunikationer, andelsmejerier svårigen kunna komma till stånd och en mera omfattande tillverkning af smör till export icke kan ifrågakomma. Så är exempelvis förhållandet inom stora delar af Norrland och vissa trakter äfven i mellersta Sverige. Hvad som göres för att främja och säkerställa osttillverkningen utgör ett af grundvillkoren för jordbrukets utveckling i dessa i jordbrukshänseende i allmänhet mindre lyckligt lottade bygder af vårt land.

Under dessa sista år har vid Alnarps mejeri ett energiskt och framgångsrikt arbete blifvit utfördt för att vinna djupare insikt i osttillverkningens rationella bedrivande och utleta de mången gång svår-förklarliga anledningarna till att man — såsom ofta händer — vid ett mejeri under längre eller kortare tid icke ser sig i stånd att producera samma goda vara som tillföre. Samtidigt har ock, såsom af föreliggande framställning framgår, vid Alnarps mejeri tillverkats ett flertal på världsmarknaden välkända och eftersökta ostsorter af god kvalitet, hvilket synes mig bära vittnesbörd om vår osthandterings ytterligare utvecklingsmöjligheter. Grundvillkoret för att ledaren af detta mejeri skall kunna vidare fullfölja detta sitt arbete och ur detsamma draga för hvarje osttillverkare värdefulla lärdomar är, att vid mejeriet finnas

lämpliga och tidsenligt inrättade ostlagringslokaler, något som Alnarps mejeri för närvarande saknar. Utan tillgång till dylika kan ingen osttillverkare, hur skicklig och erfaren han än är, behärska tillverkningen. [19.]

Jag anser mig sålunda böra tillstyrka, att det för ändamålet erforderliga anslaget äskas af Riksdagen.

I fråga om de för trädgårdsskolan vid Alnarp erforderliga byggnadsföretagen afse dessa uppförande och reparation af växthus m. m.; och har styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp i underdånig skrifvelse den 10 augusti 1911 i afseende å dem anført, att enligt bestämmelserna i nådiga reglementet den 10 juni 1910 för trädgårdsskolan vid Alnarp synnerlig vikt skulle läggas vid utbildning af elevernas yrkesskicklighet, och skulle de för ändamålet öfvas i alla trädgårdsgöromål, hvaruti för deras blifvande verksamhet skicklighet vore af nöden, såsom köksväxt- och blomsterodling, frukt- och fröodling på kalljord och under glas m. m.

Nybyggnad
och repara-
tion af växt-
hus m. m.

För bedrivande af sådana öfningar fordrades gifvetvis ansenliga växthusanläggningar. De vid skolan redan befintliga växthusen vore emellertid af den beskaffenhet, att de ingalunda motsvarade fordringarna på tidsenlighet, hvarför ock styrelsen för Alnarps landtbruks- och mejeriinstitut redan i sitt af landtbruksstyrelsen infordrade yttrande den 6 december 1907 öfver särskildt tillkallade sakkunnigas förslag till ordnande af trädgårdsundervisningen i landet framhållit, att inrättandet af en statens trädgårdsskola vid Alnarp skulle nödvändiggöra uppförandet af nya växthus. Att vid detta tillfälle icke framställning här- om gjordes berodde därpå, att dessa nya anordningar syntes böra utföras i sammanhang med den nya skolans organisation samt helst efter förslag och tillsyn af den person, som komme att blifva skolans och trädgårdens närmaste ledare.

Till påbörjande af dylika växthus hade institutsstyrelsen uti till landtbruksstyrelsen senare afgifvet yttrande begärt ett anslag för år 1910 af 11,680 kronor, afsedt att användas till den för de blifvande växthusen erforderliga värmeledningen. Sistnämnda anslag hade äfven af landtbruksstyrelsen i dess underdåniga förslag till trädgårdsundervisningens ordnande den 16 oktober 1908 blifvit tillstyrkt. Vid underdånig föredragning den 12 januari 1909 af detta ärende hade äfven föredragande departementschefen medgifvit behovet af att växthusen blefvo försatta i tidsenligt skick, men dock ansett, att med anläggande af värmeledningen kunde tillsvidare anstå.

[19.] Institutsstyrelsen har vidare anført, att under den tid, undervisningen vid trädgårdsskolan nu pågått, behovet af moderna växthus gjort sig alltmera kännbart. De nya husen borde nu enligt styrelsens mening så snart som möjligt blifva uppförda. Intill dess att detta skett, kunde icke åt eleverna beredas tillfälle att deltaga i alla erforderliga grenar af växthusodling, och de kulturer, som redan nu påginge, kunde till följd af odlingslokalernas beskaffenhet icke bedrivas på ett sätt, som för den praktiska undervisningen vore önskligt eller kunde tjäna till lärorika föredömen. Härtill komme, att växthusen, fränsedt deras föråldrade och i flera afseenden olämpliga konstruktion, på senare år alltmera försämrats, så att de icke längre utan synnerligen omfattande och dyrbara reparationer skulle kunna användas ens under några få år.

Vid uppgörande af plan för det nya växthusbygget hade, i den mån det varit möjligt, de gamla växthusen användts. Sälunda hade föreslagits reparation af de två hus, som ansåges värda att bibehållas, samt beräknats, att det gamla, större växthusets sammanbindningsgång, hittills använd såsom redskapsrum m. m., skulle åtminstone delvis användas. Härigenom hade kostnaden kunnat i någon mån nedbringas. Den grundsats, som följts vid uppgörande af växthusförslaget, hade varit, att lokaler skulle beredas för samtliga sådana kulturer, som vore af väsentlig betydelse för en större herrgårds- eller handelsträdgård, att flera olika typer och konstruktioner af växthus borde vara representerade, samt att slutligen husen borde göras så solida, att underhållet af desamma icke måtte medföra allt för stora kostnader. Med hänsyn till den synnerligen stora betydelse, växthusodlingen på de senaste årtiondena fått i större handelsträdgårdar, måste det anses nödvändigt att inrätta trädgårdsskolornas växthus så, att plats beredd icke blott för ett fåtal exemplar af hvarje viktigare blomsterväxt, utan framför allt att fullt rationella kulturer möjliggjordes åtminstone af de viktigaste drifhusväxterna. Detta kunde emellertid ske endast därigenom, att särskilda afdelningar inrättades för olika kulturer, och hade därför, förutom två varmare afdelningar för odling och förökning af diverse krukväxter, föreslagits ett särskildt nejlikehus, ett roshus, en afdelning för ormbunkar och orchidéer, två tempererade hus och två kaster, där sådana växter som palmer, begonier, asparagus m. fl. kunde odlas. Gifvetvis måste plats beredas äfven för sådana växter, som odlades hufvudsakligen som material för undervisningen i art- och sortkännedom, och för dylikt ändamål hade, förutom de nämnda varmare afdelningarna, i synnerhet en med kupol försedd rotunda och angränsande kallhusaf-

delningar afsetts. På samma sätt hade upptagits särskilda afdelningar för odling af sådana köksväxter, som nu allmänt gjordes till föremål för en lönande drifning, nämligen gurkor, meloner och tomater. För dels tidigare, dels senare drifning af vindrufvor och persikor hade äfvenledes särskilda afdelningar föreslagits. Till uppdragning af vissa ömtåligare träd och buskar, som odlades till försäljning i plantskolan, hade ock föreslagits en mindre kast.

Af största betydelse för dessa anläggningar voro tydligtvis anordnandet af en tidsenlig och bränslebesparande värmeledning, som från en gemensam central kunde förse de olika växthusafdelningarna med nödig värme till billigast möjliga pris, och syntes detta ändamål lämpligast kunna vinnas genom anläggning af en varmvattensvärmeledning i enlighet med ett skrifvelsen bilagdt förslag.

För att förse de olika afdelningarna med vatten fordrades vidare en särskild vattenledning. Då vattentillgången för bänkgårdens och vissa afdelningars af köksträdgården behof vore otillräcklig och det vatten, som varit alldeles nödvändigt för vattning af vissa kulturer, måst köras rätt lång väg, vore det för trädgårdens ekonomi högst viktigt, att behofvet af vatten blefve för framtiden tillgodosedt. Mest ekonomiskt syntes vara, att detta skedde i samband med anordnande af vattenledning i växthuset. För att kostnaderna ej skulle blifva för stora, syntes det styrelsen, att vattenledningen tillsvidare borde utdragas endast till de i närheten af växthuset liggande kvarteren, på hvilka syntes kunna samlas de kulturer, som vore i största behof af vatten under sommaren.

Då slutligen uti den mera än 10 hektar omfattande trädgården de nuvarande uthusen vore gamla och mycket bristfälliga träbyggnader, som därjämte för ändamålet vore alldeles otillräckliga, hade det ansetts af behofvet i hög grad påkalladt, att erhålla en uthusbyggnad, som i sådant fall skulle inrymma stall för trädgårdens dragare, en större packbod, där förpackning och expedition af försålda produkter kunde äga rum, en rosenlada för öfvervintring af rosor, loft för foder samt förvaring af redskap m. m., och syntes, då skillnad i kostnad mellan en sten- och träbyggnad vore jämförelsevis ringa, den förra med särskild hänsyn till eldfara vara att föredraga.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har Alnarpsstyrelsen ansett, att i Alnarps trädgårdar i enlighet med skrifvelsen bilagda ritningar och kostnadsförslag nya växthus borde uppföras och de äldre istandsättas för angifven kostnad af 44,573 kronor 50 öre, en värmeledning inläggas för en kostnad af 15,475 kronor, en vattenledning an-

[19.] ordnas för 3,866 kronor samt därjämte ett uthus uppföras för ett belopp af 8,252 kronor 40 öre, hvarjämte oförutsedda utgifter borde beräknas till 1,575 kronor; och har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes till utförande af omförmälda byggnadsföretag utverka anvisandet af ett belopp af 73,741 kronor 90 öre, hvilket belopp dock utan olägenhet skulle kunna fördelas att utgå med 49,503 kronor 40 öre år 1913, med 15,087 kronor år 1914 och med 9,151 kronor 50 öre år 1915.

Landbruksstyrelsen har i häröfver afgifvet utlåtande den 2 november 1911 anført, att af den utredning, som ägde rum i samband med upprättandet af statens trädgårdsskola vid Alnarp, framginge, att växthuset därstädes ingalunda motsvarade de kraf, som måste ställas på dylika i och för undervisningens rätta bedrifvande, samt att desamma voro i ett mindre tillfredsställande skick. Det ansågs emellertid lämpligast, att ombyggnaden af desamma uppsköts, till dess föreståndare för den nya skolan blifvit anställd och vore i tillfälle att deltaga i utarbetandet af förslag till sådana.

Ej heller ansågs i samband med framställningen till Riksdagen om öfriga anslag för trädgårdsskolan vid Alnarp böra upptagas af landbruksstyrelsen föreslagna 11,680 kronor för anläggning af en värmeledning för växthuset, med hvilkens anläggande, ehuru af behovet påkalladt, syntes kunna tillsvidare anstå.

Sedan skolan nu pågått ett år, hade styrelsen för Alnarps landbruks- och mejeriinstitut låtit under den nya föreståndarens för skolan öfverinseende utarbeta förslag till växthusbyggnader samt värmeledning, på sätt i det föregående framställts.

Landbruksstyrelsen delade fullständigt institutsstyrelsens uppfattning, att tidsenliga byggnader för trädgårdsskolans behof suarast möjligt borde anordnas, för så vidt skolan skulle kunna fylla sin viktiga bestämelse.

Det kunde visserligen synas, som om vissa delar af de nuvarande byggnaderna skulle efter nödortfig reparation kunna användas ännu några år. Men i betraktande af samtliga byggnaders tillstånd skulle detta icke lända till någon ekonomisk fördel, ty dels kunde byggnaderna icke ens efter reparation användas under synnerligen lång tid, innan behovet af nybyggnad åter gjorde sig gällande, och dels måste hänsyn tagas till, att kostnaderna för uppvärmning m. m. blefve under tiden i hög grad förhöjda därigenom, att lämpliga och tillfyllestgörande värmeanordningar icke med fördel kunde anbringas i byggnaderna, hvarest uppvärmningsanordningarna nu vore mycket bristfälliga och otidsenliga.

Under en följd af år hade försäljningen af trädgårdsalster från

[19.]

Alnarp varit jämförelsevis ganska ringa och detta till den grad, att institutsstyrelsen ansett sig böra hos Kungl. Maj:t göra framställning om särskildt anslag för betäckande af uppkommen brist. Dessa otillfredsställande förhållanden kunde till stor del tillskrifvas det underhaltiga skick, hvaruti byggnaderna m. m. befunnit sig. Enär försäljningen af trädgårdsalster hade stort inflytande på skolans ekonomi, framginge häraf enligt landbruksstyrelsens mening ännu mera vikten af att byggnaderna så snart som möjligt sattes i det tillstånd, att icke skolans hela ekonomi komme att lida genom den minskade inkomst, som kunde beräknas skola uppkomma, så länge byggnaderna icke befunne sig uti tidsenligt skick.

Landbruksstyrelsen, som icke haft något att erinra mot den upprättade planen till nybyggnad och förändring af trädgårdsskolans byggnader eller mot det föreliggande förslaget i öfrigt eller mot de upprättade kostnadsförslagen eller mot fördelningen af kostnaden till utgående under åren 1913—1915, dock med iakttagande af en lämplig afrundning af beloppen i fråga, har på grund af det sålunda anförda hemställt om beviljande för ifrågavarande ändamål af 73,750 kronor, däraf för år 1913 ett belopp af 49,500 kronor.

I underdånigt utlåtande den 28 november 1911 har öfverintendents-ämbetet förklarat sig vid granskning af förevarande framställningar icke för sin del funnit något att mot dem erinra.

Såsom i nu föreliggande framställningar redan blifvit antydt, har jag vid underdånig föredragning den 12 januari 1908 af frågan om anvisande af medel till trädgårdsundervisningens ordnande uttalat mig angående viss del af nu ifrågasatta växthusanläggningar vid Alnarp. I afgifvet yttrande öfver af särskildt tillkallade sakkunniga uppgjortt förslag till trädgårdsundervisningens ordnande hade styrelsen för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp beträffande förläggande därstädes af en af de ifrågasatta trädgårdsskolorna bland annat anført, att för ett tidsenligt bedrifvande af till trädgårdsskötseln hörande kulturer och öfningar kräfdes äfven uppförande vid Alnarp af nya växthus samt vissa ändringar i de då befintliga äfvensom anläggande af en värmeledning med tillhörande byggnad för växthusen. Äfven landbruksstyrelsen förklarade sig anse, att, om en trädgårdsskola förlades till Alnarp, anläggningen af omförmälda värmeledning med tillhörande byggnad vore erforderlig. Denna värmeledning syntes äfven mig vara af behovet påkallad, men ansåg jag, att med anläggandet af densamma borde kunna tillsvidare anstå. Beslutet om upprättande af en statens trädgårdsskola vid Alnarp för-

*Departements-
chefen.*

[19.] anledde sålunda inga som helst anslag till uppförande af erforderliga växthus eller till anläggande af omordade värmeledning.

Såsom jag vidare vid föredragning af detta ärende anförde, syntes förläggandet af en trädgårdsskola till Alnarp från flera synpunkter erbjuda stora fördelar, därvid jag särskildt framhöll lämpligheten af att till denna trädgårdsskola förlägga för blifvande konsulenter afpassade specialkurser, hvilka kurser syntes mig både önskvärda och nödvändiga.

Sedan skolan nu trädt i verksamhet och erfarenhet vunnits angående förhållandena å platsen, har skolans föreståndare utarbetat förslag till de erforderliga växthusanläggningarna m. m. Då dessa af den i ärendet förebragta utredningen synas mig vara synnerligen välbehöfliga för att denna skola på tillfredsställande sätt skall kunna fylla sitt ändamål ej endast såsom läroanstalt utan äfven med hänsyn till vid densamma anordnade specialkurser, anser jag mig böra tillstyrka, att statsanslag för utförande af åtminstone vissa af dessa byggnadsföretag nu äskas. Enligt de upplysningar jag inhämtat, äro de nuvarande växthusen så bristfälliga, att, om anslag till de föreslagna nybyggnaderna icke nu kan erhållas, delvis ganska kostsamma reparationer omedelbart måste verkställas, genom hvilka det likväl icke lär blifva möjligt att sätta växthusen i sådant skick, att rationella kulturer i dem skulle kunna bedrivas.

Det jämförelsevis afsevärda belopp, hvartill kostnaden för nu föreslagna byggnadsföretag uppgår, gör, att jag icke anser mig böra tillstyrka, att detta belopp ens med den föreslagna fördelningen på tre år nu begäres af Riksdagen. De byggnadsföretag, för hvilka det för år 1913 afsedda anslaget, 49,500 kronor, skulle komma att användas, utgöra enligt mig lämnade upplysningar så själfständiga sådana, att ett omedelbart fortsättande af byggnadsverksamheten i sin helhet enligt den uppgjorda planen icke med nödvändighet påkallas. Under sådana förhållanden synes mig skäl föreligga att nu af Riksdagen begära endast anvisande af förenämnda belopp, 49,500 kronor.

Nybyggnad
och repara-
tioner m. m.
vid landt-
bruksskolan.

Hvad slutligen angår de byggnadsföretag, som ansetts böra komma till utförande vid den med Alnarps egendom förenade landtbruksskolan, har styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp i underdånig skrifvelse den 8 juni 1911 anført, att lärlingarna vid nämnda landtbruksskola, alltsedan institutet år 1862 upprättades, haft sina bostäder å den öster om egendomens ekonomihus belägna s. k. Gamlegården. Denna har jämväl inrymt bostäder för inspektoren, numera

[19.]

förvaltaren, samt ladufogden vid Alnarps egendom. För undervisningen har skolan fått begagna sig af institutets lärosalar och materiell. Nämnda gårds byggnader, som äro mycket gamla och delvis uppförda af korsvirke och råsten, hade emellertid trots ständiga reparationer alltmåra försämrats, och däruti befintliga bostäder visade sig numera icke blott för trånga och otidsenliga, utan äfven mindre hälsosamma och så bristfälliga, att en genomgående omändring af desamma samt ett betydligt ökad utrymme genom tillbyggnad syntes institutsstyrelsen nödvändiga, om skolau fortfarande skulle kunna å platsen inrymmas samt förvaltare och ladufogde där hafva sina bostäder.

För en förvaltare med familj vore utrymmet sålunda högst otillfredsställande såväl i fråga om rum som uthus, hvilket äfven gällde om ladufogdens bostad; källare saknades, lärlingarna bodde för många i hvarje rum och i samtliga bostäder hade golf och golfbjälkar visat sig starkt angripna, hvarjämte de gamla eldstäderna ständigt gäfv anledning till eldfara. Då därtill komme, att lärlingarna fullständigt saknade ett samlingsrum samt plats att förvara sina kläder och andra tillhörigheter eller att torka sina arbetskläder, vore de i dessa afseenden sämre lottade än vid de flesta andra skolor, och en förändring, som af institutsstyrelsen länge varit påtänkt, vore nu af behovet starkt påkallad. Vidare måste det, enligt styrelsens mening, anses i högsta grad önskvärdt, att skolan, som numera faktiskt vore skild från institutet, äfven erhöile sin särskilda undervisningslokal och materiell, då åt densamma, vid tillväxande elevantal och utvidgad undervisning, vid institutet endast med stor svårighet kunde beredas plats därstädes. Slutligen saknades sjukrum, hvilket, där så många voro samlade, numera måste anses oundgängligt, samt likaledes utrymme för betjäningen, för härbärgerande af montörer eller andra vid Alnarp tillfälligt anställda personer, behof, som alltmåra gjorde sig gällande. Då bristerna efter hand hopat sig på ett sådant sätt, att styrelsen icke funne sig med förhanden varande medel kunna afhjälpa desamma, hade styrelsen efter verkställd utredning och under åberopande af skrifvelsen bifogade ritningar och kostnadsförslag framhållit, att för landtbruksskolan följande arbeten erfordrades till en kostnad af:

för en ny byggnad, afsedd att inrymma en föreläsningssal, en ritsal, 22 bostadsrum för lärlingar, torkrum för arbetskläder och skodon, borstrum, badrum, värmeapparat, kolförråd samt förvaringsrum för sådana lärlingarnas tillhörigheter, som ej lämpligen kunde förvaras i boningsrummen..... kronor 69,300: —

transport kronor 69,300: —

[19.]

	transport kronor	69,300: —
för reparation af de äldre byggnaderna sålunda,		
1) att i gamla hufvudbyggnaden förvaltarens bostad utvidgades samt försåges med källare och den öfriga delen inreddes till en läse- och samlingssal för lärlingarna	„	7,500: —
2) att i norra flygeln ladufogdebostaden ombyggdes och förstorades samt den öfriga delen iständsattes att användas såsom förut till arbetarbostäder och uthus	„	8,400: —
3) samt att södra flygeln reparerades och försåges med nya utgångar för att användas till bostad för skolans städerskor, till sjukrum samt till bostäder för under kortare tid vid institutionerna å Alnarp anställda assistenter, montörer eller andra handtverkare hvartill komme att i enlighet med bilagdt förslag erfordrades:	„	1,900: —
inventarier i lärlingsrum	„	2,588: 30
inventarier uti föreläsnings-, rit- och läsesal ...	„	1,625: 80
undervisningsmateriell	„	1,865: —
eller tillsammans kronor		93,179: 10.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt har styrelsen hemställt om anvisande för nu ifrågavarande olika ändamål af nämnda belopp.

I infordradt underdånigt utlåtande den 2 november 1911 har landtbruksstyrelsen beträffande denna styrelsens framställning anført, att styrelsen af byggmästarna Frans Andersson och J. Wahlberg i Malmö införskaffat ett styrelsens yttrande bilagdt utlåtande öfver beskaffenheten af de byggnader vid Alnarps Gamlegård, hvarom nu vore fråga. Detta deras utlåtande har följande lydelse:

»Byggnaderna, uppförda af råtegel och korsvirke, förete ett synnerligen bristfälligt skick.

Grunden är flerstädes otillräcklig eller så godt som ingen alls, hvilket vållat sättningar och förskjutningar af väggarna med åtföljande större och mindre sprickbildningar. Grunden är dessutom flerstädes så låg, att golfbjälkarna ligga i markytans plan, hvilket vållat, att de delvis äro skadade af röta. Samma förhållande äger rum med korsvirkesbyggnadens syllar, hvilka äro nästan helt och hållet uppruttna.

Råtegelväggarna äro på grund af sättningarna sneda, buktade och otäta. [19.]

Fönster och dörrar äro sneda och delvis lutande, här och där angripna af röta.

Invändiga taken bestå på de flesta ställen endast af vindsgolfbräderna och dessa ofta bristfälliga.

Dessa påpekade brister känneteckna samtliga tre husen, om också bristfälligheterna äro störst i norra flygeln, hvars norra långsida på en sträcka hårdt förskjutits utåt, så att fara för de inneboendes säkerhet kan anses föreligga.

Förvaltarebostaden måste med dess för en större familj med barn ytterst ringa utrymme anses vara i hög grad otillräcklig och tillika otidsenlig. Sofrums- och köksafdelningen äro så minimala som möjligt.

Ladufogdebostaden kräver ej blott utvidgning utan ock fullständig ombyggnad med undantag af taket.

Förutsatt att de i norra flygelns östra ända befintliga rummen endast användas för tillfälligt behof, torde denna del af husen kunna bibehållas efter företagen nödig reparation. Till bostadsrum för lärningar torde dessa rum få anses vara fullkomligt otjänliga. Detsamma kan sägas om södra flygeln, där de hygieniska krafven ingalunda äro tillgodosedda vid inrymmande af två personer i nästan hvarje rum.

Om möjligt ännu sämre ställer sig saken för den afdelning af landtbruksskolan, som är inrymd i gamla hufvudbyggnaden. Här äro i de flesta rummen tre personer boende, och här måste de också inrymma de gångkläder m. m., som ej lämpligen kunna förvaras på en trång och i hvarje fall oeldad vind.

Vi styrkas så mycket mer i vår uppfattning om trångboddheten för landtbruksskolan, som i Alnarps trädgårdsskolas elevbostadsrum, hvilka vi hafva haft tillfälle att bese, kubikinnehållet i hvarje är betydligt större.

På grund af vår undersökning af ifrågavarande byggnad få vi sålunda härmed uttala:

att Alnarps Gamlegårds byggnader i närvarande skick äro i hög grad i behof af grundlig reparation;

att de lämna ett alldeles otillräckligt utrymme för där boende tjänstemannafamiljer och lärjungar; samt

att de, om genom nybyggnad utrymme anskaffas för lärosalar och läringsbostäder, genom grundlig reparation låta aptera sig för de skilda ändamål, som ifrågasatts, nämligen till bostäder för skolans föreståndare, ladufogden, ogift personal, sjukrum, ekonomirum m. m.»

[19.]

För egen del har landtbruksstyrelsen anført, att det syntes styrelsen, att uppförandet af nybyggnader i de äldre byggnadernas ställe till fyllande af samtliga de ändamål, hvartill dessa vore afsedda, gifvetvis skulle medföra ganska stora kostnader. Det af institutsstyrelsen i dess här angifna förslag att genom uppförandet af en ny byggnad för själfva landtbruksskolans behof samt genom en jämförelsevis billig omändring af de gamla byggnaderna bereda ökad, väl behöfligt utrymme för förvaltaren och ladufogden samt för vissa andra angifna ändamål syntes sålunda landtbruksstyrelsen i allo välbetänkt.

Vid granskning af de framlagda förslagen såväl till nybyggnaden som till restaurering af de gamla husen hade landtbruksstyrelsen ej haft något att anmärka.

I likhet med institutsstyrelsen ansåge landtbruksstyrelsen, att förhållandena numera påkallade, att landtbruksskolan erhöle icke blott sin särskilda undervisningslokal utan äfven särskildt undervisningsmaterieell. Likaledes kunde ej undvikas, att nya inventarier för lärlingsrummen samt undervisningslokalerna anskaffades, hvilket allt icke kunde ske för en kostnad understigande den i styrelsens förslag beräknade.

I anslutning härtill har landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om beviljande för sagda ändamål af ett sammanlagdt belopp af i jämnadt tal 93,200 kronor.

I häröfver afgifvet underdånigt utlåtande den 28 november 1911 har öfverintendentsämbetet anmält, att ämbetet, som mot de företedda kostnadsberäkningarna icke funnit orsak till anmärkning, mot de föreliggande ritningarna ansett sig allenast hafva att erinra, att den tillämnade nya föreläsningssalen syntes ämbetet böra göras något högre.

Departements-
chefen.

Af den i detta byggnadsärende förebragta utredningen synes mig tydligt framgå, att de nybyggnader och reparationer, som här blifvit föreslagna, äro oundgängligen nödvändiga. Min öfvertygelse är, att om innehafvaren af en enskild egendom med byggnader af sådan beskaffenhet som de här ifrågavarande önskade få en statens landtbruksskola förlagd till sin egendom, stor tvekan skulle råda, huruvida denna hans begäran skulle kunna bifallas.

Någon misuskning i den af vederbörande myndigheter granskade och tillstyrkta kostnadssumman anser jag mig icke kunna föreslå. Då emellertid denna uppgår till ett jämförelsevis afsevärdt belopp, och då arbetena utan olägenhet torde kunna fördelas på mer än ett år, synes mig kostnadssumman i sin helhet icke böra begäras på 1913 års stat. Enligt hvad jag inhämtat, torde det belopp, som närmast behöfver tagas

i anspråk, kunna inskränkas till omkring två tredjedelar af hela kostnadssumman eller sammanlagdt 60,000 kronor. [19.]

De byggnadsföretag vid Alnarp, till hvilkas utförande anslag nu i anslutning till hvad jag här anført skulle af Riksdagen begäras, utgöra sålunda:

utvidgning af mejeriets ostkällare	kronor	7,700: —
nybyggnad och reparation af växthus m. m.	”	49,500: —
nybyggnad och reparation m. m. vid landtbruks- skolan	”	93,200: —
summa kronor		150,400: —,

däraf ett belopp af sammanlagdt 117,200 kronor synes böra uppföras på 1913 års stat.

Då en del af dessa byggnadsföretag torde kunna påbörjas redan under innevarande år, synes mig Riksdagens medgifvande böra begäras, att härför erforderligt belopp må under år 1912 kunna af Kungl. Maj:t disponeras.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaderna för vissa byggnadsföretag m. m. vid Alnarp bevilja ett anslag af 150,400 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa 117,200 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att utaf sistnämnda belopp under år 1912 af tillgängliga medel förskottsvis ut-
anordna, hvad som må finnas erforderligt.

På framställning af Kungl. Maj:t beviljade nästlidet års Riksdag till bestridande af kostnaderna för uppförande af en institutionsbyggnad och två lärarbostäder vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt för uppförande af två lärarbostäder och för vissa förändringar i hufvudbyggnaden vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp ett anslag af 144,000 kronor, hvaraf Riksdagen på extra stat för år 1912 anvisade 94,000 kronor.

Beträffande dessa byggnadsanslag anförde föredragande departementschefen under punkterna 3 och 4 i protokollet öfver jordbruks-ärenden den 13 januari 1911, att af dem erfordrades under år 1912 hela det för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp beräknade beloppet, 44,000 kronor, samt halfva det belopp å sammanlagdt 100,000 kronor, som var afsedt för landtbruksinstitutet vid Ultuna. Återstående

[20.] halfva kostnad för byggnadsföretagen vid Ultuna, 50,000 kronor, kunde däremot anstå till år 1913.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det utaf 1911 års Riksdag beviljade anslaget å 144,000 kronor *för uppförande af vissa byggnader vid landtbruksinstitutet vid Ultuna m. m.* på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under år 1912 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna, hvad som må finnas erforderligt.

[21.]
*Byggnads-
arbeten vid
Ultuna landt-
bruksskola och
egendom.*

Uti underdånig skrifvelse den 10 november 1911 har styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna hemställt, att ett årligt statsanslag af 6,000 kronor måtte anvisas till uppehållande af undervisningen vid Ultuna landtbruksskola i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad föreskrifvits angående öfriga landtbruksskolor i mellersta och södra Sverige. I sammanhang härmed har samma styrelse i skrifvelse den 21 november 1911 hemställt, att ett anslag af 83,000 kronor måtte beviljas till uppförande af nya byggnader för ifrågavarande landtbruksskola och Ultuna egendom.

Genom nådig remiss har Kungl. Maj:t anbefallt landtbruksstyrelsen att öfver dessa framställningar afgifva utlåtande.

Då på grund af erforderlig utredning det sålunda infordrade utlåtandet icke ännu kunnat afgifvas, har jag under hand inhämtat, att anledning finnes antaga, att det anslag, som för omförmälda ändamål kan komma att erfordras, torde kunna inskränkas till omkring 38,000 kronor.

Enär jag har för afsikt att under loppet af instundande Riksdag förelägga Kungl. Maj:t förslag i ämnet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, i afvaktan på den nådiga propositionen angående anslag att användas *till vissa byggnadsarbeten vid Ultuna landtbruksskola och egendom*, Kungl. Maj:t kan komma att till Riksdagen aflåta, på extra stat för år 1913 beräkna ett anslag af 38,000 kronor.

[22.]
*Undervis-
ningsmateriell
för landt-
bruks- och
mejeri-
institutet vid
Alnarp.*

Till undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1912 anvisat ett statsanslag å 3,000 kronor.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrifvelse har nu styrelsen för nämnda institut gjort framställning om anslag å 3,000 kronor för samma ändamål jämväl för år 1913 och såsom stöd för denna sin framställning

aufört, hurusom i inkomst- och utgiftsstaten för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp den brist alltjämt föreläge, att till undervisningsmateriell i egentlig mening nästan inga medel blifvit anvisade, under det att behovet af att komplettera och underhålla sådan materiell vid institutet, såsom vid andra läroanstalter, ständigt gjorde sig gällande och ännu mera komme att framträda vid de fortsättningskurser, som vore bestämda att vid institutet anordnas.

[22.]

Landtbruksstyrelsen har häröfver den 31 oktober 1911 afgifvit underdånigt utlåtande, däri styrelsen tillstyrkt institutsstyrelsens ifrågasvarande framställning.

Departementschefen.

Då ökade medel för anskaffande af undervisningsmateriell för institutet under nästkommande år ingalunda torde komma att visa sig i mindre grad erforderliga än under de förflutna åren, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp* å extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 3,000 krönor.

[23.]

Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningskola vid Rimforsa.

Då Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa år 1907 började sin verksamhet, anvisade Kungl. Maj:t den 31 december 1907, på därom af förbundets styrelse gjord framställning, såsom bidrag till organisationskostnadernas täckande från den till Kungl. Maj:ts förfogande stående del af anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar ett belopp af 2,500 kronor. Därefter har Riksdagen, på framställning af Kungl. Maj:t, till beredande af statsbidrag åt denna skola för hvart och ett af åren 1908, 1909 och 1910 beviljat ett anslag af 4,000 kronor, hvilket för hvart och ett af åren 1911 och 1912 blifvit förhöjdt till 6,000 kronor.

Vid utanordnandet af de för åren 1908—1910 beviljade anslagen har Kungl. Maj:t såsom villkor för anslagens åtnjutande föreskrifvit, bland annat, att tre elever skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från afgifter för kost och logi; samt att afgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge öfverstiga 600 kronor för år.

För åtnjutande af de för åren 1912 och 1913 beviljade årsanslagen har ingen annan förändring ägt rum i de föreskrifna villkoren än beträffande antalet frielever, hvilket bestämts till fyra.

Fredrika-Bremer-förbundets styrelse har nu i en underdånig till jordbruksdepartementet den 15 december 1911 ingifven skrift, till hvilken finnes bilagdt förslag till stat för skolan för läsåret 1912—1913, gjort

[23.] framställning om beredande af förhöjdt anslag till skolan för sistnämnda år. Därvid har styrelsen tillika anfört hufvudsakligen följande.

Den erfarenhet skolan samlat under de fyra år, som förflutit sedan den började sin verksamhet, visade, att en skola för undervisning i landthushållning, där eleverna icke skulle inhämta de första begrepen i ämnet utan utbildas till lärarinnor och där skolan sålunda vore ett slags seminarium eller högskola, blefve ganska dyrbar. Stor vikt måste nämligen därvid läggas på de praktiska undervisningsöfningarna, hvarmed följde såväl behovet af stort utrymme som ock af ökade, väl aflönade lärarkrafter. Såsom ett särskildt skäl till att aflöningarna icke kunde sättas låga, har styrelsen anfört, att lärarinnornas arbete och ansvar ökades genom att skolan vore ett internat, hvilket för eleverna måste varda ett hem med möjlighet att, så vidt det kunde ske, utföra ett hems fostrande inflytande.

Vidare hade skolan ofta för elevernas utbildning till dugliga lärarinnor för småbrukarnas hustrur och döttrar måst anordna särskilda studieresor för sina elever, hvilka resor blifvit betungande för skolans medel, hvadan styrelsen äfven af denna anledning ansåge sig böra göra framställning om högre anslag.

Kostnaderna för uppförandet af den nya skolbyggnaden komme att uppgå till omkring 83,000 kronor. För bestridande af dessa kostnader hade styrelsen icke haft till sitt förfogande mera än sammanlagdt 47,000 kronor. Öfriga belopp hade måst anskaffas genom lån, som uppgingo till omkring 35,000 kronor. För att förränta och amortera denna skuld komme af skolans medel under en längre följd af år ganska betydande belopp att tagas i anspråk, hvilket, om icke ökade inkomster kunde åstadkommas, menligt komme att inverka på undervisningen.

Den afgift, 600 kronor, som lärarinneeleverna erlade för år för både inackordering och undervisning, vore mycket låg, väsentligt lägre än vid motsvarande statsunderstödda anstalter, och styrelsen hade härigenom kunnat bereda möjlighet äfven för elever med begränsade ekonomiska tillgångar att vinna utbildning vid skolan. Höjandet af årsafgifterna skulle väl tillföra skolan afsevärdt ökade inkomster, men styrelsen hade ansett, att denna väg icke vore lämplig eller önskvärd, enär därigenom mången elev skulle finna sig förhindrad att söka inträde i skolan.

Det hade ock visat sig, att omkring en tredjedel af elevantalet utgått från hem på landet och efter genomgången folkhögskolekurs vunnit inträde vid skolan samt att dessa elever med stor heder genomgått skolan och sedan väl skött erhållna befattningar. Att genom höjda årsafgifter utesluta dessa elever önskade styrelsen om möjligt undvika.

Med stöd af det sålunda anförda har styrelsen hemställt om en förhöjning i nu utgående statsanslag med 3,000 kronor eller från 6,000 till 9,000 kronor.

[23.]

I häröfver infordradt utlåtande den 20 december 1911 har landtbruksstyrelsen hemställt om bifall till den gjorda framställningen. I likhet med skolstyrelsen syntes det äfven landtbruksstyrelsen nödvändigt för ifrågavarande skolas ändamålsenliga uppehållande, att anslaget till skolan höjdes, och har landtbruksstyrelsen vidare anført sig icke hafva något att erinra mot det af styrelsen uppgjorda förslaget till stat för skolan för läsåret 1912—1913.

Enligt hvad jag vid flera olika tillfällen inhämtat, har ifrågavarande skola på ett förtjänstfullt sätt lyckats fylla sin uppgift och sålunda i sin mån och inom sitt verksamhetsområde underlättat de med så lifligt intresse omfattade sträfvandena att höja landets mindre jordbruk. Under sådana förhållanden synes mig skolan vara väl förtjänt af fortsatt statsunderstöd.

Departement-
chefen.

Utän att vilja förneka, att ökad statsanslag för befordrande af denna skolas vidare utveckling från flera synpunkter kan vara önskvärdt och möjligen ock i viss mån af behovet påkalladt, anser jag mig dock icke, då en afsevärd förhöjning så sent som år 1910 ägde rum, nu kunna tillstyrka en ytterligare förhöjning i det till skolan utgående anslaget. Det synes mig dessutom som om denna skola, på grund af sin gagnande, med det mindre jordbruket och dess främjande så nära förbundna verksamhet, borde kunna komma i åtnjutande af högre ortsbidrag än nu i staten upptagna bidrag från hushållningssällskapen å 650 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 6,000 kronor såsom statsbidrag åt *Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforså för utbildande af lärarinnor.*

I anledning af vid 1911 års Riksdag väckta motioner beslöt Riksdagen att å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 8,000 kronor till beredande af statsbidrag åt landthushållningsskolan vid Brogård för utbildande af lärarinnor, med rätt för Kungl. Maj:t att af beloppet under år 1911 af tillgängliga medel förskottera 4,000 kronor.

[24.]

Landthushåll-
ningsskolan
vid Brogård.

Genom nådigt bref den 15 september 1911 har Kungl. Maj:t funnit godt tilldela Uppsala enskilda läroverk och fackskolan för huslig

[24.] ekonomi såsom bidrag till upprätthållande under åren 1911 och 1912 af dess landthushållningsskola vid Brogård för utbildande af lärarinnor ett statsanslag af 8,000 kronor under följande villkor för anslaget åtnjutande, nämligen:

att två frielever skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning vid skolan, dock utan att vara befriade från afgifter för kost och logi;

att för inträde i skolan skulle erfordras, att sökande erhållit högre flickskolebildning eller visade sig eljest hafva förvärfvat motsvarande kunskaper eller genomgått folkhögskolekurs;

att sådana inträdessökande, som därjämte kunde förete intyg om praktisk duglighet och vana vid landtliga göromål, skulle äga företräde;

att förslag till plan för undervisningen skulle underställas landtbruksstyrelsens pröfning och godkännande; samt

att till landtbruksstyrelsen skulle tre månader efter lärokursens afslutande ingifvas berättelse om skolans verksamhet.

Uti en till Kungl. Maj:t den 29 september 1911 ställd skrift har styrelsen för Uppsala enskilda läroverk och fackskolan för huslig ekonomi i underdånighet hemställt om anvisande af statsunderstöd jämväl under år 1913 för utbildning af lärarinnor i landthushållning å skolans landt gård Brogård med samma belopp, som för åren 1911 och 1912 beviljats, eller 4,000 kronor, på villkor, som Kungl. Maj:t ägde bestämma.

Såsom stöd för denna sin framställning har styrelsen anført, att undervisningen vid fackskolans förenämnda landt gård skulle enligt den hittills tillämpade och i förberörda motioner omförmälda planen ordnas på det sätt, att en af fackskolans tre lärarinnekurser, C-kursen i huslig ekonomi med landthushållning, skulle utöfver de två terminer, den tillbringade i Uppsala vid fackskolan, under ett års eller närmare bestämdt 10 $\frac{1}{2}$ månaders vistelse och arbete å Brogård blifva praktiskt och teoretiskt väl förtrogen med alla kvinnogöromål i jordbruk och landthushåll.

Sedan under hösten 1910 flertalet elever i den förutvarande lägre lärarinnekursen frivilligt förlängt sin utbildningstid med tre månaders arbete å Brogård, öfvergick på nyåret 1911 den C-kurs, som under höstterminen fått sin grundläggande utbildning i stadsskolan, till Brogård för att stanna där till årets slut, delvis in i januari 1912, med tre veckors ferier under sommaren och tre veckors ferier omkring jul och nyår, halfva kursen i sänder. På nyåret 1912 skulle dessa elever återvända till Uppsala och lämna plats åt den andra C-kurs, som hösten 1911 arbetat i Uppsala. Den dagliga undervisningen å

Brogård meddelades och arbetet leddes af tre lärarinnor. Några kvinnliga tjänare funnes icke. De årligen mottagna och utgående elevernas antal vore 14.

[24.]

Hittills vunnen erfarenhet hade visat, att de träffade anordningarna varit väl afpassade för ändamålet. Eleverna utförde med glädje och energi ensamma allt arbete i kök, mejeri, ladugård, tvätt- och bagarstuga, redde slakt, skötte grisar och höns samt trädgården och utförde på åkern, vid tröskning o. s. v. allt sådant arbete, som vanligen utfördes af kvinnor. Sålunda vunne de ej blott färdighet, utan äfven vana vid förekommande arbeten. De teoretiska kunskaperna meddelades i sammanhang med arbetet. En gång i veckan hade en fackman gifvit en repeterande och sammanfattande lektion öfver någon del af jordbruks- eller husdjursläran. Dessutom hade eleverna fått en till två lektioner i veckan i samhällslära och i pedagogik. Med den utbildning dessa elever sålunda finge, vore styrelsen förvissad om, att från skolan skulle utgå en stab af teoretiskt och praktiskt kunniga, i allt praktiskt arbete skickliga och vana, för vårt jordbruk och dess binnärningar varmt intresserade lärarinnor. Ett önskemål, att de blifvande lärarinnorna redan under sin utbildningstid å Brogård måtte få på nära håll lära känna och deltaga i undervisning i en landthushållsskola, komme redan under år 1912 att förverkligas, enär styrelsen hade för afsikt att vid Brogård anordna landthushållskurser för allmogens döttrar. Uppsala och Gäfleborgs läns landsting hade redan för möjliggörande af sådana kurser under år 1912 beviljat anslag till brogårdsskolan å respektive 500 och 250 kronor.

Till styrelsens förevarande framställning har fogats följande förslag till stat för undervisningen å Brogård under 1912.

Inkomster:

Elevavgifter från C-kursen (14×150)	kronor 2,100:—	
Extra elever af olika slag	„ 350:—	2,450:—
Från gården för elevernas arbete	„	1,000:—
Statsunderstöd	„	4,000:—
	Summa kronor	7,450:—

[24.]

Utgifter:

Hyra till fastigheten	kronor	550: —
Aflöningar och arvoden	”	5,950: —
Undervisningsmateriell	”	200: —
Administrationskostnader	”	400: —
Diverse omkostnader	”	350: —
Summa kronor		7,450: —

Beträffande denna stat har styrelsen meddelat, att hushållet, i hvilket lärarinnor och elever vore inackorderade med en af lärarinnorna som husmor, hade egna räkenheter och skulle, liksom jordbruket med ladugård och mejeri, bära sig själf. De ekonomiska relationerna mellan jordbruk och undervisning bestode däri, att skolan debiterades för hyra, skjutsar och dylikt samt krediterades för elevernas arbete. Hushållet betalade hyra, arrenderade trädgården och betalade alla naturprodukter, som toges från jordbruk, ladugård, mejeri, svin- och hönsgrd. En detaljerad bokföring gjorde det möjligt att visa eleverna det ekonomiska resultatet af jordbrukets och husdjurskötselns olika sidor.

I öfver denna framställning infordradt underdånigt utlåtande den 13 november 1911 har landbruksstyrelsen anført, att det icke kunde anses lämpligt, att det understöd till ifrågavarande skola, som Riksdagen på förslag af enskilda motionärer anvisat för åren 1911 och 1912, med sistnämnda år upphörde att utgå. Då landbruksstyrelsen därtill ansåge det önskligt, att ifrågavarande skola, såsom välbehöflig, med statsmedel understöddes, har landbruksstyrelsen, som till styrelsen för skolan aflämnat för utbekommande af anslaget för år 1911 föreskrifvet intyg och däri vitsordat, att undervisningen vid skolan bedrefves på tillfredsställande och med dess ändamål öfverensstämmande sätt, i underdånighet hemställt om aflåtande af nådig proposition, att Riksdagen måtte för år 1913 till skolan anvisa ett anslag af 4,000 kronor på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl meddela.

*Departements-
chefen.*

På sätt jag förut denna dag under punkt 2 anført, synes mig anslag böra äskas till upprättande af särskilda landthushållsskolor, i främsta rummet afsedda för landsbygdens kvinnliga ungdom, som vid dem skulle sättas i tillfälle att förvärfva den utbildning, som kräfves för ett framgångsrikt arbete i småbrukets tjänst. Jag framhöll därvid

ock, hurusom dessa nya skolor icke finge likställas med de statsunderstödda landthushållningsskolorna vid Rimforsa och Brogård, i det att dessa sistnämnda hafva till hufvudsaklig uppgift att utbilda i sitt kall välförfarna lärarinnor, hvilka, med klar uppfattning om landsbygdens och särskildt småbrukets förhållanden och kraf, kunna meddela en efter dessa förhållanden väl afpassad undervisning vid bland annat förenämnda landthushållsskolor. För vinnande af fullgoda resultat vid sistnämnda skolor erfordras undervisningsanstalter sådana som den nu ifrågavarande vid Brogård, från hvilka väl utbildade lärarinnor i tillräckligt antal kunna erhållas.

[24.]

1907 års landtbruksundervisningskommitté, som föreslagit inrättande af här berörda landthushållsskolor, har ock beaktat detta samt i sitt underdåniga betänkande den 12 december 1908 anført, att det icke kunde förutsättas, att vid endast rimforsaskolan skulle kunna utbildas så många lärarinnor, som erfordrades för att fylla landets behof af lärarkrafter vid de kvinnliga landtbruksundervisningsanstalterna. I sammanhang härmed har kommittén framhållit önskvärdheten af att, därest fråga uppstode om inrättande i andra delar af landet af dylika skolor, afsedda att tillfredsställa nämnda behof, äfven dessa skolor måtte i likhet med rimforsaskolan komma att understödjas af statsmedel, i den mån sådant vore af nöden för lärarinneutbildningen.

Äfven Kungl. Maj:t torde redan i viss mån ha erkänt behofvet af nu ifrågavarande landthushållningsskola, i det att Kungl. Maj:t genom nädigt beslut den 20 januari 1911 såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för skolans grundande från för Kungl. Maj:t tillgängliga medel tilldelat styrelsen för Uppsala enskilda läroverk och fackskolan för huslig ekonomi ett statsanslag af 2,500 kronor.

I anslutning till hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 4,000 kronor till beredande af statsbidrag åt *fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för utbildning af lärarinnor i landthushållning å skolans landtgård Brogård.*

Såsom bidrag till aflöning åt tolf kringresande jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland, under villkor att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostades af landsting, hushållningssällskap eller eljest, samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1908

[25.]

Jordbruks-
konsulenter.

[25.] —1911 anvisat ett anslag af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas.

Vidare har 1910 års Riksdag medgifvit, att ett belopp af högst 25,000 kronor af det för år 1911 beviljade anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket finge, med en beräkning af 2,500 kronor till hvart och ett af tio hushållningssällskap inom mellersta och södra Sverige, användas för anställande inom sällskapets område af en jordbrukskonsulent för det mindre jordbruket.

Då förstberörda anslag syntes vara af enahanda natur som omfördelade del af anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket och då i hufvudsak samma villkor gällde för åtnjutande af hvartdera slaget af statsbidrag, föreslog Kungl. Maj:t i sin hemställan om anslag för berörda båda ändamål för år 1912, att båda beloppen måtte sammanföras under en anslagstitel; och beslöt Riksdagen med bifall härtill att såsom bidrag till aflöning åt tolf jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland samt åt tio jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 55,000 kronor.

Den 19 oktober 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse angående statsbidrag till aflönande af jordbrukskonsulenter (Sv. förf.-saml. n:r 121).

Nu har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 27 november 1911 gjort hemställan om anvisande af anslag för berörda ändamål jämväl för år 1913 och därvid beträffande antalet jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland anført, att Västerbottens läns hushållningssällskap visserligen inkommit med framställning om beredande af medel till anställande af en fjärde jordbrukskonsulent inom länet utöfver de tre redan förut där anställda och med bidrag af statsmedel aflönade, hvilken framställning landtbruksstyrelsen emellertid i särskildt utlåtande samma dag ansett sig böra afstyrka. Såsom skäl härför har landtbruksstyrelsen i sitt återopade utlåtande anført, att, sedan sagda framställning ingafs, 1911 års Riksdag anvisat statsanslag till vandringsrättare i Dalarna och Norrland, hvarigenom det för Västerbottens läns hushållningssällskap blifvit möjligt att erhålla bidrag till nu utgående aflöningar af inom länet anställda vandringsrättare samt en väsentlig del af de kostnader, anställandet af sådana medfört för sällskapet, blifvit aflyftade. Det sålunda tillgängliga beloppet kunde således användas för aflöning af en fjärde jordbrukskonsulent inom länet. Härtill komme ytterligare, enligt landtbruksstyrelsens mening, att, sedan anslaget till vandringsrättare beviljats, erfarenhet ännu icke vunnits, om och i hvilken riktning

en samverkan mellan jordbrukskonsulenterna och vandringsrättarna kunde komma att inverka på behovet af statsanslag för de särskilda ändamålen. Då enligt landtbruksstyrelsens mening anledning i öfrigt saknades att höja anslaget för ifrågavarande ändamål, syntes det landtbruksstyrelsen, att medel för år 1913 borde fortfarande anvisas till aflönande af endast tolf jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland.

Vidkommande åter antalet jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige har landtbruksstyrelsen erinrat, hurusom Kungl. Maj:t i framställning till 1910 års Riksdag angående åtgärder till höjande af det mindre jordbruket hemställt om medels beredande till aflönande af femton dylika konsulenter, men att Riksdagen emellertid funnit antalet tillsvidare kunna begränsas till tio, särskildt med hänsyn till bristen å för befattningarna fullt kvalificerade och i öfrigt lämpliga personer.

Under år 1911 har Kungl. Maj:t på grund af framställningar från hushållningssällskapen inom dessa delar af landet anvisat medel till sex dylika konsulenter, hvartill komme, att landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 21 april 1911 anmält ytterligare en dylik framställning, hvilken fortfarande vore beroende på Kungl. Maj:ts pröfning. För närvarande hade ansökningar till landtbruksstyrelsen inkommit från nio hushållningssällskap om anslag för år 1912 för samma ändamål, hvadan under detta år anslag till nio jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige syntes komma att beviljas. Då landtbruksstyrelsen hade anledning antaga, att åtgärder vidtoges äfven inom andra sällskap i samma riktning, och flera personer under senaste åren sökt göra sig kompetenta för erhållande af platser såsom jordbrukskonsulenter, kunde det antagas, att under år 1913 brist på kompetenta sökande ej komme att förefinnas, om medel anvisades till anställande af tolf jordbrukskonsulenter inom mellersta och södra Sverige.

På grund häraf har landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära anvisande af 60,000 kronor att på samma villkor som hittills utgå såsom bidrag till aflöning åt tolf jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland samt åt tolf jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige.

I likhet med landtbruksstyrelsen finner jag förhållandena åtminstone icke för närvarande påkalla någon förhöjning i nu ifrågavarande anslag för anställande af ökad antal jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland. Redan nu äro hushållningssällskapen inom dessa landsdelar i förevarande hänseende vida gynnsammare ställda än sällskapen inom öfriga delar af landet, i det att statsbidrag utgår till aflönande af mer

*Departements-
chefen.*

[25.] än en konsulent inom hvart och ett af de förra, hvarjämte det för statsbidrags erhållande icke för dem är uppställdt samma villkor som för hushållningssällskapen i södra och mellersta Sverige, eller att vederbörande hushållningssällskap på egen bekostnad skall anställa minst en konsulent. Därtill kommer ock, att — såsom landtbruksstyrelsen framhållit beträffande Västerbottens läns hushållningssällskap — det till aflönande af vandringsrättare inom Dalarna och Norrland beviljade statsanslaget befriar sällskapen inom dessa landsdelar från en mer eller mindre afsevärd utgift, hvarigenom medel bli åtminstone delvis tillgängliga till att, där så befinnes erforderligt, aflöna ytterligare en jordbrukskonsulent.

Hvad åter angår den af landtbruksstyrelsen föreslagna förhöjningen af anslaget, i hvad detsamma afser bidrag till aflöning åt jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige, finner jag denna förhöjning af omständigheterna påkallad. Då medel för närvarande icke finnas tillgängliga till aflöning åt flera än tio konsulenter inom södra och mellersta Sveriges tjuguhushållningssällskap och då af landtbruksstyrelsens framställning framgår, att anledning finnes antaga, att ett större antal sällskap än för närvarande kommer att för år 1913 begära bidrag från nu ifrågavarande anslag, synes mig i denna omständighet ligga tillräckligt skäl för den begärda anslagshöjningen. 1910 års Riksdag, som på framställning af Kungl. Maj:t första gången beviljade anslag till aflöning åt jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige, framhöll, att anställandet af dylika vore ett så viktigt led i de behöfliga åtgärderna för småbrukarundervisningens höjande, att statsbidrag därtill borde beviljas; och det var hufvudsakligen med hänsyn till bristen på för befattningarna fullt kvalificerade och i öfrigt lämpliga personer som Riksdagen fann antalet tillsvidare kunna begränsas till tio. Det af Riksdagen sålunda anförda skälet för den vidtagna begränsningen torde, såsom af landtbruksstyrelsens framställning framgår, numera kunna anses hafva försvunnit.

På grund af hvad jag sålunda anført, tillstyrker jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till aflöning åt tolf jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland samt åt tolf jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas af landsting, hushållningssällskap eller eljest, och, hvad angår konsulenterna i södra och mellersta Sverige, att vederbörande hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag sökes, på egen bekostnad och utan anlitan till någon del af statsbidraget, anställer en

eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 60,000 kronor, att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas. [25.]

På grund af i ämnet väckt motion beslöt nästlidet års Riksdag att på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 18,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof användas såsom bidrag till aflönande af vandringsrättare i Dalarna och Norrland under villkor, att kostnaderna för desamma i öfrigt bestriddes af landsting, hushållningssällskap eller eljest samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva. [26.]
Vandrings-
rättare.

Efter det att Kungl. Maj:t därefter den 22 juni 1911 med godkännande af detta Riksdagens beslut anbefallt landtbruksstyrelsen att inkomma med förslag till det beviljade anslagets användande, har Kungl. Maj:t den 19 oktober 1911 utfärdat nådig kungörelse angående statsbidrag till aflönande af vandringsrättare i Dalarna och Norrland (Sv. förf.-saml. n:r 121).

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 4 december 1911 anført, att medel för ifrågavarande ändamål syntes styrelsen böra finnas tillgängliga äfven för år 1913 och i anslutning härtill hemställt om aflåtande af nådig proposition om beviljande af anslag för sistnämnda år till samma belopp som det af Riksdagen för år 1912 anvisade.

Då jag delar den af landtbruksstyrelsen i dess förberörda skrifvelse uttalade uppfattningen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 18,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof användas *såsom bidrag till aflönning åt vandringsrättare i Dalarna och Norrland* under villkor, att kostnaderna för desamma i öfrigt bestridas af landsting, hushållningssällskap eller eljest samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

I nådig proposition den 31 mars 1911 (n:r 170) föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att såsom bidrag till anordnande af utbildningskurser för kontrollassistenter på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 19,100 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att af nämnda belopp låta under år 1911 förskottsvis af tillgängliga medel för ändamålet utandna 9,550 kronor. [27.]
Utbildnings-
kurser för
kontrollassi-
stenter.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blef af Riksdagen bifallen.

Vid underdånig föredragning af detta ärende redogjorde före-

[27.] dragande departementschefen för afsikten med och betydelsen för vår ladugårdsskötsel af de kontrollföreningar, inom hvilka de vid ifrågasvarande kurser utbildade eleverna skulle komma att tjänstgöra, hvarjämte departementschefen i sammanhang härmed påvisade den starka tillväxten under de senaste åren i antalet föreningar samt den lifliga avslutning, denna rörelse vunnit icke minst bland landets mindre jordbrukare.

Beträffande det för kursernas anordnande äskade beloppet anförde departementschefen, att vid den hos 1901 års Riksdag begärda förhöjningen i den till Kungl. Maj:ts disposition ställda delen af anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar beräknats, att för omförmälda kurser skulle i denna förhöjning ingå, hvad som då ansågs för ändamålet erforderligt eller ett belopp af 1,000 kronor. På grund häraf begärdes af Riksdagen på extra stat för år 1912 endast hvad som kräfdes utöfver omförmälda år 1901 beräknade belopp.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 13 november 1911 anført, hurusom det visat sig, att det hittills utbildade antalet kontrollassistenter, som år 1909 uppgick till 284, år 1910 till 292 samt år 1911 till 302, icke varit tillräckligt att tillfredsställa behovet för det år från år ökade antalet kontrollföreningar. Detta berodde gifvetvis därpå, att kontrollassistenterna ganska snart öfverginge till annan verksamhet och att sålunda omsättningen af kontrollassistenter vore jämförelsevis hastig. Följden häraf hade också blifvit den, att många kontrollföreningar tvingats att till assistenter antaga personer, som ej erhölet tillräcklig utbildning för kontrollarbetet.

För att värdet af det för landets boskapsskötsel viktiga arbete, som kontrollföreningarna hade att utföra, icke skulle löpa fara att förminskas, syntes det landtbruksstyrelsen nödigt att genom statens försorg tillsåges, att kontrollföreningarna kunde förses med tillräckligt antal utbildade assistenter, hvilket endast kunde ske genom att ökade medel anvisades för anordnande af dylika kurser.

För år 1913 ansåge landtbruksstyrelsen, att medel borde beredas för utbildande af minst 350 elever, hvartill skulle erfordras 14 kurser, och då ersättning för hvarje kurs fortfarande borde beräknas till 350 kronor för själfva kursen samt 20 kronor för hvarje elev, komme det erforderliga beloppet att uppgå till 11,900 kronor, om hvars beviljande landtbruksstyrelsen nu gjort underdånig framställning.

Departements-
chefen.

Bland de åtgärder, som vidtagas för att höja afkastningen från landets ladugårdar, torde kontrollföreningsväsendet med fullt fog kunna

betecknas såsom en af de mest betydelsefulla. Då därtill kommer, att dessa föreningar i vårt land ordnats så, att de utgöra en viktig del äfven i det egentliga afvelsarbetet och sålunda kraftigt bidra till produktion af verkligt framstående afvelsdjur, synes mig denna rörelse vara väl förtjänt af det statsmakternas stöd, som ligger i att staten träffar anstalter för nöjaktigt utbildande af tillräckligt antal kontroll-assistenter. Mot det af landtbruksstyrelsen nu äskade beloppet för ifrågasvarande ändamål har jag sålunda intet att erinra.

[27.]

Då det synes mig lämpligt, att hela det för dessa kurser erforderliga beloppet begäres under samma anslagstitel, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till anordnande af *utbildningskurser för kontrollassistenter* på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 11,900 kronor.

Nötkreatursskötseln har under de senare åren visat ett starkt uppsving inom vårt lands olika delar och omfattas med allt större intresse af såväl det större som det mindre jordbrukets idkare. Liksom vårt jordbruk i öfrigt har emellertid äfven denna näringsgren att kämpa med stora svårigheter, då det gäller att anskaffa tillräcklig och lämplig arbetskraft. Särskildt är detta förhållandet i fråga om ladugårdsförmännen. På dessa ställas också i våra dagar betydligt större fordringar än förut varit fallet. Med den intensitet, som utmärker det moderna ladugårdsarbetet, kräfvades det ovillkorligen, att förmännen vid detta arbete besitta såväl en god teknisk färdighet i ladugårdsgöromålens utförande som ock tillräckliga teoretiska fackkunskaper för att kunna allsidigt bedöma sagda göromåls innebörd och på lämpligaste sätt planlägga dem.

[28.]

Utbildningskurser för ladugårdsförmän.

Visserligen finnas inom flera hushållningssällskaps områden inrättade särskilda s. k. kreatursskötarskolor med uppgift att hvar för sitt område utbilda ladugårdsförmän, men dessa skolor äro alltför fåtaliga för att kunna fylla det inom landet i dess helhet förefintliga behovet af sådana förmän, hvarjämte den undervisning och handledning, som lämnas vid dessa skolor, ej alltid motsvara tidens kraf på en god såväl praktisk som teoretisk fackutbildning. Dessa och andra förhållanden hafva medfört, att ifrågasvarande skolor i allmänhet blifvit fåtaligt besökta och här och hvar måst nedläggas i brist på elever.

Vid sammanträde med hushållningssällskapens ombud i Stockholm år 1907 framhölls med skärpa å ena sidan faran för vårt landtbruk af att landsbygdens arbetskraft mer och mer drages till städerna, industrien och allmänna arbeten med dess större möjligheter till högre aflöning,

Hushållningssällskapens ombud år 1907.

[28.] något som särskildt gäller kreatursskötseln, vid hvilken bristen på lämpliga arbetare gör sig alltmera kännbar, samt å andra sidan nödvändigheten af att åtgärder vidtagas för att råda bot på denna i stora delar af vårt land rådande brist på kreatursskötare äfvensom för att inrikta allmänhetens uppfattning på det förtjänstfulla uti nedläggande af omtanke och intresse för husdjurens skötsel och på betydelsen af ett sådant arbete i landtbrukets tjänst. I underdånig skrifvelse hemställde ombuden i sådant afseende, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke anslag borde beredas *dels* för inrättande vid större ladugårdar med förstklassiga besättningar — företrädesvis vid afvelscentra för nötboskap eller sådana landtbruksskolor, där för ändamålet tillräckliga kreatursbesättningar finnes — af skolor för kreatursskötare, till hvilka skolor intresset skulle kunna dragas genom stipendier till eleverna af icke för obetydliga belopp, *dels ock* för anordnande af praktiska mindre kurser särskildt i ladugårdsskötsel, hvilka kurser skulle väcka håg för denna art af arbete samt stärka insikten om dess stora betydelse för landet.

Denna hushållningssällskapens ombuds skrifvelse remitterades till den under den 14 juni 1907 tillsatta kommittén för den lägre landtbruksundervisningens ordnande, hvilken kommitté i sitt underdåniga betänkande den 12 december 1908 afgaf förslag i ämnet.

*Landtbruks-
undervis-
nings-
kommitténs
förslag.*

I likhet med ombuden synes det kommittén nödvändigt, att landsbygdens befolkning bibringas upplysning om nötkreatursskötselns och därmed också ladugårdsarbetets genomgripande betydelse för vår modernäring, så att härigenom den motvilja mot detta arbete, som otvifvelaktigt förefinnes i stora delar af landet, kan arbetas bort eller åtminstone förminskas. Särskildt framhålles, att respektive hushållningssällskap böra vinnlägga sig om att genom sina konsulenter, medelst föredrag eller kortare kurser i kreaturens rätta vård och skötsel, sprida upplysning i berörda hänseende. För sådan undervisningsverksamhet anser kommittén, att statsbidrag från anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket bör kunna räknas, om nämligen undervisningen anordnas under formen af undervisningskurser för en större allmänhet eller specialkurser för särskildt antagna elever, manliga eller kvinnliga.

Hvad åter beträffar själfva utbildningen för ladugårdsförmän, synes det kommittén, att, då med nutidens utvecklade husdjursskötsel behöfvet af dugliga förmän i ladugårdarna är minst lika stort som behöfvet af arbetsförmän vid själfva jordbruket, staten, på samma sätt som den anslår medel till uppehållande af anstalter för utbildande af jordbruks-

förmän, äfven bör vidtaga åtgärder för ett ändamålsenligt ordnande af en tillfredsställande utbildning för ladugårdsförmän till det antal, som för landets kreatursskötsel är behöfligt. Förutom det intresse för det allmänna, som ligger däruti, att en för landet så viktig näringsgren som kreatursskötseln sålunda på effektivt sätt understödjes i sin utveckling, har kommittén äfven ansett sig böra framhålla, att de statsmedel, som komma att användas för detta ändamål, säkerligen komma att lända till gagn äfven därigenom, att obemedlade unga män kunna väsentligen förbättra sin ställning genom att efter genomgången utbildningskurs taga anställning som ladugårdsförmän, hvilka befattningar numera kunna högt aflönas, om man för desamma kan erhålla verkligen dugligt folk. [28.]

Vid de hittillsvarande skolorna för utbildande af kreatursskötare har man förlagt den praktiska och den teoretiska utbildningen till samma plats. Detta har emellertid, enligt kommitténs mening, visat sig försvåra ett godt resultat af den sålunda meddelade undervisningen, i det att vid mången egendom, där förutsättningar funnits för en fullgod praktisk utbildning för de blifvande ladugårdsförmännen, stor svårighet yppat sig att kunna åt eleverna lämna en tillfredsställande teoretisk undervisning.

Kommittén har därför tänkt sig ladugårdsförmännens utbildning bäst ordnad på det sätt, att den praktiska och den teoretiska utbildningen, som för hvarje elev bör beräknas upptaga en tid af sammanlagdt ett år, i regel förlägges till olika platser, hvar i sitt slag väl rustade att bringa eleverna den del af den för dem nödiga fackutbildningen, som dit blifvit förlagd.

I sådant afseende föreställer sig kommittén, att icke blott våra landtbruksskolegendomar utan ock de såsom afvelscentra för nötboskap godkända gårdarna samt jämväl andra större egendomar, där en verkligt framstående kreatursskötsel bedrifves, kunna vara synnerligen lämpade att mottaga elever för meddelande af den praktiska utbildning, som för den blifvande ladugårdsförmannen är af nöden. Men då vid många af dessa egendomar förhållandena icke medgifva att åt eleverna meddela den behöfliga teoretiska undervisningen, synes det kommittén lämpligt, att särskilda teoretiska kurser för ladugårdsförmännens utbildning inrättas vid några vissa landtbruks- eller landtmannaskolor, där man kan förutsätta, att nödiga lärarkrafter finnas för ändamålet tillgängliga. Till dessa kurser, som synas kommittén böra pågå minst en månad och vara förlagda till den årstid, då eleverna lättast kunna undvaras å de gårdar, där de erhålla sin praktiska utbildning, böra elever från flera sådana gårdar sammanföras till det antal, som lämpligen kan vid en kurs på en gång undervisas.

[28.]

Att med någon större noggrannhet beräkna behovet af ladugårdsförmän i vårt land faller sig visserligen svårt. Kommittén har emellertid vid öfvervägande af denna fråga kommit till den åsikten, att detta behov icke kan sättas lägre än 100 dylika förmän årligen, och synes det kommittén att åtgärder böra vidtagas för utbildande af minst detta antal.

Hvad ladugårdselevernans praktiska utbildning beträffar föreslår kommittén sålunda, att landtbruksstyrelsen, åt hvilken myndighet torde böra uppdragas att ordna utbildandet af ladugårdsförmän, skall med innehafvare af landtbruksskolegendomar, afvelscentra för nötboskap eller andra enskilda egendomar med välskötta ladugårdar upprätta skriftliga aftal, hvarigenom sådan ladugårdsinnehafvare förbinder sig att mot bestämd ersättning, som utgår af till landtbruksstyrelsens disposition för ändamålet ställda medel, å egendomen mottaga 2—5 elever samt under en tid af ett år bereda dem praktisk instruktionsundervisning i ladugårdsarbetens utförande. Eleven skall under denna tid anses såsom i ladugårdsinnehafvarens tjänst lagligen stadd tjänare. För att elever må kunna i tillräckligt antal erhållas, anser kommittén det vara nödigt, att dessa för elevåret tillförsäkras, förutom fritt vivre eller, om elev är gift, full stat, äfven en kontant lön af 200 kronor att af ladugårdsinnehafvaren utbetalas, hvarjämte elev äfven bör af ladugårdsinnehafvaren få uppbära ett belopp af 20 kronor såsom bidrag för beivrande af den teoretiska kursen. Med hänsyn till de kontanta utgifter, som sålunda skola åligga ladugårdsinnehafvaren, synes det kommittén, att den ersättning af statsmedel, som enligt hvad nyss sagts bör tillkomma denne, lämpligen bör utgå med 120 kronor för hvarje elev. I kontraktet bör vidare ladugårdsinnehafvaren tillförbindas att lämna eleverna en månads ledighet från ladugårdsarbetet under tiden mellan den 1 juni och den 1 september för genomgående af förberörda kurs.

Teoretiska undervisningskurser böra, enligt kommitténs förslag, genom landtbruksstyrelsens försorg till nödigt antal anordnas på olika tider under sommaren vid landtbruksskolor eller andra läroanstalter, som af nämnda styrelse befinnas därför lämpliga. Landtbruksstyrelsen bestämmer för hvarje ladugårdselev den kurs, som skall af honom beivras. Äfven om sådan elev erhåller sin praktiska utbildning å en landtbruksskolegendom, där teoretisk undervisning möjligen skulle kunna meddelas honom, men någon dylik kurs ej där finnes inrättad, synes det kommittén lämpligast och mest ekonomiskt, att eleven för erhållande af den teoretiska utbildningen beivrar någon af nyss nämnda kurser. Därest nämligen det ej kan genomföras, att ladugårdselever vid landtbruksskola inhämta sina teoretiska fackinsikter tillsammans med eleverna

i landtbruksskolans äldre afdelning, hvilket enligt kommitténs mening i regel icke lämpligen torde låta sig göra, skulle anordnandet vid landtbruksskolan af särskild teoretisk utbildningskurs ensamt för skolans ladugårdselever ställa sig alltför dyrbart. [28.]

Undervisningen vid den teoretiska kursen synes kommittén böra omfatta följande ämnen med ungefär här nedan angifna timantal:

Nötboskapens afvel och uppfödning	24	timmar
Nötboskapens utfodring och vård	24	”
Anatomi och sjukvårdslära	16	”
Mjölkhushållning	8	”
Räkning	24	”
— Förande af ladugårdslistor m. m.	24	”

I öfrigt bör tiden användas till demonstrationer i skolegendomens eller annan närliggande välskött ladugård samt till själfstudier.

Då högst 15—20 elever lämpligen kunna undervisas på en gång i samma kurs, anser kommittén det nödigt, att 5—6 dylika kurser årligen anordnas inom landet. Eleverna böra erhålla fri undervisning och fritt vivre å den egendom, där kursen hålles, hvilket kan beräknas draga en kostnad per elev af minst 50 kronor, som bör af statsmedel ersättas. Därjämte synes af statsmedel böra utgå ett belopp af 300 kronor per kurs såsom ersättning för öfriga med kursen förenade omkostnader.

Såsom villkor för deltagande i den sålunda föreslagna praktisk-teoretiska utbildningen för blifvande ladugårdsförmän anser kommittén böra fordras, att elev besitter de kunskaper i läsning, räkning och skrifning, som vid folkskola i allmänhet inhämtas, äfvensom att han under minst ett år allvarligt deltagit i ladugårdsgöromål. Inträdesåldern bör sättas så hög som möjligt, minst 19 år, och utbildningsåret förläggas antingen före eller efter värnpliktstjänstgöringen. För att underlätta utbildandet af ladugårdsförmän i tillräckligt antal synes tillträde till teoretisk kurs böra kunna i mån af utrymme medgifvas personer, som, utan att hafva genomgått den af kommittén föreslagna praktiska utbildningen, styrka sig hafva nödig praktisk förbildning, men äro i behof af ökade teoretiska kunskaper i facket samt villiga att bekosta sitt uppehåll vid kursen.

I fråga om de närmare detaljerna vid ordnandet af ladugårdsförmännens utbildning, på sätt kommittén föreslagit, har kommittén hänvisat till sitt i betänkandet intagna förslag till reglemente för med statsmedel understödd undervisning för utbildande af ladugårdsförmän.

[28.] De årliga utgifter, som enligt kommitténs här framlagda organisationsförslag för utbildande af ladugårdsförmän skulle drabba statsverket vid en utbildning af 100 elever, uppgår till följande belopp:

för den praktiska utbildningen:

ersättning till ladugårdsinnehafvare för 100 elever	
à 120 kronor	kronor 12,000: —

för den teoretiska utbildningen:

ersättning till landtbruksskolor eller landtmannaskolor	
för 100 elever à 50 kronor	„ 5,000: —
för 6 kurser à 300 kronor	„ 1,800: —
	Summa kronor 18,800: —

I anslutning till hvad kommittén sålunda anført har kommittén hemställt, att för utbildande af ladugårdsförmän årligen måtte till landtbruksstyrelsens förfogande ställas ett anslag af 18,800 kronor.

*Landtbruks-
styrelsen den
18 oktober
1909.*

Sedan landtbruksstyrelsen blifvit anbefalld att, efter inhämtande af yttranden i ärendet från hushållningssällskapens förvaltningsutskott, afgifva underdånigt utlåtande öfver de i kommitténs betänkande upptagna förslag, har styrelsen den 18 oktober 1909 inkommit med det sålunda infordrade utlåtandet och därvid öfverlämnat till styrelsen ingifna yttranden från samtliga förvaltningsutskott med undantag af Norrbottens läns hushållningssällskaps.

Ur dessa utskottens yttranden tillåter jag mig att här i korthet meddela, hvad utskotten haft att anföra rörande kommitténs af mig i det föregående omförmälda förslag.

Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har funnit sig böra ifrågasätta, huruvida icke en så kort tidsperiod som en månad för ett nöjaktigt genomförande af den föreslagna teoretiska kursen vore väl knappt tillmätt. Utskottet har ansett, att minst 150 undervisningstimmar därtill behöfva användas och att denna undervisningstid bör fördelas på sex veckor eller två månader enligt vederbörande skolstyrelses förslag. — Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har mot det af kommittén uppgjorda förslaget ansett sig böra göra endast den anmärkningen, att högst två elever torde böra på en gång anställas å hvarje egendom. — Gent emot det af kommittén gjorda antagandet, att elevantalet vid här ifrågavarande kurser skulle komma att uppgå till 100, ställer sig Värmlands läns hushållnings-

sällskaps förvaltningsutskott tveksamt, äfven under förutsättning att afsevärda fördelar komme att beredas eleverna. Då emellertid kraftiga åtgärder, enligt utskottets mening, måste vidtagas för att minska bristen på dugliga ladugårdsskötare och då kommitténs förslag synes utskottet väl genomtänkt, har utskottet ansett sig böra tillstyrka detsamma, dock under förutsättning att de teoretiska kurserna hållas på olika tider, så att en ladugårdsägare, som har exempelvis fyra elever, ej skall behöfva samtidigt vara i saknad af samtliga dessa ladugårdsbiträden, något som lätt skulle kunna vålla honom olägenhet. — Öfriga förvaltningsutskott hafva ej haft något att erinra mot kommitténs förslag, hvars snara genomförande flera af dem ansett vara synnerligen af behovet påkalladt.

[28.]

För egen del har landtbruksstyrelsen icke funnit anledning till anmärkning mot kommitténs förslag; och har styrelsen ansett kommitténs motivering för förslaget uttrycka de grunder, hvarpå styrelsen funnit sig kunna biträda detsamma.

Sedermera har landtarbetsgifvarföreningarnas fullmäktiges verkställande utskott i en i jordbruksdepartementet den 5 september 1911 inlämnad underdånig skrifvelse framhållit, hurusom ej endast jordbrukarnas egen erfarenhet utan äfven den offentliga arbetsförmedlingens rapporter med tydlighet lägga i dagen, att det visar sig allt svårare att erhålla ladugårdsskötare, särskildt dugliga sådana. Då detta missförhållande, som torde ha sin orsak dels i aftagande intresse bland landsbygdens befolkning för detta slag af arbete, dels i bristande utbildning af ladugårdsskötare, med det snaraste bör afhjälpas, ha landtarbetsgifvarföreningarnas fullmäktige ansett sig böra upptaga denna fråga till behandling för att söka i någon mån rätta detta missförhållande och lämna sin medverkan vid frågans lösning samt för detta ändamål åt sitt verkställande utskott gifvit i uppdrag att till Kungl. Maj:t ingå med skrifvelse i ämnet.

*Land-
arbetagifvar-
föreningarnas
fullmäktiges
verkställande
utskott
september
1911.*

Utskottet hänvisar nu i denna sin skrifvelse till landtbruksundervisningskommitténs af mig i det föregående omförmälda förslag samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte på grundvalen af detta förslag inför 1912 års Riksdag framlägga proposition om ladugårdsskötares utbildning.

Vidare anför utskottet, att det har för afsikt att, därest ifrågasvarande utbildning erhåller fast form, söka bidra till dess genomförande medelst anskaffande af elever till eventuella utbildningskurser och äfven på annat sätt bidra till frågans lösning. På grund häraf har utskottet ansett sig böra mot det föreliggande förslaget göra ett

[28.] par erinringar, påkallade af nu rådande förhållanden och med tanke på utskottets medverkan i antydt hänseende.

Det kontanta bidrag — 200 kronor för år — som skulle tillför-säkras hvarje elev vid kreatursskötarkurs synes sålunda utskottet med hänsyn till nuvarande högt uppdrifna löner och tillfällen till god arbets-förtjänst vara allt för litet och föga ägnadt att bidraga till erhållande af tillräckligt antal elever. Enligt utskottets mening bör anslaget höjas till 375 kronor för elev och år.

Vidare anser utskottet, att den teoretiska kursen icke bör omfatta alltför många ämnen utan inskränkas hufvudsakligen till sådana, som den blifvande ladugårdsskötaren under sitt dagliga arbete har behof af, därvid särskildt framhålles det i kommittéförslaget icke omnämnda ämnet mjölk- och djurhygien.

*Departements-
chefen.*

På vår nötkreatursafvels utveckling offras för närvarande årligen betydliga belopp såväl af stat och hushållningssällskap som af enskilda jordbrukare. Dessa uppoffringar hafva onekligen burit rik frukt, i det att denna för våra svenska förhållanden viktiga gren af jordbruket nu-mera intar en synnerligen framskjuten plats ur både afvels- och bruks-synpunkt. Framstående inhemska afvelsdjur betinga nu pris, som man för få år sedan näppeligen trodde sig någonsin kunna uppnå, hvartill den omständigheten torde bidraga, att våra afvelsdjur i allt större utsträckning visat sig eftersökta äfven af utlandets djuruppfödare. Och afkastningen från såväl stora som små ladugårdsbesättningar har vuxit så, att, trots en ständigt stigande inhemsk konsumtion af mejeriprodukter, vår smörexport kunnat om än långsamt ökas och i allt högre grad blifvit en af vårt jordbruks viktigaste inkomstkällor. Under sådana förhållanden blir det af ännu större vikt att noga se till, att allt, som kan lägga hinder i vägen för en fortgående utveckling af denna näringsgren eller minska utsikterna till ett fortsatt framgångsrikt utnyttjande af de gjorda uppoffringarna, i tid blir undanröjdt. Då ett dylikt hinder obestridligen ligger i den från skilda håll påvisade allt större svårigheten att erhålla lämpliga ladugårdsförmän, synes mig statsmakternas ingripande vara så mycket mera af behovet påkalladt, som erfarenheten lagt i dagen, att det här kräfves vidtagande af mera systematiskt planlagda åtgärder, än dem enstaka hushållningssällskap hvart för sig kunna med sina hårdt anlitade tillgångar åstadkomma.

I det föregående har påpekats, hurusom staten anslår medel till uppehållande af anstalter för utbildande af jordbruksförmän, och att ut-bildningen af förmän för våra ladugårdar måste anses minst lika viktig.

Härtill vill jag ytterligare lägga, att Riksdagen nästlidet år med erkännansvärd beredvillighet beviljade erforderligt anslag till fortsatt anordnande af kurser för utbildande af kontrollassistenter, därvid Riksdagen särskildt framhöll, att, med hänsyn till den storartade utveckling kontrollföreningsväsendet undergått, Riksdagen funne det begärda anslaget fullt befogadt. Vidare tillåter jag mig erinra, att statsanslag sedan flera år tillbaka årligen utgår till utbildande vid enskilda väl-skötta mejerier af mejerskor — under nästlidet år med 18,400 kronor till undervisning af 36 elever i hvar och en af två årskurser. — Denna sistnämnda undervisning är ordnad i nära öfverensstämmelse med de nu föreslagna kurserna för ladugårdsförmän, i det att åt landtbruksstyrelsen är uppdraget att träffa öfverenskommelse med ägare till enskilda mejerier att i sin tjänst mottaga visst antal elever med skyldighet för vederbörande mejeriägare att mot viss ersättning af statsmedel lämna hvarje elev fri undervisning och fritt vivre samt beklädnadshjälp. Principen att staten, där så visar sig erforderligt, skall träda hjälpende emellan samt vidtaga åtgärder för och bekosta utbildandet af speciella biträden vid det enskilda jordbruket och dess viktigaste binnärningar är sålunda icke ny utan har gammal häfd.

Mot det af landtbruksundervisningskommittén uppgjorda förslaget till anordnande af nu ifrågavarande kurser har jag i hufvudsak icke något att erinra. Det synes mig, som om realiserandet af detta förslag skulle på ett tillfredsställande sätt främja intresset för kreaturens vård och bereda ladugårdsägare ökad möjlighet att erhålla lämpliga ladugårdsförmän.

Den enda mot förslaget riktade anmärkning, som möjligen skulle kunna föranleda förändring i det till kursernas anordnande af kommittén beräknade statsanslaget, är den af landtarbetsgifvarföreningarnas fullmäktiges verkställande utskott framställda om en väsentlig förhöjning i det kontanta belopp, som ladugårdsägare skall lämna kurselev. Af detta belopp skulle enligt kommitténs förslag — förutom 20 kronor till bestridande af elevens utgifter för beivrande af den teoretiska kursen — 100 kronor anvisas af statsmedel, medan återstående 100 kronor skulle bestridas af ladugårdsägaren samt utgå såsom ersättning till eleven för dennes arbete i ladugården under omkring 11 månader. Det af statsmedel utgående bidraget är till beloppet lika med den summa, som bestämts såsom understöd till obemedlad elev vid landtbruksskola, och torde i nu föreliggande fall icke lämpligen böra sättas högre. Skulle det till ladugårdselev utgående kontanta beloppet höjas, måste således höjningen bekostas af ladugårdsägaren. Det lär emellertid med visshet

[28.] kunna antagas, att man under sådant förhållande endast med svårighet skulle finna ett tillräckligt antal ladugårdsägare villiga att till undervisning emottaga det erforderliga antalet elever. Man bör jämväl ihågkomma, att villkoren för elever vid dessa kurser ställa sig väsentligt fördelaktigare än för elever vid annan med dem närmast jämförlik landtbruksundervisning. Vid betraktande af nu antydda omständigheter synes mig, åtminstone för närvarande och intill dess vidare erfarenhet vunnits, skäl icke föreligga till höjning af ifrågavarande, af kommittén förordade ersättningsbelopp.

Beträffande kommitténs förslag i öfrigt synas mig en eller annan detaljanmärkning kunna framställas, till hvilka jag lär få tillfälle framdeles återkomma, därest de för ändamålet erforderliga penningmedlen af Riksdagen anvisas. Redan nu ber jag emellertid i sådant afseende få framhålla, att den af kommittén föreslagna bestämmelsen, att ladugårdselev skulle under undervisningsåret anses såsom ladugårdsägarers lagstadda tjänare, lämpligen torde, på sätt jämväl ägt rum i fråga om landtbruksskolorna, böra ersättas med en allmän föreskrift om skyldighet för elev att inställa sig vid kursernas början, deltaga i desamma till deras afslutande samt ställa sig till efterrättelse de anvisningar, ladugårdsägaren meddelar angående i ladugården förekommande arbeten.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till anordnande af utbildningskurser för ladugårdsförmän anvisa å extra stat för år 1913 ett anslag af 18,800 kronor.

Veterinärundervisning m. m.

[29.] Till 1908 års Riksdag aflät Kungl. Maj:t förslag om inrättande af en veterinärbakteriologisk anstalt. Den för anstalten förslagsvis uppgjorda staten för år 1909 slutade på 22,200 kronor. Riksdagen biföll förslaget om anstaltens inrättande, men gjorde vissa ändringar i afseende å aflöningsförmånerna för föreståndaren och vaktmästaren, hvarigenom statens slutsumma nedbringades till 21,320 kronor. För ändamålet anvisade Riksdagen på extra stat för år 1909 ett anslag af 30,470 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, på sätt jämväl af Kungl. Maj:t föreslagits, redan under år 1908 låta af anslaget utanordna 9,150 kronor. Sistnämnda belopp var afsedt att bekosta inredandet af tillfällig

Statens veterinärbakteriologiska anstalt.

lokal åt anstalten i veterinärinstitutets byggnad vid Karlavägen, anskaffande af första uppsättningen inventarier m. m. [29.]

Den utaf Riksdagen godkända staten för år 1909 hade följande utseende:

Arfvode till föreståndaren	kronor	7,250: —
» » laboratorn	»	4,000: —
Till tillfälliga biträden, vikariatsersättning m. m.	»	2,300: —
Arfvode till en vaktmästare	»	1,470: —
Till hyresersättning åt tre drängar vid veterinärinstitutet	»	600: —
» beredning af tuberkulin och serum, nyanskaffning och ombyte af djur m. m.	»	2,400: —
» instrument, förbrukningsartiklar, reagentier, em- ballage, böcker och tidskrifter, skrifmaterial, tele- fon m. m.	»	2,000: —
» belysning, bränsle, gas, vatten m. m.	»	800: —
» fraktkostnad för insända prof, misstänkta för tuberkulos, m. m.	»	500: —
Summa kronor		21,320: —

Under denna stat äro såsom särskilda »anmärkningar» införda bestämmelser rörande den del af ofvan upptagna arfvoden, som skall anses såsom tjänstgöringspenningar, samt angående hyresafdrag för föreståndare, laborator och vaktmästare äfvensom beträffande aflöningsvillkor för föreståndaren och vaktmästaren.

Detta Riksdagens beslut blef af Kungl. Maj:t godkänt och har instruktion för anstalten fastställts den 2 oktober 1908. (Sv. förf.-saml. n:r 104.)

På framställning af Kungl. Maj:t anvisade 1909 års Riksdag — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för anstalten godkänd, skulle vara gällande äfven för år 1910 — för uppehållande af anstaltens verksamhet under sistnämnda år på extra stat för samma år ett anslag af 21,320 kronor.

Vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om anslag till anstalten för år 1911 redogjorde föredragande departementschefen för de svårigheter, som visat sig förknippade med tillsättandet af föreståndarbefattningen vid anstalten och hvilka haft till följd, att anstalten icke under år 1909 kunnat börja sin verksamhet. På grund

[29.] häraf beslöt Kungl. Maj:t då föreslå Riksdagen att — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för veterinärbakteriologiska anstalten af Riksdagen godkänd, skulle vara gällande äfven under år 1911 — medgifva, att Kungl. Maj:t finge under sistnämnda år för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1911 disponera å extra stat för år 1909 för samma ändamål anvisade medel, 21,320 kronor.

Denna Kungl. Maj:ts hemställan blef af Riksdagen bifallen.

Då emellertid föreståndare för anstalten icke kunde tillsättas förr än från och med ingången af år 1911, kunde anstalten ej heller under år 1910 komma i verksamhet, hvadan alltså det af Riksdagen för sistnämnda år beviljade anslaget vid årets utgång fortfarande fanns odisponerad. På grund häraf beslöt 1911 års Riksdag på framställning af Kungl. Maj:t, att — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för veterinärbakteriologiska anstalten af Riksdagen godkänd, skulle vara gällande äfven under år 1912 — medgifva, att Kungl. Maj:t finge under sistnämnda år för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1912 disponera å extra stat för år 1910 för samma ändamål anvisade medel, 21,320 kronor.

Beträffande i det föregående omförmälda 9,150 kronor, afsedda att bekosta inredande af tillfällig lokal åt anstalten, ställdes detta belopp genom nådigt bref den 6 november 1908 till direktionens för veterinärinstitutet förfogande att användas till vissa för inredningen m. m. nödiga utgifter, däraf 1,000 kronor till möbler m. m., 4,000 kronor till öfriga inventarier och 1,300 kronor till hästar och marsvin m. m. Då emellertid den sålunda ifrågasatta provisoriska anstalten icke kunde komma till stånd och då förenämnda tre poster å sammanlagdt 6,300 kronor varit afsedda till sådana inventarier m. m., som vid den provisoriska anstaltens öfverflyttande till lokalen i nya veterinärinstitutet skulle till nämnda lokal öfverföras, bemyndigade Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen genom nådigt bref den 28 april 1911 att använda sistberörda belopp, 6,300 kronor, till inventarier vid veterinärbakteriologiska anstalten i enlighet med förut stadgad fördelning.

Sedan laboratorsbefattningen från och med den 1 september 1911 blifvit af medicinalstyrelsen tillsatt, har anstalten den 1 november 1911 trätt i full verksamhet.

Medicinalstyrelsen har nu i underdänig skrifvelse den 29 september 1911 hemställt om beredande af anslag till anstalten jämväl för år 1913 och därvid öfverlämnat följande af anstaltens föreståndare professor A. Bergman uppgjordt förslag till stat för anstalten under sistnämnda år.

<i>Arfvode till föreståndaren</i>	kronor	7,250: —	[29.]
„ „ <i>laboratorn</i>	„	4,000: —	
„ „ <i>ett biträde på laboratoriet för jufver-</i> <i>tuberkulosundersökning m. m.</i>	„	1,500: —	
<i>Till tillfälliga biträden, vikariatsersättning m. m.:</i>			
Vikariatsersättning	kr.	600: —	
Biträde vid tuberkulinberedning och renhållning	„	900: —	
Biträde med skrifning samt distri- bution af tuberkulin och sera ..	„	720: —	
Extra hjälp i stallen etc.	„	280: —	
<i>Arfvode till en vaktmästare</i>	„	2,500: —	
<i>Till beredning af tuberkulin och sera, nyanskaff-</i> <i>ning och ombyte af djur m. m.:</i>		1,470: —	
Till tuberkulinberedning, material ..	kr.	2,300: —	
„ nyanskaffning och ombyte af djur för serumberedning och diagnostiska arbeten	„	2,900: —	
„ foder			
åt 8 hästar ...	kr.	4,380: —	
„ öfriga djur ...	„	1,000: —	
„ hyra för stall	„	5,380: —	
„ hyra för stall	„	1,000: —	
<i>Till instrument, förbrukningsartiklar, emballage,</i> <i>böcker och tidskrifter, skrifmaterial, telefon</i> <i>m. m.:</i>		11,580: —	
Till böcker, tidskrifter och in- bindning	kr.	500: —	
„ telefon och telegram	„	200: —	
„ skrifmaterialier, teckningar och fotografering	„	350: —	
„ konserveringsmedel, sub- strat, reagens och färger ...	„	500: —	
„ emballage	„	100: —	
„ glasvaror, handdukar m. m.	„	200: —	
„ ersättning och nyanskaffning af instrument	kr.	300: —	
„ tvätt	„	250: —	
„ bortforsling af gödsel m. m.	„	50: —	
	„	2,450: —	
transport		kronor 30,750: —	

[29.]

transport kronor 30,750: —

*Till belysning, bränsle, gas, vatten**m. m.:*

Till gas „ 1,000: —

„ vatten och uppvärmning ... „ 1,000: —

„ elektrisk ström för belysning

och drift af motorer „ 700: — „ 2,700: —

*Till fraktkostnad för insända prof, misstänkta**för tuberkulos, m. m. „ 1,100: —*

„ inköp af en apparat för mikrofotografi med

tillhörande mikroskop samt af en stativ-

kamera jämte lins för fotografering af makro-

skopiska preparat „ 2,364: —

Summa kronor 36,914: —

Innan medicinalstyrelsen öfvergår till en närmare redogörelse för det sålunda öfverlämnade statförslaget, har styrelsen erinrat, att styrelsen redan förut vid afgifvande af framställningar angående ordnandet af denna anstalts stat för de närmast förflutna åren framhållit, att de till anstaltens förfogande ställda medel syntes styrelsen vara för dessa år lågt tilltagna. Samtidigt därmed har styrelsen emellertid framhållit, hurusom anstaltens årliga driftkostnader svårligen läte sig beräknas, förr än anstalten kommit i full verksamhet. Vidare har styrelsen ansett sig böra fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att den stat för den veterinärbakteriologiska anstalten, som under flera år varit gällande, från början uppgjorts som en stat för den provisoriska veterinärbakteriologiska anstalt, hvilken på sin tid planerades inom veterinärinstitutet vid Karlavägen. Denna provisoriska anstalt kom af flera skäl emellertid icke till utförande.

I professor Bergmans ofvannämnda statförslag vore nu de till föreståndaren, laboratorn och vaktmästaren upptagna arfvodena desamma, som de i staten för år 1912 upptagna. Därjämte hade i statförslaget upptagits ett särskildt arvode å 1,500 kronor till ett biträde på laboratoriet för jufvertuberkulosundersökningar m. m. Detta biträde, som skulle hafva till hufvudsaklig uppgift att undersöka mjölkprof på tuberkelbaciller äfvensom fullgöra andra undersökningar, som stå i samband med de genom nådiga kungörelsen den 1 maj 1903 angående åtgärder mot tuberkulos i jufret hos nötkreatur gifna föreskrifter, vore enligt styrelsens mening alldeles nödvändigt, då dessa

undersökningar under årens lopp ständigt tilltagit. De utgjorde nämligen: [29.]

År	undersökningar	
	af mjölkprof	af jufver
1906	382	59
1907	455	76
1908	616	102
1909	822	133
1910	1,050	185

Antalet undersökningar under år 1911 komme synbarligen att öfverstiga dem, som utfördes under år 1910.

Till biträde vid dessa undersökningars utförande hade professorn i bakteriologi och patologisk anatomi vid veterinärinstitutet, som hittills utfört desamma, haft att tillgå såväl assistenten som amanuensen på denna afdelning och därjämte ett kvinnligt biträde, hvilket senare i ersättning uppburit 600 kronor om året af de medel, som jämlikt nådigt bref den 16 juli 1909 ställts till medicinalstyrelsens förfogande från anslaget till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren. Det syntes styrelsen här särskildt böra framhållas, att laboratorn vid veterinärbakteriologiska anstalten, som förutom sin undervisnings-skyldighet vid veterinärinstitutet hade att biträda föreståndaren, borde sysselsättas med arbeten af mera kräfvande art än mjölkprofsundersökning på tuberkelbaciller.

I fråga om höjningen af anslaget till tillfälliga biträden, vikariatsersättning m. m. från nu utgående 2,300 kronor till 2,500 kronor hade professor Bergman i en statförslaget åtföljande skrifvelse anført, att arfvodet till ett biträde vid tuberkulinberedning och renhållning, som i den ursprungliga staten beräknats till 780 kronor, nu blifvit höjdt till samma belopp, 900 kronor, som det, hvarmed det för samma ändamål vid veterinärinstitutets bakteriologiska afdelning anställda biträdet under dessa sista år aflönats. Den föreslagna höjningen syntes medicinalstyrelsen icke fordra ytterligare motivering.

I anslaget till beredning af tuberkulin och sera, nyanskaffning och ombyte af djur m. m. hade af professor Bergman föreslagits en ökning från 2,400 kronor till 11,580 kronor.

Beträffande denna utgiftspost hade professor Bergman i sin förenämnda statförslaget bilagda skrifvelse anført, att då kostnaderna för material till tuberkulinberedning stigit från 900 kronor år 1907 till öfver 2,000 kronor år 1911, måste en ökning af beloppet för år 1913

[29.]

till 2,300 kronor med nödvändighet beräknas. Antalet hästar för serumberedning hade beräknats till 8 under år 1913, inköpspriset för dem till 600 kronor per styck samt deras utfodring till 1 krona 50 öre per dag och djur. Vidare hade upptagits 1,000 kronor till hyra af stall. Redan hösten 1910 säger sig professor Bergman för direktionen för veterinärinstitutet hafva, beträffande anordningarna vid veterinär-bakteriologiska anstalten, framhållit, att det anstalten tillhöriga stallet med sex spiltor för hästar och två för nötkreatur inom samma ingång blefve allt för litet för sitt ändamål och att anstalten behöfde förfoga öfver flera små stallafdelningar, enär serumberedning och olika infektionsförsök icke kunde försiggå i samma stallrum. Om det nu befintliga stallet disponerades för infektionsförsöken, hvilket vore det mest ändamålsenliga, syntes det professor Bergman nödvändigt att förhyra stall för anstaltens serumhästar.

För egen del har medicinalstyrelsen beträffande nu ifrågavarande utgiftspost ansett sig endast böra tillägga, att då det nuvarande anslaget i sin helhet utginge med 2,400 kronor och kostnaderna endast för materialet till tuberkulinberedningen för år 1913 måst beräknas till 2,300 kronor, skulle således under sistnämnda år endast 100 kronor finnas disponibla för beredning af sera, vacciner m. m. Det vore enligt styrelsens förmenande beklagligt, om medel skulle komma att saknas för tillverkning äfven i vårt land af åtminstone sådana sera mot djursjukdomar, som enligt de senaste årens erfarenheter visat sig kunna med fördel användas, såsom till exempel serum mot rödsjuka hos svin, kalfdiarré, hönskolera och så vidare. Styrelsen ville därför på det lifligaste förorda bifall till hvad föreståndaren föreslagit angående denna utgiftspost.

Ökningen af anslaget till instrument, förbrukningsartiklar m. m. från 2,000 kronor till 2,450 kronor syntes ej erfordra särskild motivering.

Den föreslagna höjningen af anslaget till belysning, bränsle, gas, vatten m. m. vore kalkylerad efter vederbörande entreprenadfirmors beräkningar och kunde således icke sättas lägre.

Ej heller kunde fraktkostnad för insända prof, misstänkta för tuberkulos m. m. beräknas till mindre än 1,100 kronor, då denna summa antoges åtgå redan under år 1911.

För tillgodogörandet af arbetet vid anstalten hade föreståndaren hemställt om ett anslag af 2,364 kronor för inköp af en apparat för mikrofotografi samt af en stativkamera jämte lins. Medicinalstyrelsen ansåge sig kunna vitsorda behofvet af dessa fotografiapparater för anstalten och detta så mycket hellre, som styrelsen funne dem absolut nöd-

vändiga ej blott för det vetenskapliga arbetet vid anstalten utan ock [29.] för populariseringen af detsamma.

Med stöd af hvad medicinalstyrelsen sålunda anfört och med hänvisning till samt under åberopande af det utaf professor Bergman afgifna statförslaget har styrelsen i underdånighet hemställt, det tacktes Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att för uppehållande af veterinär-bakteriologiska anstaltens verksamhet under år 1913 på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 36,914 kronor.

I särskild skrifvelse den 29 september 1911 har medicinalstyrelsen, under hänvisning dels till hvad styrelsen anfört angående veterinär-bakteriologiska anstaltens anslagsbehof för år 1913 och dels till de skäl, professor Bergman åberopat i en medicinalstyrelsens skrifvelse bilagd framställning till styrelsen, hemställt om anvisande af ett anslag å 9,000 kronor utöfver det för uppehållande af veterinärbakteriologiska anstaltens verksamhet under år 1912 på extra stat anvisade anslag å 21,320 kronor.

I sin omförmälda framställning till medicinalstyrelsen har professor Bergman anfört, att han af anslaget till tillfälliga biträden, vikariats-ersättningar m. m., 2,300 kronor, måste disponera 600 kronor till vikariats-ersättning och 1,400 kronor till ett biträde på laboratoriet vid jufvertuberkulosundersökningar m. m.; vidare behöfdes ett biträde vid tuberkulinberedning och renhållning, hvilket kunde erhållas för samma arfvode, som nu gifves motsvarande biträde på veterinärinstitutet, nämligen 900 kronor, samt ett biträde för skrifgöromål och distribution af tuberkulin och sera mot arfvode af 600 kronor, tillhopa 1,500 kronor. Denna post behöfde således ökas med 1,200 kronor.

Till beredning af tuberkulin och sera, nyanskaffning och ombyte af djur hade i 1912 års stat upptagits 2,400 kronor. I staten för tuberkulinberedningen på veterinärinstitutet under år 1911 utgjorde den del af anslaget, som afsåge endast material, 2,007 kronor. Mindre kunde ej väntas åtgå under år 1912. Om denna summa frändroges den förutnämnda, återstode knappt 400 kronor, hvilka tydligtvis ej kunde förslå till nyanskaffning och ombyte af djur, foder m. m. Om man räknade med inköp af endast två hästar å 600 kronor och andra försöksdjur för 300 kronor, utgjorde detta 1,500 kronor; till foder åt 6 hästar och öfriga försöksdjur kunde ej beräknas mindre än 3,800 kronor och till hyra för stall 1,000 kronor. Tillsammans med förutnämnda 2,000 kronor till material för tuberkulinberedningen utgjorde detta 8,300 kronor. Då därifrån frändroges beviljade 2,400 kronor, återstode alltså 5,900 kronor, som måste täckas med ytterligare anslag.

[29.] Utgifterna för belysning, bränsle, gas, vatten m. m. kunde för år 1912 beräknas något lägre än för år 1913 eller förslagsvis till 2,200 kronor. Till täckande af dessa utgifter finnes endast 800 kronor beviljade. Posten behöfde således ökas med 1,400 kronor.

Slutligen behöfde anslaget till fraktkostnad för insända prof af mjölk från för jufvertuberkulos misstänkta kor m. m. höjas med 500 kronor på grund af erfarenhet från veterinärinstitutets bakteriologiska afdelning om den verkliga fraktkostnaden för sådana prof under år 1911.

För veterinärbakteriologiska anstaltens verksamhet under år 1912 fordrades alltså ett ytterligare anslag af 9,000 kronor utöfver redan anvisade 21,320 kronor.

*Departements-
chefen.*

De uppgifter, som föreligga denna anstalt, äro, såsom jag redan vid underdånig föredragning den 9 april 1908 af förslag till anstaltens inrättande framhöll, af stor betydelse för landets husdjursafvel. Det är till väsentlig del med bistånd och stöd af densamma, som en mera verksam kamp skall kunna föras såväl mot de smittosamma husdjurs-sjukdomar med farsotartad karaktär som mot de mera sporadiskt förekommande, hvilka, i samma mån som vår husdjursafvel går framåt och besättningarnas bruks- och afvelsvärde ökas, blifva för den enskilde och för landet i dess helhet allt mera förlustbringande. Erfarenheten från utländska anstalter af samma slag lägger också tydligt i dagen, att det är ett stort och tacksamt verksamhetsfält, som här kommer att öppna sig äfven för nu ifrågavarande anstalt. Nya veterinärbakteriologiska medel, afsedda att användas i diagnostiskt eller terapeutiskt syfte, tillverkas vid dessa utländska anstalter i ökad utsträckning, och det har hittills varit endast från dem som vi, ofta med stora svårigheter, lyckats erhålla hvad vi däraf kunnat vara i behof. Äfven i öfrigt hafva vi vid kampen mot dessa sjukdomar så godt som uteslutande måst bygga våra åtgärder för deras hämmande på i utlandet anställda försök och därstädes gjorda närmare undersökningar rörande sjukdomarnas karaktär.

För att emellertid denna af statsmakterna nyupprättade veterinärbakteriologiska anstalt skall kunna motsvara de förväntningar, som ställas på densamma, kräfves det, att anstalten är så utrustad, att den kan på nöjaktigt sätt utföra sitt ofta maktpåliggande arbete. I annat fall kan dess inrättande lätt visa sig hafva varit till jämförelsevis ringa nytta.

På grund af det sålunda anförda anser jag mig redan nu, innan någon rikare erfarenhet hunnit samlas angående anstaltens verksamhet och anslagsbehof, nödgas framlägga förslag om väsentliga förhöjningar

i de för anstaltens uppehållande och drift ursprungligen beräknade anslagsbeloppen. [29.]

Såsom en af hufvudorsakerna till dessa förhöjningar har medicinalstyrelsen anført, att den hittills gällande staten varit uppgjord för den provisoriska anstalt, som man afsåg att inrymma i det gamla veterinärinstitutet. Äfven jag anförde vid underdånig föredragning af förslaget om anstaltens inrättande, att det för densamma erforderliga årsanslaget tills vidare, innan man vunnit erfarenhet om anstaltens verksamhet, syntes mig böra uppföras på extra stat, därvid jag dock i främsta rummet tänkte mig, att den sålunda vunna erfarenheten möjligen skulle komma att utöfva inflytande på anstaltens organisation.

Äfven om jag sålunda anser en förhöjning i anstaltens årsanslag både förklarlig och befogad, sedan anstalten nu börjat sin verksamhet i rymliga och för dess speciella ändamål särskildt inrättade lokaler samt under för denna verksamhets framgångsrika bedrifvande väsentligt gynnsammare förhållanden i öfrigt än de, som vid statens uppgörande år 1908 voro för handen, kan jag dock icke finna annat, än att den ursprungliga till Kungl. Maj:t ingifna kostnadsberäkningen, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag och Riksdagens beslut, bort upptaga vissa poster till högre belopp än de då beräknade; och det synes mig af nu föreliggande framställning tydligt framgå, att en icke obetydlig anslagsförhöjning skulle hafva visat sig erforderlig äfven för den ifrågasatta provisoriska anstalten, om denna kommit till stånd.

På de af medicinalstyrelsen angifna skälen synes mig anställande af ett särskildt biträde för jufvertuberkulosundersökningar vara af behovet påkalladt. Det härför erforderliga beloppet torde emellertid, liksom fallet är med aflöningarna till öfriga biträden, böra ingå i det i staten till tillfälliga biträden, vikariatsersättning m. m. afsedda anslaget. Den häraf föranledda höjningen i detta anslag finner jag dock, innan närmare erfarenhet föreligger angående den tid laboratorns undervisnings-skyldighet och öfriga göromål komma att taga i anspråk, icke behöfva uppgå till fullt det för ändamålet begärda beloppet. Förhöjningen i nu ifrågavarande anslagspost i sin helhet torde under alla förhållanden kunna inskränkas till 1,500 kronor.

I det till beredning af tuberkulin och sera, nyanskaffning och ombyte af djur m. m. ursprungligen beräknade beloppet begäres nu en förhöjning från 2,400 kronor till 11,580 kronor. Att förstnämnda belopp redan från början beräknats alltför lågt synes mig af den nu förebragta utredningen uppenbart. Då emellertid gagnet af anstaltens verk-

[29.] samhet till väsentlig del är beroende på, att tillräckliga medel finnas tillgängliga för de utgifter, som för angifna ändamål krävas, nödgas jag på de i framställningen anförda skälen här föreslå en afsevärd förhöjning i det ursprungliga anslagsbeloppet; det för ändamålet nödiga beloppet synes mig dock kunna begränsas till 9,000 kronor. Jag tillåter mig nämligen erinra, att Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 1 december 1911 medgifvit, att bland kässerade stamhästar vid lifgardet till häst, lifregementets dragoner och Svea artilleriregemente finge för veterinärbakteriologiska anstaltens och statsmedicinska anstaltens räkning under år 1912 uttagas sammanlagdt högst tjugu hästar under villkor, bland annat, att för hvarje sålunda uttagen häst erlades ett belopp af 100 kronor. På grund häraf torde för serumberedning m. m. erforderliga hästar kunna anskaffas till väsentligt lägre pris än det i statförslaget beräknade. Därjämte finner jag de beräknade kostnaderna såväl för hästarnas utfodring som för stallhyra alltför högt beräknade.

Anledning till att redan nu höja den till instrument, förbrukningsartiklar m. m. i staten upptagna anslagsposten, 2,000 kronor, synes mig icke föreligga.

De begärda förhöjningarna med respektive 1,900 och 600 kronor i posterna till belysning, bränsle, gas, vatten m. m. samt till fraktkostnad för insända prof, misstänkta för tuberkulos, m. m. torde få anses väl motiverade. Den förra har, såsom medicinalstyrelsen framhåller, beräknats med ledning af vederbörande entreprenadfirmors uppgifter och är gifvetvis beroende på anstaltens inrättande i de väsentligt rymligare lokalerna i det nya veterinärinstitutet, och den senare har, enligt hvad medicinalstyrelsen meddelar, synts komma att visa sig erforderlig redan under år 1911.

Beträffande föreslagna inköp af apparat för mikrofotografi samt stativkamera finner jag visserligen, att dessa inköp, på grund af hvad medicinalstyrelsen anført, kunna vara önskvärda, då de i sin mån skulle bidra till att popularisera de redogörelser anstalten kommer att lämna öfver sitt vetenskapliga arbete. Med anskaffande af ifrågavarande apparat och kamera torde emellertid tillsvidare kunna anstå.

I detta sammanhang tillåter jag mig — med anledning af en till medicinalstyrelsen från veterinärbakteriologiska anstaltens föreståndare inkommen skrift, som med underdånig skrifvelse den 8 december 1911 af medicinalstyrelsen öfverlämnats till Kungl. Maj:t — föreslå, att det hittillsvarande namnet å anstalten måtte, till undvikande af förväxling med andra inom landet befintliga anstalter af samma slag, utbytas mot namnet: »statens veterinärbakteriologiska anstalt».

På grund af hvad jag sålunda anført tillåter jag mig framlägga [29.]
följande förslag till

Stat för år 1913 för statens veterinärbakteriologiska anstalt.

Arfvode till föreståndaren	kronor	7,250: —
„ „ laboratorn	„	4,000: —
Till tillfälliga biträden och vikariatsersättningar m. m.	„	3,800: —
Arfvode till en vaktmästare	„	1,470: —
Till beredning af tuberkulin och sera, nyanskaffning och ombyte af djur m. m.	„	9,000: —
„ instrument, förbrukningsartiklar, reagentier, embal- lage, böcker och tidskrifter, skrifmaterialier, telefon m. m.	„	2,000: —
„ belysning, bränsle, gas, vatten m. m.	„	2,700: —
„ fraktkostnad för insända prof, misstänkta för tuberkulos, m. m.	„	1,100: —
Summa kronor		31,320: —

I fråga om de af mig i det föregående omtalade såsom »anmär-
ningar» under nu gällande stat upptagna bestämmelserna har jag icke
anledning föreslå någon som helst förändring.

Hvad angår det ytterligare anslag å 9,000 kronor, som blifvit
begärdt utöfver de till anstaltens verksamhet under år 1912 redan an-
visade 21,320 kronor, synes mig detta anslag, på grund af hvad jag i
det föregående anført beträffande inköp och utfodring af hästarna samt
hyra af stall, kunna minskas till 7,500 kronor.

Såsom jag i det föregående omförmält, har den veterinärbakteri-
ologiska anstalten icke kunnat träda i full verksamhet förr än den
1 november 1911. Då på grund häraf det af Riksdagen för uppe-
hållande af anstaltens verksamhet under år 1911 på extra stat för samma
år anvisade anslaget, 21,320 kronor, icke i sin helhet kommit till an-
vändning, återstdo vid 1911 års utgång, enligt hvad jag inhämtat, af
detta anslag ett icke af anstalten disponerad belopp å omkring 7,600
kronor. Under sådana förhållanden synes mig Riksdagens medgifvande
böra begäras till att för nu ifrågavarande ändamål taga i anspråk
viss del af sistnämnda belopp.

I detta sammanhang ber jag få erinra, att i och med att omför-
mällda anstalt börjat sin verksamhet följande anslag blifvit inbesparade
nämligen:

[29.]	dels den hittills från anslaget till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen utgående kostnaden för beredning af tuberkulin m. m., för år 1911 beräknad till	kronor 4,500: —
	dels genom särskilda nådiga bref till medicinalstyrelsens förfogande ställda anslag af högst 5,000 kronor för år räknadt till gäldande af kostnaderna för sådana bakteriologiska och patologisk-anatomiska undersökningar, som af medicinalstyrelsen pröfvades nödiga, från hvilka anslag för kostnader, som nu öfvertagits af veterinärbakteriologiska anstalten, från och med den 1 juli 1909 för år räknadt utgått sammanlagdt.....	„ 3,000: —
	dels ock genom särskildt nådigt bref till direktionens för veterinärinstitutet förfogande ställt årsanslag till täckande af vissa kostnader för vid institutet verkställda undersökningar angående vissa för smittosamma husdjurssjukdomar misstänkta djurdelar	„ 100: —
	Summa kronor	7,600: —

Med stöd af det sålunda anförda får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att

dels, med godkännande af det af mig framlagda förslag till stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt för år 1913, *för uppehållande af anstaltens verksamhet under samma år å extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 31,320 kronor,*

dels ock medgifva, att af hvad vid utgången af år 1911 icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag ett belopp af högst 7,500 kronor må under år 1912 för enahanda ändamål af Kungl. Maj:t disponeras.

[30.]
*Uppehållande
af veterinär-
institutets
verksamhet
i dess nya
lokaler.*

Sedan Riksdagen år 1906 på framställning af Kungl. Maj:t anvisat medel till uppförande å lägenheten Katrineberg eller Kräftriket å Djurgården af nya byggnader för veterinärinstitutet, hade arbetena med nämnda byggnader våren 1911 fortskridit så långt, att institutet syntes kunna under hösten samma år dit öfverflytta sin verksamhet. Af sådan anledning underställde dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 24 mars 1911 Kungl. Maj:ts pröfning frågan om beredande åt institutet af de ökade penningemedel, som syntes erforderliga

för arbetenas bedrifvande i de betydligt utvidgade lokaler, som sålunda komme att stå till institutets förfogande. [30.]

Då på grund af dessa lokalers omfattning och vissa andra anledningar direktionen för veterinärinstitutet gjort framställning om vidtagandet i sammanhang med institutets öfverflyttning till de nya byggnaderna af väsentliga förändringar i institutets gällande stat, hvilken framställning vid nämnda tidpunkt var öfverlämnad till löneregleringskommittén för närmare utredning, syntes det föredragande departementschefen, att det erforderliga beloppet endast borde afse ett provisoriskt ordnande af vissa förhållanden vid det nya institutet och sålunda begäras å extra stat.

Med anledning häraf och på grund af hvad föredragande departementschefen i öfrigt anförde, beslöt Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1911 dels till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag å 51,000 kronor att användas till uppehållande af veterinärinstitutets verksamhet efter inflyttandet i de för institutets räkning uppförda nybyggnaderna vid lägenheten Kräftriket, med rätt för Kungl. Maj:t att utaf sagda anslag under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp, dels ock anvisa ett belopp af 5,000 kronor till inköp af en för institutets försöksladugård erforderlig nötkreatursbesättning.

Förstnämnda anslag, 51,000 kronor, skulle jämte de till 11,700 kronor för år beräknade nettoinkomsterna af institutets stall och smedja användas för vissa särskilda ändamål i enlighet med en i den nådiga propositionen närmare angifven beräkning.

Hvad Kungl. Maj:t sålunda äskat blef af Riksdagen beviljadt med endast den förändringen, att det till inköp af en nötkreatursbesättning begärda beloppet, 5,000 kronor, nedsattes till 3,000 kronor.

Vid meddelandet af detta sitt beslut anförde Riksdagen i underdånig skrifvelse den 30 maj 1911, att Riksdagen beträffande de särskilda ändamål, som med det för verksamhetens provisoriska uppehållande begärda anslaget afsåges, icke funnit anledning till annat uttalande, än att Riksdagen velat uttala sin förväntan, att största möjliga sparsamhet iakttoges vid handhafvandet af institutets ekonomi, särskildt hvad bränsle och elektrisk ström beträffade. Ty anordningarna för uppvärmning och belysning, ehuru säkerligen från facklig synpunkt tillfredsställande, hade Riksdagens vederbörande utskott vid besök å stället funnit vara af den beskaffenhet, att kostnaderna för anstaltens drift kunde till afsevärd grad blifva beroende på sättet, huru nämnda anordningar nyttjades. Sålunda syntes byggnaderna vara synnerligen rikligt försedda med värme-

[30.]

element äfven å ställen, där det kunde ifrågasättas, huruvida uppvärmning vore af behovet; och elektriska lampor tycktes flerstädes inom anstalten vara så tätt monterade, att särskild aktsamhet syntes fordras för att undvika slöseri med ljus.

Sedan direktionen för veterinärinstitutet i underdånig skrifvelse den 13 juli 1911 anmält, att verksamheten i de nya lokalerna kunde taga sin början med ingången af september månad 1911, har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 12 augusti samma år bland annat anvisat och ställt till direktionens förfogande det af Riksdagen anvisade beloppet, 51,000 kronor att för tiden af ett år från inflyttningen räknadt jämte ej mindre 11,700 kronor af beräknade nettoinkomsten af institutets stall och smedja än äfven institutets på ordinarie stat uppförda anslag för diverse utgifter under ett år, 10,000 kronor, fördelas enligt af Kungl. Maj:t lämnade närmare bestämmelser, därvid sammanlagdt 38,050 kronor komme å följande poster, nämligen:

till gas	kronor	2,000
» vatten	»	1,000
» elektrisk belysning och drift	»	10,000
» bränsle	»	14,000
» inventariers anskaffande och underhåll	»	2,000
» renhållning	»	4,000
» diverse utgifter	»	5,050.

I en till jordbruksdepartementet den 27 december 1911 ingifven skrifvelse af den 8 i samma månad har direktionen anført, att, sedan till direktionens kännedom kommit, att den till löneregleringskommittén öfverlämnade utredningen angående direktionens förslag till förändringar i institutets gällande stat ej torde blifva färdig så tidigt, att den kunde läggas till grund för nådig proposition till 1912 års Riksdag, syntes äfven för verksamhetens drifvande i institutets nya lokaler under närmaste tiden efter den 1 september 1912 anslag böra utgå på extra stat. Direktionen har vidare meddelat, att institutet, som beräknadt var, den 1 september 1911 flyttade sin verksamhet till de nya lokalerna med undantag för afdelningarna för patologisk anatomi och hofbeslag, hvilkas lokaler på grund af lockout först under loppet af november månad hunnit blifva i ordning för inflyttning.

På grund af att verksamheten under terminen sålunda varit splittrad och först så småningom kunnat till hela sin utsträckning fortgå och delvis, såsom i fråga om ladugården, ej ännu börjat, hade det erbjudit svårigheter att redan nu med stöd af den hittills vunna erfarenheten

mera exakt beräkna de för verksamhetens drifvande oundgängliga utgifterna å de allmänna anslagsposterna. Tydligtvis hade dock en del erfarenheter gjorts, som gäfvé vägledning härvidlag och som fått ligga till grund för direktionens underdåniga framställning. [30.]

Såvidt hittills vunnen erfarenhet gäfvé vid handen, syntes alltså anslaget till *gas* kunna räcka till.

Anslaget till *vatten* åter hade visat sig för knappt tilltaget, enär vattenåtgången varit omkring 1,000 kubikmeter i månaden, hvilket efter 20 öre per kubikmeter gjorde 200 kronor månatligen eller 2,400 kronor årligen. Då emellertid numera en del af spolvattnet kunde tagas från egen pumpinrättning, kunde någon afräkning göras härå; och anslaget syntes direktionen kunna sättas till 2,000 kronor.

Anslaget till *elektrisk belysning och drift* syntes, ehuru knappt, dock tillsvidare kunna lämnas orördt.

Bränsleanslaget åter vore uppenbarligen för lågt beräknadt. Ehuru ännu ej alla institutioner vore i verksamhet och patologisk-anatomiska afdelningen endast en kortare tid varit inrymd i de nya lokalerna samt någon mera ihållande köld ännu ej förekommit, hade bränsleåtgången varit omkring 2,000 hektoliter gasverkskoks i månaden, hvadan vid full drift under vintern bränsleåtgången ej rimligen kunde beräknas till mindre än 16,000 hektoliter per år, då kostnaden efter omkring 1 krona per hektoliter utgjorde 16,000 kronor årligen. Härtill komme emellertid, att för skötseln af alla åtta centraluppvärmningsanstalterna två och tidtals tre eldare måste anställas. Till dessas aflöning kunde intet tagas af de å ordinarie stat till betjäning anslagna 5,000 kronor, enär ur detta anslag skulle aflönas en dräng vid medicinska kliniken, två drängar vid den kirurgiska kliniken, en gårdskarll och en nattvakt, det minsta antal af dessa tjänare, med hvilket institutets kliniker m. fl. kunde uppehållas. För eldarpersonalen hade alltså ett anslag af 2,000 kronor årligen redan visat sig nödvändigt.

Vidare hade tillkommit en anstalt för tvätt, desinfektion, maceration, destillation af vatten m. m. Den härför erforderliga ångpannan, som vore af sådan konstruktion, att den måste eldas med s. k. waleska kol, användes till full drift för tvätt fem dagar i månaden eller 60 dagar om året under 4 timmar hvarje dag. Fyra hektoliter kol åtginge om dagen till sådan drift, hvartill således erfordrades 240 hektoliter om året. Under återstående delen af året eller 300 dagar skulle pannan eldas till partiell drift med $1\frac{1}{2}$ hektoliter kol dagligen; och åtginge således till denna drift 450 hektoliter om året. Hela kolåtgången till ifrågavarande ångpanna utgjorde alltså 690 hektoliter om året. Med

[30.] ett pris af 3 kronor per hektoliter kol utgjorde följaktligen bränslekostnaden för pannan omkring 2,000 kronor om året.

Bränsleanslaget i sin helhet borde fördenskill höjas till 20,000 kronor för år räknadt.

Renhållningsanslaget å 4,000 kronor visade sig jämväl för knappt. Det vore omöjligt att för denna summa ombesörja städning och renhållning af alla institutets olikartade institutioner med till dem hörande tvätt, fönstertvättning, gårdsrenhållning m. m. Detta anslag måste ökas med minst 1,000 kronor.

Den höjning i för närvarande utgående anslag till institutet, som på grund af hittills vunnen erfarenhet nödvändigt måste ifrågasättas för år 1913, hänförde sig alltså till posterna

vatten	med	kronor 1,000: —
bränsle	»	» 6,000: —
renhållning	»	» 1,000: —

Då det emellertid vore önskvärdt, att anslaget till institutet utginge för kalenderår, syntes sålunda det erforderliga beloppet 59,000 kronor för år räknadt böra för tiden från och med den 1 september till och med den 31 december 1913 höjas med en tredjedel eller i rundt tal 19,670 kronor, hvadan för tiden från och med den 1 september 1912 till och med den 31 december 1913 erfordrades ett belopp af 78,670 kronor.

Af det anförda syntes det direktionen vidare framgå, att det för år 1912 beviljade anslaget icke vore tillfyllest för verksamhetens drifvande vid institutet, utan att fastmera ett fyllnadsanslag till posterna för vatten, bränsle och renhållning blefve nödvändigt äfven för år 1912, hvilket dock, i betraktande af att verksamheten ej kunnat från början drifvas till sin fulla utsträckning, syntes kunna beräknas till endast 6,000 kronor, fördeladt med 4,500 kronor på bränsle, 500 kronor på vatten och 1,000 kronor på renhållning.

Det framginge vidare af verkställd utredning, att de till institutets nybyggnader anslagna medel komme att vara tillfyllest för byggnadernas fullbordande. Långt större svårigheter hade det erbjudit att från början angifva någon bestämd summa för inredningen af de nya byggnaderna, hvilket äfven framhölls i den promemoria, som den 15 februari 1906 af institutets rektor öfverlämnades till dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och som låg till grund för det i 1906 års nådiga proposition angående anslag till nybyggnader för veterinärinstitutet upptagna inredningsanslaget. I denna promemoria lämnades en

utredning öfver kostnaderna för inredningar vid en del främmande veterinärskolor, med stöd hvaraf rektor hemställde om ett inredningsanslag af $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{5}$ af byggnadskostnaderna, d. v. s. 315,000—378,000 kronor. Emellertid föreslogs i den nådiga propositionen blott 250,000 kronor till inredning och inventarier.

[30.]

Det hade nu, enligt hvad direktionen meddelar, visat sig, att trots all sparsamhet och alla nedprutningar på begärda inredningsarbeten denna summa ej fullt försloge. Den hade nämligen måst helt tagas i anspråk för själfva den egentliga inredningen och äfven i fråga om denna syntes en del senare kompletteringar behöfva göras, för hvilka medel ej komme att finnas tillgängliga utan särskildt anslag.

Till den utrustning i undervisningsmateriell, laboratorieutrustning, instrument och apparater, som nödvändigt kräddes för att de särskilda institutionerna skulle kunna arbeta i sina nya lokaler, hade omöjligen några medel kunnat afsättas. Det vore att märka, att flera viktiga afdelningar, nämligen kliniska laboratorier på såväl den kirurgiska som den medicinska kliniken och hundkliniken, afdelningarna för kött- och mjölkkontroll, husdjursskötsel, ambulatorisk klinik samt hofsjukdomar och hofbeslag, helt och hållet saknat laboratorier och således kommit att rycka in i de nya lokalerna i fullkomlig afsaknad af en stor del och delvis hela den utrustning, som kräddes för laboratoriearbete å dessa afdelningar. Som exempel på dylika inventarier, som saknades i dessa laboratorier, funnes till den underdåniga skrifvelsen bifogade förteckningar från institutionscheferna. Dessa hade här endast upptagit det nödvändigaste af hvad de för afdelningarnas drift ansett sig behöfva, och deras kraf belöpte sig till sammanlagdt 9,251 kronor. Emellertid hade direktionen ansett vissa af dessa till inköp föreslagna apparater möjligen kunna så småningom anskaffas från de särskilda afdelningsanslagen och på den grund kunnat minska summan till 8,000 kronor, hvilket belopp icke kunde utgå ur afdelningsanslagen, enär dessa i öfrigt vore nödvändiga för arbetets fortgång å de olika institutionerna.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt har direktionen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1912 års Riksdag

dels att för år 1913 för veterinärinstitutet bevilja ett anslag af 78,670 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af detta anslag redan under år 1912 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna hvad som erfordras för 1912 års andel af läsåret 1912—1913;

dels att till täckande af eljest med all sannolikhet uppkommande brist i 1912 års anslag höja detta med 6,000 kronor;

Bihang till Riksd. prot. 1912. 1 Saml. 1 Afd.

[30.] *dels ock* att till inköp af instrument för institutet bevilja ett anslag af 8,000 kronor att användas under år 1912.

I infordradt underdånigt utlåtande den 29 december 1911 har medicinalstyrelsen förklarat sig för sin del icke hafva något att erinra mot bifall till den af direktionen för veterinärinstitutet gjorda framställning.

*Departements-
chefen.*

I sin ifrågavarande framställning har direktionen för veterinärinstitutet till en början begärt, dels att på grund af otillräcklighet af vissa utgiftsposter, som ingå i det af nästlidna års Riksdag å extra stat beviljade anslaget till uppehållande af institutets verksamhet i dess nya lokaler, en förhöjning i detta anslag måtte äga rum såväl för år 1912 som för år 1913, dels att ifrågavarande anslag måtte få utgå för kalenderår i stället för, såsom nu är fallet, för tiden från den 1 september till den 31 augusti, dels ock att särskildt anslag måtte beviljas för inköp af instrument för institutet.

Beträffande den sålunda begärda anslagsförhöjningen tillåter jag mig erinra, att de utgiftsposter, hvilka direktionen nu anser böra höjas, ingå i omordade anslag med samma belopp, som, enligt hvad dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vid föredragning den 24 mars 1911 af detta ärende anförde, direktionens ordförande efter förnyad undersökning meddelat vara erforderliga för ett provisoriskt ordnande af verksamheten vid det nya institutet. Då vidare Riksdagen vid anslagets beviljande, på grund af i sin ofvan omförmälda skrifvelse anförda skäl, särskildt uttalade sin förväntan, att största möjliga sparsamhet måtte iakttagas vid handhafvandet af institutets ekonomi, i all synnerhet hvad angår bland annat den af de utgiftsposter — bränsle — i hvilken nu begäres en förhöjning, som skulle medföra, att denna utgiftspost afsevärdt komme att öfverstiga det i den ursprungliga staten angifna beloppet, 17,000 kronor, samt då därtill ytterligare kommer, att de begärda anslagsförhöjningarna grunda sig på en under den korta tiden af endast tre månader vunnen erfarenhet, anser jag mig icke för närvarande kunna tillstyrka bifall till dem. Komma dessa förhöjningar att visa sig så nödvändiga, som direktionen i sin framställning förutsätter, synes mig direktionen kunna åtminstone tills vidare täcka eventuellt uppstående brist genom besparingar å andra utgiftsposter.

Mot den begärda förändringen, att nu ifrågavarande anslag måtte få utgå för kalenderår, har jag så mycket mindre att erinra, som öfriga för veterinärinstitutet erforderliga anslag utgå för helt kalenderår. Den häraf föranledda förhöjningen uppgår enligt direktionens beräkningsgrund

till 17,000 kronor och innebär icke någon anslagsförhöjning i egentlig mening. [30.]

Hvad slutligen angår det anslag, som begärts till inköp af instrument, finner jag mig, åtminstone för närvarande, ej heller kunna tillstyrka beviljandet af detsamma. Anskaffandet af dessa instrument bör, i den mån de befinnas nödvändiga för undervisningen vid institutet, så småningom kunna ske genom anlitande af för dylikt ändamål tillgängliga medel.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1913 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag å 68,000 kronor att användas *till uppehållande af veterinär-institutets verksamhet* med rätt för Kungl. Maj:t att utaf sagda anslag under år 1912 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna 17,000 kronor.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Sedan Riksdagen under åtskilliga år såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för allmänna landtbruksmöten samt till prisbelöningar vid dylika möten för husdjur, redskap och maskiner samt ladugårdsprodukter, sädesslag och andra jordbruksalster anvisat 5,000 kronor till det förra ändamålet och 10,000 kronor till det senare, blefvo dessa anslag med anledning af de ökade kostnader de allmänna landtbruksmötena på grund af jordbrukets utveckling i flera afseenden kräfde, på framställning af Kungl. Maj:t, af 1892 års Riksdag höjda till respektive 7,500 kronor och 12,500 kronor årligen. Med sistnämnda belopp hafva båda anslagen sedermera utgått utan annan förändring, än att det senare af dem, på framställning af Kungl. Maj:t, från och med år 1907 beviljats endast till prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten, sålunda utan angifvande af hvad dessa prisbelöningar skulle omfatta. Den förändrade formen för anslagets beviljande vidtogs dels på grund af, att det af flera skäl ansågs lämpligt att för framtiden från prisbedömningen vid nämnda möten utesluta redskap och maskiner, och dels för att bereda vederbörande mötesbestyrelse större frihet vid uppgörandet af program för mötena.

[31.]
Bidrag till kostnaderna för allmänna landtbruksmöten.

[32.]
Prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten.

[32.]

Beträffande anslag till bestridande af kostnaderna för allmänna landtbruksmöten har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 31 oktober 1911, i likhet med hvad under föregående år ägt rum, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1913 för ändamålet anvisa 7,500 kronor.

Hvad åter angår anslaget till prisbelöningar föreligger framställning om höjning af detta anslag.

Den 21 december 1906 utfärdade Kungl. Maj:t nådig kungörelse angående stadgar för allmänt svenskt landtbruksmöte (Sv. förf.-saml. n:r 120). Enligt 4 § i dessa stadgar utöfvas den hushållningssällskapen tillkommande beslutanderätten angående allmänt svenskt landtbruksmöte af en kommitté, bestående af ett ombud jämte en suppleant från hvar och ett af rikets hushållningssällskap samt af den i 5 § af samma stadgar omförmälda mötesbestyrelsens ordinarie ledamöter.

Uti underdånig skrifvelse den 3 april 1911 har nu denna kommitté anført, att kommittén, på sätt närmare framgår af ett skrifvelsen bifogadt protokollsutdrag, samma dag enhälligt beslutit att hos Kungl. Maj:t anhålla, att det till prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten utgående statsanslaget, nu 12,500 kronor om året, måtte från och med år 1912 höjas med 5,000 kronor eller till 17,500 kronor.

Såsom stöd för denna sin framställning har kommittén omförmälat, hurusom det visat sig, att ett förminskadt deltagande inom flera grupper vid det allmänna svenska landtbruksmötet i Örebro vore att tillskrifva de inom dessa grupper alltför knappt tilltagna prisen, hvilka icke ansetts uppväga den särskildt med utställning af dyrbara afvelsdjur förenade risken samt de stegrade omkostnaderna vid deras utställande.

Med den utveckling, som häst-, nötkreaturs- och svinafveln m. m. tagit under de senare åren, hade det befunnits nödvändigt att uppdelade de olika grupperna för de lefvande djuren i allt flera klasser; sålunda hade afdelning »Djur» varit indelad år 1896 i Malmö i 118 klasser, år 1901 i Gäfle i 106 klasser, år 1906 i Norrköping i 118 klasser samt år 1911 i Örebro i 133 klasser, trots att vid sistnämnda möte en hel underafdelning af nötboskapen ur programmet för mötet utgått. Det lede icke något tvifvel, att ju längre afvelsarbetet framskred, klassindelningen allt mer komme att ökas.

Då alltsedan år 1893 samma belopp eller 12,500 kronor årligen stått till mötesbestyrelsernas förfogande till pris, måste med ett ökad antal klasser prisen inom hvarje klass minskas, hvilket åter otvifvelaktigt komme att hafva till följd ett minskadt deltagande i de allmänna landtbruksmötena, särskildt inom nötboskapen, där genom kontroll-

föreningsverksamheten hvarje särskild individ för sin ägare representerade ett betydligt värde, som han icke ville utsätta för den risk, hvilken alltid vore förenad med ett utställande, om icke utsikt funnes att kunna hemföra ett icke alltför obetydligt pris, i någon mån motsvarande risken och de med en utställning af djur förenade betydande kostnaderna, såsom anskaffande af foder åt djuren, bostad och vivre åt kreatursskötare, förlust genom minskad inkomst af mjölk m. m.

[32.]

Då betydelsen för landet af de allmänna landtbruksmötena syntes vara obestridlig samt prisens både antal och storlek otvifvelaktigt måste ökas, hade kommittén icke tvekat att, då någon ökning i det till pris utgående statsanslaget icke ägt rum, sedan det vid 1892 års Riksdag höjdes till det nu utgående beloppet, hos Kungl. Maj:t hemställa om en årlig höjning af 5,000 kronor af detta anslag samt att denna förhöjning måtte taga sin början med år 1912.

I infordradt underdånigt utlåtande den 31 oktober 1911 öfver denna framställning har landtbruksstyrelsen anført, hurusom styrelsen i likhet med förbemälda kommitté vore öfvertygad därom, att, om de mest framstående husdjur skulle komma att utställas vid de allmänna landtbruksmötena, höga penningpris måste finnas att utdela vid mötena för djurgrupperna, särskildt hvad beträffade hästar och nötkreatur.

Det gällde nämligen här att söka åstadkomma, att de bästa djur, som landet hade att uppvisa, blefve utställda. Lyckades ej detta, blefve mötena i detta fall ej tillräckligt lärorika för den djuruppfödande allmänheten och förlorade därigenom en väsentlig grad af sin betydelse.

I betraktande af den stora fara, transporten till och utställning under åtta dagar vid mötet innebure för djuren, vore emellertid lätt förklarligt, att ägaren af dyrbara djur tvekade att utsätta sig för den ekonomiska risk, som han löpte genom att till mötet sända sina bästa djur, och att han, om han skulle göra detta, ansåge sig hafva skäl fordra den ersättning för risken, som låge uti möjligheten att kunna erhålla jämförelsevis höga penningpris. Enligt landtbruksstyrelsens åsikt uppfyllde de pris, som vid de senaste allmänna landtbruksmötena varit bestämda för hästar och nötkreatur, icke denna fordran. Då någon inskränkning i till öfriga utställningsgrupper anvisade pris icke utan skada kunde äga rum, syntes annan utväg till undvikande af berörda olägenhet ej finnas, än att den för pris tillgängliga summan ökades.

Sedan år 1893 hade Riksdagen årligen anvisat 7,500 kronor till bestridande af kostnaderna för allmänna svenska landtbruksmöten. För detta ändamål hade väl äfven rikets hushållningssällskap sedan år 1901 ställt till mötenas förfogande en procent af de brännvinsutminuterings-

[32.] och utskänkningsavgifter, sällskapen uppburit, och af dessa sällskapens tillskott hade på grund af synnerligen gynnsamma förhållanden en del kunnat återbetalas. Dessa medel vore emellertid ej afsedda att användas till pris utan endast för mötenas anordnande och öfriga därmed för- enade utgifter och skulle, äfven om så ej vore fallet, svårigen kunna beräknas till pris, hvilkas storlek måste fastställas i samband med mötets program ett år före detsamma, då man ännu icke kunde bedöma, huru mötets ekonomi komme att ställa sig.

Under sådana förhållanden har landtbruksstyrelsen ansett enda utvägen till åstadkommande af högre penningpris vid våra landtbruks- möten vara, att staten höjer sitt för detta ändamål utgående anslag, och har det synts landtbruksstyrelsen, som om förutnämnda af kommittén begärda förhöjning af anslaget, 5,000 kronor, vore väl afpassad, för att det därmed afsedda ändamålet skulle vinnas.

På grund häraf och då höjningen af anslaget synts landtbruks- styrelsen böra beräknas äfven för år 1912, har landtbruksstyrelsen hem- ställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att till prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten måtte å extra stat för år 1913 anvisas ett belopp af 22,500 kronor.

*Departements-
chefen.*

De allmänna landtbruksmötenas största betydelse ligger tvifvels- utan i att bereda den jordbruksidkande allmänheten, i främsta rummet dem, som ägna sig åt uppfödning af afvelsdjur, ett tillfälle att se och lära känna utvecklingen på jordbrukets olika verksamhetsområden under tiden från närmast föregående möte. För att de kostnader, stat och hushållningssällskap nedlägga på anordnandet af dessa möten, skola komma landets jordbruk till afsedd nytta, kräfvess alltså, att hvarje mötes olika afdelningar lämna en så klar och fyllig bild som möjligt af de under tiden från senaste möte gjorda framstegen. Då förutsätt- ningen härför är, att mötet vinner största möjliga anslutning bland dem, som hafva något verkligen godt att uppvisa, och då detta icke låter tänka sig, utan att ett så pass stort antal pris finnas tillgängliga, att åtminstone flertalet af dem, som gjort sig väl förtjänta däraf, kunna erhålla ett sådant till ej alltför ringa belopp, är det uppenbart att, i samma mån som jordbruket utvecklar sig och går framåt, en höjning måste äga rum i det för prisbelöningar vid mötena tillgängliga beloppet. I likhet med landtbruksstyrelsen finner jag sålunda en dylik förhöjning nu vara af omständigheterna väl motiverad och af behovet påkallad.

Såväl i möteskommitténs framställning som af landtbruksstyrelsen har den erforderliga förhöjningen i nu utgående statsanslag blifvit be-

[32.]

räknad till 5,000 kronor om året, och mot storleken af detta belopp har jag icke något att erinra. Däremot anser jag mig icke böra tillstyrka, att för ifrågavarande ändamål medel skola jämväl för innevarande år begäras utöfver de i riksstaten för samma år af Kungl. Maj:t äskade och af Riksdagen redan anvisade. Äfven om den föreslagna förhöjningen äger rum först i anslaget för år 1913, kommer likväl nästa allmänna landtbruksmöte att hafva till sitt förfogande för prisbelöningar ett belopp af statsmedel, som med icke mindre än 20,000 kronor öfverskjuter, hvad de senast hållna mötena för samma ändamål disponerat.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1913 anvisa såsom bidrag till bestridande af *kostnaderna för allmänna landtbruksmöten* 7,500 kronor; samt till *prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten* 17,500 kronor.

[33.]

Redskapsprof-
ningsan-
stalter.

Sedan profningsanstalter för maskiner och redskap för landtbrukets behof under en följd af år varit i verksamhet vid landtbruksinstitutet vid Ultuna och landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp samt kostnaderna härför bestridts genom ett af aktiebolaget Separator den 7 augusti 1896 donerad kapital af 100,000 kronor äfvensom genom profningsavgifter och inkomster af försålda meddelanden rörande profningarna, föreslog Kungl. Maj:t 1907 års Riksdag att, enär förberörda gifvomedel komme att vid samma års slut vara nästan fullständigt förbrukade, å extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 10,000 kronor för profningarnas fortsättande under sistnämnda år. Detta förslag vann ock Riksdagens bifall.

För år 1909 gjorde landtbruksstyrelsen framställning om ett anslag för dessa profningsanstalter till belopp af 12,500 kronor och stödde sig härvid på en af profningsanstalternas styrelse gjord utredning angående utgifter och inkomster vid profningarna under åren 1905 och 1906. Då jag emellertid ansåg, att i någon mån ökade inkomster borde kunna beredas genom höjning i vissa fall af avgifterna för profningar och att det icke vore uteslutet, att äfven jämkningar kunde göras å vissa utgiftsposter, fann jag mig icke hafva tillräcklig anledning tillstyrka förhöjdt anslag för år 1909. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed aflåtna förslag om anslag å 10,000 kronor bifölls af Riksdagen.

I framställningar från profningsanstalternas styrelse och landtbruksstyrelsen begärdes för år 1910, särskildt med hänsyn till den ökning i profningsarbetet, som i anledning af det 21:sta allmänna svenska landt-

[33.] bruksmötet i Örebro år 1911 kunde emotses, ett till 12,500 kronor förhöjdt anslag. Den i öfverensstämmelse härmed aflåtna nådiga propositionen blef ock af Riksdagen bifallen.

För dylika profningar under år 1911 begärde styrelsen för profningsanstalterna och landtbruksstyrelsen ett anslag af 20,000 kronor. Den sålunda ifrågasatta förhöjningen i anslagsbeloppet berodde på att förslag samtidigt framlades till genomgripande förändringar i profningsanstalternas organisation, för hvilka förändringar dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om statsanslag till anstalterna för år 1911 lämnade utförlig redogörelse. Då föredragande departementschefen på anförda skäl icke ansåg sig kunna tillstyrka bifall till den sålunda gjorda framställningen, tacktes Kungl. Maj:t af Riksdagen begära för uppehållande af nämnda profningsanstalter under år 1911 allenast ett anslag af 12,500 kronor, som ock af Riksdagen beviljades.

Då detta anslag på grund såväl af den starka tillströmningen af anmälningar till profningar med anledning af det allmänna svenska landtbruksmötet i Örebro som af väsentligt ökade utgifter för tryckning af profningsberättelser förutsågs komma att visa sig otillräckligt, begärde Kungl. Maj:t, i enlighet med landtbruksstyrelsens hemställan, för ändamålet å 1912 års stat ett anslag af 17,500 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att låta af nämnda belopp förskottsvis under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor. Det sålunda begärda beloppet blef beviljad af Riksdagen. I den underdåniga skrifvelse den 30 maj 1911, däri Riksdagen meddelade detta beslut, anförde Riksdagen, att, då till dess kännedom kommit, att profningsanstalterna mången gång vid profningarnas utförande icke iakttagit den skyndsamhet, som af allmänheten förväntats, hade Riksdagen, som väl insåge svårigheten för anstalterna att med deras nuvarande organisation kunna motsvara de kraf, som skäligen borde kunna ställas å dem, velat uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t måtte ägna ordnandet af denna för landtbruksnäringen icke oviktiga angelägenhet den uppmärksamhet, hvaraf den vore förtjänt.

Genom nådigt bref den 27 oktober 1911 tacktes Kungl. Maj:t fastställa följande utgiftsstat att gälla för profningsanstalterna för år 1912:

Inkomster:

[33.]

Statsanslag	kronor 12,500: —
Profningsavgifter och inkomst genom försäljning af exemplar af styrelsens meddelanden	» 2,000: —
	Kronor 14,500: —

Utgifter:

	Profningsanstalterna vid Ultuna	Alnarp	
Profningsnämnden	kronor 1,500: —	2,000: —	
Arfvode åt sekreteraren ...	» 1,500: —	1,500: —	
Instrument och inventarier ...	» 1,000: —	1,000: —	
Arbete, transporter, för- brukningsmateriell, post, telefon m. m. ...	» 1,000: —	1,500: —	11,000: —
Till styrelsens disposition för tryckningskostnader m. m. äfvensom styrelsens egna utgifter			3,500: —
			Kronor 14,500: —

I underdånig skrifvelse den 25 oktober 1911 har nu landtbruksstyrelsen gjort framställning om anslag till dylika profningar för år 1913 och därvid öfverlämnat en skrift i ämnet från profningsanstalternas styrelse, däri sistnämnda styrelse framlagt förslag till profningsanstalternas omorganisation.

Innan jag öfvergår till en närmare redogörelse för det sålunda framlagda förslaget, tillåter jag mig i detta sammanhang beträffande profningsanstalternas nuvarande organisation meddela, att profningarna utgöras af dels utaf anstalternas styrelse i regel årligen anordnade serieprofningar, omfattande hel klass af maskiner eller redskap, samt dels särskilda på begäran af enskilda anordnade profningar af vissa maskiner eller redskap. Dessa profningar utföras vid Alnarp eller Ultuna beroende på, huruvida den ena eller den andra platsen bäst lämpar sig för profning af ifrågavarande maskin eller redskap eller klass af dylika. Maskiner och redskap för mejerihandteringens behof profvas dock endast vid Alnarp. Vid sidan af dessa profningar äger profningsnämnd verkställa profningar af maskiner eller redskap, hvilka ej blifvit till profning anmälda, men om hvilka kännedom anses önskelig. Anstalternas styrelse utgöres af fem personer, nämligen en ordförande och två ledamöter, alla utsedda af landtbruksstyrelsen, samt rektorerna vid de båda landtbruks-

[33.] instituten. Profning af maskiner eller redskap för landtbrukets behof med undantag af dem, som afse mejerihandteringen, verkställas vid hvardera anstalten af en särskild profningsnämnd, som utgöres af rektorn vid det institut, dit profningsanstalten är förlagd, lektorerna i redskapslära och i jordbrukslära därstädes, institutsegendomens förvaltare, en tekniker och en jordbrukare. Vid profning af maskiner eller redskap för mejerihandterings behof utgöres nämnden af rektorn vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, lektorerna i redskapslära och i mejerilära därstädes samt en tekniker och en mejerist. Tekniker, jordbrukare och mejerist utses, på förslag af anstaltens styrelse, af landtbruksstyrelsen, som handhafver öfverinseendet och kontrollen öfver anstaltens. Styrelsens samtliga ledamöter äfvensom de ledamöter af profningsnämnd, hvilka icke äro bosatta vid det institut, där profningsanstalt är belägen, åtnjuta dagtraktamente med 10 kronor om dagen jämte godtgörelse för resekostnad. De ledamöter i profningsnämnd, hvilka äro bosatta vid respektive institut, uppbära, om profningen verkställas vid institutet, dagtraktamente med 5 kronor, i annat fall godtgörelse i likhet med styrelseledamöter. Vid hvardera profningsanstalten finnes anställd en sekreterare; den vid Ultuna anställda är jämväl styrelsens sekreterare.

I förenämnda, af landtbruksstyrelsen öfverlämnade, till styrelsen ställda skrift har profningsanstaltens styrelse erinrat, hursom styrelsen, då det från flera håll uttalats såsom möjligt eller till och med önskvärdt, att redskapsprofningarna förlades under centralanstalten för jordbruksförsök vid Experimentalfältet, ägnat denna sida af saken all uppmärksamhet. Redan år 1906, då fråga uppstod om anskaffande af medel till profningarnas fortsättande, sedan den för ändamålet af aktiebolaget Separator gjorda donationen blifvit till fullo förbrukad, hade styrelsen föreslagit, att man med bibehållande af fasta profningsstationer vid Ultuna och Alnarp skulle till Experimentalfältet förlägga en profningsanstalt för landtbruksmaskiner och redskap; och skulle föreståndaren för nämnda anstalt, som borde utgöra en själfständig afdelning af centralanstalten, leda samtliga profningar såväl vid Experimentalfältet som vid Ultuna och Alnarp.

Efter sagda förslags upprättande hade centralanstalten trädtt i verksamhet, och styrelsen för profningsanstaltens hade under flera år varit i tillfälle att följa utvecklingen därstädes. Den härunder samlade erfarenheten hade ådagalagt det olämpliga i att kombinera redskapsprofningarna med den från centralanstalten ledda försöksverksamheten. Enligt det ursprungliga förslaget hade afsetts att verkställa alla mindre

profningar af arbetsmaskiner jämte motorer och andra maskiner, som ej kräfde tillgång på större utrymme, vid den föreslagna profningsanstalten vid Experimentalfältet, hvarvid jämväl påräknades att i jordbruksafdelningens föreståndare erhålla sakkunnig jurymedlem samt att tillfälle skulle gifvas till utförande af sådana agronomiska försök, som vore grundläggande för bedömandet af en del redskap. Såvidt styrelsen hade sig bekant, upptoges emellertid numera så godt som hela åkerarealen vid Experimentalfältet af försöks- och demonstrationsfält, som, om ändamålet med desamma skulle vinnas, förbjöde utförandet af redskapsprofningar. Till försöksfält för erhållande af svar å olika spörsmål i afseende på bearbetning och dylikt lämpade sig för öfrigt icke de små ojämna åkrarna kring Experimentalfältet, hvilket framginge däraf, att centralanstaltens jordbruksafdelning för utförande af dylik försöksverksamhet vore hänvisad till fasta rundt om i landet spridda försöksstationer. Då dessa försöksfält inspekterades af jordbruksafdelningens föreståndare, blefve dennes tid under sommarhalfåret till stor del upptagen af resor, medan vinterhalfåret ägnades åt bearbetning af försöksresultaten, hvadan sålunda, om ej den egna verksamheten skulle förryckas, nämnde föreståndare vore under alla förhållanden förhindrad att deltaga i profningsarbetena. Då arbetskrafterna vid jordbruksafdelningen i öfrigt knappast vore tillräckliga för de egna göromålen, vore tydligen samarbete från detta håll för närvarande fullständigt uteslutet. Till ofvan nämnda olägenheter komme ytterligare svårigheten att mot rimlig ersättning skaffa folk och dragare för profningarna. De arbetare, som kunde erhållas vid Experimentalfältet, vore föga vana vid jordbruksarbete, men betingade likväl högsta arbetslöner. Då sålunda hvarken fältprofningar eller andra profningar, som kräfde tillgång på större mängder profningsmateriell, såsom t. ex. tröskverksprofningar, kunde utföras därstädes och då, såsom under de senare åren skett, profningar af motorer med fördel kunde företagas vid tillverkarnas verkstäder, såvida de icke ansåges böra äga rum vid Ultuna, måste inrättandet af en profningsanstalt vid Experimentalfältet anses högst olämpligt.

Återstode af förevarande förslag endast tanken på en för båda profningsanstalterna gemensam föreståndare. Äfven häremot förefunnes stora betänkligheter. Enligt styrelsens åsikt, som delades af profningsnämnderna, vore det omöjligt för en enda person att kunna leda profningarna vid de båda landbruksafdelningarna vid Ultuna och Alnarp, att sköta mejeriprofningarna, att i rätt tid utarbета redogörelserna för samtliga profningar samt att handhafva anstalternas ekonomi och ombesörja deras vidlyftiga brefväxling, helst som mycken tid skulle gå

[33]. förlorad genom resor mellan de båda profningsplatserna, utan kräfdes ovillkorligen till hans biträde en eller flera fast anställda assistenter. Anställandet af assistenter, hvilka väl i regel icke kunde beräknas vara kompetenta att affatta profningsredogörelser och sålunda icke i nämnvärd mån kunde biträda föreståndaren att tillgodose den stora allmänhetens berättigade kraf på snabbt publicerade profningsredogörelser, ansåge styrelsen vara en nödfallsåtgärd, som icke borde ifrågakomma, då det gällde att åstadkomma en fast organisation, befriad från det hitillsvarande systemets största olägenheter.

I princip fasthölle styrelsen därför vid sitt år 1909 framlagda omorganisationsförslag, som endast i fråga om kostnadsberäkningarna och en del detaljer, för hvilka nedan redogöres, syntes behöfva kompletteras. Grundtanken i detta förslag, som utgjorde en påbyggnad eller förstärkning af den nuvarande organisationen, vore anställandet af fast personal för profningarna, nämligen en profningsledare, tillika sekreterare vid hvardera anstalten vid Ultuna och Alnarp. Dessa profningsledare borde mot åtnjutande af tillfredsställande aflöning odeladt kunna ägna sig åt profningsarbetet och sålunda minska detsamma för institutets lärare, hvilkas tid, sedan de beslutade fortsättningskurserna för landtbrukslärare och konsulenter trädte i verksamhet, blefve än mera upptagen och ej komme att tillåta något mera ihållande deltagande i profningarna. Som följd däraf borde vid profningsanstalternas landtbruksafdelningar endast lektorn i redskapslära och institutsegendomens förvaltare vara själfskrifna ledamöter i profningsnämnden, som i öfrigt skulle utgöras af profningsledaren och en tekniker. För lektorn i redskapslära måste praktiskt deltagande i profningarna anses vara af största betydelse såsom medel att underhålla och förkofra fackkunskapen, hvarför man borde kunna förutsätta, att denne lärare icke undandroge redskapsprofningarna sitt stöd. Äfven institutsegendomens förvaltare, som borde vara i särskild grad intresserad af att följa framstegen inom maskinväsendet för att kunna utnyttja dem vid skötseln af egendomens jordbruk, borde tillhöra nämnden och detta äfven af de skäl, att han hade att upplåta mark, tillhandahålla arbetskraft med mera vid profningarna, hvarjämte han måste anses vara den, som ägde säkraste kännedomen om jordens beskaffenhet, föregående bearbetning med flera vid profningen inverkanse faktorer. För landtbruksafdelningarna skulle finnas tre suppleanter, af hvilka två skulle vara jordbrukare och en tekniker. Vid mejeriefdelningen vid Alnarp skulle såsom själfskrifna ledamöter i profningsnämnden ingå lektorn i mejerilära och mejeriföreståndaren vid institutet; i öfrigt skulle profningsnämnden utgöras af profningsledaren och en tekniker. För

denna afdelning skulle likaledes finnas tre suppleanter, af hvilka två vore mejerister och en tekniker. Profningsnämnderna komme sålunda i regeln att utgöras af tre till fyra personer, hvarvid dock vid större profningar juryn vid behof skulle kunna förstärkas genom inkallande af en eller flera suppleanter eller profningsledaren vid den andra anstalten, i den mån hans tid medgäfvæ, eller i speciella fall af särskildt sakkunniga. Däremot skulle lektorerna i jordbrukslära, som i och med utvidgningen af jordbruksförsöken vid instituten i anledning af fortsättningskurserna blefve strängt upptagna, befrias från att tillhöra profningsnämnderna, dem dock obetaget att i den mån deras tid medgäfvæ följa profningarna. Likaså skulle institutens rektorer, oafsedt de lektorat de beklädde, icke vidare vara själfskrifna ordförande i profningsnämnderna, men dock äga rätt att närvara vid profningsnämndernas sammanträden och deltaga i förhandlingarna. Då profningarna, såsom hittills, gifvetvis komme att ingripa i institutens verksamhet, kräfdes samarbete mellan profningsledarna och institutens rektorer, särskildt vid planläggandet af profningarna, och borde samarbetet dem emellan i väsentlig mån kunna underlättas, om såväl rektorer som profningsledare vore själfskrifna ledamöter i styrelsen. I egenskap af styrelsemedlemmar vore rektorerna i tillfälle att göra sina önskemål i afseende på profningarna gällande, och för profningsledarna måste det personliga sammanträffandet och gemensamma arbetet för de båda anstalterna anses särskildt betydelsefullt, då därigenom enhetlighet i arbetsmetoderna vid de båda anstalterna befordrades. Till främjande af sistnämnda ändamål syntes därjämte önskvärdt, att profningsledaren vid hvardera anstalten kunde närvara vid och såsom jurymedlem deltaga i den andra anstaltens profningar.

Såsom biträde åt profningsledarna borde vid hvardera profningsanstalten fast anställas en slöjd- och smideskunnig person, tillika maskinskötare, som skulle utföra nödiga förberedelser för profven, såsom erforderlig montering, maskinernas försättande i driftfärdigt skick m. m., under själfva profven sköta maskinerna samt efter profvens afslutande ombesörja maskinernas rengöring och isärtagande i och för deras uppmätning och beskrifning. Anställandet af dylikt arbetsbiträde voro icke upptaget i 1909 års omorganisationsförslag, men då hela profningsverksamheten vore i hög grad beroende på att dylik arbetskraft vid behof funnes tillgänglig, och då svårigheten att erhålla biträde af institutsegendomens smed, som hittills anlåtats, i framtiden efter landbruksskolornas omorganisation blefve ännu större än förut, syntes det styrelsen vara oundgängligen nödvändigt att försäkra sig om en sådan person, som, i den händelse att profningsarbetet ej komme att taga hela hans

- [33.] tid i anspråk, sannolikt kunde beredas lämplig sysselsättning mot dagpenning vid institutsegendomarna. Under alla förhållanden vore de med anställandet af ett dylikt arbetsbiträde förenade kostnaderna väl motiverade genom de fördelar, som skulle tillföras profningsanstalterna genom dylik arbetskraft.

Kostnaderna för den nu föreslagna organisationen har af styrelsen beräknats sålunda:

Utgifter:

a) Profningskostnader:

	Landbruksafdelningarna vid Ultuna Kronor	Alnarp Kronor	Mejeriafdelningen vid Alnarp Kronor	Summa Kronor
Profningsnämnderna	1,500: —	1,500: —	1,000: —	4,000: —
Instrument och inventarier	800: —	800: —	400: —	2,000: —
Fast arbetsbiträde	1,100: —	1,100: —	—	2,200: —
Arbete, transporter, förbrukningsmateriell	700: —	700: —	600: —	2,000: —
Diverse utgifter	500: —	500: —	300: —	1,300: —
Summa	4,600: —	4,600: —	2,300: —	11,500: —

b) Sekreterare och redigering af berättelser:

Sekreteraren ¹⁾ vid Ultuna, tillika styrelsens sekreterare	5,000: —
Sekreteraren ¹⁾ vid Alnarp, gemensam för båda afdelningarna	6,000: —
c) Tryckningskostnader	4,000: —
d) Till styrelsens disposition för öfriga utgifter	1,000: —
summa utgifter kronor	27,500: —

Inkomster:

Profningsafgifter	2,000: —
Inkomst genom försäljning af meddelanden	500: —
hvidan det belopp, som af statsmedel årligen borde utgå, skulle utgöra	kronor 25,000: —

Till profningsnämndernas ledamöter borde vid tjänstgöring utgå dagtraktamente med 8 kronor åt de på platsen boende jurymedlem-

¹⁾ D. v. s. profningsledaren, som samtidigt enligt förslaget skulle vara sekreterare

marna, i likhet med hvad vid svenska smörprofningarna förekomme, samt med 10 kronor åt de såsom suppleanter för institutsegendomarnas förvaltare (resp. mejeriföreståndaren) anställda jordbrukarna (resp. mejeristerna), medan teknikerna och deras suppleanter vid tjänstgöring borde åtnjuta dagtraktamenten med 20 kronor, hvilket högre belopp motiverades med svårigheten att för denna befattning i profningsnämnden erhålla lämplig tekniskt utbildad person. Reseersättning borde utgå efter tredje klassen i nu gällande resereglemente.

Under antagande att vid hvardera landtbruksafdelningen hvar och en af de på platsen bosatta jurymedlemmarna komme att tagas i anspråk för profningarna och sammanträden 30 arbetsdagar per år, blefve detta sammanlagdt 480 kronor. Teknikern eller dennes suppleant torde behöfva anlitas 12 å 15 dagar, hvartill komme reseersättning, hvarför i ett för allt för detta ändamål syntes böra reserveras 400 kronor, medan ersättningen åt jordbrukarna syntes kunna beräknas uppgå likaledes till 400 kronor. För att sätta profningsledaren vid hvardera anstalten i tillfälle att närvara vid den andra anstaltens profningar under tvenne tredagarsperioder, måste vidare anslås ett belopp af 220 kronor. Till hela profningsnämnden vid hvardera landtbruksafdelningen kräfdes sålunda sammanlagdt 1,500 kronor.

Vid mejeriafdelningen syntes ersättningen till de på platsen boende jurymedlemmarna likaledes kunna anslås till 480 kronor, hvaremot teknikern ej behöfde anlitas i lika stor utsträckning som vid landtbruksafdelningarna, hvarför ett belopp af 280 kronor syntes styrelsen här vara till fyllest, liksom äfven en ersättning af 240 kronor till mejeristerna kunde anses fullt tillräcklig. Sammanlagda kostnaden till profningsnämnden vid denna afdelning skulle sålunda komma att uppgå till 1,000 kronor.

Till instrument och inventarier har styrelsen beräknat en årlig summa af 800 kronor vid hvardera landtbruksafdelningen samt 400 kronor vid mejeriafdelningen, hvilka belopp syntes vara nätt och jämt tillräckliga under vanliga förhållanden.

För aflönande af fast arbetsbiträde vid hvardera landtbruksafdelningen erfordrades per år 800 kronor förutom bostad, som kunde anslås till 300 kronor, och borde vid Alnarp samma person kunna tjänstgöra jämväl vid mejeriafdelningen.

Till ersättning för arbeten vid profningarna, transporter af profningsföremål, förbruksmaterial och dylika direkta profningskostnader beräknades åtgå 700 kronor vid hvardera landtbruksafdelningen och 600 kronor vid mejeriafdelningen.

[33.] Till diverse utgifter för post, telegraf och telefon, arfvoden för speciella utredningar m. m. syntes böra anslås en summa af 500 kronor vid hvardera landtbruksafdelningen samt 300 kronor vid mejeriefdelningen.

Profningsledarna, som odeladt skulle ägna sig åt profningsanstalternas angelägenheter, borde enligt styrelsens mening åtnjuta tillfredsställande aflöning, som för profningsledaren vid Ultuna syntes böra sättas till 5,000 kronor med skyldighet för befattningens innehafvare att jämväl tjänstgöra såsom sekreterare i styrelsen för profningsanstalterna, medan profningsledaren vid Alnarp på grund af svårigheten att finna för denna plats kompetent person borde erhålla 6,000 kronor i aflöning. Däremot skulle dagtraktamente icke åtnjutas af profningsledaren under tjänstgöring vid den anstalt, där han vore anställd, men väl under tjänstgöring vid den andra profningsanstalten dagtraktamente och reseersättning i likhet med utom institutet boende jurymedlemmar.

Till styrelsens disposition borde ställas erforderliga medel till bestridande af kostnaderna för profningsredogörelsernas tryckning samt för annonsering, kungörelser och blanketter m. m. äfvensom till resekostnadsersättning åt styrelsens ledamöter.

Tryckningskostnaderna, som i medeltal för åren 1905—1908 utgjort 1,836 kronor per år, hade uppgått under

år 1909 till 2,234 kronor

„ 1910 „ 2,826 „ samt under de nio första månaderna

„ 1911 „ 4,219 „

I ofvanstående utgifter inginge ej en summa å 2,269 kronor för tryckning af sammandrag af meddelandena nr 1—10, landtbruksafdelningen, hvilket arbete nödvändiggjorts däraf, att de sex första meddelandena slutsålts. Då profningsverksamheten efter den föreslagna omorganisationens genomförande syntes komma att drifvas i ökad omfattning och då tryckerierna till följd af allt jämt stegrade arbetskostnader tid efter annan höjde prisen, syntes man böra räkna med ett minimibelopp af 4,000 kronor för ändamålet.

Till styrelsens ofvannämnda öfriga utgifter, hvari jämväl inginge dagtraktamenten med 10 kronor per förrättningsdag och resekostnadsersättningar efter tredje klassen i gällande resereglemente åt styrelsens ledamöter, syntes för styrelsens behof böra anslås en summa af minst 1,000 kronor.

Ofvan framställda kostnadsberäkningar slutade på ett belopp, som med 5,000 kronor öfverstege den summa, hvilken vid framläggandet af 1909 års omorganisationsförslag ansetts vara oundgängligen nödvändig.

Denna ökning berodde delvis på det nu föreslagna anställandet af fast arbetsbiträde, hvilket föranledts af svårigheten att vid de senaste årens forcerade profningar erhålla behöflig hjälp med anlitage af institutens personal, dels på den väsentliga ökning i tryckningskostnaderna, som under de senaste åren uppstått och som icke kunnat bestridas med anslagna medel, dels äfven därpå att de senaste årens framsteg inom maskintekniken icke endast frambringat helt nya maskiner och redskap till landtbrukets tjänst utan äfven syntes komma att i viss utsträckning förändra sättet för landtbrukets utöfning, hvarigenom sålunda större anspråk komma att ställas på profningsanstalterna.

För egen del har landtbruksstyrelsen beträffande det sålunda af styrelsen för redskapsprofningsanstalterna uppgjorda förslaget till dessa anstalters omorganisation till en början hänvisat till sin underdåniga skrifvelse den 26 september 1909, för hvars innehåll dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet utförligt redogjorde vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om statsanslag till anstalterna för år 1911. Landtbruksstyrelsen hade då på anförda skäl ansett sig böra tillstyrka det då af redskapsprofningsanstalternas styrelse framlagda, i all hufvudsak med det nu föreliggande öfverensstämmande förslaget till profningsanstalternas omorganisation.

Under den tid, som sedan dess förflutit, hade, enligt landtbruksstyrelsens mening, behovet af en omorganisation af sagda anstalter blifvit allt mera trängande på grund af de allt större kraf, som från landtbrukets sida år från år ställas på dessa viktiga profningar. Profningarna hade, såsom äfven Riksdagen i sin förberörda skrifvelse anmärker, på det sätt, de nu varit ordnade, ej kunnat motsvara dessa kraf, hvaribland särskildt må nämnas skyndsamhet vid såväl profningarnas utförande som offentliggörandet af berättelserna öfver desamma.

Såsom profningsanstalternas styrelse erinrat, hade upprättandet af en profningsanstalt vid Experimentalfältet i samband med den där förlagda centralanstalten för försöksverksamheten på jordbrukets område blifvit ifrågasatt. I likhet med styrelsen för anstalterna och på de grunder, som af densamma anföras, vore äfven landtbruksstyrelsen för sin del öfvertygad om det olämpliga i en sådan lösning af frågan.

Landtbruksstyrelsen, som sålunda ansåge det af profningsanstalternas styrelse framlagda förslaget såsom den i sakligt afseende för närvarande bästa lösningen af frågan, hölle äfven före, att sagda förslag också ur ekonomisk synpunkt vore det fördelaktigaste.

Såsom styrelsen för anstalterna framhållit, hade de senare årens tekniska framsteg framkallat ett stort antal nya maskiner och redskap

[33.] för landtbrukets utförande, och allt syntes landbruksstyrelsen tyda därpå, att denna för landbruksdriften ytterst viktiga utveckling komme att fortfara. Särskildt förtjänade framhållas de utsikter, som funnes för den elektriska kraftens utnyttjande i landtbrukets tjänst, hvarför gifvetvis erfordrades särskilda redskap och maskiner. Skulle de berättigade kraf, som härigenom komme att ställas på redskapsprofningsanstalterna, kunna fyllas, måste emellertid anstalterna enligt landbruksstyrelsens mening äga till sitt förfogande väsentligt högre anslag än hvad hittills varit fallet.

Utaf den af profningsanstalternas styrelse uppgjorda staten framginge, att styrelsen icke ansåge möjligt för profningsanstalterna att under närmaste framtid kunna fylla sin uppgift, med mindre än att de kunde beräkna ett statsanslag af 25,000 kronor. Landbruksstyrelsen hade vid granskning af de olika posterna i denna stat ej ansett sig kunna göra någon annan anmärkning, än att profningsavgifterna, med hänsyn till de mera omfattande profningarna, som vore att motse under den närmaste tiden, syntes böra kunna höjas till 3,000 kronor, hvarigenom statsbidraget ej skulle behöfva sättas högre än till 24,000 kronor.

Ehuru detta bidrag vore väsentligt högre än det nuvarande, tvekade dock icke landbruksstyrelsen att tillstyrka detsamma, då det vore af största betydelse för landtbruket att kunna genom bästa möjliga redskap och maskinella anordningar i möjligaste mån nedbringa de under senare åren hastigt växande arbetskostnaderna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landbruksstyrelsen hemställt, att ett statsanslag af 24,000 kronor måtte utverkas till fortsatt uppehållande under år 1913 af de vid landbruksinstitutet vid Ultuna samt landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inrättade profningsanstalternas verksamhet.

I öfver denna framställning infordradt underdånigt utlåtande den 16 november 1911 har styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet såsom sin mening uttalat, att de förändringar i redskapsprofningsanstalternas organisation, som af anstalternas styrelse föreslagits och af landbruksstyrelsen förordats, syntes styrelsen väl ägnade att undanröja de öfverklagade bristerna i anstalternas verksamhet samt att en öfverflyttning af redskapsprofningarna till en ny afdelning af centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet på grund af de i ärendet anförda skäl icke vore ägnad att vare sig befordra profningsarbetet eller nedbringa kostnaderna för detsamma.

Endast i några mindre väsentliga afseenden har centralanstaltens

styrelse funnit vissa ändringar i det föreliggande förslaget böra vidtagas för att något minska utgifterna för profningsanstalterna.

Sålunda har det syntts styrelsen, att då det arbetsbiträde, som i förslaget beräknats skola fast anställas vid hvardera profningsanstalten, antagligen komme att vid profningarna sysselsättas endast under en del af året och det ej borde vara omöjligt att uppgöra med någon kunnig fackman, till exempel en arbetare eller förman vid någon mekanisk verkstad, att efter kallelse infinna sig och mot dagaflöning tjänstgöra vid redskapens uppsättande, skötsel och nedtagande, något fast arbetsbiträde icke borde antagas. I stället för de båda biträdenas arfvode borde alltså i staten för hvardera anstalten upptagas ett belopp till daglön för biträde af montör. Under antagande af högst 50 dagars arbete om året och en daglön af 10 kronor, borde omkostnaderna för ändamålet för hvardera anstalten icke behöfva öfverskrida 600 kronor och sålunda en besparing af 1,000 kronor här kunna göras.

Då vidare enligt gällande praxis dagtraktamentet till medlemmar af utaf Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer eller särskildt tillkallade sak-kunniga plägade utgå med 5 kronor, när arbetet ägde rum på vederbörandes boningsort, syntes det styrelsen, att samma arfvode borde böra beräknas till lärare och egendomsförvaltare vid det institut, där profning försigginge. Då det emellertid kunde antagas, att en lärare och en förvaltare åtminstone under en del af profningarna komme att samtidigt närvara, så syntes den för dessa i förslaget till stat beräknade summan, 480 kronor, icke böra minskas, äfven om det föreslagna dagarfvodet nedsattes med 3 kronor.

Slutligen syntes det styrelsen, att sekreterarbefattningarna borde betraktas såsom fasta beställningar, för hvilkas erhållande borde uppställas motsvarande kompetensfordringar som till exempel för föreståndarbefattningarna vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Under sådana förhållanden vore det både lämpligt och rättvist, att aflöningsförmånerna blefve desamma. Då nämnda föreståndare för närvarande åtnjöte 5,000 kronor i lön med två ålderstillägg af 500 kronor, borde samma aflöningsförmåner tillerkännas sekreterarna vid redskapsprofningsanstalterna. Att bestämma dessa löneförmåner olika för de båda sekreterarna, då deras kompetens borde vara ungefär densamma och bådas hela arbetstid borde beräknas disponibel för arbetet vid vederbörande profningsanstalt, syntes styrelsen icke erforderligt.

På grund af hvad sålunda anförts har styrelsen funnit sig böra tillstyrka det föreliggande förslaget med de af styrelsen förordade ändringarna.

[33.]

Mot detta styrelsens beslut har enligt styrelsens utlåtande bifogadt protokollsutdrag reservationer anmälts dels af herrar Juhlin Dannfelt och Henricson, dels ock af herr Lindström.

Herrar Juhlin Dannfelt och Henricson hafva i sin reservation såsom brister i redskapsprofningsanstalternas verksamhet framhållit,

att profningarna varit allt för litet omfattande, i det att de icke nått på långt när alla viktigare i handeln förekommande landbruksredskap,

att profningsverksamheten varit till tiden ytterst ojämnt fördelad, i det att den hopats på åren närmast före de allmänna landbruksmötena, hvarigenom under dessa år ett afsevärdt antal anmälningar till profning måst tillbakavisas, under det att verksamheten vissa andra år, af de utgifna berättelserna att döma, varit ytterst inskränkt, samt

att berättelserna om de utförda profningarna och omdömena om de profvade redskapen blifvit tillgängliga först lång tid, i vissa fall först mer än två år efter profnings afslutande.

Efter att sedermera utförligt hafva redogjort för orsakerna till de sålunda påpekade bristerna, deras innebörd och huru de enligt reservanternas mening lämpligen borde afhjälpas, hafva reservanternas såsom sin från styrelsens flertal afvikande mening uttalat,

att redskapsprofningarna borde uppdelas på två anstalter eller afdelningar med hvar sin ledare (sekreterare), en för landbruksredskap och en för mejeriredskap,

att i stadgarna för redskapsprofningarna borde föreskrifvas, att verksamheten borde företrädesvis utföras genom s. k. serieprofningar, som ordnades så, att så vidt möjligt alla förut oprovade redskap af den grupp, som skulle undergå profning, komme att indragas i dessa, så att särskild profning af enskilda redskap endast undantagsvis komme att erfordras,

att profningarna af mejeriredskap i regel borde utföras vid Alnarp under ledning af lektorn i mejerilära, och profningarna af landbruksredskap under ledning af en fast anställd ledare fördelas mellan statens båda landbruksinstitut eller, om detta icke syntes lämpligt, förläggas till Ultuna landbruksinstitut,

att profningarna borde utföras af en nämnd, bestående af försöksledaren, en maskintekniker och en praktisk jordbrukare, respektive mejeriman, för hvilka suppleanter borde finnas, hvarjämte läraren i redskapslära och gårdsförvaltaren vid det institut, där profningarna skedde, borde äga rätt att som ordinarie medlemmar i landbruksredskapsprofningarna

deltaga liksom också läraren i redskapslära vid Alnarp i mejerimaskinprofningarna, samt

[33.]

att vissa skäl talade för, men knappast några mot redskapsprofningarnas inordnande under centralanstaltens för jordbruksförsök styrelse.

Herr Lindström har på anförda skäl i sin reservation uttalat en afvikande mening mot styrelsens för centralanstalten beslut att tillstyrka förslaget att för profning af landtbruksmaskiner och redskap skulle finnas tillsatta två profningsnämnder, hvardera med en fast aflönad sekreterare, den ena nämnden förlagd till Ultuna, den andra till Alnarp, samt ansett att en profningsanstalt, tidsenligt och fullständigt utrustad med instrument och ändamålsenliga anordningar samt skött på sätt landtbruksstyrelsen i föreliggande underdåniga skrifvelse föreslagit, vore tillfyllest och i det afseendet att föredraga framför två, att profningarna principiellt sedt kunde blifva mera ensartade.

Med den starka utveckling, som under dessa sista decennier ägt rum i användandet vid jordbruket af maskiner och maskinella anordningar af olika slag, är det uppenbarligen af vikt, att — såsom ock Riksdagen i sin förenämnda skrifvelse den 30 maj 1911 framhåller och betonar — den skyndsamhet iakttages både vid profningarnas utförande och vid offentliggörandet af berättelserna öfver desamma, som den af dessa profningar intresserade allmänheten kan hafva rätt att förvänta.

*Departements-
chefen.*

Mot det i öfrigt förtjänstfulla och af noggrannhet och sakkunskap präglade arbete, som de båda redskapsprofningsanstalterna vid Ultuna och Alnarp hittills under en lång följd af år utfört, torde i båda omförmälda hänseenden vid flera tillfällen berättigade anmärkningar kunnat anföras. Att anstalternas styrelse sedan lång tid tillbaka haft sin uppmärksamhet riktad på afhjälpan det af dessa brister framgår af de förslag härutinnan, som redan tidigare blifvit framlagda. Frågan har, närmast med anledning af Riksdagens nämnda skrifvelse, ånyo blifvit upptagen till närmare pröfning och ett delvis nytt, på mångårig erfarenhet grundadt förslag till profningsanstalternas omorganisation föreligger nu, i samband hvarmed en förhöjning i det till anstalterna för närvarande utgående statsanslaget blifvit nödvändig. Af den i ärendet förebragta utredningen synes mig framgå, att detta nya förslag äger goda förutsättningar att undanröja de i det föregående påpekade missförhållandena.

De skäl, som blifvit anförda mot att förlägga redskapsprofningsanstalterna till centralanstalten för jordbruksförsök, där de i så fall skulle komma att bilda en ny själfständig afdelning, finner jag så tungt vägande, att förslaget härom synes mig böra öfvergifvas. Till dessa skäl

[33.]

vill jag ytterligare lägga betydelsen för instituten, att redskapsprofningarna där äga rum. Från instituten och vid dem anordnade läroanstalter utgå årligen ett stort antal unga män, som haft tillfälle att följa både maskinernas arbete och profningarna af dem och som i sin blifvande verksamhet däraf hafva stor nytta. Och för både lärare och elever äro såväl dessa profningar som de olika slag af moderna jordbruksmaskiner och redskap, hvilka på grund af profningarna samlas vid instituten, ett godt undervisningsmateriell.

Att, såsom det blifvit anfördt, profningarnas utförande vid endast en anstalt skulle befordra uppnåendet af ett mera ensartadt resultat torde vara tvifvel underkastadt. Hufvudvikten ligger i att arbetet ledes och ordnas efter samma principer. Sker detta, böra resultaten äfven vid två anstalter blifva fullt korrekta.

Mot den ifrågasatta förändringen att utföra profningarna vid båda instituten under *en* ledare tillåter jag mig endast erinra, att en dylik förändring — såsom äfven redskapsprofningsanstalternas styrelse i sin skrifvelse påvisar — i stället för att påskynda profningarna och offentliggörandet af profningsresultaten, gifvetvis skulle komma att ytterligare försena både det ena och det andra. I detta sammanhang anser jag mig ock böra framhålla, att, äfven om besparing i kostnader och möjligen andra fördelar skulle vinnas genom att, såsom blifvit föreslaget, öfverlåta ledningen af mejeriprofningarna åt lektorn i mejerilära vid Alnarp, detta likväl icke låter sig göra utan att i så hög grad inkräkta på hans undervisningsskyldighet, att jag mot en dylik anordning anser mig böra uttala mina betänkligheter. Dessa blifva så mycket större, som jag har mig bekant, att nämnda lärares tid redan nu upptages af ganska omfattande, af centralanstalten för jordbruksförsök honom anförtrordade försök i mejeriet, hvilka under alla förhållanden äro af större betydelse för den undervisning, han såsom mejerilärare har att meddela, än fallet skulle blifva med profningar af olika mejeriredskap och maskiner. Ett samarbete med ledaren af sistnämnda profningar kan här lika lätt åstadkommas som vid profningarna af landtbruksmaskiner och redskap mellan å ena sidan profningarnas ledare och å andra sidan egendomens förvaltare och lektorn i redskapslära.

Att söka skapa ett närmare samband mellan dessa redskapsprofningar och den vid centralanstalten för jordbruksförsök bedrifna försöksverksamheten genom att inordna de förra under centralanstaltens styrelse synes mig åtminstone för närvarande möta vissa svårigheter bland annat på grund af de väsentligt olika förutsättningarna för dessa båda slag af försöksverksamhet. Sålunda måste i en styrelse för red-

skapsprofningarna icke endast det praktiska jordbruket utan äfven den tekniska sakkunskapen vara representerad, hvarjämte, så länge profningarna äro förlagda till instituten, rektorerna för dessa måste vara själfskrifna ledamöter af styrelsen. Att gifva centralanstaltens styrelse en dylik sammansättning skulle i många fall kunna medföra olägenheter. Det önskvärda sambandet, hvars värde jag icke vill förneka, synes mig på enklare vägar lätt kunna åstadkommas.

Mot den af redskapsprofningsanstalternas styrelse föreslagna och såväl af landbruksstyrelsen som centralanstaltens styrelse tillstyrkta sammansättningen af profningsnämnderna har jag icke något att erinra. Då såväl institutsegendomarnas respektive förvaltare som lektorn i mejerilära och mejeriföreståndaren vid Alnarp äro själfskrifna ledamöter i vederbörande nämnder, synes mig den praktiska sakkunskapen och yrkesskickligheten på ett fullt nöjaktigt sätt vara i dem representerad. Om någon af nämnda ledamöter skulle vara förhindrad närvara vid profningarna, torde det vara själfallet att af suppleanterna inkallas en af jordbrukarna, respektive mejeristerna.

Af de utaf centralanstaltens styrelse förordade besparingarna i omkostnaderna anser jag mig icke kunna tillstyrka den, som afser indragning af i förslaget till stat upptagna arfvoden till fasta arbetsbiträden. Enligt hvad jag inhämtat, äro dessa biträden af behofvet starkt påkallade för ett raskt utförande af profningarna, hvarjämte det synes mig tvifvelaktigt, att en verkstad skall anse sig under någon längre tid kunna eller vilja afstå någon viss af sina dugligaste arbetare för utförande af ett arbete, i hvilket verkstaden ej är direkt intresserad. Öfriga af styrelsen förordade besparingar finner jag befogade. Likaledes synas mig goda skäl tala för att sekreterarna vid anstalterna, som samtidigt äro ledare af profningarna, komma i åtnjutande af samma aflöningsförmåner som de, hvilka nu utgå till föreståndarna vid centralanstaltens olika afdelningar. Mot den af profningsanstalternas styrelse uppgjorda kostnadsberäkningen med den af landbruksstyrelsen gjorda förändringen har jag i öfrigt icke något att erinra.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till fortsatt uppehållande af de vid landbruksinstitutet vid Ultuna samt vid landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inrättade anstalter för profning af redskap och maskiner för landbrukets behof å extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 23,000 kronor.

[34.]

*Kemiska
stationer.*

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 23 september 1911 hemställt, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1913 anvisa såsom bidrag till underhåll af *åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof* — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än äfven aflöningen till dessa och laboratorietjänaren äfvensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — 6,000 kronor för hvarje station eller tillhopa 48,000 kronor.

[35.]

*Kemisk-växt-
biologisk an-
stalt inom
Norrbottnens
län.*

Sedan år 1895 har den med statsmedel understödda, för öfra Norrland afsedda kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län varit i verksamhet. Frågan om inrättande af en dylik anstalt väcktes år 1890. Ursprungligen afsåg förslaget endast upprättandet i Luleå af en kemisk station för jordbrukets och näringarnas behof, men då man ansåg, att en sådan kemisk undersökningsanstalt icke skulle få tillräcklig sysselsättning, upptogs förslaget att med densamma förena en praktisk-vetenskaplig försöksanstalt, afsedd att genom försök och andra undersökningar utröna förutsättningarna för jordbrukets upphjälpande inom öfra Norrland.

Sedan Norrbottens läns landsting och hushållningssällskap år 1892 beslutat att bekosta anstaltens första uppsättande och att till dess underhåll årligen bidraga med sammanlagdt 3,000 kronor, anvisade 1894 års Riksdag på Kungl. Maj:ts förslag på extra stat ett årsbidrag af 5,000 kronor till anstaltens underhåll. År 1898 höjde Riksdagen detta anslag till 6,250 kronor att utgå under förutsättning, att Norrbottens läns landsting och hushållningssällskap årligen anvisade ett bidrag för samma ändamål af minst 3,750 kronor.

Den omfattande försöksverksamhet, som anstalten utöfvade, gjorde det emellertid snart behöfligt att vid densamma anställa ökade arbetskrafter. Med anledning häraf anvisade 1903 års Riksdag på förslag af Kungl. Maj:t ytterligare 5,000 kronor för att möjliggöra anställandet vid anstalten af två försöksassistenter, mot villkor att Ortsbidraget höjdes till 6,750 kronor.

Riksdagen har därefter årligen på extra stat anvisat till anstalten samma belopp, 11,250 kronor, under villkor att från länets landsting

och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagdt minst 6,750 kronor.

[35.]

Norrbottens läns hushållningssällskap har nu inkommit med framställning om förhöjdt anslag till anstalten för år 1913 och såsom skäl härför anført, att den verksamhet, som under de senare åren utöfvats af ifrågavarande anstalt, varit synnerligen omfattande. Isynnerhet gällde detta om den af anstalten bedrifna försöks- och konsulentverksamheten.

Äfven anstaltens verksamhet såsom kemisk station hade i afsevärd mån ökats. Antalet undersökta prof hade sålunda under de 15 år, anstalten varit i verksamhet, utgjort:

	1896—1908	1909	1910	1896—1910
Jordarter	711	19	33	763
Jordförbättringsmedel	180	3	1	184
Gödselmedel	219	22	11	252
Fodermedel och skördeprodukter	791	27	48	866
Vatten	629	54	34	717
Oskummad mjölk	46,893	6,748	9,154	62,795
Öfriga mejeriprodukter	802	81	60	943
Närings- och njutningsmedel	731	18	15	764
Arsenikundersökningar	548	14	73	635
Malmer, tekniska produkter o. d.	1,036	41	90	1,167
Summa	52,540	7,027	9,519	69,086

Redan på grund häraf syntes med fullt fog kunna ifrågasättas, att anstalten komme i åtnjutande af åtminstone lika stor förhöjning i statsbidraget, som Riksdagen år 1909 beviljade hvar och en af de öfriga kemiska stationerna, eller 2,000 kronor.

Denna anslagsförhöjning motiverades dels därmed att antalet undersökningar vid de kemiska stationerna högst betydligt ökats, hvarigenom ytterligare arbetskrafter måst anställas, dels därmed att assistenternas och öfriga biträdens aflöningsförmåner måste väsentligt ökas, om kompetenta personer skulle kunna erhållas för dessa befattningar.

En jämförelse emellan förhållandena vid kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå å ena sidan och vid de öfriga kemiska stationerna å den andra ådagalade emellertid tydligt, att de skäl, som anförts till stöd för statsbidragets höjande för de kemiska stationerna, i ännu högre grad gjorde sig gällande, hvad beträffar förstnämnda anstalt. Ökningen i antalet undersökningar framginge af hvad ofvan anförts. Hvad beträffade den kompetens, som föreskrifvits för föreståndaren och förste assistenten vid kemisk-växtbiologiska anstalten, så vore denna

[35.] afsevärdt högre än för motsvarande befattningar vid de kemiska stationerna, något som vore helt naturligt, då denna anstalt hade till uppgift att verka icke blott såsom kemisk station utan äfven såsom praktisk-vetenskaplig försöksanstalt. I den af landtbruksstyrelsen utfärdade instruktionen för anstalten fordrades sålunda af föreståndaren och förste assistenten, förutom genom akademisk examen eller på annat sätt styrkta goda vetenskapliga insikter i kemi och botanik samt vana och skicklighet i utförandet af alla vid en kemisk station förekommande undersökningar, äfven fullständig afgangsexamen från landtbruksinstitut.

Oaktadt dessa höga kompetensfordringar hade anstaltens styrelse på grund af anstaltens svaga ekonomiska ställning icke kunnat bjuda hvarken föreståndaren eller förste assistenten en däremot svarande lön. Föreståndaren åtnjöte icke ens så stor lön som den, hvilken för närvarande utginge till öfverassistenterna vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Föreståndarna vid nämnda centralanstalt hade en lön af 5,500 kronor och öfverassistenterna 4,500 kronor, i båda fallen med två ålderstillägg å 500 kronor hvarterda efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring samt dessutom pensionsrätt. Till föreståndaren för kemisk-växtbiologiska anstalten, som icke hade någon pensionsrätt, utginge den kontanta lönen med endast 4,000 kronor jämte 500 kronor i ersättning för andel i analysafgifter; och oaktadt han i öfver 15 år uppehållit befattningen i fråga, hade styrelsen af brist på medel icke kunnat bevilja honom något ålderstillägg, utan måst hänvisa honom till att genom extra arbete vid sidan af sin föreståndarbefattning söka utfyllnad i sina inkomster.

Beträffande förste assistenten hade dennes kontanta lön under de senare åren utgått med ett så lågt belopp som 2,500 kronor om året, ehuru han fyllt de ofvan angifna höga kompetensfordringarna och i likhet med föreståndaren tjänstgjort vid anstalten under en tid af öfver 15 år.

Att anstalten det oaktadt på ett så tillfredsställande sätt, som den gjort, lyckats fylla sin betydelsefulla uppgift finge tillskrifvas det lifliga intresse för anstaltens arbete, som besjälade samtliga de vid densamma anställda tjänstemännen. Sannolikt vore dock, att, då de tjänstemän, som varit med ifrån anstaltens första upprättande, lämnade sina befattningar, det komme att möta stora svårigheter att med de nuvarande löneförmånerna erhålla kompetenta efterträdare till dessa.

Oaktadt de till tjänstemännens aflönande anslagna beloppen således varit synnerligen blygsamt tilltagna, hade de tillgängliga anslagen, till följd af den utveckling, anstaltens verksamhet under de senare åren

uppvisat, befunnits otillräckliga. Under år 1910 öfverstego utgifterna de tillgängliga inkomsterna med icke mindre än 2,776 kronor. Under åtskilliga år hade jämnvikten i anstaltens budget kunnat upphållas endast genom frikostiga bidrag af en numera afliden enskild person; men då dessa bidrag nu upphört, stode anstalten inför det alternativet att antingen söka erhålla större anslag eller också väsentligt inskränka sin verksamhet. Då ett tillgripande af det sistnämnda alternativet af många skäl borde anses uteslutet, särskildt med hänsyn till den betydelsefulla insats, som växtbiologiska anstalten visat sig kunna göra i det öfvernorrländska jordbrukets utveckling, hade Norrbottens läns hushållningssällskap ansett sig böra i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t tacktes bereda kemisk-växtbiologiska anstalten ökad bidrag af statsmedel för fortsatt upprätthållande af dess verksamhet. Med utgångspunkt ifrån den ökning af statsbidraget, som 1909 års Riksdag beviljade till de andra kemiska stationerna, hade hushållningssällskapet, med hänsyn till de behof af ökade aflöningar, som gjorde sig gällande vid nämnda anstalt, och med hänsyn till den ojämförligt mycket mera omfattande och för norra Sveriges jordbruk betydelsefulla uppgift, som anstalten hade att fylla, beräknat, att en ökning i det hittills utgående statsbidraget med 4,000 kronor skulle erfordras för tillgodoseende af de här angifna behofven.

Då anslaget till de kemiska stationerna lämnats, utan att ökad bidrag ifrån vederbörande landsting eller hushållningssällskap därför erfordrats, hyste hushållningssällskapet den förhoppningen, att något större bidrag ifrån orten än det hittills utgående icke heller i detta fall måtte ifrågasättas.

Öfver denna framställning har utlåtande den 6 december 1911 afgifvits af landbruksstyrelsen, som för ett rätt bedömande af behofvet af ökad anslag till anstalten ansett det vara nödvändigt att något närmare redogöra för anstaltens försöksverksamhet, sådan den under de senare åren utvecklat sig.

Genom anstaltens öfver hela Norrbotten spridda gödslingsförsök hade kännedom om myrmarkernas lämpligaste behandling blifvit allmänt spridd bland länets jordbrukare, hvarigenom intresset för nyodlingar särskildt å myrjord under senare åren varit synnerligen lifligt.

Af lika stor omfattning hade växtodlingsförsöken, särskildt med olika slags rotfrukter, varit. Sålunda hade i dessa trakter, där odling af rotfrukter till kreatursfoder förut varit nästan okänd, de af anstalten anordnade rofodlingsförsöken icke blott visat, att denna foderväxt i de

[35.] nordligare delarna af vårt land med stor fördel kunde odlas, utan de hade också i hög grad bidragit till att väcka befolkningens intresse för rofodlingen. Härtill hade väsentligen bidragit de demonstrationsfält, som växtbiologiska anstalten anordnat och vid hvilka vid rotfruktsodlingen förekommande arbeten fått af jordbrukarna själfva under sakkunnig ledning utföras.

Liknande hade förhållandet varit med de af anstalten anordnade försöken med olika grönfoderblandningar m. m.

Under senare åren hade anstalten äfven anordnat demonstrativa utfodringsförsök i jordbrukarnas ladugårdar i afsikt att låta vederbörande kreatursägare genom iakttagelser på sina egna djur öfvertyga sig om den ekonomiska fördelen af en rationell utfodring. Följden häraf hade ofta blifvit bildandet af kontrollföreningar.

Därigenom att kemisk-växtbiologiska anstaltens försöksverksamhet på detta sätt i främsta rummet varit inriktad på en undersökning, huruvida och till hvilken utsträckning de i de södra delarna af vårt land vunna erfarenheterna inom jordbrukets område ägde tillämpning på Norrlands jordbruksförhållanden, hade denna försöksverksamhet haft värde för hela norra Sveriges jordbruk.

I samma mån som försöksverksamheten utsträcktes och komme att omfatta flera delar af det vidsträckta länet, komme också kostnaderna för denna verksamhet att ökas, i synnerhet som kemisk-växtbiologiska anstalten ända ifrån början af sin försöksverksamhet till försöksvärdarna ansett sig böra kostnadsfritt tillhandahålla all för försöken behöflig konstgödsel, utsäde samt, vid utfodringsförsöken, kraftfoder.

Enligt landtbruksstyrelsens åsikt måste det vara af allmän betydelse, att den på detta sätt praktiskt ordnade försöksverksamheten finge utveckla sig till att omfatta allt flera af de för norra Sverige betydelsefulla jordbruksfrågorna.

Detta kunde endast ske under förutsättning, att anstalten finge påräkna större anslag, och syntes det af hushållningssällskapet beräknade beloppet 4,000 kronor härtill vara erforderligt.

Enligt landtbruksstyrelsens mening funnes dock icke anledning frånga den af Riksdagen förut med afseende på kemisk-växtbiologiska anstalten tillämpade grunden för statsbidragets beräkande, hvarigenom det ökade statsanslaget skulle komma att utgå med 2,500 kronor, under villkor att bidraget från hushållningssällskapet, landstinget eller eljest ökades med 1,500 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landtbruksstyrelsen

hemställt om aflåtande af nådig proposition, att Riksdagen måtte såsom bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnades till anstaltens underhåll med sammanlagdt minst 8,250 kronor — på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 13,750 kronor. [35.]

Jordbrukarna i Norrland arbeta under säregna förhållanden. Vid arbetet på jordbrukets främjande däruppe kan man svårigen på samma sätt som inom andra delar af landet tillgodogöra sig å andra orter vunnen erfarenhet, i främsta rummet till följd af de i Norrland rådande klimatiska förhållandena, som väsentligt avvika från dem i mellersta och södra Sverige samt nödvändiggjöra, att särskildt det norrbottniska jordbruket baseras på och drifves efter helt andra principer än i öfriga delar af landet. En ytterligare svårighet, som man vid detta arbete har att kämpa mot, är, att den jämförelsevis fåtaliga befolkningen i allmänhet är fördelad öfver stora vidder, hvilket bland annat medför, att inom en ort gjorda framsteg endast långsamt kunna göra sitt inflytande gällande i någon större utsträckning. *Departements-
chefen.*

Dessa och därmed sammanhängande förhållanden kräfvat gifvetvis, att arbetet på jordbrukets främjande står under en sakkunnig ledning, som är fullt förtrogen med utvecklingsmöjligheterna och vet att på målmedvetet sätt draga fördel af dem. En dylik ledning har i främsta rummet Norrbottens jordbrukare sedan flera år tillbaka ägt i kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå, hvars verksamhet såsom försöksanstalt ordnats på ett efter de norrbottniska förhållandena särskildt afpassadt och, såsom en rik erfarenhet nu lagt i dagen, synnerligen lämpligt sätt. I samverkan med länets hushållningssällskap har anstalten på detta område utfört ett arbete, som med hvarje år visar sig allt mera betydelsefullt och som mångenstädes i Norrbotten väckt ett intresse för rationell jordbruksdrift, hvilket kan tjäna jordbrukare inom mera lyckligt lottade landsdelar som ett efterföljansvärdt exempel. Detta har lyckats anstalten dels genom att — trots de stora afstånden inom länet — anordna sin försöksverksamhet på sådant sätt, att den enskilda jordbrukaren utan alltför stora kostnader och besvär kan taga del af resultaten af sådana försök, som intressera honom, dels genom att hushållningssällskapets jordbrukskonsulenter ställts till anstaltens förfogande och dessas jämte anstaltens egna tjänstemäns arbete ordnats så, att en hvar fått åt sig anförtrödd viss del af det vidsträckta länet, inom hvilken del dessa

[35.] tjänstemän under sommaren leda försöksverksamheten samt lämna råd och anvisningar under så godt som oafbrutna resor från gård till gård.

Att detta anstaltens arbete icke ställt sig hindrande i vägen för dess verksamhet såsom kemisk station framgår däraf, att den såsom sådan anlitas i allt större utsträckning. Äfven i detta hänseende har anstalten en uppgift att fylla, som blir allt viktigare i samma mån som jordbruket utvecklar sig och går framåt.

Beträffande den af landtbruksstyrelsen förordade anslagsförhöjningen, 2,500 kronor, och det uppställda villkoret för densamma finner jag icke anledning till någon erinran.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd *kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län* — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagdt minst 8,250 kronor — på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 13,750 kronor.

[36.]
*Frökontroll-
anstalter.*

Till understöd åt af hushållningssällskap eller landsting, hvar för sig eller i förening, understödda frökontrollanstalter har Riksdagen från och med år 1887 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å extra stat till belopp af 10,000 kronor, hvilket årligen, på förslag af landtbruksstyrelsen, af Kungl. Maj:t fördelats bland dem af dessa anstalter, som gjort framställning om statsbidrag och i öfrigt uppfyllt för anslags åtnjutande stadgade villkor.

Då antalet dylika statsunderstödda anstalter under de sista åren uppgått till 17, har statsanslaget i alltför stor utsträckning måst splittras, hvilket medfört flera olägenheter med hänsyn till anstalternas verksamhet.

Med anledning häraf förelade Kungl. Maj:t på min framställning 1908 års Riksdag förslag till förändrad organisation af det statsunderstödda frökontrollväsendet, hvilket förslag emellertid afslogs af Riksdagen, som på extra stat för år 1909 anvisade anslag till samma belopp som under närmast föregående år att utgå till frökontrollanstalter på dittills stadgade villkor. Tillika anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke en central frökontrollanstalt borde inrättas i samband med centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, och därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda.

Vid underdånig föredragning den 12 januari 1909 af då föreliggande framställningar om anslag för ändamålet för år 1910 lämnade jag en utförlig redogörelse för den i enlighet med Riksdagens hemställda verkställda utredningen och beslöt Kungl. Maj:t då att, i öfverensstämmelse med hvad jag ansåg mig böra hemställa, hos Riksdagen begära enahanda anslag som tillförene till lokala frökontrollanstalter, hvilken framställning ock blef af Riksdagen bifallen.

Anslag till samma belopp, 10,000 kronor, har ock för ändamålet äskats och beviljats jämväl för åren 1911 och 1912.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, att dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, då han den 14 januari 1910 underställde frågan om anslag till frökontrollanstalter för år 1911 Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, närmare redogjorde för en till honom från vissa utsädesaffärer inkommen framställning i ämnet, öfver hvilken infordradt yttrande hade afgifvits af landtbruksstyrelsen.

Sedan därefter denna framställning remitterats till styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, har nämnda styrelse i sitt däröfver afgifna utlåtande framlagt förslag till ändrad organisation af frökontrollväsendet, hvilket förslag i vissa afseenden skiljer sig från den proposition i ämnet, Kungl. Maj:t förelade 1908 års Riksdag.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 2 december 1911, under förutsättning att Kungl. Maj:t icke skulle finna godt att med anledning af föreliggande framställning förelägga Riksdagen annat förslag, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1913 till understöd åt frökontrollanstalter ställa till Kungl. Maj:ts förfogande samma belopp som för innevarande år att fördelas på samma villkor som hittills.

Då jag, innan jag underställer Kungl. Maj:ts pröfning det af styrelsen för centralanstalten för jordbruksförsök utarbetade förslaget, önskar underkasta detsamma en närmare granskning och utredning, som ännu icke medhunnits, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte, i likhet med föregående år, föreslå Riksdagen

*Departements-
chefen.*

att på extra stat för år 1913 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag af 10,000 kronor, för att — med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt — användas till understöd åt sådana *frökontrollanstalter*, som af landsting eller hushållningssällskap, hvar för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka

anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Kungl. Maj:t fastställas.

[37.]
Åtgärder för
befordrande
af inhemsk
fröodling.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen såsom bidrag till åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1912 anvisat ett belopp af 15,000 kronor.

Den 18 oktober 1907 har Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse angående statsbidrag från anslaget till åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen att lända till efter rättelse tills vidare och så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas. (Sv. förf.-saml. n:r 80.)

Uti underdånig skrifvelse den 13 oktober 1911 har landtbruksstyrelsen gjort framställning om beredande jämväl under år 1913 af medel för berörda ändamål.

Sedermera har Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i underdånig skrifvelse den 13 november 1911 hemställt, att anslag jämväl måtte äskas till befordrande af icke allenast den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen utan äfven den inhemska rotfruktsfröodlingen. Såsom stöd för denna sin framställning har utskottet påvisat, hurusom äfven odlingen af rotfruktsfrö vore för landet en angelägenhet af stor betydelse. Under år 1909 infördes enligt kommerskollegii berättelse icke mindre än 1,561,722 kilogram af morot-, kålrot- och betfrö till ett sammanlagdt värde af 937,033 kronor. Äfven om större delen af den införda kvantiteten utgjorts af sockerbetsfrö, som näppeligen med framgång torde kunna odlas inom landet, vore det dock ett känt förhållande, att stora kvantiteter foderbet-, morot-, kålrot- och roffrö, hvilka alla kunde odlas inom landet, årligen infördes, hufvudsakligast från Danmark, Tyskland och England.

Då en riklig tillgång till rotfrukter vore en viktig betingelse för en lönande ladugårdsskötsel, hade odlingen af rotfrukter börjat upptagas i allt större utsträckning öfver hela landet. Följden däraf hade blifvit, att införseln af foderrotfruktsfrö betydligt ökats, då odlingen af dylikt frö inom landet varit obetydlig. Emellertid hade erfarenheten visat, att olika slags rotfruktsfrö med fördel kunde odlas inom skilda delar af landet, och då det ur nationalekonomisk synpunkt måste anses ofördelaktigt att införa en vara, som kunde produceras inom landet, syntes det utskottet, att allvarliga ansträngningar borde göras för att inom

landet åstadkomma en så stor odling af rotfruktsfrö, att landet i detta afseende kunde göra sig oberoende af utlandet. [37.]

Ett kraftigt medel för befrämjandet af rotfruktsfröodlingen vore, enligt utskottets mening, att staten lämnade understöd för åtgärder i denna riktning i likhet med hvad som redan skett till den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen.

Vidare har Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott inkommit med underdånig skrifvelse den 21 november 1911 i samma ämne, i hvilken utskottet hemställer, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga ändring i förutnämnda nådiga kungörelse, så att icke blott fröodling af klöfver och timotej främjades, utan äfven att fröodling af hundäxing, ängssvingel och andra vallgräs äfvensom af rotfruktsfrön komme i åtnjutande af samma förmån.

Öfver dessa båda framställningar har landtbruksstyrelsen den 13 december 1911 afgifvit infordradt utlåtande och därvid erinrat, hurusom, då förslag väcktes om åtgärder från statens sida till befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen, uppmärksamheten var fästad äfven å frön af andra foderväxter än klöfver och gräs. Det ansågs emellertid då ännu icke behöfligt eller önskligt att utsträcka understödet vidare, än hvad som då skedde. Foderrotfrukterna torde emellertid numera erhållit lika stor betydelse för en rationell kreatursskötsel som öfriga foderväxter, och af sådan anledning syntes det landtbruksstyrelsen, att tiden nu vore inne att utsträcka åtgärderna, så att de komme att omfatta äfven odling af frön utaf foderrotfrukter.

Detta kunde, enligt styrelsens mening, ske, utan att anslaget höjdes, då hittills för ändamålet anvisade medel icke fullständigt tagits i anspråk. Oberäknadt år 1908, då endast ett obetydligt belopp för ändamålet utgick, hade af anslaget disponerats under år 1909 10,030 kronor och under år 1910 7,347 kronor 94 öre, och syntes det styrelsen, att gällande bestämmelser i ämnet i hufvudsak kunde tillämpas äfven på odlingen af frö utaf foderrotfrukter.

Beträffande Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts framställning, i hvad den afser frö af gräs af andra slag än timotej, anser landtbruksstyrelsen densamma icke böra påkalla någon åtgärd, då sådant frö vore inbegripet under gällande bestämmelser.

Den här föreslagna, af landtbruksstyrelsen förordade utsträckta användningen af statsbidrag från nu ifrågavarande anslag jämväl till befordrande af odlingen af rotfruktsfrö synes mig välbetänkt. Med det växande intresse, som öfverallt i vårt land förefinnes för en utsträckt

*Departements-
chefen.*

- [37.] rotfruktsodling, kommer gifvetvis ett stegradt behof af frö af våra foderrotfrukter att göra sig gällande, och då dylikt frö med fördel kan odlas inom landet, förtjänar tvifvelsutan denna fröodling samma uppmuntran och stöd, som kommit den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen till del.

Någon höjning i förevarande anslag synes den föreslagna utvidgningen icke påkalla.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom *bidrag till åtgärder för befordrande af den inhemska odlingen af frö utaf klöfver, gräs och foderrotfrukter* på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

[38.]
Statskonsu-
lent i frö-
odling.

Till anställande af en statskonsulent i fröodling har Riksdagen för år 1912 på extra stat anvisat ett anslag af 6,500 kronor. Den 19 oktober 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat nådigt reglemente för denna statskonsulent (Sv. förf.-saml. nr 122).

Beträffande användandet af anslaget för år 1912 har Kungl. Maj:t genom nådigt bref samma dag, jämte det bemyndigande lämnats landtbruksstyrelsen att för år 1912 i enlighet med bestämmelserna i nämnda nådiga reglemente antaga en statskonsulent i fröodling med arvode af 4,000 kronor för år räknadt, föreskrifvit, att af omförmälda anslag å 6,500 kronor finge till bestridande af statskonsulentens resor under år 1912 användas 2,500 kronor.

Då en statskonsulent i fröodling synes böra jämväl för år 1913 anställas, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte, i öfverensstämmelse med hvad landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 13 oktober 1911 hemställt, föreslå Riksdagen

att till anställande af en statskonsulent i fröodling på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 6,500 kronor.

[39.]
Sveriges ut-
sädesförening.

Såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1905 anvisat ett anslag af 25,000 kronor. Tillika har, i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen år 1904 förutsatte, Kungl. Maj:t årligen anvisat till föreningen ytterligare 15,000 kronor, hvilka medel utgått från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Såsom Eders Kungl. Maj:t torde erinra sig, har Kungl. Maj:t,

som den 23 december 1909 fastställt stadgar för utsädesföreningen, vid underdånig föredragning den 17 november 1911 af utsädesföreningens framställning om utbekommande af statsanslag för år 1912 dels såsom bidrag till uppehållande af föreningens praktiskt vetenskapliga verksamhet tilldelat föreningen för år 1912, utöfver det af Riksdagen för samma ändamål beviljade anslag af 25,000 kronor, berörda ytterligare anslag af 15,000 kronor, dels ock föreskrifvit, att för tillgodonjutande af de sålunda beviljade anslagen, tillhoppa 40,000 kronor, skulle gälla ej mindre de bestämmelser i fråga om öfverlåtelse af från föreningen utgående nya stammar och sorter af landbruksväxter, som innehölles uti en mellan utsädesföreningen och allmänna svenska utsädesaktiebolaget aftalad, för en tid af 10 år från den 1 juli 1909 gällande öfverenskommelse, upprättad i enlighet med af Kungl. Maj:t den 29 oktober 1909 meddeladt beslut i ämnet, än äfven följande villkor, nämligen: *att* en af Kungl. Maj:t för ett år i sänder utsedd person skulle vara ledamot i föreningens mindre styrelse med enahanda befogenhet som öfriga ledamöter i samma styrelse; *att* ett ombud för statens räkning skulle äga deltaga i revisionen af föreningens förvaltning; *att* kostnaderna för nämnda ledamot och ombud skulle bestridas af föreningen med belopp, som i brist på godvillig öfverenskommelse skulle bestämmas af landbruksstyrelsen; *att* föreningen skulle i afseende å sin verksamhet vara underkastad inspektion från statens sida, hvilken inspektion skulle utöfvas af landbruksstyrelsen; *att* föreningens nuvarande filialer ej finge nedläggas utan medgifvande af landbruksstyrelsen; *att* föreningen skulle under år 1912 i minst lika stor utsträckning, som från och med år 1906 årligen ägt rum, till mindre jordbrukare utlämna goda utsäden såsom försträckning samt af andra medel än statsanslag bestrida däraf föranledda kostnader; samt *att* föreningen skulle före utgången af maj månad 1913 till Kungl. Maj:t ingifva fullständig berättelse öfver föreningens verksamhet under år 1912, hvarjämte det skulle åligga föreningen att tillställa hvartdera af rikets landbruksinstitut två exemplar samt en hvar af de med statsmedel understödda landtmanna- och landbruksskolor ett exemplar af föreningens tidskrift för samma år.

I underdånig skrifvelse den 23 oktober 1911 har nu utsädesföreningen hemställt om beredande af statsanslag till föreningen jämväl för år 1913. Föreningen har därvid anført, att, ehuru föreningens arbeten hittills noggrannt följt den plan, som på sin tid lades till grund för det af Riksdagen beviljade statsanslaget, hade det under de senaste åren blifvit allt tydligare, att denna arbetsordning under sin vidare utveckling måste ställa vida större kraf på penningtillgångar, än som från

[39.] början beräknats. Då därtill äfven vissa andra utgifter mot förväntan anseeligt ökats, hade vållats en nödtvungen inskränkning af verksamheten, som ej kunnat undgå att återverka på det hela. Ändock hade det fått förblifva härvid, till dess ställningen nu ytterligare försämrats, i det att föreningen sett sig gå miste om en väsentlig del af sina hittills varande, i och för sig redan otillräckliga inkomster. Under sådana förhållanden hade det icke för föreningen funnits någon annan utväg än att ånyo i underdånighet påkalla Kungl. Maj:ts åtgörande för upprätthållande och betryggande af en verksamhet, som afsåge det svenska jordbrukets höjande och väl äfven redan i någon mån lyckats fylla denna sin uppgift.

Sedan Sveriges utsädesförening för 25 år sedan bildats och påbörjat sitt arbete, dröjde det ej länge, innan rikets hushållningssällskap, behjärtande den viktiga angelägenhet, det här gällde, utfäste sig till årliga anslag för verksamhetens orubbade fortgång. Redan 1888 bekoms sålunda det första understödet från detta håll, utgörande 7,150 kronor från 14 sällskap, och år 1890 hade samtliga 26 sällskap anslutit sig med en anslagssumma af 18,100 kronor. Sedan dess hade väl både antalet betalande sällskap och den samlade inkomstposten från detta håll varit växlande, men i det hela hade detta sällskapens betydelsefulla pekuniära och moraliska stöd med erkännansvärd regelbundenhet kvarstått ända till sista tiden. Anslagens totalsumma hade i medeltal utgjort 15,850 kronor, eller ungefär lika mycket som det från år 1890 bekomna första regelbundna statsunderstödet, och utgjorde ännu vid tiden för svalöfsarbetenas påtänkta utvidgning år 1903 öfver 16,000 kronor. Man vågade också därför samtidigt med begäran om ökad statsunderstöd ingå till sällskapen med anhållan om tillägg i de redan lämnade årsanslagen med 50 procent. Blott från fyra håll bekoms emellertid ett sådant och det blef i stället uppenbart, att sällskapens egen ekonomiska ställning blifvit sådan, att de snarare funno sig föranledda att göra inskränkningar i dittills lämnade anslag. Sådana indragningar skedde också med ej mindre än 2,500 kronor redan året efter statsanslagets ökning och med ytterligare 1,200 kronor därpå följande år. Med sällskapens under tiden ökade egna utgifter för vissa ändamål och samtidigt på många håll minskade inkomster hade nu denna successiva indragning alltjämt fortgått, till dess föreningens inkomster från detta håll år 1911 stannat vid 13,550 kronor från blott nitton sällskap. För år 1912 vore blott 9,850 kronor från tolf sällskap att någorlunda säkert påräkna, under det att 2,900 kronor från fem sällskap vore beroende af förnyad pröfning och beslut och 800 kronor från två redan vore så godt som uppsagda.

Toge man härtill i betraktande från sällskapens sida gjorda uttalanden, som häfdade den principen, att sällskapen nu måste anses hafva för denna allmännyttiga sak gjort allt hvad på dem ankomme och att staten för framtiden ensam borde öfvertaga understödet, syntes ej längre något tvifvel kunna råda därom, att icke föreningen nu stode inför den vissa utsikten att inom kort gå förlustig sina inkomster från sällskapens sida.

Då de ofvan anförda första minskningarna i sällskapens anslag inträdde samtidigt med den kritiska ställning i föreningens ekonomi, som vållats af den genom arbetarstridigheter fördyrade institutionsbyggnaden, befanns det nödvändigt att omedelbart från annat håll söka vinna en åtminstone tillfällig ersättning för hvad som förlorats. En sådan lämnades villigt af de båda skånska landstingen, som intill år 1911 beviljat ett understöd af sammanlagdt 6,500 kronor per år, med uttalande dock från Malmöhus läns landstings sida af den förhoppningen, att en förnyelse ej måtte erfordras. Då en sådan det oaktadt bekommit för år 1912, hade detta skett endast med hänvisning till en af utsädesföreningen afgifven förbindelse, att något ytterligare kraf ej skulle sättas i fråga. Äfven Östergötlands läns landsting hade år 1911 lämnat ett understöd af 500 kronor, motsvarande det af länets hushållningssällskap för två år sedan indragna anslaget.

Då det sålunda af nu anförda förhållanden, sammanställda med de anförda uttalandena, syntes föreningen otvetydigen framgå, att föreningen redan med 1912 års utgång skulle se sina inkomster minskade med ett så stort belopp, att utsikterna för en fortsättning af dess verksamhet därmed allvarligen äfventyrades, och då föreningen dessutom inom närmaste framtiden hade att räkna med en nedsättning af ända till $\frac{1}{3}$ af samtliga nu bekomna anslag eller 20,000 kronor, hvartill hushållningssällskapens och landstingens understöd sammanlagdt uppgått, såge sig föreningen nu nödsakad att hos Kungl. Maj:t anhålla om sådant understöd, som skulle kunna förekomma den härmed hotande rubbningen i föreningens arbeten.

Äfven i öfrigt påkalla emellertid, enligt föreningens mening, förutsättningarna för föreningens verksamhet i närvarande stund den allvarligaste uppmärksamhet.

Då utsädesföreningen, hörsammande ett i landtmannakretsar allmänt omfattadt önskemål, år 1902 beslöt sig för en utvidgning af sin verksamhet, afsågs därmed närmast en utfyllning af det ursprungliga, redan i föreningens första stadgar angifna programmet, hvari ingick bearbetningen af samtliga våra landtbruksväxter. Af hänsyn till kostnadsfrågan dristade man sig dock icke den gången sätta i fråga stats-

[39.] understöd till annat än förädling af foderväxter och potatis, utan beslöt göra bearbetningen af äfven öfriga rotfrukter beroende af en vädjan till hushållningssällskapen. Huru denna utföll, är redan angifvet.

Det anslag af 25,000 kronor, som Riksdagen sedan år 1905 årligen låtit komma den sålunda utvidgade verksamheten till godo, hade i det hela visat sig vara någorlunda rätt beräknadt. Att det med en fortgående utveckling af de nya och opröfvade arbetsgrenarna dock till sist kunde befinnas otillräckligt var visserligen att förutse, men att en sådan situation redan för länge sedan inträdt hade i hufvudsak berott på andra tillstötande omständigheter. Helt naturligt skulle ju nämligen utvidgade och för ändamålet bättre afpassade arbetslokaler utgöra en lika nödvändig förutsättning för verksamhetens tillökning med nya uppgifter, nytt material och ny personal, som rikligare penningmedel för själfva arbetenas bedrivande kunde vara. Frågan om uppförande af ny, rymligare institutionsbyggnad måste alltså från början vara oskiljaktligt förenad med den vidgade arbetsplanens genomförande.

Beträffande den opåräknade utgången af detta byggnadsföretag har föreningen i detta sammanhang endast erinrat därom, att den till fyra år utsträckta byggnadstiden ej kunde undgå att vålla mångahanda rubbningar och ökade kostnader äfven för själfva arbetena samt att också den dryga räntan på den uppspringande byggnadsskulden snart måste blifva en svårt tyngande post på de årliga budgeterna.

En direkt följd häraf blef den svåra ekonomiska kris, som år 1908 öfvergick föreningen, hvarvid det syntes allvarligt ifrågasatt, om arbetena ens skulle kunna fortsättas till årets slut. Ännu en gång kom emellertid den på ett utbredt intresse för föreningens verksamhet hvilande enskilda offervilligheten till hjälp, och det i sådan utsträckning, att icke blott en tillfällig jämnvikt återställdes i den arbetena direkt uppbärande ekonomien, utan därtill äfven afsevärda afbetalningar kunde göras på byggnadsskulden, till dess denna senare omsider genom en för våra förhållanden storartad donation kunnat nedbringas till blott hälften af den summa, hvilken man från början beräknat för uppförande af den ifrågavarande byggnaden.

Visserligen hvilade ännu på föreningens fastigheter en ganska anseelig skuld, men då dennas förräntning numera kräfde mindre än 9,000 kronor, syntes denna omständighet ej kunna väcka några betänkligheter. Detta vore för öfrigt den enda utgift, som af de årliga inkomsterna gått till den privata föreningen såsom ersättning för de byggnader och lokaler af olika slag, jord och lägenheter, som denna hållit det allmännyttiga arbetet till handa. Dessutom kunde för en successiv minskning

af denna skuld med fog hänvisas till de öfverskott från utsädesbolagets eventuella vinstbelopp, som enligt Kungl. Maj:ts bestämmelser beträffande handhafvandet af föreningens nya sorter inom en ej alltför aflägsen framtid komme att tillfalla föreningen. Att räkna på dessa för själfva arbetet vore däremot helt visst mindre välbetänkt, enär detta ju framför allt måste bygga på säkert och regelbundet inflytande medel.

Hade det sålunda verkligen lyckats att bringa föreningens så att säga yttre ekonomi i ett bättre läge, än man vågat påräkna, kvarstode däremot beträffande föreningens hufvudsakliga uppgift, dess verksamhet, ännu många viktiga önskemål ouppfyllda.

Den möjlighet till arbetenas fortsättning, som vid krisens upplösning ernåddes, måste nämligen köpas mot största möjliga indragningar på alla områden, ja med fara för den sakkunniga personalens minskning. Visserligen hade ställningen sedan dess något förbättrats dels i följd af det nya af Kungl. Maj:t förmedlade och för föreningen så fördelaktiga aftalet med allmänna svenska utsädesbolaget, dels också genom skuldräntornas minskning. I det hela vore ställningen dock fortfarande lika otillfredsställande, hvilket bäst framginge däraf, att, all beräkning och sparsamhet till trots, ett par oförutsedda utgifter på något öfver 3,000 kronor vållade en motsvarande underbalans i 1910 års bokslut.

Förhållandena vore i själfva verket fortfarande sådana, att verksamheten endast med iakttagande af stor försiktighet och med kännbara inskränkningar kunde hållas i gång. Återverkningarna häraf vore helt naturligt mångahanda, såsom af följande öfversikt framginge.

I första hand ställde de sig som ett hinder för de hela uppbärande fältarbetenas bedrivande i det omfång, som de föreliggande uppgifterna och det under bearbetning stående materialet med rätta kräfde. För att kunna, om också i starkt begränsad skala, fullfölja de efter år 1900 upptagna systematiska korsningsserierna med strå- och trindsäd hade sålunda andra lika viktiga äldre arbetsgrenar tills vidare måst inskränkas. När den raskt framåt gående gräsförädlingen börjat lämna nya sorter till jämförande pröfning, hade man ej annat än provisoriskt kunnat sätta en sådan i gång, enär den nödiga utvidgningen af försöksarealen skulle ställt sig för dyr. Man hade visserligen i största möjliga utsträckning begagnat sig af föreningens egen jord härför, men då denna dels vore till sin beskaffenhet alltför ojämn och dels uppdelad i för små skiften, hade vinsten häraf blifvit mycket tvifvelaktig. Det samma gällde för öfriga nya arbetsgrenar: klöfver, luzern och potatis. Vida större och delvis fleråriga försöksfält måste med nödvändighet

[39.] under närmaste framtiden kunna upplåtas åt dem, om det viktiga slutgiltiga urvalet bland de redan färdiga stammarna skulle kunna genomföras, innan detta blefve för sent. Här förelåge nämligen just nu en mycket liflig konkurrens från så väl Danmark som Tyskland och Nordamerika, och det vore påtagligt, att den som här komme först för lång tid framåt skulle behärska marknaden till förfång för de öfriga. Såväl gräs- som klöfverfrön gäfvade vida bättre utsikter till en framtida lönande export från vårt land, än stråsädesslagen någonsin erbjudit.

Äfven om det numera måste anses vara af erfarenheten bekräftadt, att det svenska växtförädlingsarbetets koncentrerings till en enda anstalt varit en klok och ändamålsenlig åtgärd, kvarstode dock alltjämt nödvändigheten att i landets skilda delar praktiskt pröfva de nya sorter, hvilkas egenskaper tycktes göra dem särskildt ägnade för klimatiska och jordmånsförhållanden af ena eller andra slaget. Sådana försök hade också hittills i alltjämt ökad omfattning utförts dels vid föreningens filialer i Ultuna och Luleå, dels också hos enskilda landtmän i olika provinser, de senare delvis i samarbete med centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Upprepade gånger hade emellertid i föreningens underdåniga ansökningshandlingar till Kungl. Maj:t framhållits, att de sistnämnda, de spridda lokala sortförsöken, ej kunde tillfredsställande besvara de frågor det här gällde och att behovet af nya filialer, åtminstone i öfre Götalands båda förnämsta jordbruksdistrikt, Väster- och Östergötland, därför för hvarje år gjort sig alltmera kännbart. Denna fråga hade till sist blifvit så maktpåliggande, att föreningen, trots den tryckande ekonomiska ställningen, funnit sig föranlåten att söka få densamma ordnad. Oaktadt ett frikostigt anbud om pekuniärt understöd från en påtänkt försöksvärd, hade dock äfven de relativt små återstående kostnaderna befunnits öfverstiga föreningens ekonomiska bärkraft för tillfället och frågan således måst ytterligare framskjutas. Med den väsentligen ökade användning, som svalöfssorterna på de senaste åren vunnit i just dessa landsändar, hade emellertid så många spörsmål framställt sig till praktisk och teoretisk utredning på ort och ställe, att saknaden af egna vederbörligen utrustade filialer därstädes både för föreningens fortgående verksamhet och än mera för dessa viktiga områdens eget jordbruk måste betecknas som synnerligen beklaglig. Ett snart ordnande af denna angelägenhet stode således för närvarande som ett af de främsta önskemålen i fråga om svalöfsarbetets tidsenliga organisation, enär en dyrbar tid ofta förlorades under afvaktande på verklig vägledande försöksresultat med lofvande sorter, som sedan länge förelegat färdiga och slutpröfvade vid hufvudstationen.

En annan för de egna arbetena kännbar och från andra håll ofta annärkt ofullständighet i föreningens arbetsprogram låge i saknaden af äfven kemisk undersökning för vissa grupper af materialet. För bedömande af t. ex. hvetets bakkingsduglighet lika väl som af kornets värde för bryggeriändamål spelade den kemiska analysen en särdeles viktig roll. De tillfälliga undersökningar af detta slag, hvilka kommit de nya svalöfssorterna till del i samband med de specialutställningar, som föreningen anordnat med svenska bryggareföreningen och de skånska hushållningssällskapen, hade naturligtvis kunnat lämna en blott ofullständig ersättning för denna brist. Då nu till sist med de nya arbetsgrenarna tillkommit ett material, foderväxter och rotfrukter, för hvars bedömning och värdering den kemiska sammansättningen vore ett af de mest afgörande momenten, hade behovet af en särskild kemisk afdelning vid anstalten blifvit en ren lifsfråga för dennas rationella verksamhet. En sådan inreddes därför också i nya institutionsbyggnaden och med särskilda gåfvomedel sörjdes i hufvudsak för dess tidsenliga utrustning. Därvid hade det emellertid sedan dess måst stanna, alldenstund ekonomien förbjudit anställandet af särskild kemist och bekostandet af hit hörande arbeten. Hvilken hämsko, som härmed hvilade på samtliga arbetsgrenar, men i synnerhet på de nyare, vore ögonskenligt.

Ett tungt vägande motiv för uppförande af en helt ny institutionsbyggnad hade bland annat varit omsorgen om bevarandet och en praktisk uppställning af de samlingar, som tillkommit jämsides med arbetenas utveckling, och som för dessas normala fortgång alltid skulle blifva af ett bestående värde. För dessa reserverades också en rymlig, för ändamålet afpassad och mot eldfara skyddad lokal. Medel för anskaffande af nödiga skåp och montrar samt för det rika materialets inordnande däri hade emellertid sedan dess ej kunnat uppbringas, hvarför blott de äldre föremålen kunnat göras någorlunda tillgängliga, men allt det sedan sekelskiftet magasinerade däremot fortfarande måst lämnas orördt, naturligtvis till stor afsaknad för de arbetande liksom till påtagligt förfång för den fastslagna arbetsriktningens bibehållande. Först när tillbörlig hänsyn toges till utgångsformernas och deras utgreningars afgörande betydelse för ett sådant urvals rätta fullföljande, kunde hela innebörden af ett sådant missförhållande uppskattas. Det historiska intresse, en åskådlig överblick af ett sådant banbrytande arbetes gradvisa utveckling hade att erbjuda, borde ej heller lämnas helt ur sikte.

Såväl föreningens ursprungliga program som den ofvan berörda särskilda hänvändelsen till hushållningssällskapen bure vittnesbörd därom, att rotfrukterna alltid ansetts falla inom svalöfsarbetenas naturliga

[39.] råmärken. Den synnerligen viktiga roll, som rotfruktsodlingen hade sig anvisad i våra dagars jordbruk, i förening med dess på senare tider påtagligen ökade utbredning inom alla landsdelar, innebure dessutom en kraftig maning för utsädesföreningen att snarast möjligt söka ingripa äfven på detta område för att söka åstadkomma ett pålitligare odlingsmaterial och därmed en reglering af rotfruktsfrömarknaden. Endast saknaden af den härför nödiga penningtillgången hade hindrat fullföljandet af detta önskemål.

Utsädesaktiebolaget, som själf kände behovet af bättre ordnade förhållanden inom denna del af fröhandeln, såg sig emellertid efter misslyckandet af föreningens nämnda ansats i denna väg nödsakadt att på egen hand upptaga ett ganska omfattande försöks- och förädlingsarbete med de olika slagen af rotfrukter, detta så mycket mera som det vid ifrågavarande tidpunkt var mycket ovisst, om och när ett samarbete med föreningen åter kunde bli tillåtet. Då ett sådant till sist verkligen kom till stånd, förelåg alltså den oegentligheten, att det beträffande *alla* saluförda fröslag af föreningen kontrollerade bolaget på ett viktigt område bedref en själfständig förädlingsverksamhet, på hvilken redan offrats alltför stora kostnader, för att dess nedläggande utan vidare skulle kunna sättas i fråga. Med den samarbetet reglerande kommissionens medgifvande ordnades saken därför på det sätt, att föreningen öfvertog tillsynen och ansvaret för denna bolagets rotfruktsförädling samt anställde dess ledare i sin tjänst, under det att bolaget fortfarande fick bära kostnaderna för detta med de saluförda rotfruktsfrönas odlingskontroll nära förbundna arbete. På detta sätt hade föreningen redan i närvarande stund faktiskt inledt en bearbetning äfven af rotfrukterna.

Den metod, som här användes, vore emellertid det annorstädes öfver allt tillämpade massurvalet, grundadt på årlig torrsubstansbestämning hos sättrötterna. Ett sådant tillvägagångssätt betecknade dock från föreningens ståndpunkt sedt icke någon verklig uppdragning af nya sorter utan snarare blott en kontroll af de blandade äldre stammarnas produktionsmöjligheter. I öfverensstämmelse härmed måste således frågan om rotfrukternas rationella förädling allt fortfarande anses erbjuda många öppna frågor och således äfven utsikter till ett nytt arbete med vidtgående möjligheter. Samma lagar, som befunnits gälla för de hittills vid föreningen bearbetade växtslagen — för de själfbefruktande såväl som för de vindbefruktade: råg och vissa gräs etc. — vore säkerligen äfven här de afgörande. Det borde således jämväl vara möjligt att här uppdraga och fixera nya sorter med konstant ärftliga egenskaper, ej minst beträffande anlagen för upplagrandet af en

viss medelkvantitet af reservämnen i de till öfvervintring afsedda växt-delarna, här »rötterna».

[39.]

Ett sådant arbete förutsatte emellertid helt andra, vetenskapligt utbildade arbetskrafter och en från början på botaniskt urval hvilande arbetsmetod. Äfven noggrannare kemisk analys blefve oundgängligen behöflig. Vid sidan häraf kunde och borde dock den äldre massundersökningen af mera handtverksmässigt slag bibehållas till kontroll af de i förökning stadda förädlingsprodukternas vidare förhållande. Det senare arbetet blefve då allt fortfarande till hufvudsaklig del utsädesaktiebolagets sak, det förra däremot föreningens. Men uppfyllandet af denna lika maktpåliggande som kräfvande uppgift blefve för föreningen möjligt endast under den förutsättningen, att den komme i åtnjutande af den härför nödiga ökningen i de årliga inkomsterna. I hvarje fall vore den nu bestående provisoriska anordningen af denna arbetsgren afgjort otillfredsställande och i behof af snar reglering.

De här påpekade missförhållandena och ännu andra, som det skulle föra för långt att här beröra, vore emellertid enligt föreningens mening icke afhjälpta ensamt genom rikligare penningtillgång för själfva arbetena. Äfven ökade arbetskrafter vore i vissa fall nödvändiga, såsom för öfvertagande af den ofvan nämnda rotfruktsförädlingen i ny form, för utförande af de själfständiga kemiska undersökningar, som sammanhånga med specialisternas arbeten, samt för ledningen af de nya filialerna. Äfven för foderväxtarbetets fullföljande med den önskvärda intensiteten påfordrades ännu en, dock mera underordnad tjänsteman.

Härmed blefve emellertid ett spörsmål brännande, hvilket redan länge stått som en hotande fara för hela verksamhetens bestånd, nämligen personalens lönefråga. Under de ständiga ekonomiska svårigheter, med hvilka de alltjämt tillväxande arbetena ända från föreningens tillkomst haft att kämpa, hade det varit otänkbart att införa och tillämpa en fast lönestat, utan hade man i stället nödgats att söka förskaffa sig de behöfliga arbetskrafterna till lägsta möjliga pris. Sedan nu emellertid lönerna på andra närliggande och för samma personer tillgängliga områden blifvit ansevärt förbättrade, vore det hädanefter otänkbart för föreningen att kunna åt sig förvärfva vederbörligen kvalificerade krafter mot så knappt tillmätta och obestämda lönevillkor som hittills. För arbeten af så fordrande och själfständig art som de här ifrågavarande kunde man nämligen ej vara betjänt med blott medelmåttor. När härtill på senaste tiden kommit tecken, som antydde, att äfven de äldre arbetskrafterna allt mera funne det med sina intressen förenligt att på annat håll söka den rikligare ersättning, som deras arbete där kunde

[39.] inbringa, syntes man nu ej längre kunna undanskjuta reglerandet af tjänstemännens löner i enlighet med motsvarande statstjänstemäns, hvilka därutöfver dock alltid ägde förmånen af betryggad pension. Härvid kunde man väl ej rimligen gå längre än till lektors lönevillkor för första assistenterna, med tillägg af särskildt arvode åt föreståndaren, och adjunkts för andra assistenterna, hvilka i regel vore agronomer med speciell praktik i någon arbetsgren.

Med de ofvan anförda förhållandena för ögonen syntes det föreningen, att de summor, som årligen kräddes för afhjälpande af nu rådande olägenheter, icke kunde blifva oansenliga. Också hade det befunnits, att de äfven efter möjligast sparsam och sträng beräkning ginge ut på en ökning af 30,000 kronor utöfver den ofvan ifrågasatta ersättningen för de uteblifna anslagen från hushållningssällskap och landsting. Äfven om på detta sätt det samlade beloppet af de statsanslag, som föreningen nu vågade sätta i fråga, komme att uppgå till ej mindre än 90,000 kronor, syntes likväl härvid böra tagas i betraktande, att föreningens inkomster från andra håll dock samtidigt skulle gå upp till nära nog hälften eller nogare angifvet $\frac{4}{5}$ till och med af denna summa.

Emedan hvarje utgiftspost beräknats möjligast knappt, finge man emellertid vara beredd på, att det ej kunde dröja synnerligen länge, innan stegrade kraf på flera håll ånyo skulle inställa sig. För uppväggande af dessa blefve dock lyckligtvis då att påräkna en motsvarande ökning i de från utsädesaktiebolaget inflytande annuiteterna, hvilkas redan nu framträdande tendens till stigning säkerligen skulle göra sig än mera gällande, sedan äfven de nya foderväxtfröna kunnat föras i marknaden. Gifvetvis otillräckliga för tillgodoseendet af de vidtgående kraf, som ofvan framlagts, komme inkomsterna från detta håll således framdeles att få stor betydelse för mötande af den naturliga utveckling, som en vederbörligen konsoliderad och normalt arbetande förädlingsverksamhet borde få att uppvisa.

I sammanhang med den nya reglering af föreningens utgiftsstat, som sålunda blifvit ställd i utsikt, har föreningen anhållit om upphäfvande af det villkor för statsunderstöds erhållande, som nu funnes uppställt i åläggandet för föreningen att till mindre jordbrukare förskottera hafreutsäden. Sedan de ekonomiska svårigheterna framtvingit en höjning af inlösningspriset för den förskotterade hafren därhän, att föreningens förlust nedgått till blott $\frac{1}{5}$ af det belopp, som tidigare för detta ändamål bekommit i särskildt statsanslag, hade denna sak visserligen ej längre samma ekonomiska betydelse som förr. Värre vore däremot, att allt härmed förenadt besvär, korrespondens m. m. vållade opropor-

tionerligt stor förlust af tid och arbete till förfång för den hufvudsakliga verksamheten. Hela gagnet af denna åtgärd kunde dessutom numera sättas mycket starkt i fråga, sedan särskildt Svalöfs hafresorter vunnit allmän spridning och användning äfven i aflägsnare landsdelar.

[39.]

För så vidt det finge anses vara en det allmännas angelägenhet, att den verksamhet, som af Sveriges utsädesförening upptagits och intill denna dag utvecklats till erkänt gagn för vår modernäring och heder för vårt land, allt fortfarande skulle hållas vid makt och bedrivas i sådan omfattning, som föreliggande behof kräfde, måste det stå som en bjudande plikt för föreningen att, såsom nu skett, genom en utförlig redogörelse för sin nuvarande ekonomiska ställning påvisa sin oförmåga att längre på egen hand föra denna sak vidare framåt. Härfor fordrades gifvetvis vida större årliga tillgångar, än den föreningen nu förfogade öfver eller såge sig i stånd att genom den redan mycket starkt anlitade enskilda offervilligheten uppbringa. Föreningen funne sig därför nödsakad att hänskjuta hela denna angelägenhet till Kungl. Maj:ts nådiga öfvervägande under vördsam hänvisning till dels de resultat, det hittills befunnits för föreningen möjligt att ernå, dels ock de materiella och ideella värden, öfver hvilka den förfogade.

Med stöd af hvad som här anförts har utsädesföreningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos 1912 års Riksdag utverka, ej mindre i likhet med föregående år ett statsanslag af 25,000 kronor till uppehållande af föreningens praktiskt vetenskapliga verksamhet än äfven därutöfver 30,000 kronor till nödig komplettering af densamma jämte ytterligare 20,000 kronor till betäckande af den brist i föreningens hittills varande inkomster, som komme att uppstå i och med indragningen af landstingens och hushållningssällskapens anslag, eller tillhopa 75,000 kronor.

I öfver denna utsädesföreningens framställning infordradt utlåtande den 7 november 1911 har landtbruksstyrelsen framhållit, hurusom det af densamma framginge, att föreningens arbeten ej kunde fortgå och vidare utvecklas efter den år 1904 fastställda planen, utan att väsentligt större belopp blefve tillgängliga för bestridande af de med förädlingsarbetena oundgängligt förenade kostnaderna, liksom ock att de anslag, som hittills lämnats af hushållningssällskap och landsting, dels redan blifvit indragna, dels ej vore att för framtiden påräkna, hvarför utsädesföreningen sannolikt ganska snart vore uteslutande hänvisad till det statsunderstöd, som kunde erhållas.

*Lantbruks-
styrelsen.*

Lantbruksstyrelsen ansåge sig ej behöfvå erinra om det för

[39.] Sveriges landtbruk synnerligen betydelsefulla arbete, utsädesföreningen redan uträttat, ett arbete, som den sädesodlande befolkningen inom landet lärt sig till fullo uppskatta och som vunnit andra länders berättigade uppmärksamhet. Då härtill komme den stora betydelsen af det under senare åren påbörjade arbetet vid Svalöf med förädlingen af foderväxter samt rotfrukter, kunde tvifvel ej råda om den förlust, det skulle vara för vårt jordbruk, om förädlingsarbetet vid Svalöf på grund af bristande tillgångar ej skulle kunna bedrivas på det sätt och i den utsträckning, landets jordbruk kräfde.

Utan att för närvarande ingå i pröfning, huruvida några anmärkningar möjligen kunde göras vid några detaljer af de utaf utsädesföreningen uti förevarande skrifvelse framlagda beräkningarna rörande beloppet af de medel, som enligt föreningens mening vore erforderliga för dess kommande verksamhet, ansåge landtbruksstyrelsen sig dock kunna uttala den bestämda öfvertygelsen, att ett belopp af omkring 100,000 kronor komme att inom den närmaste framtiden årligen erfordras för förädlingsarbetena vid Svalöf. Likaledes kunde förutses, att några väsentliga bidrag ej för framtiden vore att påräkna vare sig från hushållningssällskap och landsting eller från enskilda personer.

Under sådana förhållanden blefve staten nödsakad att tillhandahålla föreningen hela det belopp, som erfordrades för bedrivande af dess verksamhet, utan att likväl, om föreningen fortfarande intoge samma ställning till staten som hittills, staten blefve i tillfälle att göra sitt inflytande gällande vid ordnandet af föreningens verksamhet vid Svalöf.

Med skäl kunde då ifrågasättas, huruvida ej lämpligare vore, att staten öfvertog hela förädlingsanstalten. Landtbruksstyrelsen ville därvid särskildt erinra, hurusom härigenom vida större utsikt förefunnes att vid anstalten kunna fästa framstående vetenskapsmän, hvilka för närvarande i saknad af den trygghet för framtiden, som en statstjänst med pension innebure, lätt kunde tänkas komma att lämna anstalten för att söka annan tjänst. Olägenheten häraf kunde ej öfverskattas, då framgången af hela det arbete, som vid Svalöfs förädlingsanstalt bedrefves, uteslutande vore beroende däraf, att arbetena planlades och leddes af härför särskildt utbildade framstående vetenskapsmän.

Det hade därför synts landtbruksstyrelsen, som om anledningar förefunnes att, innan något beslut fattades rörande väsentligt högre anslag till utsädesföreningen, en utredning borde åvägabringas, om och på hvad sätt staten lämpligen skulle kunna öfvertaga den verksamhet, som vid Svalöf för närvarande bedrives af Sveriges utsädesförening.

Då emellertid utaf föreningens underdåniga framställning framginge, att föreningen under år 1913 komme att sakna bidrag från vissa hushållningssällskap och landsting, hvarigenom dess verksamhet i väsentlig mån komme att försvåras, syntes det landbruksstyrelsen att för år 1913 ett ökad statsbidrag af 10,000 kronor borde beredas föreningen. [39.]

På grund häraf har landbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels föreslå Riksdagen, att såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet, på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 35,000 kronor att utgå under de villkor, som finnas intagna i de af Kungl. Maj:t den 23 december 1909 för föreningen fastställda stadgar, dels ock förordna, att utredning måtte, på sätt Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt, verkställas, om samt, i sådant fall, huru och på hvilka villkor, staten lämpligen skulle kunna öfvertaga den verksamhet, som af Sveriges utsädesförening för närvarande utöfvas.

Betydelsen för landets jordbruk af Sveriges utsädesförenings arbeten har allt tydligare trädt i dagen, i samma mån som resultaten af desamma i ökad utsträckning kommit den jordbruksidkande allmänheten till godo. Då dessa resultat hittills hufvudsakligen gällt de olika stråsädesslagen samt ärter och vicker, är det uppenbart, att det för såväl föreningen som landets jordbrukare måste framstå såsom ett eftersträfvansvärdt önskemål att, på samma sätt som nya mera rikt gifvande sorter af förenämnda jordbruksväxter gjorts tillgängliga, ett motsvarande arbete måtte nedläggas på uppdragandet af nya sorter af foderväxter, potatis och andra rotfrukter. Utsikterna för att äfven detta arbete inom jämförelsevis kort tid skall komma att visa sig fruktbärande äro så mycket större, som man vid detsamma kan bygga på den vid de föregående arbetena vunna, här i stor utsträckning tillämpliga erfarenheten. Därtill kommer ock, att det för ett land sådant som vårt, hvars jordbruk till så väsentlig del är baserat på ladugårdsskötsel, måste vara af särskild vikt, att äfven på här antydd väg kunna inhösta allt rikare foderskördar. Det var under erkännande af betydelsen af, att föreningens verksamhet utsträcktes till dessa nya arbetsfält, och under särskildt framhållande af vikten, att ifrågavarande arbete icke blefve mer än nödvändigt fördröjd, som 1904 års Riksdag på grund af enskild motion anvisade till utsädesföreningen ett anslag af 25,000 kronor utöfver dittillsvarande 15,000 kronor.

Såväl af utsädesföreningens nu föreliggande framställning som af hvad landbruksstyrelsen med anledning af densamma yttrat synes mig

*Departements-
chefen.*

- [39.] tydligt framgå, att en ytterligare höjning i det för närvarande till utsädesföreningen utgående statsanslaget är af behovet påkallad för fullföljande af de år 1905 påbörjade och enligt allas samstämmande mening för vårt jordbruk betydelsefulla förädlingsarbetena.

Hittills har föreningens verksamhet på ett framgångsrikt sätt bedrivits genom samverkan mellan staten, hushållningssällskapen och enskilda. Skulle emellertid — såsom landtbruksstyrelsen förutsätter — staten blifva nödsakad att ensam tillhandahålla föreningen hela eller större delen af det belopp, som i anslag erfordras för dess verksamhet, kunde det allvarligt ifrågasättas, huruvida icke staten borde öfvertaga hela anstalten. Intill dess denna fråga blifvit mera ingående pröfvad, anser jag i likhet med landtbruksstyrelsen, att den ökning i statsbidrag, som bör beredas föreningen, lämpligen bör bestämmas till 10,000 kronor.

I anslutning härtill hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till *uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet* på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 35,000 kronor.

Bifalles detta, lär Eders Kungl. Maj:t vilja angående villkoren för anslagets åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som stadgats i fråga om de till föreningen för innevarande år anvisade anslag.

[40.]
Stipendiat i
boskapsskötsel
och mejeri-
hushållning.

För hvart och ett af åren 1892—1910 har Riksdagen på extra stat anvisat ett belopp af 1,000 kronor till utbildande af en elev i boskapsskötsel och mejerihushållning. Beloppet, som uteslutande användts till arfvode åt eleven, blef på framställning af Kungl. Maj:t af 1910 års Riksdag för år 1911 höjdt med 500 kronor till 1,500 kronor, i sammanhang hvarmed innehafvaren af befattningen erhöll benämning stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning; och har jämväl för år 1912 af Riksdagen anvisats sistnämnda belopp, 1,500 kronor. Ändamålet med anställandet af ifrågavarande stipendiat, för hvilken landtbruksstyrelsen den 24 oktober 1910 utfärdat instruktion (Bih. till Sv. förf.-saml. n:r 69), är att bereda tillgång på personer, särskildt utbildade för att kunna antagas till konsulenter i nämnda grenar af landthushållningen.

I underdånig skrifvelse den 13 oktober 1911 har nu landtbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om anvisande äfven för år 1913 af ett anslag å 1,500 kronor till utbildande af en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning.

Fördelarna af att äga tillgång till här ifrågavarande anslag hafva under de år, detsamma funnits tillgängligt, varit synnerligen stora, i det att ett flertal unga män genom detsamma vunnit en utbildning, som satt dem i stånd att i olika tjänstebefattningar inom förevarande grenar af landthushållningen utöfva en i flera afseenden gagnande verksamhet. [40.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till utbildande af en *stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning* på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 1,500 kronor.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 13 november 1911 hemställt, tillstyrker jag, att, i likhet med föregående år, Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för anställande af en *förste och en andre torfingenjör samt tre torfassistenter* på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 25,000 kronor. [41.]
Anställande af torfingenjörer och torfassistenter.

1907 års Riksdag har på förslag af Kungl. Maj:t till upprätthållande af en torfskola under åren 1908—1912 beviljat ett anslag af 35,000 kronor. Däraf har Riksdagen på extra stat för hvar och ett af åren 1908—1912 anvisat ett belopp af 7,000 kronor. [42.]
Torfskolan vid Markaryd.

Genom nådigt bref den 20 september 1907 bemyndigade Kungl. Maj:t landtbruksstyrelsen att med svenska torfindustriföreningen afsluta kontrakt om upprätthållande under åren 1908—1912 af en torfskola vid Markaryd i Kronobergs län. Samtidigt anvisade Kungl. Maj:t till skolans upprätthållande under nämnda tid förberörda af Riksdagen beviljade anslag af 35,000 kronor samt anbefallde statskontoret att efter ingången af år 1908 till svenska torfindustriföreningen på rekvisition utanordna ej mindre ett belopp af 4,250 kronor för själfva skolans upprätthållande än äfven ett belopp af 275 kronor för en hvar af högst 10 frielever, dock först sedan med intyg från landtbruksstyrelsen blifvit styrkt, ej mindre att undervisningen vid skolan under året bedrefves på ett tillfredsställande sätt enligt af landtbruksstyrelsen fastställd plan, än äfven huru många frielever vid skolan under året åtnjöte undervisning. Vidare har Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga bref anbefallt statskontoret att för hvar och ett af åren 1909, 1910, 1911 och 1912 på enahanda villkor utanordna samma belopp som för år 1908 till skolans upprätthållande och till frielever.

[42.] I underdånig skrifvelse den 13 november 1911 har landtbruksstyrelsen anført, att det torde vara för svenska torfindustrien af vikt, att möjlighet bereddes till upprätthållande af en torfskola äfven efter utgången af femårsperioden 1908—1912. Visserligen har det ännu icke varit landtbruksstyrelsen möjligt att upprätta definitivt förslag om sättet för skolans uppehållande, men har landtbruksstyrelsen ansett, att det oaktadt medel för ändamålet borde beredas, för att Kungl. Maj:t skulle blifva satt i tillfälle att framdeles efter skedd utredning därom fatta beslut. Landtbruksstyrelsen, som ansett att anledning saknades att föreslå någon förändring i beloppet af de medel, hvilka borde för ändamålet beviljas, har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition, att Riksdagen måtte till upprätthållande af en torfskola under åren 1913—1917 bevilja ett anslag af 35,000 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 7,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då särskildt anslag till upprätthållande af en torfskola år 1907 äskades af Riksdagen, framhöll landtbruksstyrelsen, hurusom det vore af intresse såväl för det allmänna som för den enskilda person, förening eller bolag, med hvilken öfverenskommelse om skolans upprätthållande komme att träffas, att denna öfverenskommelse omfattade en tid af flera år; och hade landtbruksstyrelsen tänkt sig, att en tid af tio år skulle i sådant afseende vara efter omständigheterna väl afpassad. Vid underdånig fördragning den 12 januari 1907 af detta ärende fann äfven jag, i likhet med landtbruksstyrelsen, det vara nödvändigt, att det sålunda träffade aftalet komme att gälla för en viss ej för kort tid, men syntes mig denna kunna begränsas till fem år. Detta så mycket mera, som jag var öfvertygad om, att, därest samma behof efter fem år skulle föreligga, hvilket jag ansåg antagligt, Riksdagen icke skulle undandraga sig att då lämna behöfligt anslag.

Då erfarenheten nu bekäftat, att den undervisning, som meddelats vid Markaryds torfskola, varit torfindustrien till afsevärd nytta, och då det under sådana förhållanden synes mig önskvärdt, att åtgärder vidtagas för att möjliggöra fortsättandet af dylik undervisning under en ny femårsperiod, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till upprätthållande af en torfskola under åren 1913—1917 bevilja ett anslag af 35,000 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 7,000 kronor.

Till Kungl. Maj:ts förfogande för vidtagande af sådana åtgärder, som kunde finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång, har Riksdagen anvisat på extra stat för år 1902 ett anslag af 100,000 kronor, för år 1905 25,000 kronor, för år 1907 20,000 kronor och för år 1912 10,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf sistnämnda belopp förskottsvis under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor. Vidare har Riksdagen för ett hvar år från och med år 1904 medgifvit, att Kungl. Maj:t finge under ett följande år i mån af behof för ändamålet disponera, hvad vid utgången af närmast föregående år icke blifvit användt af samma medel.

[43.]
Åtgärder för
att främja till-
godogörandet
af den i landets
torfmossar
befintliga
bränsletillgång
m. m.

Sedan landtbruksstyrelsen under nästlidet år till statskontoret återlevererat 2,500 kronor, utgörande besparing å ett till landtbruksstyrelsens förfogande från nu ifrågavarande anslag anvisadt belopp, har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 30 juni 1911 af berörda medel utanordnat 7,500 kronor till civilingenjören, doktor Gustaf de Laval för afslutande af hans pågående arbeten för utförande af vissa försök med framställning af briketterbart torfpulver.

I underdånig skrifvelse den 13 november 1911 har landtbruksstyrelsen dels meddelat, att enligt uppgift från statskontoret af förevarande anslag samma dag återstode att disponera omkring 1,000 kronor, dels ock, med förmälan att styrelsen ansåge medel för ifrågavarande ändamål fortfarande böra finnas tillgängliga, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära anvisande för ändamålet å extra stat för år 1913 af ett anslag af 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t ej mindre att af nämnda anslag under år 1912 förskottsvis utanordna 5,000 kronor än äfven att under år 1913 i mån af behof för enahanda ändamål disponera hvad vid utgången af år 1912 icke blifvit användt af tidigare beviljade medel.

Äfven mig synes det önskvärdt, att Kungl. Maj:t fortfarande blir satt i tillfälle att understödja nya uppslag, som kunna vara ägnade att lösa frågor af nu förevarande art. Att med någon säkerhet beräkna det härför erforderliga beloppet låter sig på förhand gifvetvis icke göra. Under sådana förhållanden saknar jag nu anledning att för ändamålet föreslå anvisande af högre belopp än det, som, på framställning af Kungl. Maj:t, beviljades af nästlidet års Riksdag.

Departement-
chefen.

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för vidtagande af sådana åtgärder, som kunna finnas vara

- [43.] *ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga tillgång på brännorf, torfströ m. m., på extra stat för år 1913 att i mån af behof användas anvisa ett belopp af 10,000 kronor, med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor samt likaledes i mån af behof under år 1913 för enahanda ändamål disponera hvad vid utgången af år 1912 icke blifvit användt af tidigare för samma ändamål på extra stat beviljade medel.*

- [44.] *Till understöd åt svenska mosskulturföreningen har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som, efter att för hvar och ett af åren 1906—1909 hafva utgjort 20,000 kronor, från och med år 1910 höjdes till 35,000 kronor, med hvilket belopp anslaget utgår äfven för år 1912.*

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu föreningen anhållit om beredande åt föreningen jämväl för år 1913 af ett statsanslag af 35,000 kronor.

Med bifogande af berättelser öfver föreningens verksamhet på olika områden under år 1910 samt förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen för år 1913 har föreningen till stöd för denna ansökning anført hufvudsakligen följande.

De kemiska arbetena hade omfattat, utom några särskilda vetenskapliga undersökningar, analyser å 1,019 prof. Systematiska botaniska och torfgeologiska undersökningar hade verkställts inom Blekinge län, därvid 255 torfmarker besökts; därjämte hade i några andra län enstaka undersökningar utförts. Kulturingenjörerna hade verkställt förrättningar hos 338 mossägare under sammanlagdt 262 dagar, hvarvid undersökts 335 stycken mossar om 8,337 hektar. Hos 66 småbrukare inom Stockholms och Östergötlands län hade under året kostnadsfria besök gjorts under 40 dagar. Populära föredrag i mosskultur, hufvudsakligen afsedda för den mindre jordbrukaren, hade af tjänstemännen hållits i 16 län till ett antal af 108 stycken, hvartill komme en särskild s. k. mosskurs för småbrukare i Jönköping, hvilken besökts af 200 personer från 15 län. Kulturförsöken hade omfattat, utom vegetationsförsök i Jönköping och vid de tvenne fasta stationerna vid Flahult och Torestorp, 65 försöks- och förevisningsfält inom 18 län. Föreningen hade under året deltagit i två utställningar. Af hvad sålunda anförts framginge,

att en liflig verksamhet ägde rum inom alla grenar af förenings verksamhetsområde. [44.]

Öfver denna framställning har landtbruksstyrelsen den 23 september 1911 afgifvit underdånigt utlåtande samt därvid, under framhållande af att det vore synnerligen önskvärdt, att förenings verksamhet äfven under år 1913 finge fortgå i afsedd riktning, förklarar sig icke hafva något att erinra mot ofvan omförmälda förslag till inkomst- och utgiftsstat för föreningen samt tillstyrkt förenings anhängan om fortsatt statsunderstöd till samma belopp som för innevarande år, eller 35,000 kronor.

Då det synes äfven mig vara af vikt, att föreningen blir satt i tillfälle att fortsätta sin synnerligen gagnande verksamhet, och då härför kräfvess, att föreningen äfven under år 1913 kommer i åtnjutande af statsanslag till samma belopp som under innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen Departements-
chefen.

att till understöd åt *svenska mosskulturföreningen* på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 35,000 kronor.

Bifalles detta, lär Kungl. Maj:t vilja, på sätt landtbruksstyrelsen hemställt, angående villkoren för anslaget åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som stadgats i fråga om det till föreningen för innevarande år beviljade anslag, och sålunda, bland annat, föreskrifva, att ett för statens räkning utsedt ombud, för hvilket kostnaden bör bestridas af föreningen, skall deltaga i revisionen af förenings förvaltning samt att föreningen fortfarande skall i afseende å sin verksamhet vara underkastad särskild inspektion från statens sida, hvilken inspektion framdeles, liksom för innevarande år, torde böra tillkomma landtbruksstyrelsen.

Till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket har Riksdagen hvarje år allt sedan år 1901 anvisat anslag, som, från att för år 1902 hafva uppgått till 25,000 kronor, så småningom ökats så, att för innevarande år beviljats ett anslag af 250,000 kronor. Af detta belopp skola 50,000 kronor i första hand utgå till understödjande och premiering af mindre odlingsföretag, hvilka icke på annat sätt kunna komma i åtnjutande af statsbidrag, hvarjämte 10,000 kronor äro beräknade att användas till anordnande af undervisning, som afser att främja det mindre jordbruket, men icke på annat sätt kan komma i åtnjutande af statsunderstöd. [45.]

Åtgärder
för höjande
af det mindre
jordbruket.

Den 19 oktober 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat dels förnyadt reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det

[45.] mindre jordbruket och dels kungörelse angående statsanslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket att lända till efterrättelse tills vidare och så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas (Sv. för.-saml. n:r 116).

I underdånig skrifvelse den 4 december 1911 har nu landtbruksstyrelsen gjort framställning om beredande af anslag för ändamålet jämväl för år 1913.

Landtbruksstyrelsen har därvid anført, att vid sammanträde den 10 och 11 april 1911 med ordförandena i nämnderna för premiering af mindre jordbruk, hvilka äfven hafva sig ålagdt att besiktiga mindre odlingsföretag i och för dessas premiering, beslöto de närvarande såsom sin asikt uttala, att odlingsarbete för att kunna premieras ej finge hafva företagits tidigare än högst tre år före samma premiering i stället för såsom för närvarande vore fallet fem år. Såsom skäl härför framhölls, att vid premieringar af mindre odlingsföretag svårighet ofta visat sig att med tillförlitlighet bedöma tiden för odlingens utförande så långt efter som fem år, äfvensom att det vore med afsevärda svårigheter för enadt att rätt värdesätta en nyodling fem år efter dess utförande.

Äfven landtbruksstyrelsen ansåge lämpligt vara, att sagda förändring af gällande bestämmelser för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket blefve vidtagen. Denna förändring, som syntes böra genomföras först efter det medel af Riksdagen för år 1913 för ändamålet beviljats och i sammanhang med de åtgärder, som med anledning däraf komme att vidtagas, inverkade emellertid gifvetvis icke på det för ändamålet i fråga erforderliga anslaget.

Enligt den beräkning, som af landtbruksstyrelsen med ledning af inkomna berättelser öfver de med understöd af statsmedel under år 1911 vidtagna åtgärder för höjande af det mindre jordbruket uppgjorts rörande beloppet af de medel, som för ändamålet under samma år tagits i anspråk, skulle ändring i det belopp å 250,000 kronor, hvarmed anslaget för närvarande utginge, ej heller af andra skäl erfordras.

*Departements-
chefen.*

För den af landtbruksstyrelsen föreslagna förändringen i de för premiering af mindre odlingsföretag gällande bestämmelserna synas mig goda skäl ha blifvit anförda af ordförandena i nämnderna för premiering af mindre jordbruk vid deras sammanträde inför landtbruksstyrelsen våren 1911. Då emellertid denna förändring icke utöfvar inflytande på beloppet af det statsanslag, som nu af Riksdagen bör äskas, torde jag därtill få återkomma, sedan anslag för ändamålet af Riksdagen beviljats.

Beträffande storleken af det för år 1913 erforderliga beloppet har jag icke något att erinra mot hvad landtbruksstyrelsen härutinnan anfört. [45.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 *till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket* bevilja ett anslag af 250,000 kronor.

Till anställande af en statskonsulent för det mindre jordbruket har Riksdagen för hvart och ett af åren 1910—1912 beviljat ett anslag af 6,500 kronor. Den 15 oktober 1909 har Kungl. Maj:t utfärdat nådigt reglemente för denna statskonsulent (Sv. förf.-saml. n:r 118). [46.]
Statskonsulent för det mindre jordbruket.

Beträffande användandet af anslaget för år 1912 har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 8 september 1911, jämte det bemyndigande lämnades landtbruksstyrelsen att för år 1912 i enlighet med bestämmelserna i nämnda nådiga reglemente antaga en statskonsulent för det mindre jordbruket med arfvode af 4,000 kronor för år räknadt, föreskrifvit, att af omförmälda anslag å 6,500 kronor finge till bestridande af statskonsulentens resor under år 1912 användas 2,500 kronor.

På en statskonsulent för det mindre jordbruket synes böra äfven under år 1913 anställas, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte, i öfverensstämmelse med hvad landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 13 oktober 1911 hemställt, föreslå Riksdagen

att *till anställande af en statskonsulent för det mindre jordbruket* på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 6,500 kronor.

Hos nästlidet års Riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om anvisande på extra stat för år 1912 af ett förslagsanslag å 15,000 kronor såsom bidrag till åtgärder för främjande af ordnad bokföring vid mindre jordbruk. [47.]
Åtgärder för främjande af en ordnad bokföring vid mindre jordbruk.

Den närmaste afsikten med det framlagda förslaget var att söka bibringa mindre jordbrukare — i detta sammanhang sådana, som bruka högst 75 hektar åker — insikt om det för dem fördelaktiga i en ordnad bokföring. För detta ändamål skulle staten för hvarje sådan brukare, som late ombesörja bokföringen för sitt jordbruk genom vederbörlig enligt närmare omförmälda grunder upprätta bokföringsbyrå, bidraga till brukarens afgift till byrån under de första fyra åren han tillhörde densamma med visst belopp, högst 15 kronor, under villkor att veder-

[47.] börande hushållningssällskap lämnade minst samma bidrag samt att bidraget utginge endast till innehafvare af jordbruk, hvilken hade detta till sin hufvudsakliga näring.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blef af Riksdagen bifallen.

Den 19 oktober 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse angående statsbidrag till åtgärder för främjande af ordnad bokföring vid mindre jordbruk (Sv. förf.-saml. n:r 121).

I underdånig skrifvelse den 6 december 1911 har landtbruksstyrelsen nu, under framhållande af önskvärdheten af att medel för ifrågasvarande ändamål måtte finnas tillgängliga jämväl för år 1913, hemställt om aflåtande af nådig proposition om anvisande för sistnämnda år af ett förslagsanslag för ändamålet å samma belopp som det för år 1912 beviljade.

Departements-
chefen.

Då i skilda delar af landet ett lifligt intresse synes föreligga att på praktiskt och enkelt sätt ordna här berörda, för främjandet af det mindre jordbruket viktiga angelägenhet, och då man genom statsbidraget ej endast bereder dem, som komma i åtnjutande af detsamma, ett välbehöfligt ekonomiskt stöd, utan äfven samtidigt vinner större säkerhet för att fullt rationella och mera enhetliga metoder vid bokföringsarbetet komma till användning, synes äfven mig statsanslag för ändamålet fortfarande bära af Riksdagen äskas.

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, såsom bidrag till *åtgärder för främjande af ordnad bokföring vid mindre jordbruk* på extra stat för år 1913 anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor.

[48.]
Fortgående
smörprofningar m m.

Under en följd af år har Kungl. Maj:t till smörprofningar i Malmö och Göteborg anvisat statsbidrag från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar, hvilket bidrag under de senare åren utgått med 15,000 kronor årligen. Såsom ökad statsbidrag till dessa smörprofningar har därjämte Riksdagen, på framställning af Kungl. Maj:t, för hvart och ett af åren 1906—1912 anvisat å extra stat 10,000 kronor, hvarjämte ytterligare beviljats för åren 1910, 1911 och 1912 6,000 kronor till anställande af särskilda undersökningar af vattenhalten i svenskt exportsmör.

Sistnämnda anslag har beviljats närmast med anledning däraf, att i England, hufvudmarknaden för den svenska smörexporten, den 1

januari 1908 trädde i kraft en lag, i hvilken import af smör innehållande öfver 16 procent vatten förbjödes och höga böter äfvensom eventuellt konfiskation af varan stadgas såsom straff för öfverträdelse häraf. Under sådana förhållanden kräfde omsorgen om den för landet i national-ekonomiskt hänseende så betydelsefulla smörexporten, att möjlighet blefve beredd till en vidsträcktare kontroll i fråga om vattenhalten hos det svenska exportsmöret än den, som redan förut ägde rum vid smörprofningarna. Vid utanordnande af ifrågavarande för åren 1910 och 1911 beviljade till vattenhaltsundersökningar afsedda anslag har detta blifvit ställt till styrelsens för svenska smörprofningarna förfogande att användas enligt vissa af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Den 26 maj 1911 har Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse med vissa bestämmelser att lända till efterrättelse vid utförandet från riket af smör (Sv. förf.-saml. n:r 36), därvid Kungl. Maj:t bland annat förordnat, att för utrönande af vattenhalten i smör, som är afsedt att från riket utföras, allmän åklagare, statskonsulent i mejerihushållning eller af landtbruksstyrelsen därtill förordnad person skall äga taga prof af sådan vara samt att de med understöd af statsmedel inrättade kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof äfvensom den, som blifvit af landtbruksstyrelsen därtill förklarad kompetent, äro behöriga att verkställa erforderliga undersökningar af de tagna profven. Med anledning häraf har landtbruksstyrelsen med lämpliga personer i Göteborg, Halmstad, Malmö och Slite på Gottland öfverenskommit om profs tagande enligt vissa af landtbruksstyrelsen meddelade regler, hvarjämte landtbruksstyrelsen i kungörelse den 18 juli 1911 meddelat närmare föreskrifter angående märkning af exportkärl för smör (Bih. t. Sv. förf.-saml. n:o 34). Då det på grund af hvad sålunda förekommit icke synts landtbruksstyrelsen lämpligt, att berörda af Riksdagen för år 1912 beviljade anslag, till anställande af särskilda undersökningar af vattenhalten i svenskt exportsmör såsom hittills ställdes till svenska smörprofningarnas förfogande, har landtbruksstyrelsen i sin framställning om utanordnande af 1912 års anslag hemställt, att detsamma i stället finge af landtbruksstyrelsen i mån af behof användas till ersättning åt de proftagare, som blifvit af styrelsen för ofvan angifna ändamål utsedda, samt för bekostande af ofvan sagda undersökningar jämte öfriga för ifrågavarande kontroll erforderliga åtgärder. Landtbruksstyrelsen hade visserligen ännu icke varit i tillfälle att framlägga någon tillförlitlig beräkning öfver de i detta afseende erforderliga medel, då erfarenhet därom ännu saknades, men ansåge dock, att de icke komme att öfverstiga den summa, som af Riksdagen för ändamålet anvisats.

[48.]

Till denna landtbruksstyrelsens framställning fann Kungl. Maj:t för godt att den 15 december 1911 lämna nådigt bifall, i samband hvarmed Kungl. Maj:t till fortgående smörprofningar under år 1912 anvisat samma belopp som under de närmast föregående åren eller sammanlagdt 25,000 kronor.

Landtbruksstyrelsen har nu med underdånigt utlåtande den 27 november 1911 öfverlämnat en af styrelsen för smörprofningarna gjord framställning om beredande af anslag för år 1913.

Sistnämnda styrelse har därvid åberopat en för innevarande år uppgjord inkomst- och utgiftsstat för ifrågavarande profningar, enligt hvilken icke någon behållning från år 1911 upptagits såsom tillgång och icke heller något öfverskott vid 1912 års slut beräknats uppstå. Statsbidraget har därvid uppförts till det för innevarande år till de fortgående smörprofningarna beviljade beloppet, 25,000 kronor. Anslagen från hushållningssällskapen och profningsafgifter från mejerier hafva beräknats till 18,000 kronor samt afgifter för rätt att begagna runmärket till 10,000 kronor. Smörprofningarnas styrelse har vidare anført, dels att kostnaderna för år 1913 svårligen kunde beräknas lägre än för år 1912, dels ock att större bidrag från rikets hushållningssällskap icke vore att under år 1913 påräkna och att alltså ett statsbidrag till oförändradt belopp af 25,000 kronor äfven för år 1913 vore behöfligt.

För egen del har landtbruksstyrelsen anført, att medel till enahanda belopp som för innevarande år erfordrades såväl till de fortgående smörprofningarna som ock till bestridande af kostnaderna för kontrollen öfver efterlefnaden af gällande föreskrifter rörande vattenhalten hos svenskt exportsmör.

*Departements-
chefen.*

För uppehållande äfven under år 1913 af smörprofningarnas verksamhet, som alltjämt visar sig vara af stor betydelse för höjandet af det svenska smörets kvalitet, torde liksom under de senare åren ökade medel vara erforderliga utöfver de 15,000 kronor, hvilka synas fortfarande böra utgå från anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar. Någon förändring i det anslagsbelopp å 10,000 kronor, som af Kungl. Maj:t för ifrågavarande ändamål under senare år äskats och af Riksdagen beviljats, torde icke vara af behovet påkallad.

Beträffande den skärpta kontrollen öfver vattenhalten i för export afsedt smör har jag grundad anledning antaga, att de af Kungl. Maj:t i förenämnda kungörelse meddelade bestämmelserna skola komma att visa sig verksamma och väl fylla sitt ändamål under förutsättning att åtgärder från myndigheternas sida blifva vidtagna för att öfvervaka

dessas bestämmelsers efterlefnad. Under sådana förhållanden finner jag anvisande af statsanslag äfven för detta ändamål till af landtbruksstyrelsen föreslaget belopp vara erforderligt. [48.]

Den framskjutna plats, det svenska smöret numera intager på den engelska världsmarknaden, och den framgång hvarmed detsamma under dessa sista år kunnat upptaga täflan med det bästa smör, för hvilket andra länder där söka afsättning, torde till stor del kunna tillskrifvas det sätt, hvarpå här ifrågavarande smörprofningar äro ordnade, och de åtgärder, som i öfrigt från statsmakternas sida vidtagits för att ytterligare höja det svenska smörets anseende. Då det för bibehållande af den ställning, vi nu åt oss skapat, kräves, att arbetet på att ytterligare höja det svenska smörets kvalitet oafbrutet fortsättes, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa dels till *ökadt statsbidrag till fortgående smörprofningar* ett anslag af 10,000 kronor samt dels till *bestridande af kostnaderna för kontrollen öfver vattenhalten i svenskt exportsmör* ett anslag af 6,000 kronor, eller tillhopa 16,000 kronor.

Till fjäderfäafvelns befrämjande har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1904 anvisat anslag till belopp af för hvar och ett af åren 1904—1906 5,000 kronor, för hvartera af åren 1907 och 1908 10,000 kronor samt för hvar och ett af åren 1909—1912 20,000 kronor.

[49.]
*Fjäderfä-
afvelns be-
främjande.*

Då anslaget, på framställning af Kungl. Maj:t, af 1908 års Riksdag höjdes till 20,000 kronor, anförde Riksdagen i underdånig skrifvelse den 1 juni 1908, att Riksdagen, som beträffande villkoren för understöds beviljande från anslaget delade departementschefens uppfattning, att desamma borde af Kungl. Maj:t fastställas, i fråga om dessa villkor endast ville uttala den uppfattningen, att anslaget torde böra så litet som möjligt splittras utan hellre koncentreras på Sveriges allmänna fjäderfäafvelsföreningen, af hvilken de andra föreningarna vore underafdelningar.

Sveriges allmänna fjäderfäafvelsförening har för åren 1906—1909 såsom understöd erhållit hela det för samma år beviljade anslaget.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 13 december 1911 anført, att medel för fjäderfäafvelns befrämjande jämväl för år 1913 borde finnas tillgängliga. Då emellertid anledning saknades att vare sig höja eller sänka det nu för ändamålet tillgängliga anslagsbeloppet, hemställer landtbruksstyrelsen om anvisande för år 1913 till

- [49.] fjäderfäafvelns befrämjande af 20,000 kronor att af Kungl. Maj:t för ändamålet disponeras.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen hemställt tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till *fjäderfäafvelns befrämjande* anvisa å extra stat för år 1913 ett anslag af 20,000 kronor.

[50.]
*Afvelscentra
för nötboskap.*

År 1902 begärde Kungl. Maj:t första gången hos Riksdagen anslag till bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap. Det härtill erforderliga bidraget af statsmedel beräknades då till sammanlagdt 108,600 kronor. Af detta belopp skulle 35,600 kronor tagas från afkastningen af fonden för svenska hornboskaps- och fårafvelus förädling och återstoden, 73,000 kronor, afsågs skola gäldas genom särskilda anslag å extra stat under åren 1903—1910. I sammanhang härmed utvecklade föredragande departementschefen vid ärendets föredragning den 11 januari 1902 hufvudgrunderna för själfva täfplingarna för utseende af afvelscentra. Riksdagen gillade i allt väsentligt den sålunda framlagda planen och har därefter för hvart och ett af åren till och med 1910 för ändamålet anvisat de beräknade beloppen. Afvelscentra vid denna täfpling utsågos år 1906.

År 1908 gjorde Kungl. Maj:t framställning till Riksdagen om anordnande af förnyad täflan för utseende af afvelscentra. I statsrådsprotokollet den 13 januari 1908 rörande detta ämne utvecklades den plan, som syntes böra följas för denna förnyade täflan, hvilken plan i åtskilliga hänseenden afvek från den, som tillämpats vid de först anordnade täfplingarna. De nya täfplingarna skulle i likhet med den första täfplingen fortgå under två år och alltså vara afslutade vid utgången af år 1910. Kostnaderna för dessa täfplingar jämte upprätthållande af de vid dem utsedda afvelscentra beräknades till 112,000 kronor, hvaraf 27,000 kronor afsågos skola under åren 1911—1915 tagas från afkastningen af fonden för svenska hornboskaps- och fårafvelns förädling, och 85,000 kronor beräknades skola såsom anslag å extra stat beviljas af statsmedel med 12,000 kronor för hvarterdera af åren 1909 och 1910, med 17,000 kronor för år 1911 och med 11,000 kronor för hvart och ett af de följande åren.

Hvad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit gillades af Riksdagen, som för ändamålet å extra stat för hvarterdera af åren 1909 och 1910 anslagit 12,000 kronor, för år 1911 17,000 kronor, samt för år 1912 11,000 kronor.

Den 29 juni 1908 fastställde Kungl. Maj:t föreskrifter i fråga om